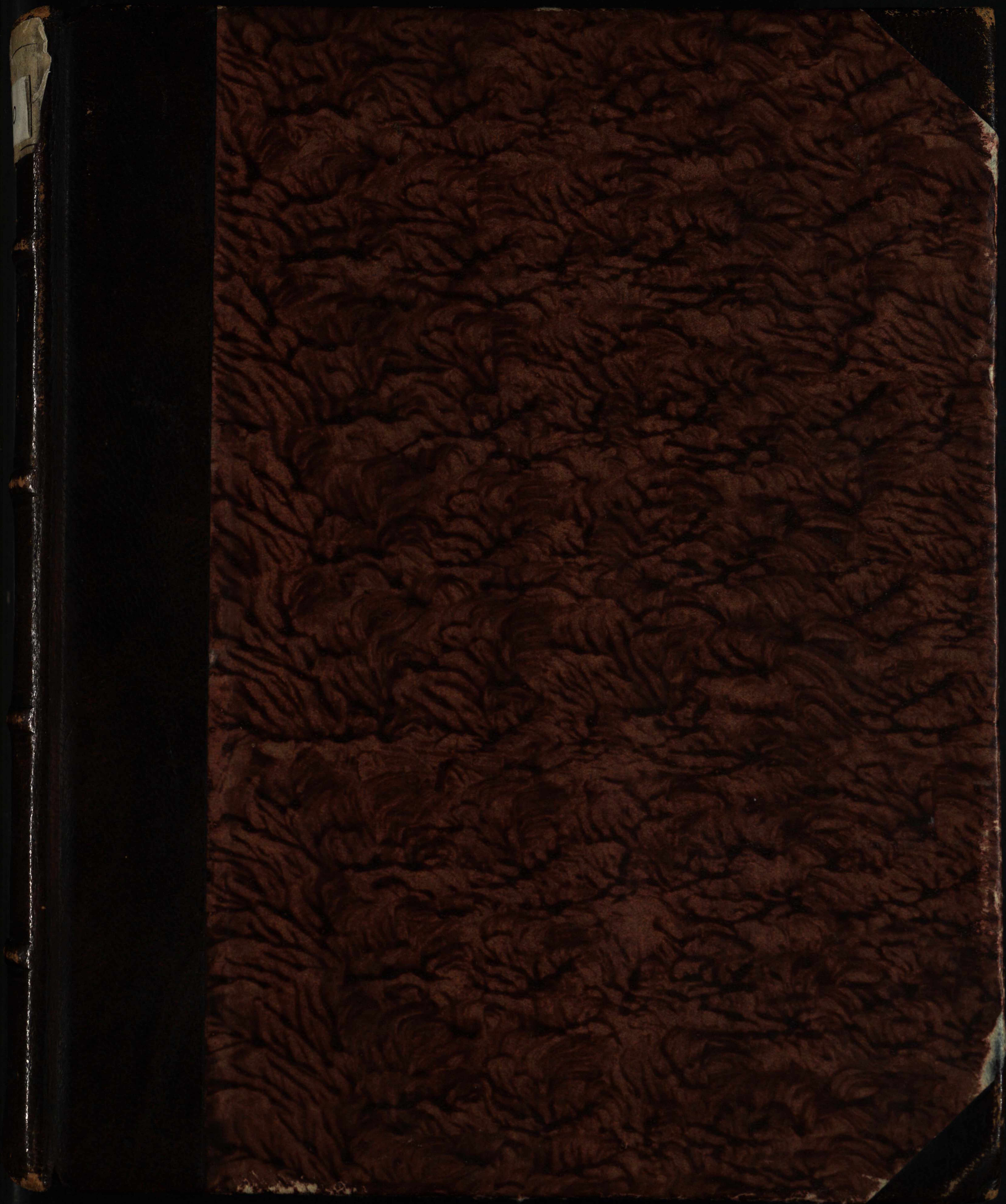

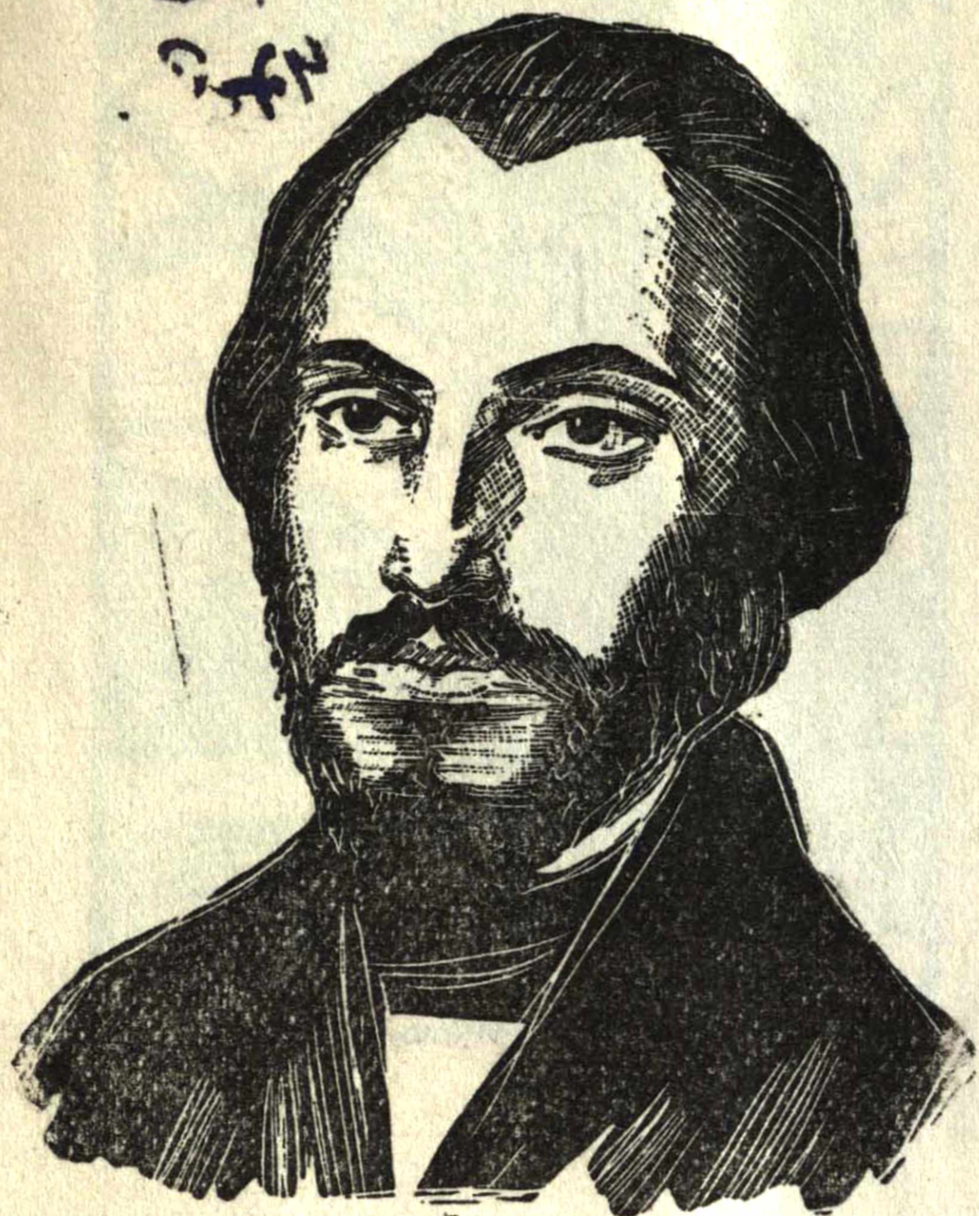

ICOANA LUMEI
1840
29 sept. – 29 decembrie
nr. 1–13
1841
5 ianuarie – 28 decembrie
nr. 1–52

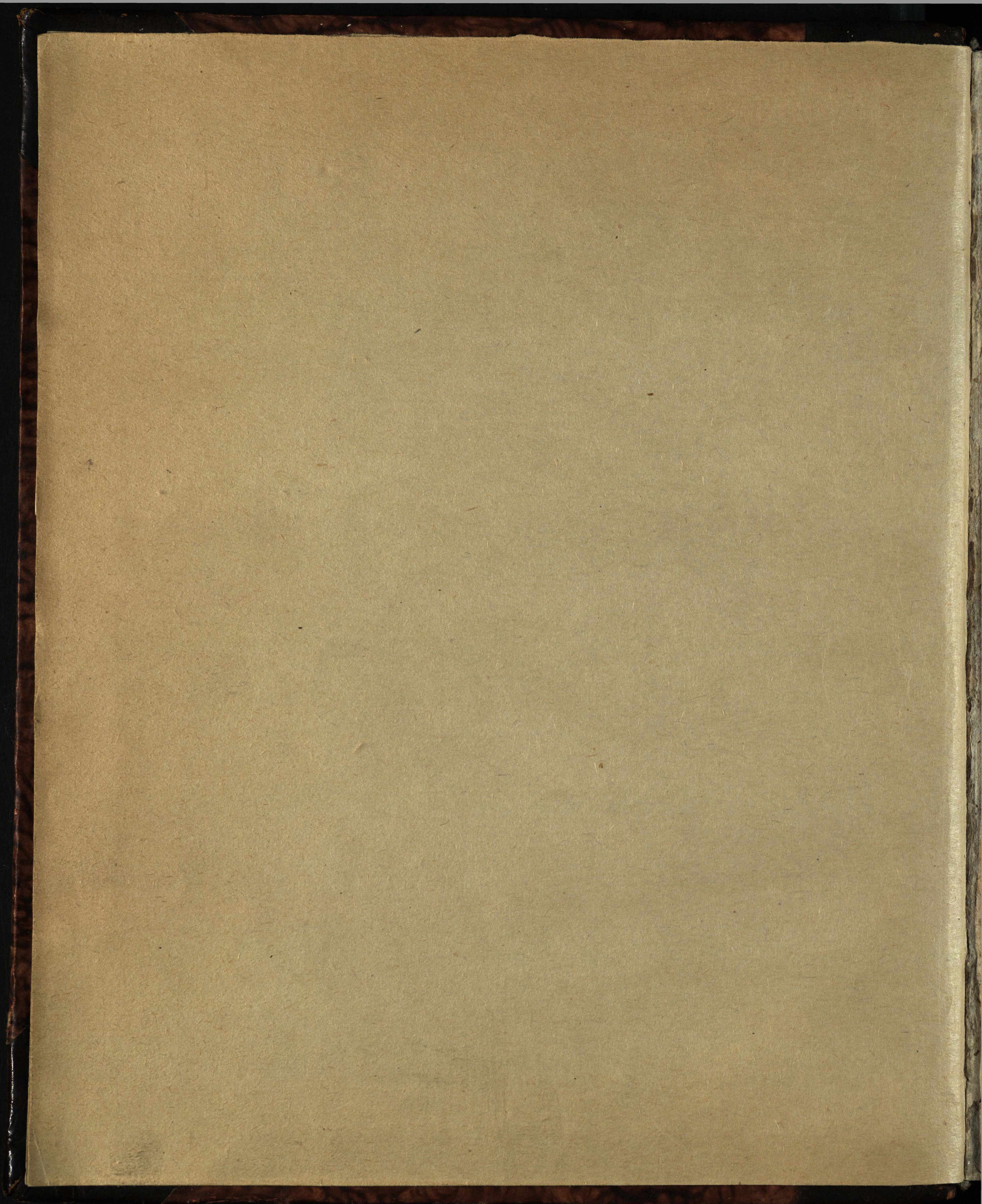

№ 1. ЮНІЙ. АНȢЛ I.

ІКОАНА ЛȢМЕЇ.

ФОАЕ ПЕНТРȢ ꙟДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР.

1840. ДȢМІНІКЪ. 29 СЕПТ.

КЪТРЪ ЧІНСТІТȢЛ ПȢБЛІК.

Мȣлт се ворбеще ꙟн зілеле ноастре деспре лȣмінареа націоналъ а компатріоцілор; дорінца ші бȣна плекаре де а о ведеа спорітъ, ꙟнтратъта се фъкȣ обшеаскъ, ꙟнкът ꙟн асеміне ꙟмпреꙟрare алте попоаре кȣ греȣ ні сар пȣтеа асемъна; кȣ тоате ачесте, міжлоачеле ȣнеї практіче лȣмінърї а попорȣлȣї ші а тінерімеї, сѫнт ла ноі ꙟнкъ фоарте недепліните. Пе кѫнд нȣ ні ліпсеск Газете Політіче ші Фоï Літераре, кѫнд авем Газете Бісерічещї, Комерціале, пънъ ші челе де Моде, не ліпсеще о фоае періодікъ пентрȣ тінеріме ші попорȣ. Адевърат есте къ де кѫтва тімп съ фъкȣръ сарекаре асеміне черкърї ші нȣ пȣтем тъгъдȣї мерітȣл ачелор ꙟкрърї, ꙟнсъ фъръ а са жігніре пȣтем зіче къ Прінціпатȣріле нȣ аȣ ꙟнкъ о фоае ꙟн асемънаре кȣ **ІКОАНА ЛȢМЕЇ**, че прін ачеастъ програмъ ꙟмфъцошем ші а къріа скоп де къпітеніе есте а ꙟнлеснї афаръ де шкоалъ, обшеаска лȣмінаре а тінерімеї ші а попорȣлȣї.

Дрептачеа, ꙟнгріжіндȣне дедемȣлт кȣ ꙟнтімпінареа ȣнеї асеміне ліпсе, дȣпъ пътрȣнзътоаре кȣџетаре планȣл де фацъ ні саȣ пърȣт чел маї немеріт пентрȣ ꙟнплініреа доріцеї обшещї, ші астъзї дȣпъ прегътіріле ꙟндестȣл де костісітоаре, не сімцім фоарте ферічіцї а пȣтеа ꙟмфъцоша пȣблікȣлȣї резȣлтатȣл остенелілор ноастре, кȣ ꙟнкредере къ сімціреа чеа нобілъ ші патріотікъ ва пріімі кȣ ꙟнгъдȣіре ші ꙟмбръцошаре о Фоае періодікъ, че се деосебеще нȣ нȣмаї прін а еї кȣпріндере інтересантъ ші пе дінафаръ ꙟнзестраре, че ші прін ефтінътатеа прецȣлȣї ꙟндъмънъторіȣ пентрȣ тоа-

те стъріле ші ачелор кꙋлтівіці, (Чіне нꙋ дореще астізі а се ꙟвреднічі де ачест нꙋме?) Ꙟкѫт не пꙋтем мъгꙋлі къ непъртініторії вор џꙋдека деспре ꙟпріꙋрірea фолосітоаре а ачестеї Фоі ꙟн пріінца общіеі, ші къ вор аџꙋтора ꙟнтемеерea скопꙋлꙋї прін адꙋнарea сꙋбскріїторілор ші ꙟмпъртъшірea артікꙋлілор.

Пътрꙋншї де адевърꙋл къ нꙋмаї ꙟнтемеерea моралꙋлꙋї ші лꙋмінарea чеа адевъратъ пот фъптꙋі бінеле компатріоцілор, кътръ каре ціинтеск тоате сіргꙋінцеле стрълꙋчітꙋлꙋї нострꙋ Домнітор, німікъ нꙋ саꙋ крꙋцат пентрꙋ де а фаче інтересантъ **ІКОАНА ЛꙋМЕЇ**. Спре ачест скопꙋ саꙋ ꙟнтрꙋніт конлꙋкръторі ноі дінтре алешї тінерї літерацї каріі кꙋ сіргꙋінцъ вор ꙋрма планꙋлꙋї пропꙋс ꙟн ачеастъ лꙋкраре, нъдъждꙋінд а кѫщіга ꙟнкꙋвіінцарea пꙋблікъ каре ва фі мꙋлцъміта чеамаї плъкꙋтъ пентрꙋ остеніторії че прін ачеаста вор пліні ꙟналта кемаре де а се фаче дꙋпъ пꙋтінцъ фолосіторї компатріоцілор.

Нічї о щіінцъ, нічї о сфътꙋіре фолосітоаре общіеі, нꙋ вор фі строіне де **ІКОАНА ЛꙋМЕЇ**. Тоате кѫте **Франціа, Англіа, Германіа** ші **Італіа** ꙟн кꙋрсꙋл мꙋлтор анї аꙋ кꙋлес ші аꙋ пꙋблікат прін міжлочірea ꙋнор асеміне фоі попꙋларе, ноі алегѫнд ле вом кꙋлеџе ші ле вом тречe ꙟн а ноастръ Фоае, ші кꙋ аџꙋторꙋл Атотпꙋтернікꙋлꙋї, кредем къ ꙟпріꙋрірea асꙋпра лꙋмінъреі нꙋ ва фі маї пꙋцѫн стрълꙋчітъ декѫт аꙋ фост ꙟн ачеле църі. Де ші планꙋл кꙋпріндерѣ матеріілор ачестеї фоі нꙋ есте мърџініт, тотꙋшї дꙋпре пілда зіселор фоі, ꙟнделетнічірea ноастръ ва цѫнті маї кꙋ самъ асꙋпра моралꙋлꙋї, історіеі, космографіеі, археологіа патріеї, історіа натꙋралъ технологіа, індꙋстріа ші ікономіа, каре тоате се вор лъмꙋрі прін ꙋн стіл кеар ꙟнцелегътор.

Сімцім тоатъ повара ачестеї ꙟнсърчінърї, дар ꙟнкредерea че авем ꙟн асемене лꙋкраре пꙋблікꙋлꙋї фолосітоаре ші ꙟн аџꙋторꙋл кꙋ кареле вом фі ꙟмбръцошацї, не мінеск бꙋнъ ісправъ кꙋчї челе че се пар пꙋтінчоасе, се плінеск прін ꙟнпреꙋнъ-лꙋкраре а маї мꙋлтора, каре лꙋкрърї ꙟн епоха ноастръ саꙋ фъптꙋіт ꙟн църіле челе лꙋмінате.

„Дрептачега съ фім дрепцї кꙋ тімпꙋл ші кꙋ міжлоачеле контімпꙋранілор ноштрі. Конфъптꙋгаскъ „ші лꙋмінезе фіешкаре кꙋ а са лꙋмінъ пентрꙋ ꙟмпръщіерea ꙟнтꙋнерікꙋлꙋї; німе се ꙟнгроапе та„лентꙋл че і саꙋ ꙟнкредінцат, пентрꙋ ка съ нꙋ і се ꙟмпꙋте одінеоаре ꙟнтребꙋінцарea чеа ре„ а дарꙋрілор сале.“ Пе ачесте прінціпії ꙟндемнъм пре тоцї біневоіторії компатріоцї кътръ ꙋн аџꙋтор енергік пентрꙋ а ноастре ꙟнтрепріндерї патріотіче, ка дꙋпре вреднічіе съ пꙋтем ꙟмфъцоша Молдо-Ромѫнілор ачеастъ **ІКОАНЪ А ЛꙋМЕЇ**, ꙟн каре съ се оглінденскъ тоате мінꙋнелꙋрзіреі ші продꙋктеле мінцеі оменещі, ꙋнеле вредніче де мірare, іар алтеле де а ноастръ імітаціе ші емꙋлаціе.

Дін ачеастъ Фоае періодікъ се ва пꙋбліка пе сьптъмѫнъ кѫте о коалъ дꙋпре форматꙋл де фацъ, авѫнд фіещекаре датъ кѫте 4 саꙋ 5 ікоане. Прецꙋл еї есте де одатъ хотърѫт ла 5 сороковецї пе трілꙋніе, іар ла спорірea нꙋмърꙋлꙋї пренꙋмеранцілор, ла фіешкаре термін ва скъде ꙟн

аналогіє прецȣл фоаеї, ꙟкѫт дорім ка а еї ефтінътате съ лȣнгъ ші се ꙟтреакъ тоате асемінеа Фоі стреіне.

Пентрȣ адȣнареа сȣбскріїторілор пофтім пе тоцї біневоіторії, пе дрегъторії, пе ачії че се ꙟтересазъ кȣ крещереа пȣблікъ ші партікȣларъ, пе Длор професорії, пе пърінції ші пе доріторії лȣмінърeї карії тръеск пе ла царъ, ші карії ꙟн ачеастъ фоае вор гъсі пȣрȣреа кѫте о нoъ ідее фолосітоаре сеаȣ кȣріоазъ; ачещії вор біневоі а се адреса орї деадрептȣл кътръ Інстітȣтȣл Албінеї, сеаȣ кътръ Длор Професорії схоалелор пȣбліче де пе ла цѫнȣтȣрї, ші тоцї адȣнъторії де 10 сȣбскріїторї вор пріимі гратіс ȣн ексемплар ал ачестеї Фоі.

ІНСТІТȢТȢЛ АЛБІНЕЇ.

МОСКВА.

Ла анȣл 1147, нобілȣл Кȣчко стъпѫнеа о парте дін мошііле де пе малȣл рїȣлȣї Москва, ші пе кѫт ера де пȣтернік ші ꙟнавȣціт, пе атѫта іл орбеа трȣфіа, ꙟнкѫт аȣ кȣтезат а нȣ се сȣпȣне ші а піерде кȣвеніта аскȣлтаре кътръ Мареле Дȣкъ Іȣрга І. Ачеста апрінс де мѫніе аȣ порончіт маї ꙟнтъї съ се арестȣіаскъ Кȣчко ші апоі іл педепсі кȣ моарте, ꙟмпрезнѫнд пъмѫнтȣріле сале кȣ ачеле а коронеї. Атȣнче с'аȣ ꙟнформат лѫнгъ четъцȣіа Кȣчко, о мікъ політіе каре се фъкȣ чева маї ꙟнсемнътоаре пе ла міжлокȣл векȣлȣї ал 14-ле; зідіндȣсе ꙟн ачел тімп де кътръ мареле Дȣка Даніїл маї мȣлте мънъстірї ші бісерічї ші ꙟнконџȣрѫндȣсе політіа кȣ ȣн зід де піатръ. Дар ꙟнфлоріреа ꙟнчепътоаре а Москвеї тімпȣрїȣ аȣ възȣт а еї къдере прін нъвъліреа Монголілор, карії о кȣпрінсе ла 1382. Дȣпъ мȣлте пътімірї ꙟнделȣнгате ші кȣмпліте крȣзії саȣ мѫнтȣіт Росіа де џȣгȣл четелор асіатіче, прін аџȣторȣл лȣї Іван Васіліевічї, каре прінц аȣ ꙟнълцат пе Москва ла рангȣ де Капіталъ а Імперіеї ꙟнтрȣніте, ші прін адъоџіреа маї мȣлтор зідірї мъреце аȣ ꙟнвреднічіто де нȣмеле ȣнеї резіденції марї. Ла анȣл 1611, саȣ стірпіт о маре парте прін фокȣ. Ꙟнсъ Москва ꙟнфлорі дін ноȣ ші ръмасе де атȣнче капітала Імперіеї Росіеї пън ла анȣл 1703, кѫнд Петерсбȣргȣл саȣ ꙟнълцат дін міжлокȣл млащінілор Невеї, фъкѫндȣсе резіденціа Ꙟмпъратȣлȣї ші а Кȣрцеї сале. Кȣ тоате ачесте, Москва аȣ пъстрат дрітȣл де а фі локȣл ꙟнкоронъреї Ꙟмпъраціілор, ші катедрала Імперіеї. Ꙟналтȣл клірос ші ȣн маре нȣмър де фамілії нобіле аȣ ръмас ꙟн векеа капіталіе а Росіеї. Пе кѫт Імперіа съ ꙟнтіндеа кътръ апȣс ші ръсъріт, пе атѫта спореа ші мъріме а Москвеї. Ꙟнпреџȣрімеа еї ера де 6 міле Германе ла 1812, кѫнд фокȣл чел кȣмпліт о пріфъкȣ маї тоатъ ꙟн ченȣшъ. Ардереа каре съ ꙟнчепȣсе ноаптеа ꙟн 3 Септм. аȣ цѫнȣт пън ла 21 а ачеліаш лȣні.

Де атȣнче тоате саȣ зідіт ıаръш дін ноȣ ші політіа саȣ ꙟнфрȣмсецат ꙟнтрȣ'н кіп мърец, ȣліцеле ші піацеле сѫнт акȣм маї дрепте ші маї регȣлате, дар фіінд къ мȣлте зідірї аȣ скъпат де фок апоі ꙟнкъ съ пъстреазъ векімеа планȣлȣї де маїнаінте. Се поате зіче къ ꙟн міжлокȣл ачестеї політії марї се афлъ алтеле доъ ȣна лѫнгъ алта, адекъ Кремел ші Кітаігород. Чеа дін тъї есте о четате а векілор Царї, а къріа зідірї саȣ ꙟнтокміт де ла 1812, ꙟнконџȣратъ фіінд де ȣн зід ꙟналт де 60 палме. Ꙟн центрȣл еї съ ꙟналцъ палатȣл Царілор, де о мъріме ȣріешъ, алкътȣіт дін маї мȣлте зідірї, лѫнгъ каре съ афлъ палатȣрї, мънъстірї ші треїзечї доъ бісерічї кȣ ненȣмърате тȣрнȣрї і кȣ акоперемѫнтȣрї верзії ші ꙟнаȣріте.

Лѫнгъ Кремел се афлъ Кітаігородȣл, каре есте адевърата політіе; аіче сѫнт Базарȣріле сеаȣ піацеле челе марї нȣміте Гостіні дворі, ȣнде съ адȣнъ мърфȣріле Асіеї ші а Европеї; чії маї ꙟнавȣціці негȣціторї

ПРІВІРЕА МОСКВЕЇ.

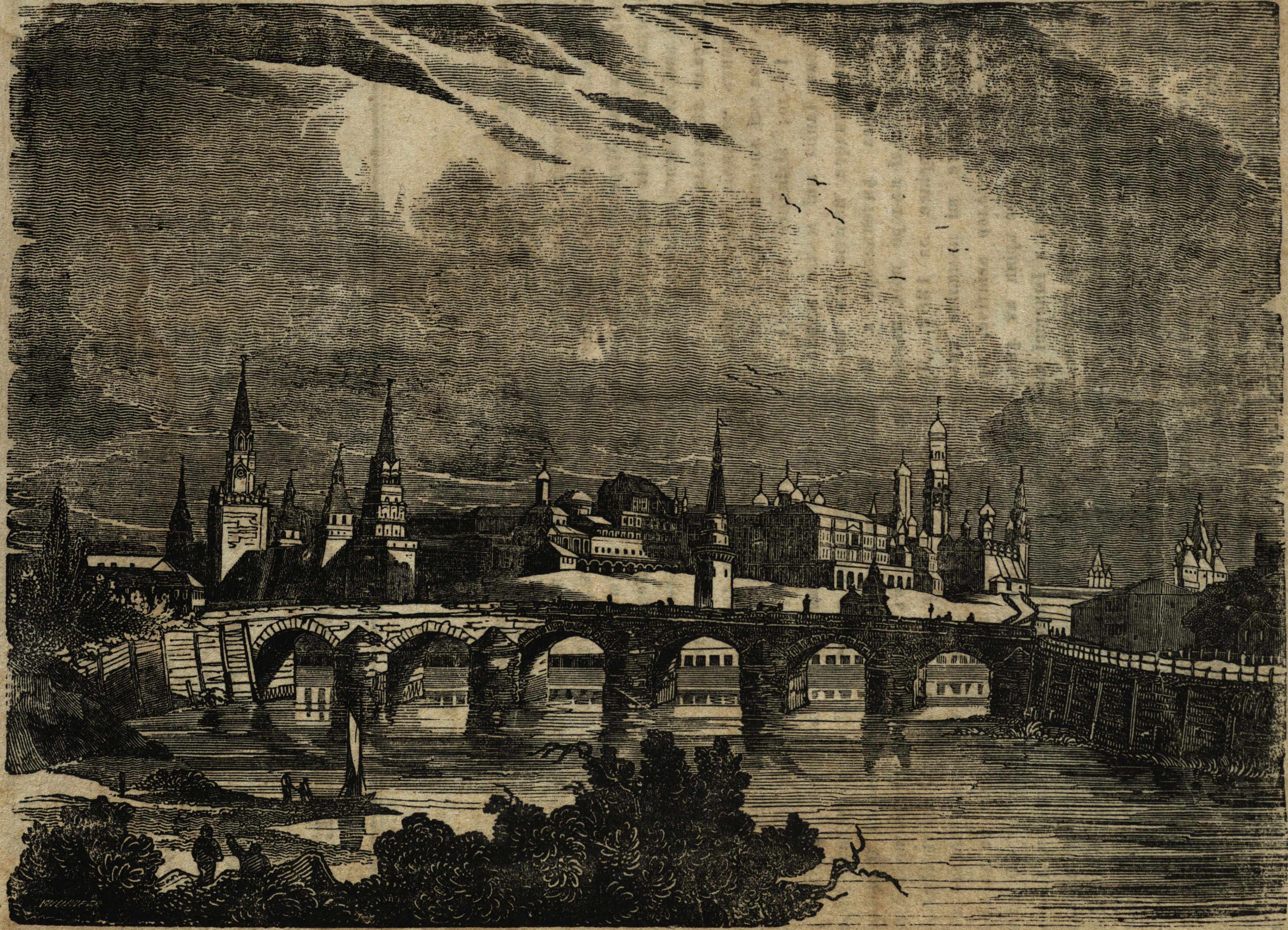

лъкѹеск ꙟн ачеастъ парте. Ꙟн цѹрѹл кварталѹрілор Кремел ші Кітаігород, сътінде о а тріа политіе нѹмітъ Белоігород, кѹпрінзꙟнд Ѹніверсітатеа ꙟнтемеетъ ла анѹл 1755, ші де ноѹ дескісъ ла Септемвріе 1813, пе лꙟнгъ каре се деосебеск ꙟнтре алте ашезъмꙟнтѹрі тѹрнѹл астрономік, о адѹнаре прецІоасъ де моделѹрі ші машіне, габінетѹл анатомік ші бібліотіка кѹ 36,000 томѹрі.

Кварталѹл ал патрѹлеа Семленоігород се ꙟнтінде пе лꙟнгъ челеланте треі, деспре каре ам ворбіт ші аіче маі кѹ самъ лъкѹеще попорѹл. Фіешкаре дін ачесте кварталѹрі се деспърцеа одініоаре прін шанцѹрі марі, дар акѹм нѹмаі політіа ꙟнтреагъ есте ꙟнкѹнцѹратъ ꙟн ачест кіп, ші ꙟнтрареа ѹрмеазъ прін 14 порці.

Ꙟнпрецѹрѹл ачестеі політії ѹрісше се афлъ ꙟнкъ 30 сѹббѹргѹрі сеаѹ махалале каре съ ꙟнфрѹмсеҷеазъ дін зі ꙟн зі, ꙟнподобіндѹсе кѹ палатѹрі ші грꙟдіні.

Зідіріле челе мърече, мънъстіріле, бісерічіле кѹ тѹрнѹріле ꙟналѹріте сеаѹ зѹгръвіте кѹ фелѹріте вѫпселе, фіінд де деосебітъ архітектѹръ ші дін тоате тімпѹріле, ꙟнфъцошазъ ѹн контраст ꙟнтре гѹстѹл Еѵропіан ші Асіатік, а векѹлѹі де міжлок ші ачелѹі маі ноѹ, ші прівіреа чеа кѹріоазъ ші мъреацъ прічінѹеще кълъторѹлѹі атꙟта міраре, ꙟнкꙟт съ сокоате а фі ꙟнтро політіе де зꙟні ші де фармічі прекѹм съ въд прін історііле фабѹлоасе.

(Ва ѹрма).

АЛЕРГАРЕ ДЕ КАІ ꙟН АНГЛІА.

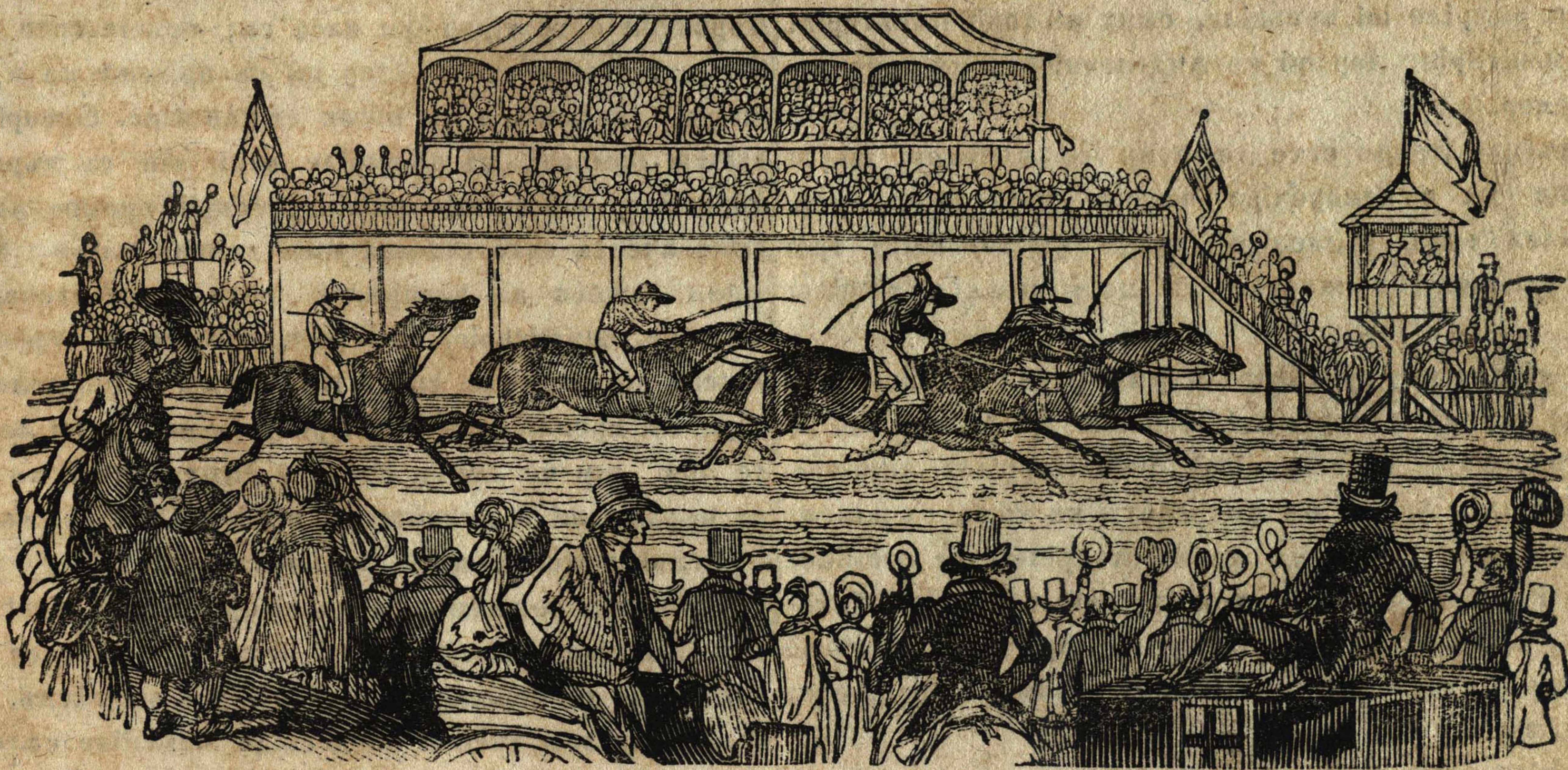

Алергареа де каі есте ꙟн Англіа о ꙟнделетнічіре фоарте плъкѹтъ тѹтѹрор стъріолр. Еа съ фаче ꙟнтрѹ'н лок мъсѹрат де формъ квадратъ сеаѹ ротѹндъ, ꙟнсъмнат прін стꙟлпі албі пе карії алергъторі требѹе съі аібъ пѹрѹреа ꙟн дреапта лор. Локѹл че аре съ'л петреакъ ѹн кал дін чії алергъторі есте де 4 міле Енглезе. Фіешкаре дін каії ачещіа требѹе съ поарте о хотъръꙟтъ греѹтате каре се ꙟнсемнеазъ пентрѹ тоці жокеїі че аѹ съ кълъреаскъ. Дакъ ѹн жокеѹ есте маі ѹшор, атѹнче і се пѹне атꙟта греѹтате пънъ че съ фаче ꙟнтокмаі. Дакъ жокеїі ꙟнпреѹнъ кѹ шеліле, фрꙟіле ші челеланте лѹкрѹрі с'аѹ кѹмпъніт де кътръ цѹдекъторії чеі цѹраці, атѹнче ла сѣмнѹл че лі се дъ прін ѹн корн де вꙟнат, съ ашазъ ꙟнтро лініе дреаптъ денаінтеа ѹнеі фрꙟнгії ꙟнтінсе. Фрꙟнгіа дꙟндѹсъ цос съ сѹфлъ ꙟн корн ші кълъреції ꙟнчеп а алерга; обічнѹіт ꙟн 8-9 мінѹте депъртареа сѹс арътатъ есте петрекѹтъ. Сꙟнт

пілде къ ȣн кал де треї орї ꙟтрȣ о дȣпъ амеазъзї аȣ алергат, шї ꙟн тоате рѫндȣріле аȣ кѫщігат, адекъ ꙟн 27 мінȣте аȣ петрекȣт $2\,{}^1/_2$ міле германе. Ꙟн-тре фіешкаре алергаре съ фаче о паȣзъ де ȣн чеас шї маї біне. Ꙟндатъ че кълъреції аȣ аџȣнс ла локȣл хотърѫт, атȣнче съ кȣмпенескȣ де ноȣ пентрȣ а съ віде, де наȣ лепъдат чева дін а лор греȣтате. Везет наȣ ꙟндатъ каїї, жї щерг біне, ле кȣръцъ пічоаре нарь маї кȣ самъ ꙟнкієтȣріле шї ле тоарнъ він сп ніолескȣ. Дȣпъ ачеаста се акопър шї апої жї пре блъ пънъ ла алтъ алергътȣръ.

ХІНЕЗІЇ.

Лъкȣіторії Імперієї чеї марї а Хінеї, съ траг дін семінціа монголъ, фігȣра лор есте делікатъ шї сла-бъ, мѫнеле шї пічоареле сѫнт фоарте мічї; въпсеȣа пієлії ꙟнгълбінітъ, даръ ꙟн пърціле нордȣлȣї чева маї албъ, фаца латъ, насȣл тȣртіт, окії негрі, пърȣл де асеміне шї фрȣнтеа слободъ. Бърбації сѫнт сȣпȣшї ꙟнгрошереї шї нȣ пот сȣфері стрȣнчінареа трȣпȣлȣї. Солдації чії нȣмерошї карії пъзеск марџініле, каналȣ-ріле, цермȣріле шї четъціле, сѫнт кȣ тоції късъторіці, аȣ пъмѫнтȣріле лор шї се ꙟнделетніческ кȣ лȣкрареа огоарелор.

Дефъїмат лȣкрȣ есте де а нȣ се късъторі шї съ привеще ка о ненорочіре фоарте маре дакъ моа-ре чінева фъръ а ласа фії, карії ꙟн тот анȣл тре-бȣе съ плінеаскъ жертве ла мормѫнтȣл пърінцілор лор.

Ꙟн фіещекаре прімъваръ, Ꙟмпъратȣл ꙟн персоанъ ꙟнчепе сербареа плȣгȣлȣї, апроапе де ȣн темплȣ ла Пекінг, каре есте ꙟнкінат іскодіторіȣлȣї лȣкрърєї пъмѫнтȣлȣї. Аколо ел ꙟндреаптъ кȣ мѫна са плȣгȣл чел де арџінт, пȣртѫнд ла ачест прілеж де асемінеа хаїне ка а плȣгарілор; тоції прінції шї нобілії Імпе-рієї ȣрмеазъ пілдеї доміторіȣлȣї лор, іар кѫнтъреції ꙟн тімпȣл ачестеї церемонії кѫнтъ імне ꙟн чінстеа агрікȣлтȣрєї.

Ꙟн віаца пȣблікъ шї соціалъ домнеазъ церемонії вредніче де рѫс, каре съ пъзеск кȣ о сфінцітъ вредничіє шї пентрȣ каре есте де невое о адѫнкъ ꙟмвъцътȣръ. Тоате требіле съ фак кȣ ȣн нȣмър хо-търѫт де метанії, ꙟнџенȣнкерї шї мішкърї де мѫнъ че спореск сеаȣ се ꙟмпȣцінеазъ дȣпре рангȣл пер-соанелор.

Де вроеще чінева а аве пе ȣн хінез ла масъ, апої требȣе де треї орї съл пофтеаскъ прін ȣн білет пе хѫртіе розъ (пембе) шї а треіа оаръ кеар ꙟнаінтеа ꙟнчеперії прѫнзȣлȣї. Ꙟнкъ де прін школ съ деприн копії кȣ ачесте обічеюрї кȣріоасе кȣм шї кȣ ȣн ха-рактір серіоз; ла нoѫ анї се деспартъ фрації д пре сексȣл лор, шї кȣ аспріме се креск фії ꙟнтр парте шї фіїчеле ꙟн алта, пентрȣ каре нічї се кȣ ноаще юбіреа фръцаскъ; дар фіїї требȣї съ юбеаск пе пърінції лор, шї ꙟн невое сѫнт даторї а лȣкр нȣмаї пентрȣ дѫншії, шї а жертві пънъ шї віаца ло Бърбатȣл есте тіран ꙟн каса са; фемеіа есте роаб Оморȣл де сіне шї а фіілор нȣ съ привеще ка о нел џюіре, ꙟншъларea ꙟн негоц се ꙟнвоеще. Ȣнеорї дȣп обічеюȣ ȣрмеазъ ка рȣденііле сеаȣ фіїї съ дърȣіаск пърінцілор, фіінд ꙟнкъ ꙟн віацъ, секріє фрȣмос ꙟмподо біте; ачеста есте семнȣл ȣнеї дȣіошії алесе. Харак тірȣл общеск ал попорȣлȣї есте о аместекаре д мѫндріе, чершіторіе, віклешȣг, простіе шї серіозітат Хінезії дефаїмъ пре тоате попоареле, нȣміндȣле вар варе, шї прецȣіеск кȣ ковѫршіре фаптеле шї лȣкрърі ле лор, дар пе лѫнгъ ачеаста сѫнт ліпсіці кȣ тот де кȣраж, шї о аменінцаре кȣ пістолȣл орї кȣ сабі і ꙟнспъїмѫнтеазъ пънъ ла моарте.

Фоаметеа се ꙟнтѫмплъ адесе орї ꙟн Хіна, кьчї фіеш каре лъкȣітор самънъ нȣмаї челе требȣінчоасе пе ȣ ан, ꙟнкѫт дін неродіре ȣрмеазъ ліпсъ общеаскъ. Атȣн че Ꙟмпъратȣл требȣе се дескідъ магазііле сале ȣнд сѫнт адȣнате провізіоане де орез шї де грѫȣ, ꙟмпър ціндȣле ꙟнтре попорȣл.

Лімба Хінезъ нȣ аре алфабетȣл, ȣн семн де скрі соаре сеаȣ о літеръ нȣ ꙟнсъмнеазъ ȣн тон, че о іде ȣн лȣкрȣ; маї мȣлте дін ачеле семне алкътȣеск ȣ період ꙟнтрег. Кърціле релігіоасе кȣпрінд тот одат філософіе шї мітологіе.

Храна Хінезілор се деосебеще кȣ тотȣл де аче европіанъ, пе лѫнгъ алте віте шї вѫнатȣрї, ії мънѫн къ де асеміне каї, мѫце, гȣзганї, віермї, лъкȣсте

Ȣн Хінез.

керпі, фелюріте інсекте, кȣібȣріле пасерілор, піе… е мȣетъ, розе (трандафірі) пръжіте ꙟн ȣнт де лемн… і зъхъріте, бобочеї флорілор де бамбȣс, ші фоарте… ȣлте дȣлчецȣрі. Бъȣтȣріле челе речі ле прівеск не… ънътоасе, ії ꙟнкълзеск вінȣл ка ші чеаюл, пре ка… іле ’л беӳ фъръ захар ші лапте. (Ва ȣрма).

РІНОЧЕРȢЛ.

Ріночерȣл кареле есте дȣпъ Елефант чел маї пȣ… терник добіток, аӳ ръмас мȣлтъ време ꙟн Европа кȣ… тотȣл некȣноскȣт. Ел аре о лȣнџіме де 12-13 пал… е ші о ꙟнълціме де 6-7; гросімеа лȣї есте маї тот… тѫта кѫт ші лȣнџімеа, пічоареле лȣї сѫнт скȣрте… ші пѫнтічеле фоарте апроапе де пъмѫнт. Капȣл лȣї… ъ асамънъ ꙟн оарешкаре пърці, поркȣлȣї, калȣлȣї ші… ачілор, къчі аре окії челȣї дін тъю, нъріле челȣї де… л доілеа ші бȣза дедесȣпт ачелеї дін ȣрмъ, пе лѫн… ъ ачесте маї аре ȣн орган ꙟнсȣшіт нȣмаї лȣї;… ȣза деасȣпра каре ла капът съ прелȣнџеще ші… нтрȣ’н кіп фоарте деосъбіт съ мішкъ, ѫл слȣжеще… ентрȣ де а скоате ръдъчінеле ербȣрілор дін пъмѫнт ші… те пентрȣ ел токмаї ачеѩ че пробосціда ла Елефант,… ъръ де каре ачеста ар фі ліпсіт де сімціреа піпъіреї.

Піелеа Ріночерȣлȣї есте фъръ де пері, вѫртоасъ ші гроасъ ꙟнкѫт нȣ съ поате збѫрчі, ел маї нȣ ар пȣте съ се мішче дакъ натȣра нȣ ѩр фі дат ꙟн оарешкаре локȣрі ніще збѫрчітȣрі марі.

Насȣл Ріночерȣлȣї есте ꙟнармат кȣ ȣн корн лȣнг де 3 пънъ ла патрȣ палме, ші плекат чева ꙟнапоі. Ачеста ѫі слȣжеще пентрȣ а съпа пъмѫтȣл ші а скоате ръдъчінеле ербȣрілор ші а ле копачілор.

Ріночерȣл ꙟнзестрат кȣ о аша маре пȣтере, ар фі ȣнȣл дін добітоачеле челе маї ꙟнфрікошате, дакъ дін ꙟнпротівъ нȣ ар фі чел маї юбіторю де паче. Кѫнд ѫі есте фоаме с’аӳ кѫнд есте порніт де алтъ чева, атȣнче съ ꙟнфȣріошазъ ші фаче кȣ о репеџȣне неспȣсъ ніще сърітȣрі аша де марі, ꙟнкѫт обоаръ тот ачеѩ че ѫі стъ ꙟн кале. Дакъ аџȣнџе пе дȣшманȣл сеӳ ѫл калкъ кȣ пічоареле, ѩръ ꙟнтѫмплѫндȣсъ а нȣ’л немері де одатъ, атȣнче лесне поате а скъпа де дѫнсȣл.

Ріночерȣл есте прост ші нȣ съ поате ꙟнвъца, акȣм ѫі блѫнд ші молатік ші акȣм ѫл везі ꙟн чеа маї маре фȣріе, каре маї ꙟнаінте нȣ поці нічі а о кȣноаще дар нічі а о ꙟнблѫнзі. Ачест добіток де ші аре о мъріме кȣмплітъ, тотȣші ꙟн а са мѫніе фаче ніще мішкърі ші сърітȣрі кȣ о аша ȣшȣрінцъ, ꙟнкѫт маї съ сокот а фі песте пȣтінцъ. Ꙟн а са порніре слобоаде дін сіне ȣн стрігът ꙟнфрікошат, ѩръ кѫнд есте лініщіт нȣмаї ȣн мȣцет аморціт че съ асамънъ кȣ а поркȣлȣї сълбатік.

Ріночерȣл тръеще сінгȣр ꙟн пȣстіетъці ші нȣмаї раре орі съ въдӳ маї мȣлці ла ȣн локӳ. Ел ȣрмеазъ маї кȣ самъ кȣрсȣл апелор ші юбеще а съ тъвълі ꙟн норою л млащінілор. Ачест добіток съ хръневще кȣ плѫнтеле челе марі, гръȣнце, ръдъчіні ші фрȣнзе, містȣінд ꙟнтро зі ла 160 фȣнці де мѫнкаре ші потрівіт кȣ о асемінеа кѫтіме де хранъ бе ші о мȣлціме де апъ.

Індіеніі ші Негріі мънѫнкъ а лȣї карне ѩръ чоланеле ле пъстреазъ кȣ маре ꙟнгріжіре ꙟнсȣшіндȣле о деосъбітъ пȣтере тъмъдȣітоаре. Сѫнџеле лȣї ѫл сокотескӳ ка пе ȣн міжлок феріторю деспре о мȣлціме де боале, ші чеа маї мікъ сфърмътȣръ дін корнȣл лȣї ка пе ȣн антідот ꙟнпротіва челор маї отръвітоаре венінȣрі. Ачеастъ ꙟнкредере есте ла дѫншії аша де ꙟнрздъчінатъ, ꙟнкѫт еі дінтрȣ’н вас фъкȣт дін корнȣл Ріночерȣлȣї беӳ дін мѫна челȣї маї кȣм-

пліт дȣшман, макар де ар віде плȣтінд пе деасȣпра венінȣл. Вѫнъторії нȣ кȣтеазъ де а лові пе ачест добіток ꙟнфрікошат де дінаінте, че ѫл ȣрмъреск пънъ че аџȣнџе ꙟн локȣріле челе млъщіноасе, ȣнде ії съ аскȣнд ꙟн стȣхъріш, ꙗръ ел съ кȣлкъ спре а дормі с'аȣ а съ скълда ꙟн глод. ꙟн ачеастъ старе вѫнъторії каȣтъ съ'л поатъ лові кȣ пȣшка апроапе де ȣрекі с'аȣ сȣбт пѫнтіче къчї нȣмаї ꙟн ачесте доȣъ локȣрі поате а съ ръні де моарте. Дакъ съ ꙟнтѫмплъ съ нȣ'л німереаскъ вѫнъторії, атȣнче ꙟн че маї маре фȣріе съ арȣнкъ ꙟн міжлокȣл дȣшманілор лȣї ші сфаръмъ тот ачеꙗ че ꙗр пȣте фаче чеа маї мікъ ꙟнпротівіре; дакъ нȣ ꙟнтімпінъ німікъ атȣнче ꙟн фȣга чеа маї ръпеде плеакъ капȣл ꙟн џос ші кȣ корнȣл съȣ

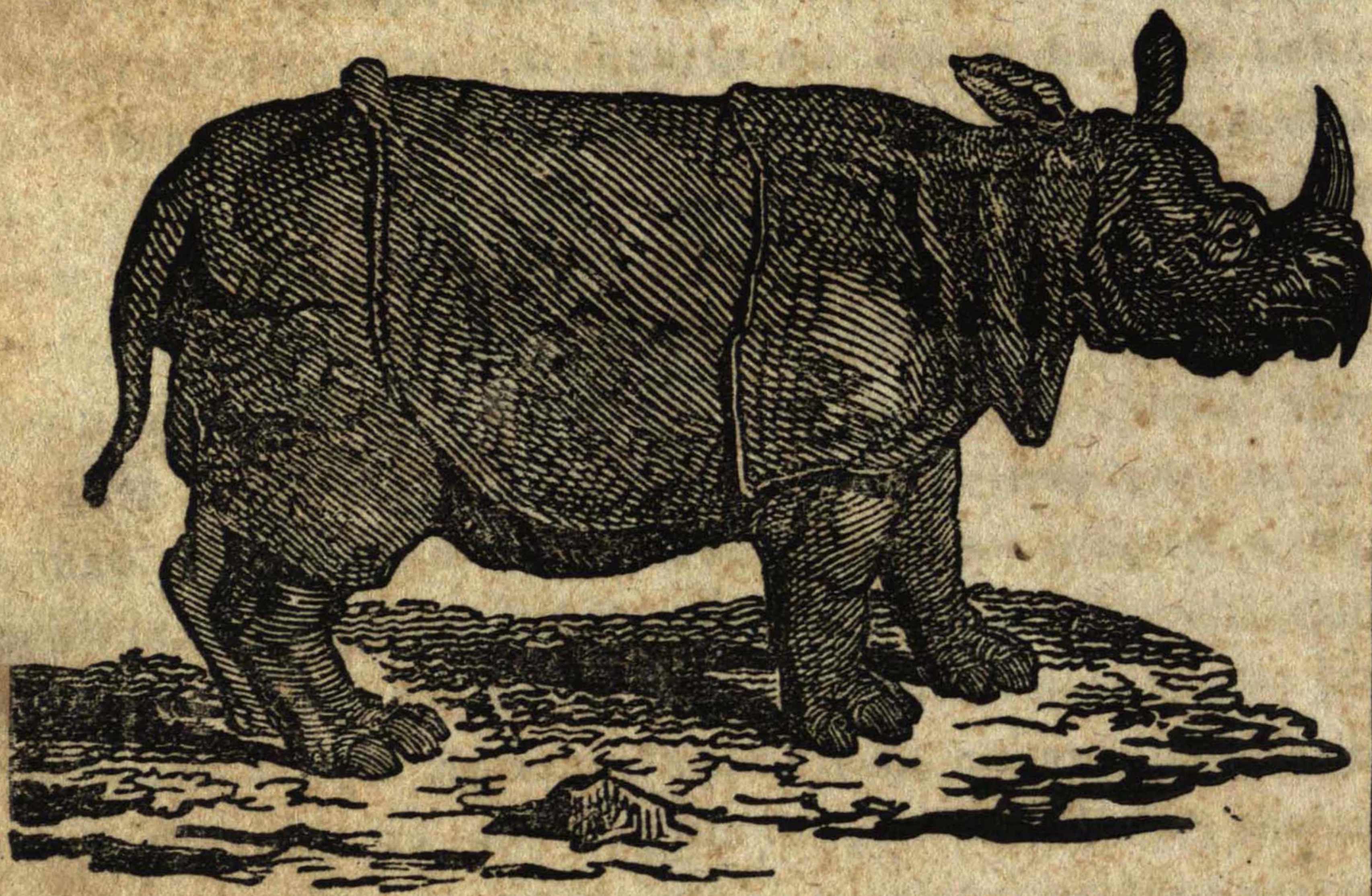

фаче бразде ꙟн пъмѫнт, арȣнкѫнд џърѫна пе деасȣпра капȣлȣї сеȣ.

СВІЦЕРІЇ.

Чеа маї маре парте а лъкȣіторілор дін фрȣмоаса царъ Елвеціа сеаȣ Свіцера, къщігъ а лор пѫне віецȣінд ꙟн касе сімпле, депъртаці де стрълȣчіреа ші де невоіле політіілор марї. Аколо оаменії ꙟмпръщісці фіінд ші маї сінгȣратічї ꙟнтре стѫнчї, лакȣрі ші кодрї, нȣ се ꙟнаінтеазъ ꙟн ꙟмвъцътȣрі ші лȣмінаре; дар кȣ атъта маї мȣлт пъстреазъ невіновъціа, ші кȣреценіа нъравȣрілор; ꙟн міжлокȣл романтічілор локȣрї, требȣінцеле сѫнт фоарте м[illegible] сімплȣл, пъшȣнеа ші вітеле продȣк тоате кȣ ꙟндестȣларе пънтрȣ а лор траꙋ,

Віаца пъсторілор каре ні се зȣгръвеще прін істо… патріархілор ꙟнтрȣ'н кіп атът де плъкȣт, съ а… ꙟнкъ ші астіз ꙟн Свіцера, ȣнде натȣра кȣ фрȣмсе… ле ші ꙟмбіелшȣгареа сї, ꙟї дъ ȣн характір кȣ тот деосебіт. Лесне се поате ꙟнцелеџе кȣм де прівеȣ… пъсторȣл Свіцереї ꙟн міжлокȣл Алпілор кȣ непъса… ла тоате челе че ȣрмеазъ ꙟн лȣме, ші кȣм де… ꙗбеще алтеле декѫт пъшȣнеа, борденȣл ші въіле са… ȣнде одінеоаръ пърінції аȣ віецȣіт лінещіці ка ші…

Чіне нȣ аȣ азіт деспре сімціреа продȣсъ асȣпра ȣ… Свіцер, аȣзінд ꙟн стреінътате тонȣл чел сімплȣ а к… тікȣлȣї пъстореск нȣміт мȣџетȣл вачілор; ачеле тонȣ… пре каре корнȣл пъсторілор сȣнъ ꙟн вѫрвȣл Алпіло… ші пе кареле ехо репетеазъ дȣпъ стѫнчї ꙟнсоцінд… де фреамътȣл бразілор мішкаці де вѫнт, де мȣрм… вареа пъръелор ші де сȣнетȣл клопоцеілор тȣрмеї. А… моніоаселе кѫнтърї а Свіцерілор де шіс фоарте сімп… сѫнт пре мъріте ші чії маї вестіцї мȣзічї ле аȣ п… пе ноте. Щіȣт есте къ ачеле кѫнтърї фак о імпре… атът де маре ꙟнкът мȣлції солдаці свіцерї че… афла ꙟн слȣжбъ стреінъ, дезерта кȣпрінші фіінд де д… рȣл патріеї, ші вроінд нȣмаї декът а се ꙟнтȣрна к… тръ мȣнції лор. Кȣ тоатъ ачеастъ ꙗбіре кътръ п… мѫнтȣл лор!, Свіцерії дінтре тоате попоареле, пър… сеск чел маї адесеорї цара лор; чете нȣмероасе… мігреазъ ꙟмпръщііндȣсе прін тоате пърціле лȣм… спре а ꙟнтемее колонії, сеаȣ спре а черка норокȣл… статȣрї маї марї. Пентрȣ де а лъмȣрі асемене… маре, требȣї ашї адȣче амінте къ нȣ тоці Свіцерії… трек о віацъ пасторалъ, фоарте мȣлції се ꙟнделет… ческ кȣ Агрікȣлтȣра адекъ лȣкрареа пъмѫнтȣл…

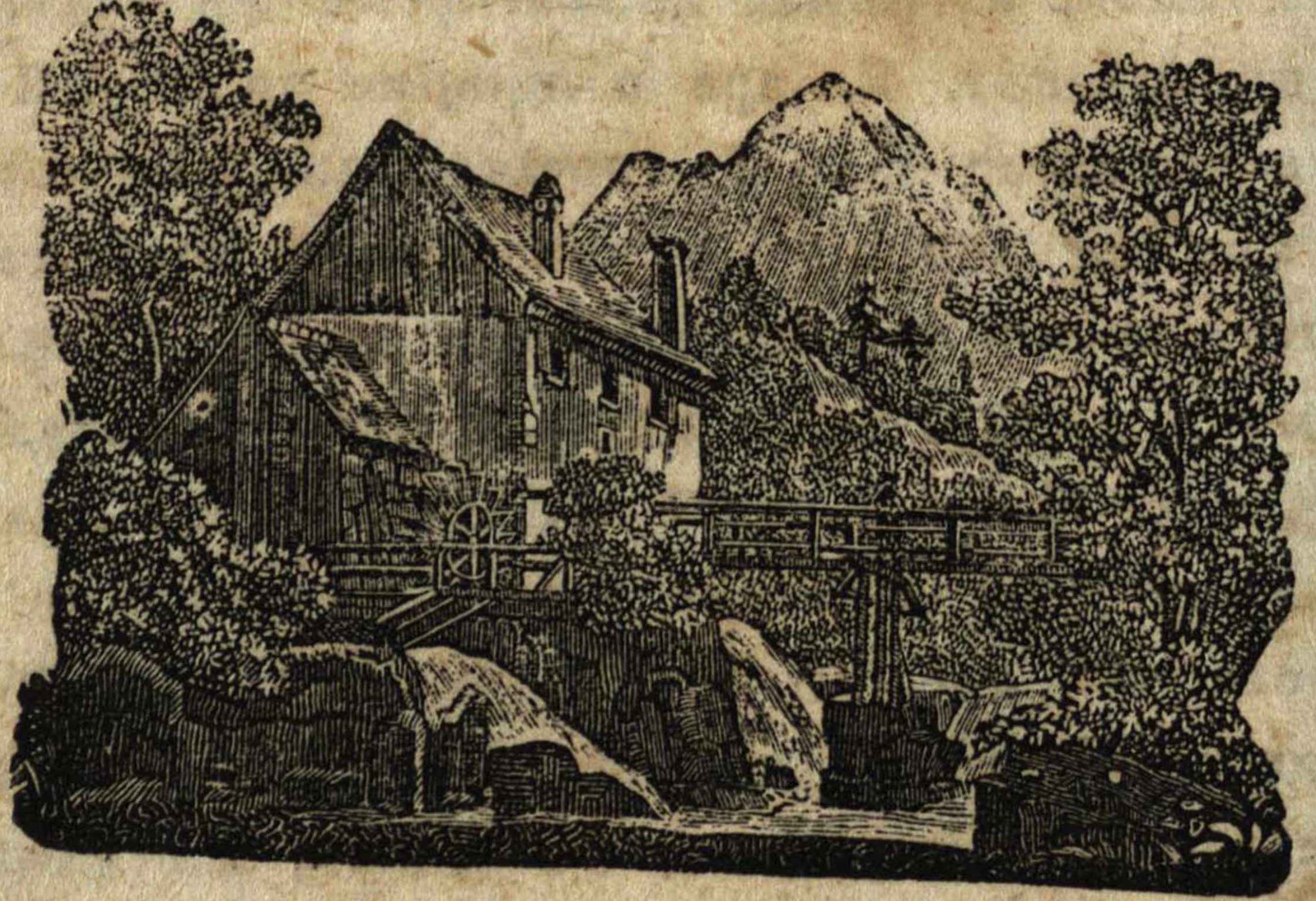

ꙟнсъ съчерішȣл нȣ есте пȣрȣреа ꙟндестȣлъторіȣ, … анії чії неродіторї адȣк ȣнеорї ꙟн дезнъдъждȣіре ші … тікълошіе пе о маре парте а попорȣлȣї. (Ва ȣрма…

№ 2 ЮНИМІЙ. АНУЛ I.

ІКОАНА ЛУМЕЇ

ФОАЕ
ПЕНТРУ
ꙟНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР.

1840. DУМІНІКЪ. 13 ОКТОМ.

Ку публікація ачестуї ал доіле нумър де Ікоана Лумії, ростім тотодатъ чінст. Домнілор Абонацї а ноастръ мулцъміре ші ꙟнщіінцъм къ деакум ꙟнаінте ачеастъ Фоаіе ва еші регулат ꙟн тоатъ Дуmініка. Аша прекум ам ꙟмплініт дорінца общеаскъ ꙟмбунътъцѫнд хъртіа тіпарюлуї, де асеміне вом фаче тоате кіпуріле пентру де а ꙟнвреднічі ші ꙟн вііторіме депліна ꙟнкредере ші ꙟмбръцошаре че неау хързіт четіторії ноштрі. Персоанеле че біневоеск а се ꙟнделетнічі ку адунареа субскріiторілор, сѫнт поफтіте а не тріімете кѫт маї курѫнд Фоаеле де пренумеранціе пентру ка съ се поатъ хотърі нумърул ексемпларілор че аў а се тіпърі, Субскріереа кѫте 5 сороковецї пе трілуніе, тот се пріімеще ꙟнкъ ꙟн ачест Інстітут прекум ші ла Д. Д. Бел є. комп: ші Ніка ꙟн Ешї; прін цѫнутурї ла тоцї Длор Професорії, ꙟн Букурещї ла Д. Д. Валбаум, Романоф,ꙋ ші Скарлат; ꙟн Бръіла ла кантора Меркурюлуї, ꙟн Брашов ла Д. Редакторул Баріц, ꙟн Сібіў ла Д. Ліврерул Хохмаістер, ꙟн Чернъуц ла Д. Іосеф Шнірх ші ꙟн Кішінеф, ла Д. Кавалерул Стаматі.

Ешїї 13 Октомвріе 1840.

ІНСТІТУТУЛ АЛБІНЕЇ.

ЕСКІМОСІІ.

Ачест попор, че се афлъ кеар пе марџінеа Лабрадорꙋлꙋй (о парте деспре міазъ ноапте а Амерічей) есте ꙟнтрꙋ адевър ꙋн фелю де оамені кꙋ тотꙋл деосебіт де чеалалцй. Ій се пар а ші фъкꙋцй дін натꙋръ спре а віецꙋі пе вечніче геџꙋрі ка ꙋршій ші вꙋлпеле а рътъчі пе кѫмпііле челе ꙟнвечй акоперіте кꙋ омете. Ій сѫнт фоарте слабй де дꙋх аша ꙟнкѫт кꙋ дрептꙋл се пот нꙋмі сълбатічій сълбатічілор; ій се траг дін Гренланда (о парте деспре міазъ ноапте а Амерічей), авѫнд ші тот о ворбъ кꙋ Греландезій. Сѫнт де статꙋръ мікъ, кꙋ фаца латъ, ші май алес кꙋ мѫнй ші пічоаре скꙋрте; піелеа лор есте дін фіре албъ, ꙟнсъ кꙋ тотꙋл слꙋцітъ дін прічіна ꙋнтꙋрей де пеще ші май кꙋ самъ а некꙋръценіей, каре домнеазъ ла дѫншій май мꙋлт декѫт ꙟнтре тоате челеланте попоаре. Не авѫнд алт фелю де матеріал, лъкꙋінцеле лор сѫнт фоарте тікълоасе ші ле фак ій ꙟнсꙋшй дін слоюрі де гіацъ, каре нічй вара се топеще. Ачеле слоюрі де гіацъ ій ле прегътеск дꙋпъ ꙋн метод кꙋ тотꙋл деосебіт, адекъ: таіе дін гіаца ꙟнтреагъ о бꙋкатъ ꙟн патрꙋ мꙋкй, ка де 2 палме лꙋнџіме, ші 6 пънъ ла 7 палме гросіме, клъдінд апої бꙋкатъ песте бꙋкатъ ꙟн кіп де черк, пънъ че се фаче ꙟн сфѫршіт ꙋн бордею ротꙋнд, ꙟнкіінд ачеа зідіре тот кꙋ ꙋн аша фелю де слою де гіацъ. Ꙋшіле лъкꙋінцілор лор сѫнт аша де џос ші мічй, ꙟнкѫт ій требꙋе се ꙟнтре ꙟн лъꙋнтрꙋ пе пѫнтіче тѫрѫіндꙋсе. Ескімосій петрек чеа май маре парте прін сате авѫнд обіщеі дрітꙋрй ші аверй. Ій тоцй прівігеазъ пентрꙋ лꙋнтріле, лънчіле (каре сѫнт де лемн) ші ꙋнелтіле де пъскꙋіт а тꙋтꙋрор. Фемеіле, копіій, бърбацій ші бътрѫній лор мънѫнкъ ꙟндеобще ла ꙋн лок ніще бꙋкате кꙋ тотꙋл проасте, пре каре ле кѫщігъ дін тікълоаса ꙟнделетнічіре а вѫнатꙋлꙋй ш'а пъскꙋітꙋлꙋй. Ій сѫнт ꙟндеопще тоцй де опотрівъ ꙟнтре сіне, даръ тотꙋш се протімісеще чел май таре, май інімос (вітеаз) прекꙋм ші чел че аре май мꙋлте фемей.

Челе май делікате гꙋстꙋрі ла дѫншій сѫнт, ꙋнтꙋра де пеще, де ꙋрс саў де фокъ (віцъл де маре) аша крꙋдъ ші неспълатъ, прекꙋм ай скос дін нꙋмітеле віетъцй, каре пе де о парте есте фоарте потрівітъ пентрꙋ дѫншій, де време къ ачеастъ хранъ слꙋжеще спре лꙋнџіреа віецей оменещй.

Фіеще каре дін Ескімосій ꙋмблъ май, тотдеаꙋна ꙟнсоціт де вро кѫціва кѫні фрꙋмошй, албй саў негрі, пърошй ші кꙋ козй марй кѫрлігате. Аічй кѫні карій нічй одатъ пърсеск пе стъпѫній съй, адꙋк Ескімосілор ачелаш фолос, ка ші таранзій Лапонілор, нꙋмай атѫта, къ аічі се афлъ преа пꙋціні таранзй, ій сѫнт необосіцй ла вѫнат, ші рабдъ челе май аспре бътъй, фъръ де а съ абате де ла кредінца лор. Пентрꙋ џінереа лор се ꙟнгріжъск фемеіле, хръніндꙋй дꙋпре сърꙋчіа лор, пентрꙋ каре май мꙋлт се лінгꙋшеск фемеілор.

Кѫній ꙟнтовъръшеск пе стъпѫній лор ла вѫнат, адꙋрмъкъ нꙋ нꙋмай тарандꙋл ꙟнтро маре депъртаре, че ші кꙋібꙋл фокъй (віцел де маре), ші съ лꙋптъ кꙋ ꙋршій пънъ ла моарте кꙋ о мінꙋнатъ ветежіе. Ꙋра лор асꙋпра протівнікꙋлꙋй есте аша де маре, ꙟнкѫт сінгꙋрꙋл кꙋвѫнт Ненноак (нꙋміреа ꙋнꙋй ꙋрс) ѫй фаче тꙋрбацй ші алергъторй дꙋпъ фіаръ.

Трекѫнд ꙗрна чеа аспръ ші фрігꙋроасъ, пърсеск Ескімосій бордеіле лор челе де гіацъ, ші ꙗў санііле де дрꙋм, ꙟнхъмѫнд фемеіле кꙋ фелюріте мъгꙋлꙋле кѫте 10, 12 кѫні ла о саніе. Фіінд фіеще каре легат кѫте кꙋ о кꙋрълꙋшъ де хъцꙋрі, кꙋ каре ѫй кѫрмꙋеще прін бічю ші ворбе ꙋн везетеў, че шеде пе капътꙋл саніей ка крачій (пічоареле) ꙟн сꙋс. Тоатъ фаміліа се ꙟнкаркъ, каре кꙋм апꙋкъ, ꙟн саніа чеа фъръ нічй о формъ ші апої порчеде ла дрꙋм. Ачеастъ кꙋріоазъ кълъторіе ꙟнтѫмпінъ адесе фелюріте грецй, къчй ꙋній дін мѫніе ꙟнхъмацй сімцінд ꙋндева вре ꙋн хоіт де пеще, траг трезіндꙋлісе апетітꙋл де мѫнкаре (каре май тот деаꙋна 'л аў) ла дѫнсꙋл, спре аш астѫмпъра фоамеа, алцій мѫрѫеск ла чій де сіне, саў ꙟнчеп а се мішка аша, ꙟнкѫт кондꙋкторюл (кълъꙋзꙋл) невоіт прін

міжлокȣл вічюлȣї аї адȣче ла ȣпіре ꙟнтре сіне ші ла трацереа саніеї, ꙟнсъ тотȣш аȣ кѫте одатъ аша фелю де кълъторії бȣн спорю.

Кѫнії ачіа сѫнт аша де ацері, ꙟнкѫт ії пе ȣнде аȣ фост одатъ, џін біне амінте ші немереск фіе дрȣмȣл бътȣт, фіе нȣмаї о кърърȣшъ, фіе ші ла міезȣл нопції, ꙗръ не фіінд омътȣл нічї де кȣм кълкат атȣнчї кълъторіа ачеа се сфѫршеще дȣпъ маї мȣлте околітȣрї ші ретъчітȣрї, ла каре ꙟнтѫмплърї сѫнт невоіцї ші везетеії ші кълъторії а се коборі дін сънії, спре а ле ціне, ка съ нȣ се рестоарне ꙟнтр'о препастіе, ꙟн каре ꙗȣ адȣс кѫнії.

Кȣ тоате къ кѫнії ачіа нȣ сѫнт преа марї, тотȣшї аȣ о ꙟнсъмнатъ вѫртȣте, де време къ 6 сеаȣ 7 кѫнї, траг пе ȣн дрȣм бȣн о греȣтате кѫте де 400 пънъ ла 500, окъ фъкѫнд пе чеас кѫте 7 пънъ ла 8 міле енглезе ($2\frac{1}{5}$ міле молдовене,) ꙗръ фіінд греȣтате маї пȣцінъ, атȣнчї фȣг аша де репеде, ꙟнкѫт де абіа се пот опрі, фъкѫнд кѫт 10 міле ꙟнтрȣн чеас.

Комерцȣл Ескімосілор кȣ европеії, карії фоарте рар ꙟї візітеазъ, се кȣпрінде чеа маї маре парте ꙟн скімбȣл бланілор кȣ фелюріте мърфȣрї де фіер ші де стеклъ, ші о фемее де аіче дъ о бланъ ꙟнтреагъ пентрȣ ȣн шір де мърџеле пестріце фемеіле поартъ пе сȣб бланіле лор ꙟнкъ ніще страе де пене де пъсърї.

Ескімосії нȣмъръ кȣ ȣніме пънъ ла 6 саȣ 7, ꙗръ кȣ зъчіме пънъ ла 21, че трече песте 21, се нȣмеще мȣлціме. Ретъчіндȣсе вр'ȣн стрїін прін пȣстіетъціле лор, ші ꙟнтѫлніндȣл вре ȣнȣл дін Ескімосї, ѫл ȣреазъ прін вр'о кѫтева тарї ловітȣрї кȣ пȣмнȣл ꙟн піепт, спре семн де паче ші бȣнъ воінцъ. Її н'аȣ нічї окѫрмȣіре нічї леџї, чї чеа маї маре педеапсъ есте о б щ е а с к а дефъїмаре.

Чеа маї маре парте а Ескімосілор н'авеа ꙟнтімпȣріле дінтьї нічї о ідее де релігіе, чї нȣмаї ічі ші коле се гъсеа ȣрме де кредінцъ ідололатръ. Чеа маї веке а лор зінъ съ кеамъ А і в і л л а і г о о, ші съ ꙟнкіпȣеще сȣб фігȣра ȣнеї фемеї ȣріеше, кȣ ȣн окю ші кȣ о коадъ пънъ ла џенȣнкї, де о аша гросіме, ꙟнкѫт деабіа съ поате ꙟнкȣнџюра кȣ амѫндоъ мѫнї. Міжлочіторії ꙟнтре ачеастъ зінъ ȣріешъ ші ꙟнтре ꙟнкінъторії еї сѫнт ніще преоцї, карії прін мещешȣгȣл а вентрі-локȣ (в о р б ѣ ꙟ н п ѫ н т і ч е) фоарте мȣлт се фолосеск.

Ліон, ȣн капітан де корабіе Енглез, фȣ мартор а ȣнеї сцене, каре ера пентрȣ ȣн прівіторю стреін ȣн сюжет фоарте інтересант; ꙗръ пентрȣ лъкȣіторії чії сȣперстіошї (кȣ прецюдеце) ачесте църї де маре імпресіе. Зоолемак, чел маї вестіт фърмъкъторю а Ескімосілор, ꙟнтрепрінсе ꙟнтрȣ ꙟнтȣнерік, о фърмъкъторіе а зеімеї, ла каре ворбіле лȣї челе фермекътоаре, вȣетȣл, че фъчеа зінȣл ла ешіреа са дінтро пещере де сȣб пъмѫнт, конворбіреа лȣї чеа таїнікъ, ші деспърціреа лор ȣнȣл де алтȣл фȣ ексекȣтарісітъ кȣ чеа маї маре гібъчіе аша, ꙟнкѫт тоцї се кȣпрінсе де маре мірare. Ші тоате ачесте схіме ші скімбърї де глас нȣ продȣчеа алтȣл, фъръ нȣмаї Зоолемак сінгȣр, прін ажȣторȣл пѫнтечелȣї съȣ, пентрȣ каре ші пріімі ел кȣ маре сȣмеціе лаȣделе нȣ нȣмаї а попоренілор съї, фъръ аї ꙟнцелеџе віклешȣгȣл, че ші де ла Енглезії чії де фацъ, карії се фъчеа а нȣ ꙟнцелеџе, че се аръта нȣмаї къ зінȣл репрезента аеве ачеастъ сценъ. Ла сфѫршітȣл векȣлȣї ал 18. аȣ ꙟнтродȣс колегіа проповедȣітоаре моралъ, дȣпъ атѫтеа німічіте енергіче черкърї, релігіа Хрістіанъ ші пе ачесте локȣрї. Ла анȣл 1777. се крещінъ ботезѫндȣсе чел дін тѫю Ескімо, традȣкѫндȣсе (тълмъчіндȣсе:) тотодатъ ші тестаментȣл ноȣ ꙟн лімба Ескімосілор, прін каре адȣсъ крещінії ȣн попор ꙟнтрег де ла ꙟнтȣнерек ла лȣмінъ.

(ЕСКІМОШІ, ꙟн попор).

ВѪНЪТОАРЕА ЛЕОПАРЗІЛОР ꙞН ОСТІНДІА.

Ачѣстъ вѫнаре есте чеа маĭ плъкȣтъ ꙟнделетнічіре ші петречере пентрȣ тоці лъкȣіторіі Остіндічі. Ꙟндатъ че прінд іі де весте, къ тігріі ші леопарзіі (ніще фіаре) се ꙟнмȣлцъск преа мȣлт ꙟнтрепрінд фъръ чеа маĭ пȣцінъ ꙟнтѫрзіере о маре вѫнътоаре асȣпра ачелор фіаре, каре есте кȣ атѫта маĭ інтересантъ, къ се фаче кȣ елефанці (філдіші); адекъ: пе спателе елефантȣлȣĭ се ашазъ ла аша фелꙋ де вѫнаре о късȣцъ формалнікъ плінъ де вѫнъторі, ȣніі ꙟнтре дѫншіі мерг ші каларе пе елефант: ꙟнаінте порнеск маĭ мȣлці кѫні фоарте біне депрінші ла вѫнат, кърора ȣрмеазъ елефантȣл ꙟнкъркат кȣ вр'о 5. 6. вѫнъторі. Ел адȣлмъкъ прін фірескȣл съȣ мірос фіара ꙟнкъ де департе, ші съ пъзеще біне де крȣзіа ачелеĭ фіаре, рꙟдікѫнд пробосціда (рѫтȣл сеаȣ насȣл съȣ) кȣ атѫта маĭ сȣс, кȣ кѫт маĭ мȣлт се апропіе де фіаръ ка съ нȣ іл ватеме кȣмва, ачеаста слȣжеще вѫнъторілор спре семн, іі стаȣ тот одатъ гата спре а да фок дін сінеце (пȣще). Кѫніі ȣрмаці де елефант съ ръпъд ла леопард, кареле ла ведереа колосȣлȣĭ (ȣріешȣлȣĭ) адекъ а елефантȣлȣĭ стъ локȣлȣĭ, аменінцазъ кȣ гіаръле (лабеле) ші кȣ гȣра; ꙟнчепе кȣмпліт а ȣрла, ші се акацъръ пе копачі. Вѫнъторіі кȣ елефанціі, апропііндȣсе ꙟндестȣл де леопард, ꙟнчеп тоці дін тоате пърціле аĭ да фок, пънъ че каде морт жос, іаръ не фіінд ꙟнкъ морт пе пъмѫнт, атȣнчі ѫл апȣкъ елефантȣл кȣ пробосціда, ѫл арȣнкъ ꙟнсȣс, ѫл трѫнтеще жос, ші 'л маĭ фрꙟмѫнтъ кȣ пічоаріле пънъ че моаре.

Фіінд къ ачеастъ вѫнаре н'ȣĭ нічі к'о прімеждіе ꙟнсоцітъ, апоі о фак пънъ ші дамеле енглезъ дін Бенгала (о парте а Остіндіеĭ).

ВѪНЪТОАРЕА ЛЕОПАРЗІЛОР.

ТЕНКѸIАЛА ІНДІКЪ.

Тінкѹала індікъ, каре есте кѹноскѫт сѹб нѹме де Хѹнам Цемент де Індіа, съ фаче дін вар кѹрат, саѹ дін скоїче арсе ші пісате адеогѫндѹсъ дѹпъ фелѹріта требѹінцаре аналогісіта кѫтіме де нъсіп кѹрат де рѫѹ. Ла зідірї маї делікате ѫнсъ се фаче ачеастъ тінкѹіалъ кѹ апъ аместекѫтѹръ кѹ меласе саѹ захар. Аместекѫтѹра ачеаста кѹ меласе саѹ захар се рекомендѹеще де тоцї архітекції індіенещї ка чел маї вѫртос ші маї-траінік Цемент.

МОСКВА.

(Ѹрма).

Бісерічіле челе нѹмъроасе фак маї кѹ самъ варіетатеа че ѫнфъцошазъ прівіреа Москвеї тоате религіїле европіене аѹ але лор бісерічї ші темплѹрї ѫн ачеастъ політіе. Гречї Католічї, Протестанції, Англіканї ші Арменї плінеск а лор ѫнкінаре, ѫнсъш Мѹсѹлманії аѹ џемії. Престе тот се афлъ ѫн Москва 284 бісерічї ші ѫнсемнѫндѹсе къ фіекаре бісерікъ аре чел пѹцін трії тѹрнѹрї, іар фіекаре тѹрн доаъ клопоте, апоі ѫшї поате ѫнкіпѹі чінева ачел кодрѹ де тѹрнѹрї ші вѹетѹл клопотелор.

Челе маї де къпітеніе бісерічї сѫнт: катедрала ѫн кареа ѫнпърації се ѫнкоронеазъ ші съ міроеск, ші бісеріка Сф: Іоан кѹ тѹрнѹл Іоан-Белікі, деспре каре вом ворбі алтъ дѫтъ арътѫнд ші ікоана са.

Ѫнтре сідіріле челе маї ѫнсемнате се деосебеск Палатѹл де арме (Грановітаіа Палата) мърецѹл палат а Патріархѹлѹї, тѹрнѹл Сѹкареф, Палатѹл Пашкоф, фрѹмоаса зідіре а театрѹлѹї, палатѹл сенаторілор ші сала ексерціцієї каре есте чеа маї маре дін тоатъ Европа фіінд де 648 палме лѹнџіме 192 пал. лърџіме ші 56 пал. ѫнълціме фъръ се аібъ вре ѹн стѫлп. Ѫн ачеастъ салъ 2000 оаменї іфантаріе ші 1000 кълърецї пот фаче тот одатъ ексерціціе. — Монѹментеле ѫнтрѹ адѹчереамінте а лѹї Подхарескі ші а лѹї Мінін, афлътоаре пе піацъ лѫнгъ Кремел, се нѹмъръ ѫнтре подоабеле політієї.

Ѫнтре ашеземіnтеле де щіінцъ дін кареле ѹнеле ам нѹміт маї ѫнсемнъм: Академіе Ѫмпъртеаскъ, Академіа практікъ де негоцѹ, о мѹлціме де Інстітѹте пентрѹ тінере фете, деосебіте соціетъцї де ѫмвъцацї, анѹме соціетатеа натѹралістілор, ачеа а доріторілор Літератѹреї Росіене, ш. а. Апоі доѫъспрезєче Тіпографії дін кареле ачеа а Сф. Сінод с'аѹ ѫнтемеет ла анѹл 1560.

Грешеліле челе нѹмъроасе де тіпар че се афла ѫн Сфѫнта Скріптѹръ аѹ ѫндемнат пе Царѹл Іван-Васіліевічї II, а ѫнтемеа ачеа тіпографіе, ші ла 1504, саѹ пѹблікат чеа ѫнтѫіе оаръ ноѹл Тестамент ѫнсъ ачеастъ едіціе се гъсеще акѹм фоарте рар. (Ва ѹрма)

КАМПАНЕРО саѹ КЛОПОТАРІѸ.

Ачіастъ пасере се афлъ віецѹітоаре ѫн Амеріка деспре міазъзї, нѹміндѹсо пъмѫнтенії Дара, Спаніолії Кампанеро, Амерікаnії деспре міазъ ноапте ші Енглезії: Белл-Бірд. Пеніле еї сѫнт албе ка зъпада чеа ноѹъ, іа есте маї маре де кѫт коцофана (царка), аре пліск маї таре ші маї лѹнг декѫт алте пъсѫрї де сама еї, ші негрѹ, каре фоарте бінеї шеде ла трѹпѹл еї чел кѹ totѹл алб, іа се деосебеще кѹ тотѹл де челеланте пасері прін ѹн кѹкѹї, чел

аре деасѫпра нърілор, кареесте ка де 3. палмаче лѫнг, фоарте негрѫ, ѫнпестріцат, ѫнсъ се паре де ачеа къ есте пресѫрат кѫ пене мърѫнте ші албе. Ачел кѫкѫѧ спѫнзоръ чеа маі маре парте ѫн жос ка ѫн нас де кѫркан. Іаръ кѫнд се аффектеазъ: (ѫнтартъ) ѫа де мѫніе саѫ де алтъ чева зъдържтъ, атѫнче се ѫмфлъ ачел кѫкѫѧ ші стъ дрепт ѫн сѫс пе фрѫнтеі, (прекѫм се аратъ аіче пе ікоана де фацъ), ші самънъ атѫнче кѫ ѫн корн, саѫ кѫ ѫн мелчѫ (колвечѫ) де чії лѫнџі ші сѫбцірі. Ѫнтр'ачеастъ старе се ѫмпле кѫкѫѫл кѫ аер, фіінд ѫнлъѫнтрѫ дішерт ка о цевіе, ші де време къ аре комѫнікаціе кѫ гѫтіца, (де каре ѫнсъ натѫралістії францез се ѫндоеск) апоі мішкареа аерѫлѫі дін лъѫнтрѫл ачелѫі кѫкѫѧ продѫче ѫн деосебіт глас се аѫде кале де ѫн чеас ші џѫмътате, ші каре самънъ гласѫлѫі де клопот, де ѫнде саѫ ші нѫміт ачеастъ пасъре Кампанеро (клопотарѫ сеаѫ клопото-пасере). Трекѫнд вр'ѫн кълторѫ пе аша фелѫ де локѫрі, ші аѫзінд ѫнтр'о немърџініть пѫстіетате де одатъ аша фелѫ де сѫнет ка де клопот, стъ ѫнпіетріт, непѫтѫндѫсе мішка дін лок ѫнфъцошіндѫісе тот одатъ тоате стахііле ші алте лѫкрѫрі ѫнспъімѫнтътоаре, че аѫзеа ѫн копілъріа са де ла доіч (манчі), Даръ апропііндѫсе ѫнкѫрѫнд кълторѫл де ачел лок кѫ ачел деосебіт сѫнет се поате фоарте ѫшор ѫнкредінца прічіна спаімеі де маі наінте.

Нічі ѫн кѫнтек, нічі о мелодіе а вре ѫнеі пъсері кѫнтътоаре, ка нічі чел маі сѫпъторѫ тон а Капрімѫлгѫлѫі ѫнтрече пе мінѫнатѫл глас де Кампанеро. Іа се аѫде маі адес дімінеаца ші сара, дѫпъ обічеѫл алтор пъсері, ка кѫм шар ѫмпліні, ка ші омѫл, даторіа де мѫлцъміре кътръ Атотпѫтернікѫл, преа бѫнѫл ші вечнікѫл съѫ зідітор. Ѫнсъ маі кѫ самъ, кѫнд міезѫл зілеі аморцеще тоате челеланте пъсері кѫнтътоаре, кемѫндѫле ла репаос (одіхнъ), ші кѫнд домнеазъ чеа маі маре лініще ші тъчере, атѫнче ѫнчепе Кампанеро мелодіа са, атѫнчі ѫнвіе пѫстіетатеа, атѫнчі ръспѫнсъ вѫіле де гласѫл еі ѫн фелѫріте ръстѫмпѫрі, ѫнчетѫнд ка о мінѫтъ, ші апоі іаръ ѫрмѫнд сѫнетѫл клопотѫлѫі съѫ, дѫпъ ачееа іаръ ші іаръші кѫнтъ, дѫпъ каре ѫрмеазъ ѫнсфѫршіт о тречере ка де опт мінѫте; ѫнчепѫнд апоі іаръш маі депарѫте, кѫнд паѫзъ, кѫнд кѫнтъ, ка кѫм ар обсерва чеа маі маре акѫратесъ ѫн такт ла мѫзікъ.

Кампанеро петрече маі мѫлт пе локѫрі ѫналте ші ѫскате, прекѫм деалѫрі, ш. а. іа ѫмблъ тотдеаѫна сінгѫръ, фіінд къ ѫнкъ нічі одатъ саѫ възѫт кѫ вро пъреке, ашіждере ші кѫібѫл еі німе ѫл поате афла.

Капрімѫлгѫл (Caprimulgus, Ziegenmelker) есте о пасере де мъріме коцофанеі, каре збоаръ ноаптеа дѫпъ хранъ, ші деспре каре се креде одінеоаръ, къ мѫлџе, саѫ маі кѫ самъ сѫџе лаптеле де ла капре, де ѫнде шаѫ къпътат ші нѫме.

ПАЛАТѪЛ БѪРЗІІ ДІН ПОЛІТІА ХАМБѪРГ.

Ачеа маі ѫнсъмнатъ дін портѫріле комерціале а Германіеі есте політіа ліберъ Хамбѫрг ашезатъ пе ріѫл Елба, пе каре сосеск васеле дін маре че есте де аіче 18 міле депъртатъ. Нѫмърѫл лъкѫіторілор се сѫе песте 150,000 ші 8000 Евреі. О мѫлціме де каналѫрі петрек партеа де џос а політіеі ѫн каре се афлъ магазііле. Хамбѫрг аре 8 бісерічі лѫтеране, 1 Католікъ, 2 реформате ші кѫтева сінагоге. Ла Бісеріка Сф: Міхаіл се афлъ ѫн тѫрм де 510 палме ѫналт ѫн каре се фак обсерваціі астрономіче. Мѫлте Гімназіі, Мѫзеѫрі ші біблиотічі, Ашезъмѫнтѫрі де крещере ші спіталѫрі се ѫнгріжеск пентрѫ кѫлтѫра ші сънътатеа четъценілор. Челе маі мѫлте дін ачесте Інстітѫтѫрі сѫнт ѫнтемеете де дънѫірі прівате ші се цън

(КЛОПОТАРІѸЛ, о Пасере.)

прін асеміне ацнторѫрі. Ачеастъ політіе се окърмѹеще де ѹн сенат (4 бѹргмасітрії ші 20 консіліарі). Тот статѹл кѹпрінде 5 міле квадрате, ші нѹмъръ кѹ політіе песте 180,000 лъкѹіторі, ꙟнтре каре 10,000 сѫнт біне ꙟнтрармаці.

Пе темеюл позіцієі чії фаворітоаре пентрѹ пъскѹіт ші пентрѹ негоц. Ꙟмпъратѹл Карлѹ чел маре аѹ ѹрзіт ачеастъ політіе ла анѹл 900 де ла Хс. Ꙟн векѹл ал 13 саѹ фъкѹт кон-ѹрзітоаре а алеанцієі чеі мъріте нѹміте: Ханса, ꙟн каре се ꙟнтрѹнісе мѹлте політії а Германієі пентрѹ а лор апъраре ші спорюл негоцѹлѹі лор. Ꙟн ръзбоаеле лѹі Наполеон саѹ дісфіінцат Гѹвернѹл політієі ші мѹлт аѹ пътіміт де арміа Францезъ каре аѹ цѫнѹт кѹпрінсъ Хамбѹрг пънъ ꙟн Маі анѹл 1814, дѹпъ каре саѹ рестаторнічіт а еі Гѹвернѹ че ѹрмеазъ пънъ акѹм. Ꙟнтре зідіріле пѹбліче маі кѹ самъ се ꙟнсамнъ Палатѹл Бѹрзеі, (везі стампа ѹрмътоаре) меніт пентрѹ ꙟнтрѹніреа негѹціторілор карії фак аіче а лор лѹкрърі де комерц.

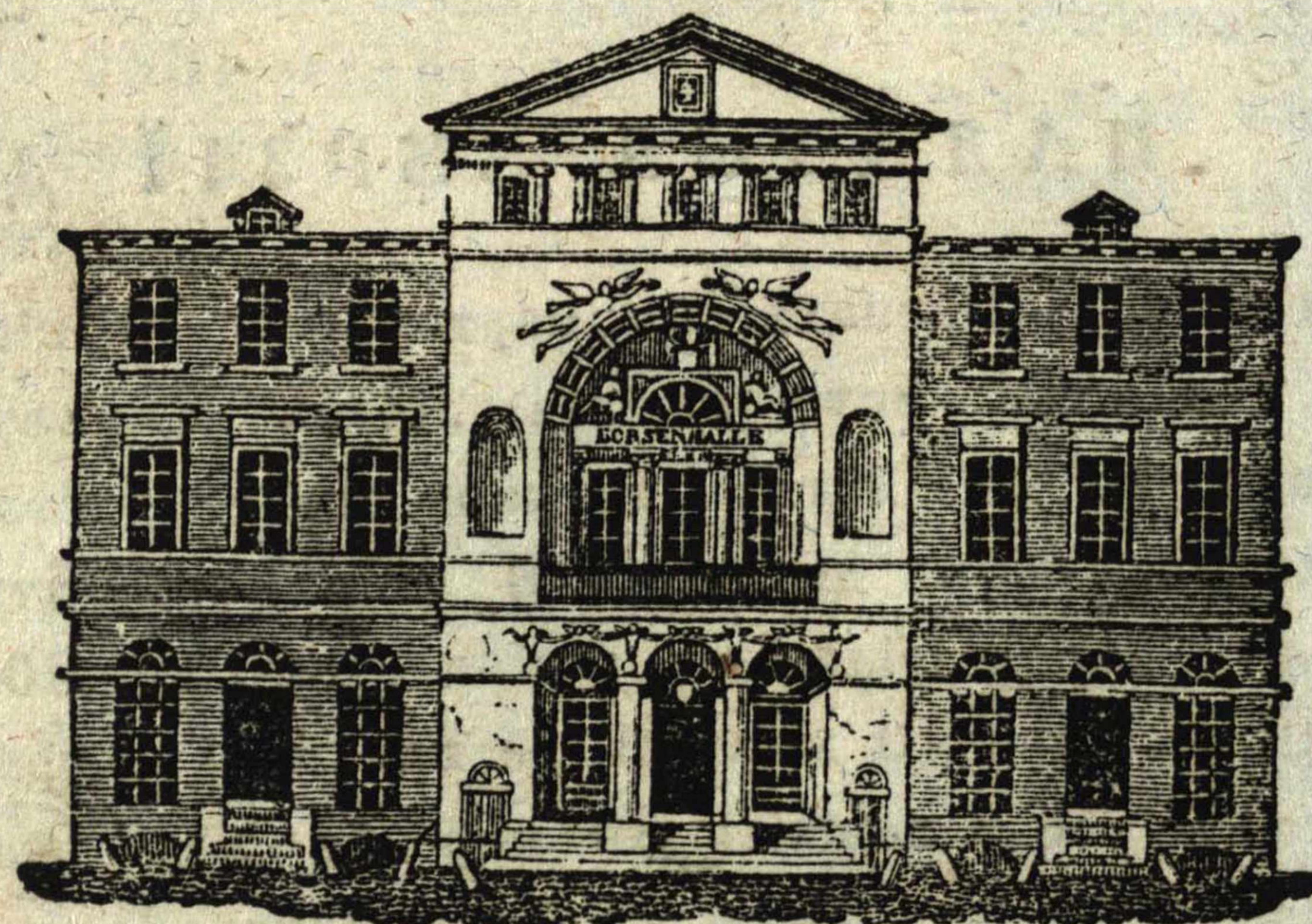

№ 3. ЮНІЙ. АНЪЛ І.

ІКОАНА ЛЪМЕЇ

ФОАЕ
ПЕНТРЪ
ІНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР.

1840. ДЪМІНІКЪ. 20 ОКТ.

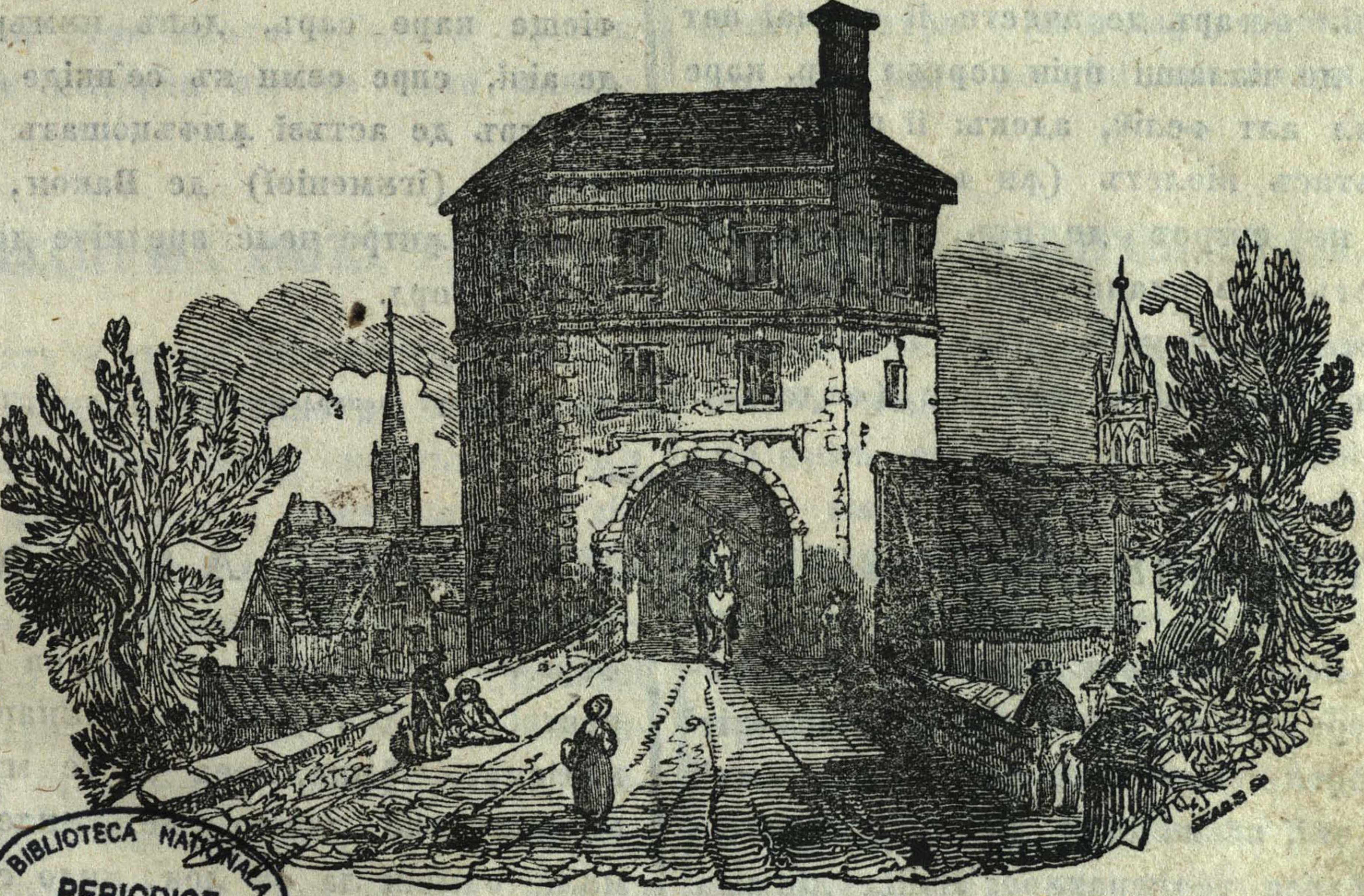

ІНСТІТЪТЪРІЛЕ ЛА ОКСФОРД ДІН АНГЛІА.

ІНСТІТȢТȢРІЛЕ ДЕ ꙞВЪЦЪТȢРЪ ЛА ОКСФОРД ꙞН АНГЛІА.

Ла прівіреа катедралелор (бісерічї марї), а клопотніцілор, ш' а алтор тȣрнȣрї, че се ръдікъ деасȣпра зідірілор дін Оксфорд, ар креде чінева, къ се афлъ ꙟнтро резіденціе еклезіастікъ (Бісерічеаскъ), ші ꙟнтрȣ адевър фȣ Оксфорд о дініоаръ резіденціе еклезіастікъ кȣ о мȣлціме де мънъстірї, каре ꙟнсъ тоате се префъкȣръ маї ꙟн ȣрмъ ꙟн колегїї (схолї) пентрȣ ꙟнвъцътȣра ші лȣмінареа тінерімеї. Оксфорд есте прекȣм е обще кȣноскȣт, ȣна дін челе доъ маї марї ȣніверсітъцї а Англіеї. Еа кȣпрінде ꙟн сіне маї мȣлте колегїї, каре с'аў ꙟнфіінцат дін тімп ꙟн тімп парте де ріџї, (краї) парте де персоане партікȣларе авȣте ші пріїтоаре бінелȣї обшеск, ші каре есте кȣ тотȣл неатѫрнатъ ꙟн тоатъ сфера са де тот фелюл де ꙟнрїȣріре стрѣінъ. Форма ꙟнбръкъмінтеї стȣденцілор (схоларілор) де Оксфорд есте ȣн фелю де сȣртȣк скȣрт де матеріе неагръ, дінаінте дескіс, ші кȣ мѫнічіле атѫрнате 'н џос, акоперемѫнтȣл капȣлȣї е о къчюлъ неагръ кȣ ȣн канаф асеміне негрȣ. Дін осъбіреа рангȣрілор енглезе аў аџȣнс ші пе аічї стȣденцїї чїї нобілї, фїї де паір (*) енглезї, скотічї ші ірландезї окȣпеазъ ла церемонїї ші 'н бісерікъ челе маї де фрȣнте локȣрї. Афаръ де ачесте ії се маї пот ȣшор деосъбі де чіаланцї прін портȣл лор, каре есте кȣ тотȣл алт фелю, адекъ: ії поартъ ȣн сȣртȣк де мътасъ віолетъ (ꙟн флоареа віореле ї топораш) кȣ шѫрет де аȣр, прекȣм ш'о къчюлъ віолетъ кȣ канаф де аȣр. Ꙟн аша фелю де костȣм (ꙟнбръкъмінте) ії ȣмблъ ші прін політіе нȣ кȣ пȣцінъ мѫндріе (фȣдȣліе).

Нȣмърȣл елевілор, че фреквентеазъ (ȣмблъ) л ȣніверсітате, тречe песте о міе. Ії лъкȣеск ꙟ челе 19 колеџ ші ꙟн челе 5 портікȣрї (сълї Плата пентрȣ лъкȣінцъ, хранъ ші челелан те мѫнѫнцȣшȣрї требȣітоаре есте 100 фȣн стерлінг сеаў 600 талерї (песте 7500 леї Нȣмаї протестанцїї аў дріт де а ȣрма кȣр сȣріле де ꙟмвъцътȣръ ꙟн Оксфорд. Чеа маї ꙟн сѣмнатъ ші маї вестітъ колеџіе де аіче, кар нȣмъръ чїї маї мȣлцї стȣденцї, есте ачеа, ч се афлъ лѫнгъ бісеріка Домнȣлȣї ностру Хрістос а къріа зідірї сѫнт фоарте фрȣмоасе), ші преџюрȣл кърора стаў патрȣ кȣрцї (огрѣзї) марї ꙟнтре каре ȣна есте де 296 палме лȣнгъ ш тот атѫта де латъ. Ачеастъ бісерікъ есте кате драла парохіеї де аічї, ші архітектȣра (фъптȣра еї есте о пробъ де архітектȣръ готікъ (веке

Ȣрзіторюл ачестеї колеџїї есте кардіна лȣл (персоанъ дȣховнічеаскъ) Волсеї. Е ꙟнчепȣ а зіді антреаȣа чеа маре ꙟн ачеастъ бі серікъ, каре ꙟнсъ се іспръві токма ла анȣ 1682. Порталȣл ачеста есте ꙟнподобіт кȣ' тȣрнде асȣпра, каре стъ ꙟн чеа маї фрȣ моасъ потрівіре кȣ челеланте зідірї. Клопотȣл ачестȣї тȣрнў бате де 101 орї ꙟн фіеще каре саръ, дȣпъ нȣмърȣл стȣденцілор де аічї, спре семн къ се'нкіде поарта. Ікоана ноастръ де астъзї ꙟмфъцошазъ антреаȣа порце пріоріеї (ігȣменіеї) де Вакон, каре асеміне се нȣмъръ ꙟнтре челе вредніче де ꙟнсемнат зідірї дін Оксфорд.

*) Мъдȣларї депарламентȣлȣї а камерії де стс.

ȢРМЪРІЛЕ ꙞНКЪЛЗІРЕЇ ПЕСТЕ МЪСȢРЪ А ОДЪІЛОР.

Ꙟнкълзіреа песте мъсȣръ а одъілор прічінȣеще адесъ дȣрере де кап, дін прічіна конџестіеї (нъвъліреї) сѫнџелȣї спре ачеа парте, інфламацїї (апріндерї) де окї, ба ші кѫте одатъ апоплексіе (дамла). Скімбареа температȣреї ешінд дін аша ферадеў афаръ, саў дескідереа ȣшілор ші а фереcтрілор адȣк троахнъ, гȣтȣнарю, катар ші реȣматісмос. Ꙟнкълзіреа песте мъсȣръ есте маї вътъмътоаре аколо пе ȣнде се афлъ маї мȣлцї оаменї ла ȣн лок, ȣнде се цін бȣкате ші

вѫȣтȣрі̆, ȣнде се фак оспеце, ȣнде се фȣмъ преа мȣлт тютюн, ші алтеле де асемене, фіінд къ прін евапораціа (абȣріреа) ачестора се стрікъ аерȣл афлъторю прін одъі̆, кѫчі̆ ла о температȣ-ръ маі̆ рече рѫмѫн тоате ачесте евапораціі̆ маі̆ џос, фіінд маі̆ греле декѫт аерȣл атмосферік ді пін прецȣрȣл нострȣ, ші непȣтѫндȣсе ȣр-ка пънъ ла персоанеле челе че дорм ꙟн кріва-тȣрі ꙟналте ші ꙟн аер кȣрат, ȣнде дін протівъ ла ꙟнкълзіре песте мъсȣръ тоате ачеле евапора-ціі̆ вътъмътоаре префъкѫндȣсе ꙟн газ ші фі-інд маі̆ ȣшоаре, се рѫдікъ пънъ че аџѫнг пара-лел (ꙟн о кȣмпънъ) кȣ кріватȣл, ꙟн каре доарме персоана, де каре ꙟнціінд преа мȣлт кѫнд се трезеще сімте о слъбічюне, о ꙟнгреѹере а трȣпȣлȣі, о мікъ амецалъ, ші ціѹе кѫте одатъ ȣрекіле, ші тот сомн, ш. а. Каре тоате сѫнт ꙟнрїȣрірі а евапораціілор сȣбціете ꙟн кълдȣра чеа маре, ачесте ȣрмѫнд ꙟнделȣнг слъбеск не-вріле, сȣпȣн трȣпȣл ꙟндеобще фелюрітелор боале, ші прічінȣеск ꙟн сфѫршіт о моарте тімпȣріе. —

О МЕНАЖЕРІЕ ЕКСТРАОРДІНАРЪ ꙞН ЛОНДРА.

Нȣ де мȣлтъ време с'аръта ꙟн Лондра (ка-піталіа Англіеі̆) о менажеріе кȣ тотȣл ек-страордінаръ, адекъ: ꙟнтр'о кȣшкъ ка де 5. палме патрате (5 палме ꙟн лȣнџіме ші 5 ꙟн кȣрмезіш) се афла ꙟнкісе ла ȣн лок, о мѫцъ, ȣн шоарече, ȣн короѹ, ȣн епȣ-ре де моск, ȣн пȣрчел де Гюана, о коковеі̆-къ, ȣн порȣмб (хȣлȣб), ȣн граѹр, ші о врабіе Тоате ачесте віетъці петречеа ꙟнтре сіне ꙟн чеа маі̆ маре ȣніре, лінеще ші пріетеніе, фі-інд чел маі̆ слаб фъръ нічі̆ о гріжъ сеаѹ теамъ де чел маі̆ маре ші маі̆ таре, нічі̆ чел маі̆ маре ші маі̆ таре къȣта вр'одатъ прілеж а ші ꙟнтребȣінца пȣтереа са; че кѫте одатъ, ꙟнсъ фоарте рар, се черта порȣмбȣл кȣ епȣ-ріле де моск, непȣтѫндȣсе ꙟмвоі пентрȣ вр'ȣн паю, пе каре ші ȣнȣл ші алтȣл воюа ал аве спре фачереа кȣібȣлȣі̆ съѹ, врабіа се ашъзе фъръ нічі̆ о сфіалъ, ба ꙟнкъ кȣ чеа маі̆ маре ꙟндръзнеалъ пе капȣл пісічеі̆, сеаѹ а коковсічеі̆ кѫнд ші шоаречеле џȣка фъръ нічі̆ о фрікъ пе дінаінтеа лор. Пропріетарюл ачестеі̆ менажерії Џон Аȣстін, ꙟнкредінца, къ ел ꙟнтребȣінцъ ла ачеаста мінȣнатъ ꙟнтрепріндере 10 ані̆; між-локȣл ꙟнсъ ачестȣі̆ резȣлтат, каре маі̆ ковѫр-шеще адевърȣл, фȣ не'нчетата прісосіре ꙟн хранъ пентрȣ фіеще каре, прекȣм ші депрінде-реа лор ꙟнкъ де мічі̆ ла ȣн лок.

ПЕЦІРЕА ȢНЕЇ ТІНЕРЕ ПЕ ІНСȢЛА ХЕЛГОЛАНДА.

Хелголанда есте о грȣпъ (мȣлціме) де інсȣле (остроаве) депъртате кȣ 6 міле де гȣра рїȣрі-лор Елба, Везерȣл, ші Аідер, кȣргътоаре ꙟн мареа деспре міазъноапте, алкътȣіндȣсе дін інсȣла де къпітеніа Хелголанда, дін інсȣлеле арі-ноасе, нȣміте де пъмѫнтені Діне, дін фелю-ріте стѫнчі̆ ꙟн маре ші Сірте, (грѫмъзі̆ де несіп ꙟн маре), ꙟнтре каре маі̆ де ꙟнсем-натȣі̆ Съхастрȣ (о стѫнкъ). Хелголанда се ꙟм-парте ꙟн цара де сȣс ші де џос, кȣпрінзѫнд чеа дін тѫі̆ 4200 паші̆, ші есте де 90 пънъ ла 160 палме маі̆ ꙟналтъ декѫт нівела (кȣмпъна) мъреі̆, авѫнд пънъ сȣс 208 трепте, іаръ чеа дін ȣрмъ есте аша де џос, ꙟнкѫт піерде ꙟнтот анȣл кѫте о парте ꙟнсъмнътоаре де пъмѫнт съпѫндȣо апа мъреі̆, фіінд кȣ 100 ані̆ маі̆ ꙟнаінте де 11 орі̆ маі̆ маре декѫт акȣм, кȣпрін-зѫнд астъзі̆ деабіе 4200 паші̆. Дінеле кȣ-прінд нȣмаі̆ доъ чінчімі дін Хелголанда. Пъ-мѫнтȣл ачестеі̆ інсȣле съ алкътȣеще дін лȣт клеіос ші рошѹ, аместекат кȣ фелюріте алте металȣрі, сѫрі̆, вар, піатрѫ върoасъ, ші алтеле

ПЕЦІРЕА ȢНЕЇ ТІНЕРЕ ПЕ ОСТРОВȢЛ ХЕЛГОЛАНДА.

Ачеастъ інсȣлъ ера ꙟнаінте де 100 анї ȣна кȣ інсȣла ареноасъ, ꙗръ акȣм се афлъ пінтре джнсіле о стрꙖмтоаре де маре ка де 18 пънъ ла 20 палме лъціме. Лъкȣіторіі еї сꙖнт орігіналіі (нескімбаціі) ȣрмашї а векілор Фрізї, пъстрꙖнд ꙟнкъ лімба ші тоате обічеꙋріле стръмошілор лор. Кȣ агрікȣлтȣра (лȣкрȣл пъмꙖнтȣлȣї) се ꙟнделетніческ нȣмаї фемеіле, еле ꙟнблътеск ші мачінъ. Каї ші тръсȣрї нȣ се вѣд пе аіче. Лемне де арс се адȣк де пе алте локȣрї ȣскате де песте маре. Хелголандезіі сꙖнт фоарте гібачї къ лъ ȣ з ї де коръбіі (прекȣмȣ'с пе ла ноі подаріі лꙖнгъ о апъ, че кълъȣзъск тръсȣріле, кꙖнд е апа маре); ꙟнсъ кълъȣзіі де корьбіі ȣмблъ кȣ лȣнтрї саȣ шеічї маї мічї, кълъȣзіндȣле пінтре стꙖнчї ші арінішȣрї де маре кȣ гібъчіе пънъ ла порт (ліман). Аічї се афлъ доȣъ портȣрї, ȣнȣл деспре міазъноапте пентрȣ васе (корьбіі) маї марї, ш'ал доіле деспре міазъзі пентрȣ васе маї мічї. Аіче есте ші ȣн Фар (тȣрн спре а лȣміна ноаптеа васелор, че ꙟнтръ ꙟн ліман) дȣпъ каре се ꙟндрептеазъ мърінаріі, че ꙟнтръ ꙟн Елба, Аїдер ші Везер (флȣвіі).

коана де астъз ѧмфъцошазъ церемоніа де пеціреа ꙋнеі тінере, чеі фаче ꙋн тѫнър депе ачеасть інсꙋлъ. Ꙋн бътрѫн верде сть, дѫрз ші танцꙋш, кꙋ ніще панталоні саꙋ̆ шалварі де пѫнзъ пънъ ла џенꙋнкі, ші дескꙋлц, кꙋ тотꙋл дісбръкат ѧнаінтеа ꙋнеі флъкъꙋш, кꙋ о скꙋвіе ченꙋшіе, кꙋ'н спенцер (страꙋ̆) лѫнг нетрꙋ-рошіетік, кꙋ чꙋботе де вѫнат пънъ песте џенꙋнкі, ѧнтр'о позітꙋръ (старе) воіоасъ, кꙋ мѫніле дінапоі, ші кꙋ ніпа ѧн мѫні, нетезіндꙋл кꙋ ѫмбіре пе сꙋб бърбіе, рълікѫндꙋі капꙋл маі ѧнсꙋс, ѧдрептѫндꙋі позітꙋра, ші рекоменлѫндꙋл кꙋ мꙋлте лаꙋде ꙋнеі фетішоаре, каре де решіне ѫші плеакъ капꙋл ѧн џос, ші сꙋчеще колцꙋріле пістелчеі сале, вꙋкꙋрѫндꙋсе ѧн сіне, ші нещіінд че се факъ, ръмѫне мꙋтъ ші ꙋімітъ пънъ че мошꙋл чел бътрѫн ші глꙋмецї ѧнцълегѫнд воінца фетішоареі о дещеаптъ дін ꙋіміре шіі зіче: „Че аџѫта тъчере? еꙋ̆ вѫд пе фаццї зꙋгръвітъ воінца ші плъчереа, че аі а фі соціа ачестꙋі тѫнър фрꙋмос ші галант, фііндꙋі акꙋм аџѫта време аморізатъ." Ѧнсфършіт се фаче дін ачещї доі тінері о пъреке, дін борденꙋл лор чел пъскъреск лъкꙋінца ꙋнеі драгосте чінстіте, ші дін мареа де лѫнгъ дѫншії прівелішеа сірґꙋінцеі лор чеі соціале (ѧнтовъръшіе).

ДРОМЕДАРІꙊЛ.

Кꙋміла есте маі кꙋ самъ фъкꙋтъ де натꙋръ пентрꙋ слꙋжба ші ѧндꙋмънареа оаменілор, маі алес ачелора, карії се афлъ віеціторі пріn локꙋріле челе калде, ꙋскате ші ареноасе (нъсіпоасе) пе ꙋнде саꙋ̆ есте кꙋ тотꙋл ліпсъ де апъ ші пъшꙋне, саꙋ̆ преа пꙋцінъ се гъсеще нꙋмаі пе ічі ші коле; прекꙋм сѫнт маі вѫртос пꙋстієтъціле Аравіеі ш'а Афрічеі міжлочіе, пе ꙋнде съ гъсеск немърџініте, нелъкꙋіте, ба нічі кълкате пꙋстієтъцї, ші каре нічі одатъ се рекореск де вр'о пікътꙋръ де плоае саꙋ̆ роаъ; ші токма пе ачесте локꙋрї се афлъ, ба ѧнкъ съ паре маі кꙋ плъчере а тръі ачест анімал (добіток), фііnд ші кꙋ ѧнсꙋшірі нꙋмаі пентрꙋ аша локꙋрї ѧнзъстрат. Пічоареле (саꙋ̆ маі кꙋ самъ копітеле) лꙋі сѫнт лате, нетеде, кам ротꙋнде, фъръ деџете, че нꙋмаі дін доаъ діспърцїтꙋрї корноасе (маі ка ꙋнгіа де боꙋ̆) алкътꙋіте, афаръ де ачесте еле сѫнт моі, ші еластіче, ѧнкѫт кълкѫнд пе нъсіп се лъцеск, ші нічі де кꙋм се кꙋфꙋндъ ѧнтрѫнсꙋл, ꙋнде дін протівъ ꙋн кал саꙋ̆ боꙋ̆ нічі ꙋн пас ар пꙋте фаче. Ꙋмблѫнд кꙋміла пе дрꙋмꙋрі мꙋнтеноасе, пієтроасе ші бътꙋте, каде деграбъ, ші рар се маі рълікъ апоі, кꙋчї пічоаріле еі се лꙋнікъ спре пърціле дінафаръ, каре апꙋсате де трꙋпꙋл еі чел фіреще кꙋ тотꙋл греꙋ̆, ші пе лѫнгъ ачеаста ѧнкъ фоарте ѧнповорат, се дісвінъ аша, ѧнкѫт нічі одатъ се маі поате ѧндрепта, кꙋ аџѫта маі пꙋцін а ꙋмбла. Дꙋпъ аша фелꙋ̆ де ѧнтѫмпларе се омоаръ кꙋміла ѧндатъ де тот, парте, касъ нꙋ се нъкъжаскъ, ші парте маі кꙋ самъ пентрꙋ пієлеа ші карнеа еі, каре о мънѫнкъ Арабії кꙋ ꙋн деосебіт апетіт. Афаръ де фолосꙋл ші ѧнлесніреа пічоарілор

ДРОМЕДАРІꙊЛ (О КЪМІЛЪ).

кѫмілей пентрꙋ ачесте локꙋрі аріноасе, еа маї аре ші о констрꙋкціе дін лъꙋнтрꙋ каре есте де тот потрівітъ кꙋ ачеле локꙋрі ꙋнде аꙋ ашъзато натꙋра. Лъꙋнтрꙋл ей се алкътꙋеще дін маї мꙋлте гꙋші, пре каре ле ꙋмпле тоате кꙋ атѫта апъ, ꙟкѫт ші аѕꙋнџе пе маї мꙋлте зіле, фіінд еле аша де мінꙋнат фъкꙋте, ꙟкѫт ле дешартъ пе рѫнд ꙋна дꙋпъ алта, кꙋ чеа маї маре економіе, арътѫнд тотодатъ о мінꙋнатъ ꙟнгріжіре пентрꙋ о ꙟнтѫмпларе віітоаре ші трістъ. Гебꙋл чел маре пе спатей, каре ꙟнфъцошазъ окюлꙋї о неспꙋсъ слꙋценіе, есте о довадъ де ꙟнгріжіре а Преаꙟнцълептꙋлꙋї Зіділорю, пентрꙋ каре се фаче еа поате маї ꙟнсъмнатъ, декѫт челеланте анімале рꙋмігътоаре; пентрꙋ къ ачест гебꙋ слꙋжеще ей ꙟн ліпса хръней челей обічнꙋтей де віпт прін маї мꙋлте зіле фъръ а о скъде; іаръ не авѫнд нꙋтрецꙋ маї мꙋлтъ време, атꙋнчі скаде гебꙋл кꙋ ꙟнчетꙋ, пънъ че нічі се маї кꙋноаще, ші іаръ креще ꙟн скꙋртъ време хръніндꙋсе кꙋ ꙟндестꙋларе.

Дромедарюл, нꙋміт ші кѫміла де Хіркарра, вієцꙋітоаре ꙟн Індіа де ръсъріт, есте дꙋпъ елефант чел маї фолосіторю анімал ꙟн пърціле ръсърітꙋлꙋї, ба ꙟн ꙋніле ꙟмпрецꙋрърі се ші поате протімісі кѫте одатъ кеар ші де кѫт елефантꙋл. Еа есте ꙟн старе а фаче пе зі о ꙟнсъмнътоаре кълъторіе, де ші мерсꙋл ей есте ꙟнчет, ꙟнсъ потрівіт, прін маї мꙋлте чеасꙋрі, пъшінд ꙋн пас ка ші алтꙋл прін аршіца соарелꙋї, фъръ а въді чеа маї мікъ обосеалъ, ші мерџѫнд кѫте доꙋъ міле ші џꙋмътате пе чеас. Кълъторюл шеде пе гебꙋл кѫмілей, ші о мѫнъ прін о фрѫнгіе ꙟн лок де хъцꙋ, чей ꙟнсъілатъ прін карнеа ботꙋлꙋї афлътоаре токма деасꙋпра сгѫрчюлꙋї, че есте ꙟнтре нърі; еа се поате ꙟн деобще кѫрмꙋї фоарте ꙋшор нꙋмаї прін о мікъ мішкаре а хъцꙋлꙋї, фіінд преа аскꙋлтътоаре. Кѫміла дін Індіа деспре ръсъріт авѫнд нꙋмаї ꙋн гебꙋ есте адевъратꙋл дромедарю.

Дромедарюл, а кърꙋіа іконъ съ ꙟнфъцошаз… аіче, мерџе, дꙋпъ мъртꙋрісіреа ꙋнора к… лъторі, фоарте репеде, каре ꙟнсъ … ꙟндоіалъ; къчі дін потрівъ еа мерџе ꙟ… чет, фъръ бъгаре ꙟн самъ, калкъ греꙋ аш… ꙟнкѫт адꙋче марі вътъмърі кълъторюлꙋї, … пꙋцін дін трѫншії, де ші пъмѫнтені, тръе… мꙋлт, ꙋмблѫнд тот кълърі пе дѫнсꙋл; ꙟндео… ще еа съ поате сокоті тотꙋш де чел м… ꙟндъмѫнатік анімал пентрꙋ ачеле локꙋрі, м… алес пентрꙋ кълъторії ꙟнделꙋнгате, де … ꙟн прівіреа репедей сале мерџері, даръ маї в… тос ꙟн прівіреа ꙋріешей сале фъптꙋрі, ꙟн ꙋрмаре… къріа кълътореще не'нчетат ші необосіт о зі дꙋп… алта ꙟнтр'о ꙟнтінсоаре де дімінеаца пънъ сар… фъръ де а піерде кѫт де пꙋцін дін пꙋтереа с…

Кꙋ тоате къ ачест анімал есте блѫнд ші д… прінзъторю, тотꙋш кѫте одатъ е фоарте тꙋрба… ꙟнкѫт мъніїндꙋсе вр'о датъ, нꙋ се поате м… де грабъ домолі, пънъ че нꙋ шаꙋ дескърка… мѫніа, каре есте ꙟнсоцітъ челе маї мꙋлте дъ… кꙋ моартеа, протівнікꙋлꙋї. Ѹн кълъторю е… глез фꙋ одатъ мартꙋр ꙋней сцене де кѫмі… тꙋрбатъ, каре апꙋкасъ кꙋ дінції де о мѫнъ пе ч… че о ꙟнтърѫтасъ, ші рꙋпсесъ мѫна, ші пе д… сꙋл лар фі фърмат де тот кꙋ пічоаріле, ді н'… фі сꙋріт компаніоній лꙋї, че се ꙟнтѫмпласе … проапе ка съл скапе, ꙟнтребꙋінцінд ії ꙋн в… клешꙋг, прін каре се ꙟнтоарсъ кѫміла де … жъртва мѫніей сале. ꙟндатъ че шаꙋ ръсплъті… кѫміла, ꙟнчетеазъ фꙋріа ей, фіінд кꙋ тот… блѫндъ, ка ші маїнаінте, даръ спре а о ꙟ… блѫнзі ачел че аꙋ ꙟнтърѫтато, арꙋнкъ … лок тꙋрбанꙋл (чеалмаꙋа)! ші ꙟнбръкъмінте… са ꙟнаінтеа кѫмілей, пе каре ꙟнчепе еа … џюка, а сърі, а тропъі, форъінд ші пꙋфнін… кꙋ о неспꙋсъ мѫніе пънъ чей тречe, ші ап… се апропіе іаръші де еа дꙋшманꙋл ей фъръ … нічі о гріжъ сеаꙋ фрікъ.—

СȢІРЕА ПЕ СТѪНКА ЛȢЇ ПЕТРȢ БОТЕ

Ла марџінеа деспре ръсъріт а Афрічей де міазъзі с'афлъ доъ інсȣле, ȣна Бȣрбон ші алта Ст. Моріц деспърціте де континент прін о маре інсȣлъ нȣмітъ Мадагаскар. Ачеастъ грȣпъ о дескоперї ꙟн сȣта а 16. портȣгезȣл Педро Маскаренас, де ла каре ші къпътъ нȣміреа са Маскаренас, фъръ де а ашъза пе дѫнса колонії (лъкȣіторї). Ла анȣл 1598 о къпътъ адміралȣл Оландез Ван Нек ꙟн стъпѫніре, ш'о нȣмі ꙟнтрȣ чінстеа прінцȣлȣї де Ораніа Моріц, Ст. Моріц, де каре нȣме ꙟнкъ ші астъзї се'мпъртъшеще. Ла анȣл 1640 се ашъзъ аічї о колоніе оландезъ, каре ꙟнсъ с'аў ꙟнпръщіет ла 1712 непȣтѫнд а ръспȣнде скопосȣлȣї ашъзърей сале. Дȣпъ 9 анї трімісъ ıаръші Францезії, карї лȣасъ кȣ вро кѫтъва време маїнаінте вечіната інсȣлъ Бȣрбон, колонії пе Ст. Моріц, нȣміндȣо Isle de France (інсȣла Францієї) стъпѫніндȣо пънъ ла 1810. ꙟн каре ан лї о ръпісъ Енглезії, че о стъпѫнеск ꙟнкъ ші астъзї Ст. Моріц есте плінъ де мȣнцї, ꙟнсъмнѫндȣсе тотодатъ ічї ші коле кѫте ȣн вȣлкан (мȣнте арȣнкъторїȣ̆ де фок) ȣнії дін мȣнцї сѫнт кѫте де о ꙟнълціме де ла 2. пънъ ла 3. мії ȣрме, фіінд ші маї тот анȣл акоперіцї кȣ омът. Мȣлцї ꙟнтре дѫншії сѫнт де о фъптȣръ фоарте кȣріоасъ, прекȣмȣї маї кȣ самъ ачел а лȣї Петрȣ Боте, нȣміт аша де пе ȣн бърбат каре дȣпре кȣм се зіче кȣ мȣлцї анї маїнаінте с'ар фі сȣіт токма ꙟн вѫрфȣл ачелей стѫнчї, ші ла коборѫре шар фі пієрдȣт віаца фъръ де а да вр'ȣн ръзȣлтат а ꙟнтрепріндерей сале. Ꙟнълцімеа ачелей стѫнчї се сокотеще пънъ ла 1800 ȣрме. Ла 1831 фъкȣ черкаре капітанȣл Ллоїд, ꙟнсоціт де Д. Давкін, спре а се сȣї пе вѫрфȣл ачестей стѫнчї, ацȣнсъ ꙟнсъ нȣмаї пънъ ла локȣл нȣміт грȣмазї саў ȣмър, фіінд аічї нȣмаї міжлокȣл стѫнчей, ȣнде ꙟнкредінцазъ капітанȣл Ллоїд, къ есте кȣ пȣтінцъ а се ȣрка токма ꙟн вѫрф прін о деосебітъ прегътіре. Аша даръ ші ꙟнчепȣ нȣмітȣл ꙟн 7. Септемвріе дімінеацъ а се прегъті кътръ ачеастъ греа ші прімеждіоасъ авантȣръ (черкаре) ꙟнсоціт фіінд де леітенанції Філпот, Кепел ші Таілор, трімецѫнд ꙟнаінте доі інтенданцї кȣ вро 25 Негрї ші алцї арестанцї пентрȣ ȣніле прегътірї требȣітоаре, ꙟнкъркѫндȣї тотодатъ кȣ кортȣрї, фȣнії, казмале, скърї, мерінде, ꙟнскȣрт кȣ тоате требȣінчоасе пе вро доъ сеаў треї зіле, фъкѫндȣші план а нȣ се ꙟнтоарче ꙟнапої маї деграбъ, декѫт пънъ че ѫшї вор фі ꙟмпленіт скопосȣл, сеаў се вор ꙟнкредінца десъвѫршіт деспре непȣтінца а се сȣі пън 'н вѫрф. Трімішії прегътіръ тоате челе требȣінчоасе пентрȣ сȣіре, пънъ че сосіръ ші капітанȣл кȣ товаръшії съї. Прівінд де департе се паре а се нълца ачест мȣнте дін алтȣл алътȣре ші паралел кȣ дѫнсȣл, ꙟнсъ деа проапе се веде аеве, къї кȣ тотȣл деспърціт де вечінатȣл мȣнте прін о фоарте маре препастіе че се афлъ ꙟтр'амѫндоі, деспре політіе с'аратъ ел ка ȣн конȣ̆ (къпъцінъ де захар) кȣ о къчіȣлъ маре де піатръ ꙟн вѫрф, ꙟнкѫт леітенантȣл Таілор зіче ꙟн рапортȣл съў деспре ачеаста „Еў л'ам обсерват дін тоате пърціле, ші ꙟнкъ нȣї пот дескріе форма (фъптȣра)„ зікѫнд маї департе: „ дȣпъ че ам прѫнзіт ші ам мас ла ȣн францез, чі аре лъкȣінца са ла поаліле ачестȣї мȣнте, сȣіндȣне а доȣа зі дȣпъ ȣніле прегътірї, ні се ꙟнфъцошъ ȣн табло пітореск (ікоанъ зȣгръвітъ), де каре фелїȣ̆ пънъ атȣнчї нȣ възȣсем. Авангарда (оаменії, че мерџеа ꙟнаінтеа) ноастръ се алкътȣıа де вро 15 пънъ ла 20 мілітарї, прекȣм де вро кѫціва Негрї, пентрȣ транспортареа пожіжієй, ш'але алтор ȣнелте ші скімбȣрї [страе]. Дрȣмȣл нострȣ ера пе о потікъ фоарте пончішъ ші съпатъ де плоіле ачестей тоамне, прекȣм ші пінтре стѫнчї, че аменінца ꙟнтот мінȣтȣл сȣрпаре атѫт песте ної кѫт ші песте чії че вінеа дȣпъ ної, де време къ плоіле челе де тоамнъ спъласъ църъна де сȣб дѫнсіле, скъпѫнд тотȣші еў ші товаръшȣл міеў Кепел нȣ маї прін о мінȣне де о аша стѫнкъ сȣрпатъ. Де ла капътȣл ачестей потічї неам трас ꙟн чеıалантъ парте а мȣнтелȣї, де ȣнде нісе аратъ

СТѪНКА ЛȢЇ ПЕТРЕ БОТЕ ЛА АФРІКА.

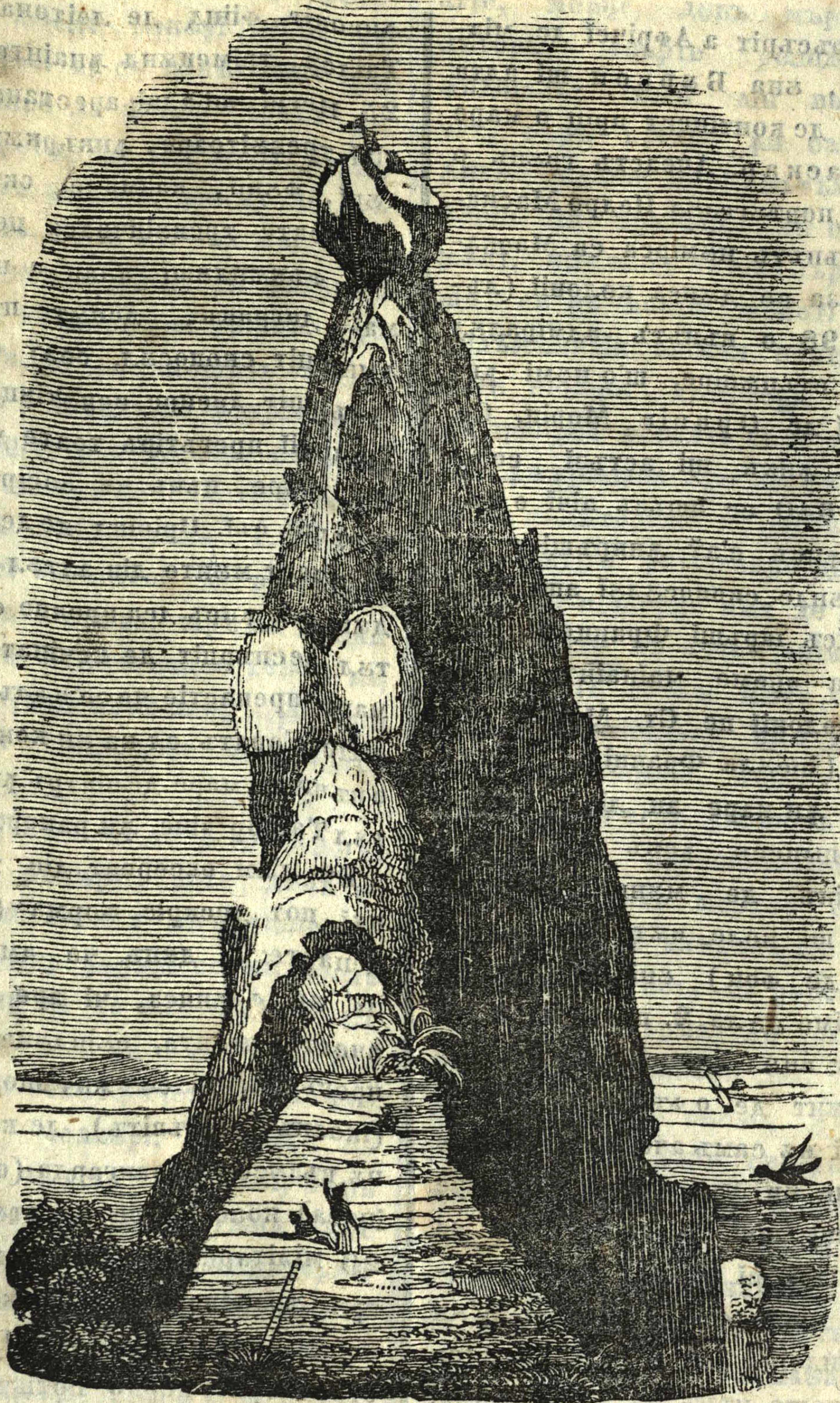

о прівеліще вреднікъ де зȢгръвіт, адекъ: кȢм ера оаменії, че вінеа дȢпъ ної, Ꙟнішѫраці Ȣнȣл дȢпъ алтȢл, кȢм се Ȣрка Ȣнії пе стѫнчї, алції лі фъчеа лок коборѫндȢсе, кȢм кълка пе кърърȢша нȢмаї де о палмъ латъ, Ꙟн скȢрт кȢм сȢіа ії потіка трекѫнд парте песте стѫнчї, парте песте малȢрї ші рѫпї де апъ, ші Ꙟнповърат фіещекаре кѫте к'о сарчінъ, Ȣркѫнд маї кȢ самъ Негрії повара лор песте 300 коції, ціїндȢсе кȢ мѫніле де кренціле копачілор; іаръ пічоаріле ера маї мȢлт слободе Ꙟн а[illegible] АпропіїндȢне де Ȣмерії мȢнтелȢї, ам зъріт [illegible] одатъ о сценъ, пре каре а о дескріе нȢ с[illegible] Ꙟн старе. АшъзѫндȢне ної пе о стѫнкъ мі[illegible] ꙞнгȢстъ ка де 20 коції, пріveам ла вале, [illegible] потіка, че о сȢісъм, ші ам десконеріт пе парт[illegible] дін прежма ноастръ Ꙟнтро депъртаре де [illegible] ка де 6 — 7 палме, къ стѫнкъ се Ꙟнті[illegible] дрепт Ꙟн џос ка Ȣн копачѹ Ꙟналт де 15[illegible] палме.

ꙞН ТІПОГРАФІА ІНСТІТȢТȢЛȢЇ АЛБІНЕЇ

№. 4. ЮНІІЙ. АНУЛ І.

ІКОАНА ЛУМЕЇ

ФОАЕ ПЕНТРУ ꙟНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѦНІЛОР.

840. ДУМІНІКЪ. 27 ОКТ.

ПРІВІРЕА ЧЕАХЛЪУЛУЇ ДЕСПРЕ ГУРА ЛАРГУЛУЇ.

ДОКІА ШІ ТРАІАН.

Мȣнцїĭ афлъторĭ пе марџінеа апȣсанъ а Молдовеĭ, ꙟмфъцошазъ варіетъцĭ (фелȣрімĭ) де форме ші продȣктȣрĭ каре цінтеск лȣареамінте а натȣралістȣлȣĭ. Аколо се опереазъ (лȣкреазъ) механізмȣл регȣлат ші неапърат пентрȣ ꙟнвіошереа фіреĭ, ші съ адапъ ісвоареле де каре съ ꙟнріȣреазъ шесȣріле ноастре. Стжнчĭ сȣмеце, кȣ форме дішенцате, ꙟналцъ маĭ пресȣс де ноȣрĭ а лор вжрфȣрĭ де фȣлџере съџетате. Фантазіа ꙟнсȣшеще мінȣнĭ ачестор локȣрĭ ȣріеше ші кȣ плъчере прівеще оарекаре феномене че се ꙟноеск аколо кȣ неконтеніре.

Карпацїĭ, нȣміцĭ де Романĭ Бастарне Алпе, се алкътȣеск дін стжнчĭ прімітіве (де чеа ꙟнтъĭȣ ȣрзіре) ші де пъмжнт мъліт. Іĭ, ꙟмпреȣнъ кȣ тоате рамȣріле лор, кȣпрінд о ꙟнтіндере де 1860 міле патрате.

Ачестор мȣнцĭ сжнт Ромжнїĭ даторĭ пентрȣ а лор пъстраре де ла епоха къдереĭ Імперіеĭ апȣсане, къчĭ аȣ фост ȣн тімп плін де нenорочірĭ ꙟн каре нȣмаĭ ȣн кар сеаȣ ȣн кал ререде пȣтеа ферĭ пе лъкȣіторȣл шесȣлȣĭ де арма сеаȣ де феріле варварілор.

ꙟн сінȣл ачестор мȣнцĭ саȣ пъстрат оарекаре монȣменте дін епоха рестаторнічіреĭ статȣлȣĭ Ромжн ꙟн ачесте пърцĭ а ле Дачіеĭ. Евлавіосȣл афлъ бісерічĭ ꙟнтемеете де Домнїĭ чіĭ бȣнĭ, спре ꙟнкінареа крещінілор; мънъстіріле хъръзеск непорочіцілор о мжнтȣіре, іар кълъторїȣлȣĭ ȣн адъпост; осташȣл візітеазъ кжмпȣріле де ресбоае ші де вънта (слава) стръмошілор съĭ; геологȣл (кȣноскъторїȣ матеріілор пъмжнтȣлȣĭ) черчетеазъ мінеле ꙟнкъ аскȣнсе, а кърора продȣкт, прекȣм чеара де пъмжнт, сжнт ꙟнсȣшіте ачестеĭ църĭ, іар артістȣл (зȣгравȣл) се бȣкȣръ де проспектȣл пітореск, каріле се ꙟнтрече ꙟн фрȣмȣсецъ кȣ а ле Алпелор Елвеціеĭ (Свіцерїĭ). ꙟн міжлокȣл ȣнȣĭ шір де мȣнцĭ акоперіцĭ де кодрїĭ стръвекĭ, се ꙟналцъ Чеахлъȣл сеаȣ Піонȣл ꙟн асемънарем ȣнȣĭ ȣріеш ашезат ꙟнтрȣ паза патріеĭ ноастре. Плȣтіторȣл дере маре Неа[...] дескопере ꙟналтȣл сеȣ піск де ла Капȣл М[...] галін пънъ ла четатеа Алвъ, лъкȣіторȣл [...] стрȣлȣĭ веде соареле апȣінд дȣпъ досȣл [...] іар пъсторȣл номадȣ (сȣсȣіан) дȣпъ че [...] ернат тȣрмеле ꙟн кжмпііле Бȣџеакȣлȣĭ, ꙟнт[...] нжндȣсе ш'індреацъ пасȣріле дȣпре мъг[...] Піонȣлȣĭ, ка ȣн вас повъцȣіт кътръ ліман [...] лȣміна фарȣлȣĭ. (фжнар ла порт).

Ачест мȣнте афлътор ꙟн цінȣтȣл Ніамцȣ[...] пе малȣл дрепт ал Бістріцеĭ, се ꙟнтінде пънъ [...] марџініле Трансілваніеĭ, ші кȣпрінде ȣн лок [...] де патрȣ міле (чеасȣрĭ) патрате. Ла поале[...] сале се афлъ алцĭ мȣнцĭ карїĭ нȣмаĭ пъ[...] ꙟнвредніческ а ноастръ лȣареамінте. Піск[...] сеȣ нȣміт Панагіа (Вергȣра) есте сȣб 46 гра[...] 53 мінȣте де лъціме ші 43 граде 34 мін[...] лȣнџіме де ла Ферро; аса ꙟнълціме с'аȣ сок[...] тіт де 7200 палме престе кȣмпжна мъреĭ Нег[...]

Доъспрезече пжръе ші анȣме: Албȣл, Серб[...] Репчїȣне, Саска, Репчїȣніца, Рȣптȣра, Ла Ма[...] тін, Серафін, Дȣреȣ, Бістріца, Бістра ші Ск[...] ісвореск дін коастеле мȣнтелȣĭ, іар пе вжрф[...] сеȣ есте обжршіа ȣнеĭ фжнтжнĭ каре ꙟнформеа[...] дін партеа апȣсанъ о каскадъ (къдере де апъ[...]

Мȣнтеле се ꙟнтінде маĭ кȣ самъ де ла ам[...] зъ спре норд, ші Панагіа се ꙟналцъ ꙟн па[...] те де меазъноапте: кодрĭ ꙟндесіцĭ де местеак[...] де бразĭ, шнепінĭ, пінĭ ші крінĭ, ȣмбреск доъ трі[...] а ле ꙟнълцжмеĭ сале; партеа сȣснікъ е[...] ліпсітъ де арборĭ ꙟн локȣл кърора се вæд [...] маĭ оаре карїĭ ініперĭ търъіторĭ, іар кіар [...] вжрвȣ есте ȣн мȣшкїȣ фрȣмос каріле ꙟн [...] віреа медіціналъ нȣĭ маĭ џос де Ліхенȣл [...] Ісландіа. Дін сінȣл ачестеĭ вердеце фрȣмоа[...] се ȣркъ ꙟн формъ де тȣрнȣрĭ, стжнчіле де в[...] сеа ченȣшіе, ꙟналте де 170—200 палме; м[...] теріа лор се асамънъ кȣ лава ші се пар[...] фі дін плъмъдіре вȣлканікъ. Кантімір скріе [...] пе мȣнцїĭ Молдовеĭ се афлъ ȣн фелїȣ де [...] вегетал, каріле се дерȣне ꙟн потірїȣл флорі[...]

асеміне нȣтрецȣ̆, фоарте плъкȣт оілор, траџе кътръ ачещі мȣнці тȣрмеле челе маі̆ фрȣмоасе; дар некȣмпътата ꙟтребȣінцаре, фііндȣле вътъмътоаре, нȣ ле ласъ пъсторії премȣлт пе ȣн лок. Прін аналісȣл хемік (черчетаре) сaȣ̆ афлат акȣма къ ачел ȣнт есте пȣлбереа сперматікъ а ȣнор плѫнте специале дісфъкȣте ꙟн рођ.

Піонȣл есте маі̆ фаі̆мос (слъвіт) пентрȣ Ромѫн ꙟн прівіреа історікъ ші ꙟн зічіріле попорене. Ачесте пъстреазъ традіціа къ ꙟн візȣнііле мȣнтелȣі̆ с'ар фі містȣіт о дініоаръ Доамна Дакіа, фіїка лȣі̆ Дечевал ꙟмпърат ачестор църі, кѫнд дȣпъ сȣбџȣгареа патріеі̆ сале ші моартеа пърінтелȣі̆ еі̆, спре а скъпа де прігоніреа Романілор, ар фі петрекȣт аіче ꙟн форма ȣнеі̆ пъсторіце ші пъшȣнѫнд о тȣрмъ де оі̆. Дȣпре ачесте зічерї, Дакіа ȣрмърітъ фіінд де Траіан, каріле съ апрінсеее де амор, кȣ тоатъ тȣрма с'аȣ̆ префъкȣт ꙟн стѫнкъ ꙟн мінȣтȣл кѫнд авеа съ се ръпеаскъ де ачест бірȣітор. Ꙟн епоха лȣі̆ Кантімір ꙟнкъ се ведеа о асеміне фігȣръ, дар тімпȣл дъръпънъторі̆ ні аȣ̆ пъстрат нȣмаі̆ оарекаре ръмъшіце ші о історісіре фабȣлоасъ.

Ꙟн тімпȣріле маі̆ ноȣъ нȣмеле Дакіеі̆ сaȣ̆ скімбат ꙟн Докіа каре есте а ȣнеі̆ сфінте а къріа зі се сербеазъ ла ꙟнчепȣтȣл лȣі̆ Март, че есте ші ꙟнчепȣтȣл де прімъваръ, кѫнд соареле ꙟнтръ ꙟн семнȣл бербечіȣлȣі̆. Ачесте ꙟмпреџȣрърі ꙟнсȣшеск Докіеі̆ ші тȣрмеі̆ сале о ꙟнрїȣріре асȣпра челор ꙟнтъі̆ зіле а тімпȣлȣі̆, каре аіче се нȣмеск зілеле Докіеі̆.

Ноі̆ вом ꙟмпъртъші кȣ нȣмърȣл віітор Табло ꙟнфъцошінд Траіан ші Докіа кȣ ȣн кѫнтек національ пъстрътор традіціеі̆ де маі̆ сȣс.

(Ва ȣрма)

М О С К В А. (Ꙟнкеере.)

Москва авеа де мȣлтъ време о схоалъ політехнікъ ꙟнтемееатъ де 4 фраці нȣміці Прохоров, карії ера пропріетарі̆ де о ꙟнсемнатъ фабрікъ де басмале де бȣзȣнарі̆ ші де грȣмаз цііндȣсе ші ꙟнвъціндȣсе аколо тот деаȣна кȣ келтȣіала ачелор 4 фраці, 50 де елеві̆ де тѫрговеці. Мещерії ꙟнвъцаці ꙟн ачел інстітȣт се пот асемъна кȣ орі̆ каре, ші кȣ чел маі̆ де фрȣнте мещер а Европеі̆. Ȣнȣл дін елевії ачіа се афлъ ла фабріка Прохоров ка десенатор, (зȣграв) кȣ о леафъ де 3000 рȣбле пе ан. Москва нȣмъръ астъзі̆ 4000 де фабрічі̆, де ȣнде се аратъ, кѫт де ꙟнсъмнатъ есте індȣстріа Росіенілор. Дінтре тоате інстітȣтȣріле пентрȣ бінеле общеск се ꙟнсемнеазъ: Орфанотрофіа (о касъ, ȣнде се цін кȣ тоате требȣінчоаселе невоешії ші чії̆ де тот скъпътаці̆), че се ȣрзі ла 1824 прекȣм ші о касъ пентрȣ адъпостіреа ші крещереа де 2000 копії лепъдаці̆, зідітъ фіінд ла 1761 ка ші ла Ст. Петерсбȣрг ші дȣпъ планȣл алтор асемене ашезъмѫнтȣрі̆ дін Европа.

Адȣкѫнд чінева ла ачеаста касъ вр'ȣн копіл лепъдат, съ траџе ȣн клопоцъл, че съ афлъ афаръ, ші ꙟндатъ се кобоаръ ȣн панері̆, ꙟн каре се пȣне ачел копіл, фъкѫндȣсе адȣкъторі̆лȣі̆ ꙟнтребаре, де аре копілȣл вр'ȣн білет, дар фъръ де а се відеа персоана че фаче ꙟнтребареа; де есте копілȣл ботезат? ші кȣм се нȣмеще? тръгѫндȣсе дȣпъ ачеіа панері̆ȣл ꙟн сȣс. Фіеще каре копіл капътъ ꙟндатъ о доікъ (манкъ) сaȣ̆ кеар ꙟн каса ачеіа, сaȣ̆ се ꙟнкредінцеазъ афаръ ȣндева ла царъ ȣнеі̆ царанче, каре се ꙟндатореще ал креще ꙟнтокма ка пе ал сі прȣнк. Фъкѫндȣсе ачещі копії марі̆, се даȣ̆ ла ꙟмвъцътȣръ, фіещекаре дȣпъ талентȣл сaȣ̆ ꙟнсȣшіреле че аратъ. Чії̆ маі̆ мȣлці ꙟмвацъ фелȣ̆рітеле местешȣгȣрі̆ ȣнії ꙟмвацъ артеле ші щіінцеле маі̆ ꙟналте ші тоці се цін кȣ келтȣіала статȣлȣі̆. Дȣпъ фелȣ̆рімеа архітектȣреі̆ де аіче,

есте ші фелꙋрітъ ꙟмпопорареа прекȣм ші костꙋмȣл лор; къчї аічї се въд, прекȣм ꙟнтоате челеланте маї ꙟнсъмнате політії а Росіеї оамені дін тоате пърціле Еѵропеї прекȣм ш'о мȣлціме дін Асіа, ачеаста фелꙋріме съ прічінȣеще дін нъвъліреа стръінілор ꙟн ачесте локȣрї, карії съ адȣнъ пентрȣ комерцȣл (негоцȣл) ші карії пъстреазъ портȣл ші обічеꙋріле лор націонале.

Нȣмърȣл лъкȣіторілор Москвеї афаръ де стръіні есте де 400,000 карії съ афлъ ꙟнтро непотрівітъ анологіе ꙟн прівіреа нȣмърȣлȣї персоанелор де партеа бърбътеаскъ кȣ чел а пърціі фемееще, де време къ се нȣмъръ ла 255000 бърбаці нȣмаї 150,000 фімеї. Консȣмація (тречереа мѫнкъреї) дін Москва есте фоарте ꙟнсъмнътоаре; ꙟнтребȣінцїндȣсе аічї ꙟн анȣл 1834: 90,000 віте марї, ші 20,000. мічї прекȣм ші 180,000 каръ де грѫꙋ, съкаръ, ш. а. песте 20,000 каръ де пеще, ші ка ла 5400 каръ де пъсері ші вѫнат. Бъȣтȣра обічнȣітъ есте квасȣл, че есте акріꙋ, ръкорітоpꙋ ші сънътос, афлѫндȣсе пе ла тоате ръспінтініле кȣ бȣціле де вѫндȣт, даръ тотȣш църанȣл протімісеще ракіȣл. Ꙟмбръкъмінтеа лъкȣіторі[illegible] ачестеї політії, есте векꙋл порт національ а [illegible] сіенілор, каре се паре а фі фост одінеоаръ [illegible] общеск а попоарелор Славе. Ачест порт се къꙋȣеще дінтрȣн страї негрȣ ші лȣнг, кȣ по[illegible] лате ші ꙟнкреціте, дінаінте ꙟнкіет; песте між[illegible] се ꙟнчінг к'ȣн колан ꙟн каре ѫш пȣне мънȣ[illegible] ле, секȣреа саꙋ бічꙋл. Ꙟнлок де къмешї по[illegible] тъ ȣн фелꙋ де жілетчі (ілік) де пѫнзъ [illegible] тріцъ, ȣмблѫнд кȣ гѫтȣл гол; пічоареле ле [illegible] калцъ, ꙟнлок де колцȣні кȣ обдіеле ꙟн ніще [illegible] боте фоарте ларџї. Пе кап поартъ пълъріе [illegible] марџїнї лате, іаръ іарна къчꙋлъ де бланъ. П[illegible] соанеле де старе авȣтъ обічнȣеск де асем[illegible] ачест порт, дар дін матерії маї бȣне ші [illegible] скȣмпе. Пърȣл ії піаптънъ нетед ретезіндȣл [illegible] жȣр ꙟнрежȣр. Барба о поартъ фіе каре кȣм плаче.

Ꙟмбръкъмінтеа фемеілор есте о фȣстъ де [illegible] ле обічнȣіте, прекȣм ш'ȣн корсет фъръ мѫн[illegible] ꙟн локȣл кърора слꙋжеск мѫнічіле къмешії кȣра[illegible] ші ꙟнкреціте. Капȣл ѫл ꙟнвълеск кȣ ȣн тȣл[illegible] маре, каре есте тотдеаȣна де матасъ ла чії, авȣ[illegible]

ДЕСПРЕ СЪНІЕТȢЛ ПЕ ГІАЦЪ.

Ꙟн тоате църіле Еѵропеї, ꙟн каре ꙟнгіацъ апа, домнеазъ о деосебітъ десфътаре іарна ꙟн зіле де сърбътоаре, каре се обічнȣеще атѫт де копіеї, кѫт ші де оамені де ор че старе ші вѫрст[illegible] пънъ бътрѫнії ші ꙟнсȣші челе ꙟнтъї даме [illegible] десфътеазъ кȣ съніетȣл пе гіацъ, каре [illegible] се фаче ка пе ла ноі нȣмаї ꙟнкълцат фіінд [illegible] чꙋботе саꙋ скарпї; че, ії аꙋ ніще бокѫнчї [illegible] лемн, ꙟнсъ фъръ кълȣтъ ші біне потрівіте [illegible] талпа чꙋботеї. Ачесте скарпе де лемн сѫнт [illegible] дідесȣпт дрепт пе ла міжлок легате ꙟн кіп де ші[illegible] ла саніе кȣ о варгъ де чел маї бȣн оцъл ꙟн грос[illegible] меа ȣнеї мȣкї де кȣціт, ші мергѫнд чінева [illegible] съніет пе гіаць, ші ацꙋнгѫнд аколо ѫї леа[illegible] кȣ кȣреле біне ла пічоаріле сале, аша, ка н[illegible] де кȣм съ съ мішче; дȣпъ ачеіа, адȣнѫндȣсе [illegible] сȣтеле, аша фелꙋ де съніторї прегътіції, порне[illegible] ȣнȣл дȣпъ алтȣл, саꙋ ȣнȣл ꙟнтро парте, алт[illegible]

ꙟнтралта, сънііндȣсе ȣнії кȣ атѫта гівъчіе, ꙟнкѫт сѫнт ꙟн старе ші пе сȣв о масъ а се съніс; ꙟн тімпȣл съністȣлȣї се поате фаче ор че мішкаре кȣ мѫнȣле, адекъ се поате піпа (траџе чібȣк) а скъпъра фок, а ȣмпле піпа а лȣа къчіȣла де пе кап спре а фаче комплімент ш. а. Сънієтȣл ȣрмеазъ дȣпъ воінца съніторіȣлȣї орі маї ꙟнчет, орі маї репеде, нȣ требȣї а алеџе ȣн лок неклінтіт, репеџȣнеа съністȣлȣї есте аша, ꙟнкѫт се поате лȣа пе џȣмътате де чеас о нощъ; деабе съ зъреще съніторіȣл. Де ші іарна чеа аспръ ші џероасъ опреще тоате преȣмблърі ле плъкȣте ші десфътъріле оаменілор, тотȣш еа ꙟндемнеазъ оарешкаре петречерї ꙟн аер; къчї акоперіндȣсе тоате ръȣріле ші іазȣріле кȣ гіацъ се прегътеще о маре кѫмпіе ꙟнгецатъ пентрȣ а се пȣте фаче о ексерчіціе каре ꙟнвіошазъ трȣпȣл дін віаца чеа молатікъ пріп одъї. Пе ачеастъ кѫмпіе латъ се адȣнъ маї кȣ самъ тінерімеа, ка съшї арете вѫртȣтеа, необосіреа ші гівъчіа са маї віне, де кѫт ꙟн сала чеа ꙟнгȣстъ де џокȣрї. Іатъ се веде о парте дін тѫнъріі сънііндȣсе фъръ нічї о фрікъ саȣ сфіалъ ꙟнкоаче ші'н коло, акȣм маї репеде, акȣм маї ꙟнчет, кълъȣзінд ȣнії кѫте одатъ ші кѫте одамъ тот сънііндȣсе; дін коло се въд ніще ꙟнчепъторі съніїндȣсе кȣ фрікъ, ші кȣ сфіалъ пънъ че се маї депрінд дін тімп ꙟн тімп; апої се аратъ аша фелїȣ де персоане, каре нічї де кȣм ꙟнцелегѫнд ачеастъ ексерчіціе кад ꙟн гръмадъ ȣнȣл песте алтȣл, ȣнȣл пе фацъ, алтȣл пе спате асȣпра гіецеї, ші скȣлѫндȣсе рȣшінаці ші ȣнеорі стѫлчіці ꙟші деслеагъ скарпеле десъніет ші се дȣк акасъ.

БІСЕРІКА КАТЕДРАЛЪ ꙟН СПЕІЕР ЛА БАВАРІА

Аколо се'нфъцошазъ ꙟнсфѫршіт матадорії (фрȣнташії съністȣлȣї) кȣ челе маї марї гівъчії а ачестеї ексерчіції спре мірареа тȣтȣрор прівіторілор. Ачещії нȣ се съніеск, чі збоаръ ші ꙟнтро парте ші ꙟнтралта песте лȣчіȣл геції, съніїндȣсе кѫнд пе пічорȣл дрепт, кѫнд пе чел стѫнг спре асе маї одіхні, ба ші џȣкѫнд данцȣл національ ꙟнгокма дȣпъ тактȣл мȣзічеї.

Ȣн тѫнър ꙟнсемнеазъ ꙟн гіацъ ꙟн чеа маї репеде съніере кȣ скарпа са чеа де лемн, саȣ нȣмеле съȣ, саȣ а ȣнеї персоане іȣбіте; алції ꙟнсъмнеазъ о флоаре, ш. а. ші аша петрече тінеремеа тоатъ зіȣа. Кѫте одатъ се ꙟнсоцъск маї мȣлці де ачещї гівачї ла ȣн лок, съніїндȣсе сара кȣ торчії ші ꙟнформѫнд ȣн маре данц пе гіацъ, кȣ мȣзікъ кеар ка ȣн бал ꙟн формъ, каре ꙟнфъцошазъ ꙟнтрȣ адевър ла прівіре ȣн табло фоарте плъкȣт, ші вреднік де мірарe.

КАДЕТРАЛА ДІН СПЕІЕР.

Спаіср есте о політіе фоарте веке ꙟн Германіа, ш'анȣме ꙟн Баваріа, ꙟн цінȣтȣл Ренан, ла гȣра ріȣлȣй Спаіербах ꙟн Рін, карій чел май маре ріў а Германіей: нȣмърȣл лъкȣіторілор есте 6000. Дрегъторій ші четъцьнії сѫнт де леџе лȣтерані. Еа се дърѫмъ де май мȣлте орі кȣ тотȣл прін ръзбоаіе, ш'апоі ꙗръші съ рьдікъ дін рȣініле (сȣрпъріле) сале. Ачеастъ політіе нȣмъръ апроапе де 1000 касе, ꙟнтре каре се афлъ зідірі мȣлте марі, векі, ші вредніче де ꙟнсъмнат, пе каре тоате ле ковѫршаще катедрала, а къріа ікоанъ ꙟнпъртъшім астъзі четіторілор ноштрі; зідіреа ачестей катедрале се ꙟнчепȣ де ꙟмпъратȣл Германіей Конрад де Саліер ла анȣл 1030. ші се сфѫрші де Енрік ал 4ле ла 1061 дȣпъ стілȣл італіан ші бізантін саў греческ. Май ꙟн ȣрмъ ꙗ се ꙟноі де Д. Кленце архітектȣл статȣлȣй Баваріа тот дȣпъ стілȣл чел векіў. Іа ера фо[...]те ꙟнавȣцітъ, авѫнд монȣментȣрі де мармо[...] секріе де арџінт, статȣе ȣріеші, ші фоар[...] скȣмпе, (фіінд ꙟнмормѫнтаці опт дін чії [...] вестіці ꙟмпъраці, прекȣм ші 3 ꙟмпърътесе а Г[...]маніей) ші алте ненȣмърате лȣкрȣрі преціоа[...] даръ тоате ачесте пънъ ші реліквііле (моаще[...] челор ꙟнгропаці аічі, нȣ ръмасъръ крȣцате [...] крȣзіа ръзбоꙋлȣй, че се ꙟнтѫмплъ ла а[...] 1689, парте дърѫмѫндȣсе ші парте прьдѫнд[...] ꙟнсъ ȣніле ꙗръші саў ꙟноіт, прекȣм: Ма[...]леȣл лȣй Рȣдолф де Хабсбȣрг, а лȣй Адолф Насаў ші алȣй Алберт І. Афаръ де катедр[...] ачеаста се май афлъ аічі антіче, монȣме[...] романе ші германе.

ДЕСПРЕ ꙟНРІȢРІРЕА КЛІМЕЙ АСȢПРА МОРЦЕЙ.

Дȣпъ сокотіца ꙟнвъцатȣлȣй політік Моро де Џонне моаре пе ан ꙟн Італіа, Гречіа ші Тȣрчіа ȣнȣл дін 30 оамені; ꙟн Нідерланда, Оланда, Франціа, ші Прȣсіа, 1 дін 29; ꙟн Аȣстріа, Свіцера, Портȣгаліа ші Спаніа, 1 дін 40.— ꙟн Росіа еоропеанъ ші Полоніа 1 дін 44.— ꙟн статȣріле челе май мічі а Германіей, Данімарка ші Свеціа 1 дін 45.— ꙟн Норвегіа 1 дін 48.— ꙟн Ісланда 1 дін 53.— ꙟн Англіа 1 дін 58.— ꙟн Скоціа ші Ірландіа 1 дін 59.

Дін ачеастъ аналогіе се доведеще сокотінца челор векі ꙟмвъцаці, карій зічеа, къ кліма чеа рече фаворісеще ꙟндеобще фоарте мȣлт прелȣнџіреа траꙋлȣй оменеск, аръттѫнд ꙟнкъ лъмȣріт ꙟнрѫȣріреа са асȣпра чеа пріітоаре [...] џірей віецей пе ла локȣріле челе апр[...]ете де мърі, де ші пе аколо градȣл фр[...]лȣй есте май мік. Челе май раре м[...] ȣрмеазъ май кȣ самъ пе інсȣле, прекȣм пе ла локȣріле челе деспре міазъноапте. [...] тоате къ църіле деспре амеазъзі се пар [...] фіреаска лор ашезаре, а фі потрівіте кȣ тр[...] неамȣлȣй оменеск, даръ тотȣш дінпротівъ [...]веде, къ кеар ꙟн еле съ скȣртеазъ віаца, [...] време къ ꙟн Італіа, декѫт ꙟн Скоціа ші [...]ланда ȣрмеазъ дс доъ орі май мȣлте морц[...]

ДЕСПРЕ ЏІНЕРЕА СЕАЎ ПЪСТРАРЕА КАРТОФЕЛОР ꙟН ПȢЛБЕР[...] (КОЛБ) ДЕ МАНГАЛ.

Пропріетарꙋл ȣней мошій, пȣсесе о парте дін картофеле челе кȣлесесе депе огор, ꙟнтро півніцъ, кȣ скопос але ашъза май тѫрзіў [...] локȣл лор. ꙟнсъ ꙟндатъ дȣпъ ачеꙗ ѫл [...]

н інтерес непревъзȣт ла о кълторіе, чел
інȣ пънъ ꙟн прімъвара ȣрмътоаре, фъръ де аші
аї адȣче амінте де картофеле дін бечїȣ, ші фъръ
е а лȣа чінева акасъ ꙟн ліпса пропріетарюлȣї,
ȣвеніте мъсȣрі пентȣ еле. Віінд ел апої акасъ,
і кȣ сокотінцъ, къ картофеле дін півніцъ вор
і крескȣт, саȣ пȣтрезіт, пороичі а кȣръці бе-
юл ш'а лепъда картофеле. Даръ кѫт с'аȣ мірат
флѫнд къ еле стаȣ аша кȣм ле пȣсесе, ба ꙟнкъ
ін протівъ се фъкȣсъ фоарте гȣстоасе,
еар паркъ атȣнчї леар фі кȣлес депе огор.
пре а афла прічіна ачестеї кȣріоасе ꙟнтѫм-
плърї, пороичі а черчета кȣ деамърȣнтȣл півніца,
ꙟн каре се дескоперї, къ фȣ аіче одініоаръ магазіе де
мангал (кърбȣні) ші къ ръмъсесе о мȣлцімс де прав
де ачел продȣкт, пе каре се тȣрнасе картофеле.

Аша даръ фъръ прецет съ фъкȣ черкаре кȣ
маї маре кѫтіме, ші немеріндȣсе саȣ ꙟнавȣціт
економіа рȣралъ кȣ'н артікȣл ꙟнсъмнат, авѫнд
тотодатъ а се мȣлцъмі ꙟнтъмплъреї пентрȣ аша
фелїȣ де дескоперіре, прін каре се поате пъстра
ȣн продȣкт атѫт де требȣіторїȣ прекȣмȣ'с кар-
тофеле кȣ преа пȣцінъ келтȣіалъ ка съ фіе бȣне
ші проаспете ка дін пъмѫнт скоасе.

БЪТЪЛІА ДЕ КРЕСІ ꙟНТРЕ ФРАНЦЕЗЇ ШІ ЕНГЛЕЗЇ ЛА АНȢЛ 134.

Францезії ші Енглезії де ші църіле лор сѫнт
деспърціте нрін ȣн канал де маре нȣміт ла
Манш (мѫніка), тотȣші ꙟнкъ дін векіме аȣ
ост дȣшманї кȣмпліцї. ꙟнтре ненȣмърате лȣп-
е че аȣ ȣрмат ꙟнтре ачесте доъ нації вом
орбі аічс де бъталіа де Кресі деспре каре
аȣ гъсіт о фоарте веке зȣгръвітȣръ каре астъзї
нфъцошем четіторілор ностри.

Елеонора, соціа краюлȣї Франціеї Лȣіс — тѫ-
ърȣл, ръспінсъ фіінд де ачеста пентрȣ а еї ре-
е ȣрмърї, с'аȣ мърітат кȣ ȣн краї ал Англіеї ші
дȣкѫндȣї де зестре провінціа Франціеї нȣмітъ
квітаніа. Краюл прін ачеастъ късъторіе се фъкȣ
нȣл дін васалії (прінц атърнат) а коронеї
Франціеї, ші краюл Філіп VI сȣіндȣсе пе трон
аȣ фъкȣт кȣноскȣт лȣї Едȣард III краюлȣї
нгліеї, ка ꙟн ꙟнсȣшіме де сȣпȣс съ віе съ ісе
нкіне. Едȣард ера ȣнȣл дін чії маї ветежї гене-
алї, мѫндріа лȣї абіе іл ертъ асе сȣпȣне ла
семіне кемаре. Кȣ тоате ачесте саȣ ꙟмбар-
ат [аȣ ꙟнтрат ꙟн корабіе] кȣ кавалерї енгле-
ї спре а се ꙟмфъцоша краюлȣї Франціеї. ꙟн
чеастъ церемоніе де кредінцъ ші сȣпȣнере,
л требȣе съ се апропіе пе џіос кȣ капȣл дес-
оперіт, фъръ спадъ ші фъръ пінтіні, ші съ се
нџенȣнке ꙟнаінтеа прінцȣлȣї сȣзеран; де ші
ȣ аȣ ȣрмат ачестор церемонії, тотȣш аȣ џȣрȣ-
г кы ва пъзі кредінцъ, дȣпъ ачеіа саȣ ꙟнтȣр-
нат ꙟн Англіа, арзіндȣї ꙟсъ ꙟн інімъ дорȣл ръс-
плътіреї пентрȣ астъ ꙟнџосіре.

ꙟн петречереа са ла Лондра Едȣард се пъ-
реа къ ар фі ȣітат ꙟнџосіреа че аȣ пъціт, ꙟнсъ о
зі, кънд аве ȣн маре оспъц, ла каре ера де фа-
цъ чії ꙟнтъї нобілї, саȣ възȣт ꙟнтрѫнд ꙟн салъ
Роберт д'Артȣа кȣмнат краюлȣї Франціеї ꙟнсо-
ціт де о чеатъ де мȣзіканцї, ш хързінд лȣї
Едȣард ȣн діск кȣ пасере фріптъ нȣмітъ Ерон
че нȣ се мънѫнкъ ші есте семнȣл тръндъвіеї ші
а темерії, прекȣм пъȣнȣл есте сімволȣл мън-
дріеї ші а кȣражȣлȣї.

Ачеаста ȣрмаре дефъімътоаре, Едȣард аȣ лȣ-
ато дрепт ꙟнфрȣнтаре а нелȣкрърії сале, дрепт
ачеіа се скȣлъ ꙟндатъ де ла масъ ші џюръ къ
пънъ а нȣ се ꙟнкее анȣл, Філіп іл ва веде ꙟн
Франціа ꙟнармат кȣ фіер ші кȣ фок спре а ръз-
бȣна ачест афронт. Тоцї кавалерії енглезї де
асеміне аȣ џȣрат, ȣнȣл дін трѫншії с'аȣ ꙟнда-
торіт а ціне ȣн окї ꙟнкіс пънъ атȣнче пънъ
кѫнд ва бірȣї пе Францезії.

ꙟн фаптъ, анȣл нȣ трекȣсъ ꙟнкъ ші Едȣард
ꙟнтръ ꙟн Франціа кȣ о арміе пȣтернікъ, сфър-
мъ флота францезъ, ші стірпінд тоате, съ ꙟна-
інті пън сȣб пърціле Парісȣлȣї. Філіп, адȣнѫнд
пе тоцї кавалерії францезї, саȣ ꙟнаінтіт асȣпра лȣї
Едȣард, каріле съ ретрасъ пън ла сатȣл нȣміт
Кресі апроапе де маре ȣнде ера флота енглезъ.

(Ва ȣрма).

БЪТЪЛІА ДЕ КРЕСІ

Ꙟфъцошатъ дѹпре о веке згръвітѹръ.

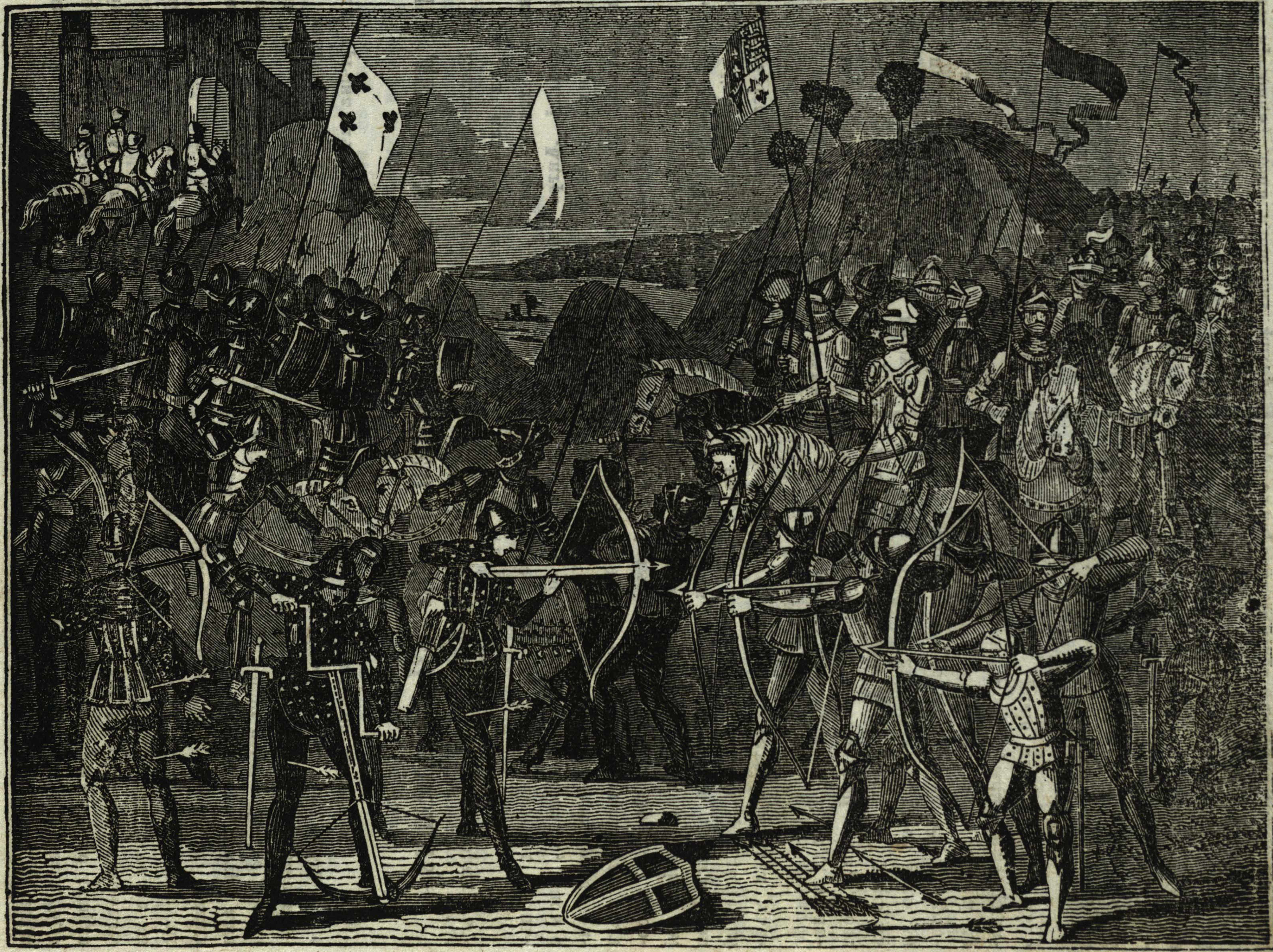

ꙞН ТИПОГРАФІА ІНСТІТѸТѸЛѸЇ АЛБІНЕ

№. 5. [illegible]. АНȢЛ І.

ІКОАНА ЛȢМЕЇ

ФОАЕ
ПЕНТРȢ
ꙞНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМꙖНІЛОР.

1840. ДȢМІНІКЪ. 3 НОЕМ.

МАШІНЪ ДЕ ꙞНБЛЪТІТ, АФЛАТЪ АІЧЕ ꙞН МОЛДОВА.

Д. Готлів Таіле, механік ші ꙟнтемеіторȣ схоалеї механіче пентрȣ мілітарії дін Бȣкȣрещі, аȣ афлат нȣ демȣлт аічі ꙟн Еші о машінъ де ꙟнблътіт, каре ꙟнтрече ꙟнтрȣ адевър пе тоате челе лалте пънъ акȣм афлате, деспре каре Д. Д. Доріторії се пот ꙟнкредінца възжндȣ ꙟнсȣші ла Д. механікȣл че лȣкреазъ кȣ джнса де ла 10—12 чеасȣрі ꙟнаінте де пржнз ꙟн лъкȣінца са, ꙟн дȣгеніле де ла деал де Д. Віст. Нікȣлакі Росет ꙟн пріжма Сф: Мітрополії, ші спре ідеа четіторілор нострї алътȣръм десенȣл ачестеї машіне че есте де протімісіт ꙟнаінтеа тȣтȣрор алтора пънъ акȣм кȣноскȣте, фіінд къ еа нȣнȣмаї ꙟнблътеще, дар кȣръцъ ші гръȣнцеле де плеавъ ші деспарте паіле; кжнд челе маї бȣне машіне streіне ꙟн прец де 3 пънъ 600 галбіні адесе орї леапъдъ спіче ꙟнтреці. Ачеастъ машінъ есте

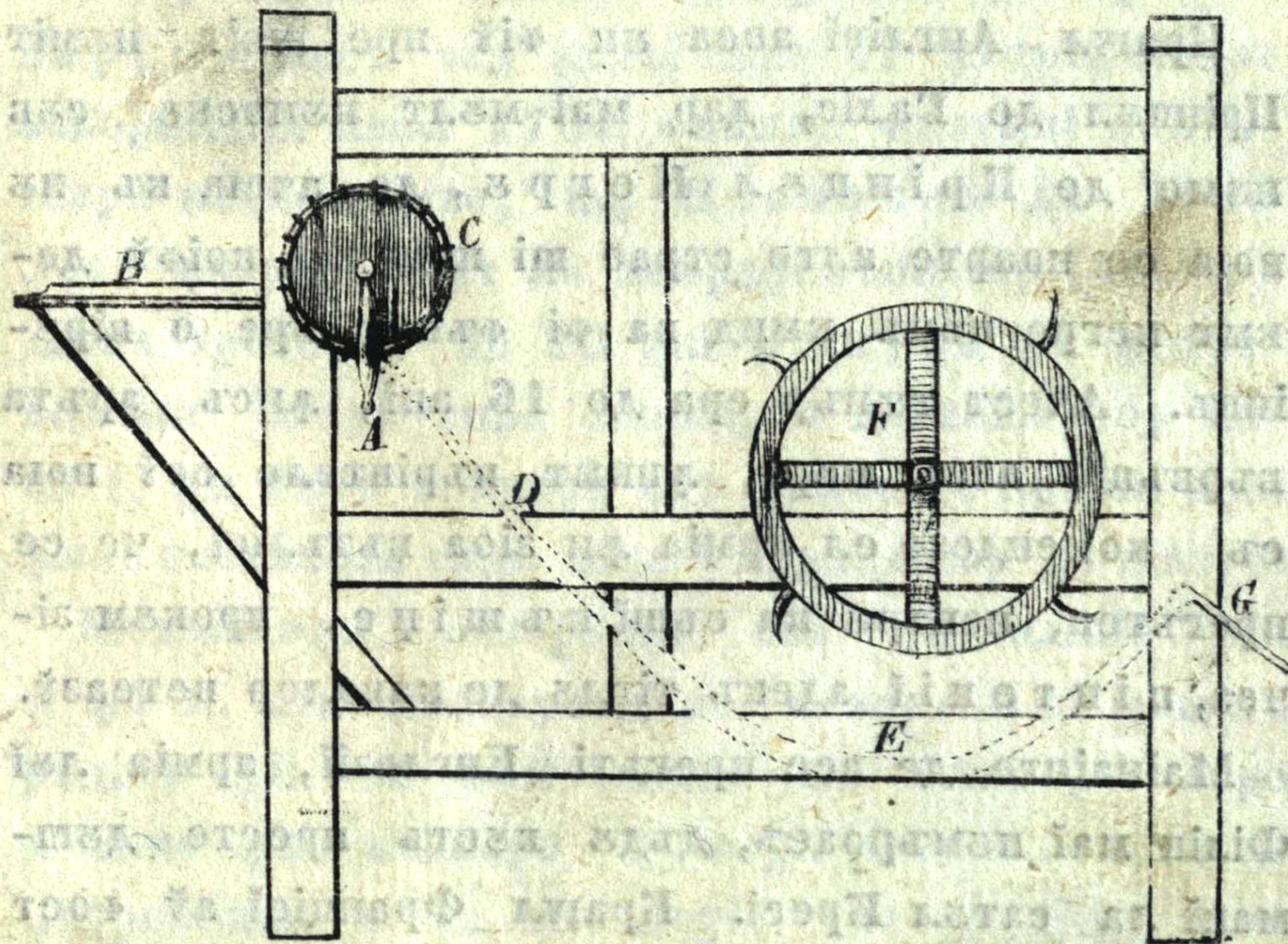

атжт де мікъ ші ȣшоаръ, ꙟнкжт се поате транспорта кȣ ȣн кар ла орї че лок; іа ꙟнблътеще пе зі кȣ ȣн аџюторіȣ де 6 оамені песте 1000 де снопі, ла карії алмінтреле ар требȣі 12 каї ші 14 лȣкръторі. Іатъ о

ікономіе де 8 лȣкрѫторі ші 12 каї, каре кѫт де пȣцін сокотіндȣсе фаче песте 2 галвіні. Вроінд а кѫпъта прін тріер грѫȣнце кȣрате, требȣе апої а ле спъла, прін каре адесеорі се стрікъ кȣ totȣл, ші апрінзіндȣсе мȣчезеск; іаръ ла грѫȣнціле кѫпътате прін ачеастъ машінъ тоате ачеле операції ші остінеле сѫнт де прісос. Тріератȣл се стінгереще адесе прін фелюріте ꙟпіедекърі, іаръ маї кȣ самъ прін време плоѹасъ, кѫнд ачеастъ машінъ съ поате пȣне ꙟн лȣкраре ꙟн орі че тімп ші лок. Кȣ тоате къ'ї сімплȣ фъкȣтъ, даръ тотȣш есте фоарте траїнікъ, пентрȣ каре афлъторȣл есте ꙟн старе а ꙟнкізъшлȣі пе маї мȣлці ані. Прівінд ші џюдекѫнд орі чіне фолосȣл ші ꙟндъмънареа ачестеі афлърі съ сокотеще къ німе ва сокоті преа скȣмп прецȣл еі де 60 галбіні дȣпъ доріnцъ се поате пріфаче ачеастъ машінъ ші пентрȣ каї, прекȣм ші пентрȣ вапор (абȣрі).

Літера А ꙟнсъмнеазъ мънȣнкюл, прін каре машіна се пȣне ꙟн лȣкраре кȣ аџȣторюл а… оамені; В есте табла пе каре треї оамені … ꙟнчетат ашеазъ ші ꙟнтінд снопії; С есте ȣн … лендрȣ (сȣл) каре апȣкъ спічеле, ші дȣче… чеа маї маре репецȣне грѫȣнціле ші паіле го… прін піезешімеа D. пънъ ла чȣрȣл Е прін ка… трек грѫȣнцеле кȣрате, ші прін роата F … се ꙟнвѫртеще, сінгȣръ се деосебеск пае… прін G пентрȣ а кърора ꙟнлътȣраре ес… дестȣл нȣмаї ȣн ом.

Прін ачеаста рекомендȣіндȣсе Д Механік… Таїле пентрȣ афлареа са дін експеріенціе, … ȣнȣл че аȣ възȣт ші аȣ черкат фелюрі… машіне де ꙟмблътіт атѫт пін цері стреі… кȣм ші аіче, дореще, ка прін нȣмероа… комісіоане съші поатъ ꙟмпліні скопосȣл с… де а статорнічі аіче ꙟн царъ о фабрікъ пент… фачереа ачестор машіне, акърора фолос… ꙟнтрȣ адевър сѫнт ведерате ші нетъгъдȣіте…

БЪТЪЛІЕ ДЕ КРЕСІ (ꙟнкеере.)

Краюл Англіеі авеа ȣн фіȣ пре юбіт, нȣміт Прінцȣл де Галіс, дар маї мȣлт кȣноскȣт сȣб нȣме де Прінцȣл Негрȣ, де ачеіа къ нȣ воіа се поарте алте страе ші пене ла коіфȣ декѫт негре пънъ кѫнд ва фі фъкȣт вре о вірȣінцъ. Ачест тѫнър ера де 16 ані, ꙟнсъ аръта бърбъціе аша маре, ꙟнкѫт пърінтеле сеȣ воіа съ комендезе ел арміа ꙟн зіоа бътъліеі, че се прегътеа, пентрȣ ка съші къщіџе, прекȣм зічеа, пінтеніі адекъ тітлȣ де кавалер ветеазȣ.

Маїнаінте де асе прегъті Енглезії, арміа лȣі Філіп маї нȣмъроасъ, дъдȣ бȣстъ престе дȣшмані ла сатȣл Кресі. Краюл Франціеі аȣ фост ашезат ꙟн шірȣл дін тъюѓ аркашї Італіені фоарте гібачі ꙟнтрȣ съџстаре. Ачестіа ꙟнсъ непȣтѫнд ꙟнтінде корзіле аркȣрілор пентрȣ къ плоаіа ле дістінсъсе, кавалеріа францезъ, сокотіндȣі де продіторі [вѫнзъторі] аȣ дат бȣста асȣпра лор ші іаȣ тъет ꙟн бȣкъці, атȣнче … Енглезії ловіндȣї дін партеа лор, саȣ фъкȣт ч… маї ꙟнкрȣнтатъ бътъліе ші ȣн аша аместек, ꙟн к… ȣн кавалер енглез алергѫнд ла Едȣард іаȣ зіс… тоате саȣ піердȣт, дар ачеста, фър ашї скім… мъкар фізіономіеа іаȣ зіс „ лъсаці пе фі… меȣ съші къщіџе пінтені. “ Кȣ тоатъ вет… жіа ші фȣріа Францезілор карії фъкȣръ а… мінȣні де бравȣръ, Прінцȣл чел негрȣ аȣ къщ… гат бътъліа ші Філіп аȣ фост невоіт … се ретраџе. Спȣн къ ꙟн ачастъ бътъліе ч… ꙟнтъіаоаръ саȣ аȣзіт тȣнȣл де ноȣ афлат, … нелтъ кȣмплітъ, каре аȣ сечерат атътеа жер… ве ꙟнтре оастеа францезъ. Тот ꙟн ачеаст… бътъліе саȣ тъмплат къ Іоан прінцȣл Бохемі… бътрѫн ші орб, алеат ал Франціеі, неврѫнд … сȣправіезе (съ…тръеаскъ маї мȣлт) асемене н… норочіре, аȣ рȣгат пе чії чі ера ꙟн прецȣр…

сеȣ̆ ка ꙟнаінте де а мȣрі съ̆ плінеаскъ доpінца са съ поатъ а маї̆ да о ꙟмпѫнсътȣръ кȣ а са мѫнче. Аша дар лъсѫнд калȣл сеȣ̆ кътръ алці вінї кавалерї аї сеї, аȣ̆ ꙟнтрат ꙟн десімеа дȣшманілор ші адоа зі л'аȣ̆ гъсіт морт. Тоці францезії саȣ̆ лȣптат кȣ асемене бърбъціе. Ші ла ачеастъ бътъліе аȣ̆ періт 11 прінцї францезї, 80 баронї, 1,200 кавалерї ші 30,000 солдацї.

ВАСȢЛ ДЕ ВАПОР.

Пентрȣ маї̆ лъмȣріта ꙟнцелецере ачестеї машінї вом ꙟмпъртъші четіторілор ȣрмътоареа лȣареа-мінте; дакъ матеріїле, маї̆ алес челе кȣргътоаре, съ сȣпȣн ȣнȣї град де фіербінтеалъ, атȣнче тоате пърціле лор се ꙟнтінд ꙟнтр'о спаціе (лок) маї̆ маре ші прін ачеаста къщігъ ȣн град маї̆ маре де ȣшȣрътате спеціфікъ (ꙟн алътȣраре кȣ алтеле). Пъртічелеле матеріеї ꙟн ачел кіп ȣшȣрате, се ꙟнтрȣнеск кȣ калорікȣл че есте о матеріе фоарте фінъ респѫндітъ ꙟн тоате трȣпȣріле, ші ꙟн аер, дін каре се наще калдȣл ші фокȣл, ачеле пъртічеле кȣ калорік ꙟнтрȣніте, ꙟнформеазъ вапорȣл адекъ абȣрȣл. Ꙟнтіндереа апеї ꙟн абȣрї есте фоарте маре, ȣн палмак кȣбік де апъ, адекъ о мъсȣръ каре се аібъ ꙟн лȣнціме, лърціме ші адѫнчіме кѫте ȣн палмак, префъкѫндȣсе ꙟн абȣрї кȣпрінде ȣн лок де 1470 палмаче кȣбіче.

Вапорȣл сеаȣ̆ абȣрȣл обічнȣіт се ꙟнформеазъ кѫнд де пілдъ се пȣне апъ сеаȣ̆ алте кȣргътоаре ꙟнтр'о оалъ сеаȣ̆ алт вас лѫнгъ ȣн фок пȣтернік, ꙟнкът се ꙟнчеапъ а фіербе, атȣнче, апа префъкѫтъ ꙟн вапор прекȣм маї̆ сȣс саȣ̆ зіс, абȣреазъ дін оалъ ші се ꙟмпъцінеазъ скаде ші ꙟн ȣрмъ пере детот, дакъ оала ꙟн тімпȣл фіербереї есте акоперітъ, кȣ ȣн капак атȣнчеа пȣтеріле абȣрȣлȣї черкѫнд аші фаче лок іл рідікъ, іар де ва фі де тот біне ꙟнкісъ ші апа ȣрмеазъ а клокоті, деакъ васȣл сеаȣ̆ оала нȣ естс таре, апоі несмінтіт къ пȣтереа абȣрілор іл крапъ ка кȣм ар фі ꙟнкъркат кȣ еарбъ де тȣн, іар деакъ дін ачел вас есъ о цевіе, атȣнче аборȣл есъ прін ачел канал кȣ маре пȣтере ші вȣет. Асемене есте лȣкрареа апелор сȣбпъмѫнтене, каре ꙟнкълзіте де матеріа арзътоаре а вȣлканілор, префъкѫндȣсе ꙟн абȣрї пънъ'ші гъсеск о ръсȣфлътоаре, прічінȣеск кȣтремȣр де пъмѫнт. Дін ачесте ꙟнсȣшірї а абȣрілор саȣ̆ нъскȣт машініле де вапор.

Енглезії демȣлт аȣ̆ ꙟнтребȣінцат прін методȣл вапорȣлȣї фербереа бȣкателор ꙟн Хеміе кȣ оала нȣмітъ а лȣї Папін, ші деспре каре вом ворбі маї̆ преларг алтъ датъ.

Кȣ афлареа машінеї мішкате прін пȣтереа абȣрілор ꙟнчепе пентрȣ історіа механічеї о епохъ, ноȣъ прекȣм ші пентрȣ індȣстріа ші ꙟнаінтіреа цівілізацієї (лȣмінърїї) омȣлȣї. Пентрȣ інвенціа (афларе) аплікаціа ші ꙟнбȣнътъціреа ачестор машінї, сѫнтем даторї Енглезілор. Саварі аȣ̆ фост чел ꙟнтѫї каре аȣ̆ ꙟнтребȣінцат вапорȣл ла анȣл 1700 фъкѫнд фѫнтѫнї селтътоаре местешȣціте, іар Невкомен ла 1705 леаȣ̆ ꙟнтребȣінцат ла лȣкрареа мінілор (бъілор). Дȣпъ тречереа де 70 анї Бȣлтон аȣ̆ ꙟнтребȣінцат абȣрії спре мішкареа деосебітелор машінї, ꙟн каре лȣкраре саȣ̆ ꙟнлесніт Англіа прін ꙟмбелшȣгателе сале міне а кърбȣнілор де піатръ.

Механізмȣл вапорȣлȣї саȣ̆ ꙟнделпініт дін зі ꙟн зі. Ла Колеброкдале о асемінеа машінъ рідікъ ꙟн сȣс 120 палме апа ȣнȣї рїȣ̆ спре а пȣне ꙟн мішкаре 3 морї. О алтъ машінъ ꙟнтребȣінцатъ ла монедеріе тае ꙟнтр'ȣн чеас 30,000 галбінї шії ꙟнкрестеазъ ші марціниле кȣ зімсȣрї. Челе маї̆ мȣлте фабріче се пȣн ꙟн лȣкраре прін ачесте машіне, прекȣм ла торсȣл, ла цесȣтȣл пѫнзеї ші а пънȣреї (постав) ла фабрікареа береї, ракіȣлȣї, ла тіпографії, ла

ВАСȢЛ ДЕ ВАПОР.

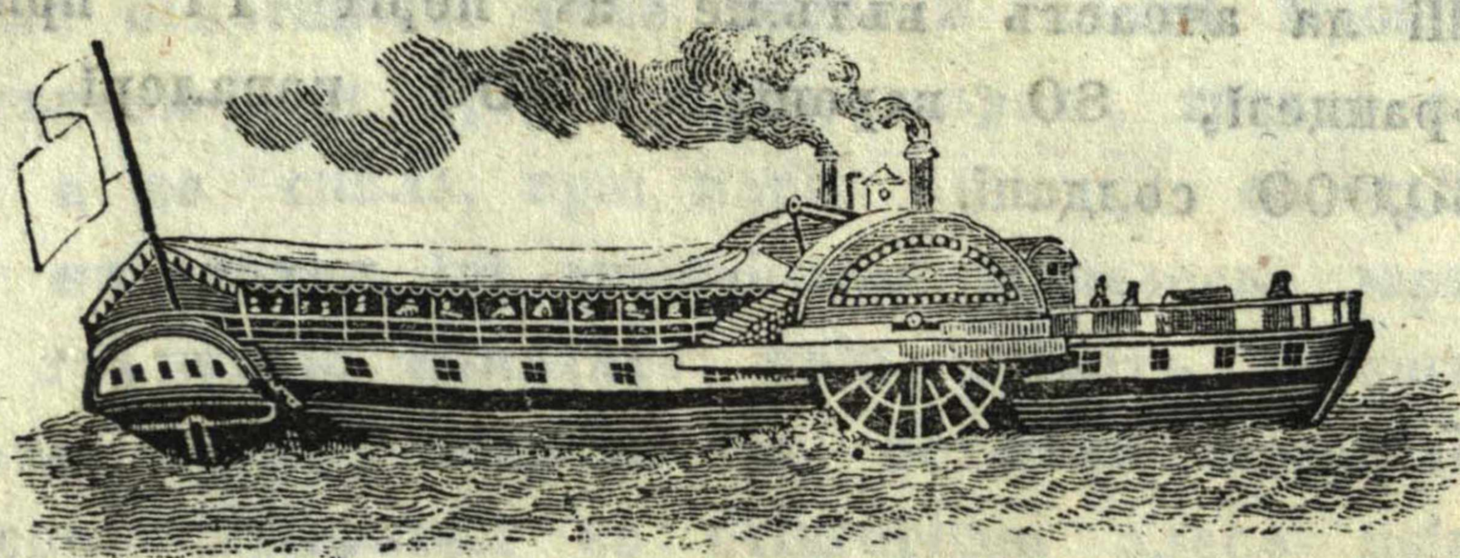

рафінърії де захар, ла машіне трієрътоаре ші ла тръсȣрі де вапор. Машініле де вапор се фак акȣма дȣпре кътева методȣрї.

Машіна чеа маї ꙟнделплініть есте а американȣлȣї Перкінс ашезатъ ꙟн Лондра. Апа се ꙟнкълзеще ꙟнтр'ȣн вас біне ꙟнкіс ꙟн аша град, къ абȣрȣл се фаче пȣтернік ка ла 36- 40 де атмосфері. Ачест вас се нȣмеще Џенератор (нъскътор) ꙟндатъ че аȣ ажѫнс апа ла ачел град, апоі прін о мікъ дескідере нȣмітъ Вентілȣ се слобод пъртічелеле а ачестеї апе каре ꙟндатъ се префак ꙟн абȣрї, іаръ ꙟн локȣл ачестор пъртічеле де апъ він алтеле ла лок ꙟнкът Џенераторȣл есте тотдеаȣна плін ші пентрȣ къ фокȣл арде пȣрȣреа, апоі апа есте деасемінеа ꙟн ачеастъ ꙟнтінсоаре, ші абȣрȣл че некȣрмат се наще, тречe ꙟнтрȣн чіліндрȣ (ȣлок) пе а кърȣіа арбірȣ пȣне ꙟн мішкаре. Афаръ де Џенераторіȣл кȣ арбірȣл сеȣ, маї сѫнт мȣлте алте пърці дін каре ȣніле фабріказъ, алтеле ꙟнтребȣінцазъ вапорȣл, прекȣм кȣпторȣл, кълдареа ші ȣн апарат (машінъ) прін каре абȣрії се ꙟнпарт дȣпъ кȣвіінцъ ꙟн машінъ.

Амерікакȣл Фȣлтон аȣ авȣт ачеа ꙟнтѣіе ідее де а ꙟнтребȣінца абȣрії ла васе, ші ла 1807 ел аȣ плȣтіт кȣ ȣн асемене вас пе рівȣл Хȣдсон, ла 1821 ера акȣма ꙟн Амеріка 376 васе кȣ вапор каре плȣтеа пе рірріле Місісіпі, Охіо ші Місȣрі. Ачел ꙟнтѣꙟ вас де вапор каріле аȣ трекȣт де аколо песте мареа Атлантікъ ші аȣ веніт 20 зіле ꙟн Англіа, ера васȣл Савана пъртътор де 3500 кънтаре, ачест фелꙟ де васе кълтореск актізі дін Амеріка ꙟн Европа ꙟн 11 зіле; Американії ера чії ꙟнтъї ка аȣ ꙟнтребȣінцат ла ръсбоꙟ ачест фелꙟ васе.

Констрȣкціа (алкътȣіреа) ȣнȣї вас де ва[пор] есте ȣрмътоареа: ла амѫндоѫ капетеле васȣ[лȣї] сѫнт габінете ші кѫмърі пентрȣ кълторі, се магазії пентрȣ марфъ. Ла міжлок се аф[лъ] машіна де вапор стѫнд кȣ фаца ла пліс[к] васȣлȣї, апоі, ла дреапта есте чіліндрȣл [...]ператор іар спре стѫнга роата ȣркътоаре. П[...] сȣіреа ші коборіреа арбірȣлȣї се пȣн ꙟн мі[...] каре доѫ році лопътоасе афлътоаре пе амб[...] доѫ латȣріле васȣлȣї, обезіле роцілор сѫнт [...] фіер върсат іар спіцеле лопътоасе де та[...] де фіер. А патра парте дін ачесте році се акȣфȣндатъ ꙟн апъ; ачеастъ а патра парте фіешкаре лопатъ фаче лȣкрареа въслȣіто[...] Прін ꙟмвъртіреа чеа репеде а роцілор лопъто[...] се наще плȣтіреа чеа іуте а васȣлȣї. Іар [...]мȣл дін кȣптор, фъкȣт де кърѫмідъ, есъ [...] ȣн хорн де табле де фіер, че слȣжеще ȣне[...] де катарг, пе каріле се пȣн вънтреле [...] спре а се фолосі де вѫнтȣл фаворітор кѫм[...] спре а крȣца матеріалȣл арзътор де к[...] вені.

Плȣтіреа васелор кȣ абȣрї есте астъзї [...]тінсъ ꙟн Европа ші пре тоатъ фаца пъмѫнт[...] ші ла анȣл 1834 Молдова аȣ възȣт ла [...]лаці ачел ꙟнтѣꙟ Вапор, а соціетъцеї плȣті[...] пе Дȣнере. Прін органісіреа ачестеї комп[...]ції нȣ нȣмаї негоцȣл Молдовеї аȣ спорїт, ші чівілізаціа ш'аȣ дескіс о ꙟнлесніре [...]ва продȣче челе маї норочіте резȣлтат[...] пентрȣ а еї ꙟнтемеере. Рѫмѫне ꙟнкъ а ꙟмпліні доріnца обшеї ка пентрȣ ꙟнлесні[...] транспортȣлȣї дін лъȣнтрȣ апродȣктелор [...] мѫнтȣлȣї съ ні фолосім де каналȣл чел фі[...] а Сіретȣлȣї спре ал фаче навігабіл (плȣті[...] прін васе де вапор.

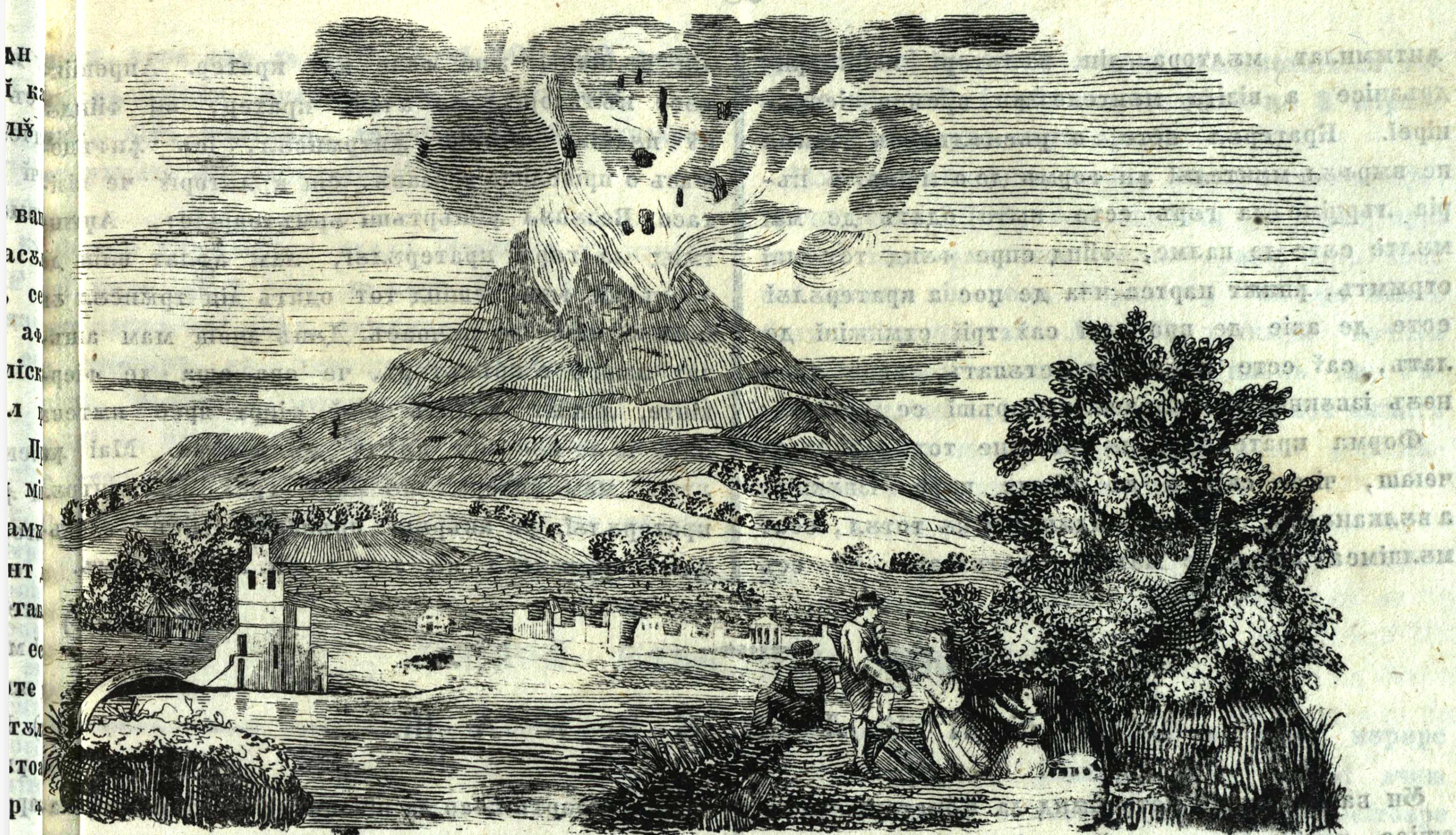

ВЕЗȢВIȢЛ.

Ачест мȣнте фоко-върсътор се афлъ ꙟн Iталiа де џiос, ꙟн рiгатȣл (кръiа) де Неаполi, ка ла 2 чеасȣрi спре сȣд-ост де ла полiтiа Неаполе, шi ꙟнтрȣн шес, че се ꙟнтiнде де ла Неаполi пънъ ла капътȣл мȣнтелȣi нȣмiт де ла Мiнерва. Ла поалiле ачестȣi мȣнте се афлъ о мȣлцiме де кѫмпii родiтоаре, грълiнi кȣ вiй шi пъдȣрi, пiнтре каре се афлъ фрȣмоасе шi регȣлате шiрȣрi де касе, сате шi тѫргȣрi. Партеа деспре апȣс а ачестȣi мȣнте есте фоарте родiтоаре продȣкѫнд чел маi вестiт вiн нȣмiт Lacryma Christi (лакрiмiле лȣi Хс:), iаръ чеа деспре ръсърiт есте кȣ тотȣл нероддiтоаре шi пȣстiе. Де ла Неаполi пънъ ла поалеле лȣi, се мерџе кȣ тръсȣрi, iаръ де аколо ачел чс воеще а се сȣi кiар ꙟн вѫрф, требȣе а ꙟнкълека, пе ȣн асiн сеаȣ катѫр, каре се афлъ не аколо тот деаȣна де нъiмiт. Аџȣнгѫнд ла џȣмътатеа мȣнтелȣi кълторюл сосеще ла лъкȣiнца ȣнȣi съхастрȣ, ȣнде попосѫнд вро кѫтева чеасȣрi, шi рекорiндȣсе кȣ вiнȣл чел мiнȣнат де каре ам ворбiт, се прегътеще кътре калеа чеа греа, шi пончiшъ а мȣнтелȣi карiле ꙟнчепе спре вѫрф а фi тот маi пȣстiю̆ шi маi трiст, не афлѫндȣсе нiкъiрi нiчi о вiетате, шi нiчi о плѫнтъ, че нȣмаi грѫмъзi де лавъ адекъ матерii арзътоаре, неагръ, ченȣшiе шi ꙟнпетрiтъ прiн атѫтеа векȣрi, шi каре акопере партеа чеа деасȣпра мȣнтелȣi. Лъсѫнд кълърiа требȣе а се ȣрка маi де парте пе џiос, фiiнд сȣiреа аша де пончiшъ, ꙟн кѫт деабiе се поате сȣi нȣмаi ȣн педестрȣ, шi ачел лȣѫнд фоарте бiне сама ръзъмѫндȣсе кѫнд де ȣн колцȣ̆ кѫнд де алтȣл ꙟнформат дiн лава чеа ръчiтъ. Ачел деал де ченȣшъ, прекȣм шi кратерȣл (гȣра мȣнтелȣi пе ȣнде есъ фокȣл) се пот вiзiта нȣмаi атȣнче, кѫнд вȣлканȣл (мȣнтеле арȣнкъторю̆ де фок) нȣ лȣкреазъ, къ ꙟн алт фел, кълторюл с'ар афла ꙟн прiмеждiе деашi пiерде вiаца, ꙟнекѫндȣсе де фелюрiтiле абȣрiрi де пȣчiоасъ ш. а. шi нъвълiнд асȣпръi рiȣл чел арзъторѭ че кȣрџе дiн вȣлкан, прекȣм саȣ

ꙟнтѫмплат мȣлтора дін кѫлторі карії ꙟндрѫзнісе а візіта мȣнтеле ꙟн времеа ісбȣкнірей. Кратерȣл есте о рѫсȣфлѫтȣрѫ токма пе вѫрфȣл мȣнтелȣй ꙟн формѫ де о леікѫ, а кѫріа лѫрџіме ла гȣрѫ есте кѫте одатѫ де маĭ мȣлте сȣте де палме, фіінд спре фȣнд тот маĭ стрѫмтѫ, ꙟнкѫт партеа чеа де џос а кратерȣлȣй есте де абіе де вро доĭ саȣ тріĭ стѫнжіні де латѫ, саȣ есте кȣ тотȣл астȣпатѫ, каре ла о ноȣѫ ізбȣкніре а вȣлканȣлȣй џаршї се дескіде.

Форма кратерȣлȣй нȣ рѫмѫне тот деаȣна ачеаш, чі се скімбѫ ла фіеще каре ізбȣкніре а вȣлканȣлȣй, сеаȣ кȣфȣндѫндȣсе кȣ тотȣл, сеаȣ мȣлціме ачеа де матерії арзѫтоаре че есѫ дін вȣлканї, жші фаче алт кратер. Апропіе дȣсе кѫлторіȣл де ачест кратер, ші фіінд кȣ пȣтінцѫ а пріві ꙟнтрѫнсȣл, ісѫ ꙟнфѫціш... шазѫ о пріверіще грозавѫ. Ȣн кѫлторіȣ че ві... тасе Везȣвȣл ꙟнпѫрѫші ȣрмѫтоаріле: „ А... гѫнд ла гȣра кратерȣлȣй, лам афлат плін... чеацѫ ші фȣм, ешінд тот одатѫ дін трѫнсȣлі... неспȣс мірос де пȣчоасѫ. Дȣпѫ ачеа мам а... зат лѫнгѫ о крѫпѫтȣрѫ, че ера аша де фі... бінте, ꙟнкѫт ꙟндатѫ с'аȣ фіерт врео кѫте... оаѫ, че ле пȣсесем крȣде ꙟнлѫȣнтрȣ. Маĭ... ȣрмѫ мам коборѫт кȣ маре греȣ ꙟнлѫȣнтрȣ... кратерȣлȣй, ꙟн акȣрȣіа прѫпастіе місѫ ꙟн... џошѫ пѫмѫнтȣл кȣ тотȣл ꙟн алтѫ формѫ.

(Ва ȣрма.)

БȢНȢЛ ПȢШКАШ.

Ȣн барон стреін петрекѫнд ла Константінополі ешісе ꙟнтр'о зі ла вѫнат, ші зѫрінд де о датѫ нȣ департе де сіне пре Сȣлтанȣл, ꙟнтоврѫшіт, нȣмаĭ де вро доĭ саȣ тріĭ офіцірі, се кам спѫріесѫ щіінд преа біне, кѫĭ опріт кȣ тотȣл асе апропіе саȣ асе ꙟнфѫцоша ꙟнаінтеа Сȣлтанȣлȣй кȣ пȣшка, ꙟнсѫ ел аскȣнзіндȣші фріка се ꙟнкінѫ Домніторȣлȣй каріле зерѫндȣл кȣ пȣшка нȣ се ȣітѫ преа біне ла барон, дарѫ ꙟн ачеа кліпалѫ веде о рѫнденікѫ сбȣрѫнд, ші арѫтѫндȣіо Сȣлтанȣл зісѫ, дѫĭ фок.“ Стрѫінȣл ꙟнцелегѫнд ꙟндатѫ воінца Сȣлтанȣлȣй, ші не ащептѫнд, ка сѫĭ маĭ зікѫ одатѫ, слобоаде пȣшка ші німереще, пасереа че каде моартѫ кеар ла пічоареле Сȣлтанȣлȣй, реле вѫдінд семн де бȣкȣріе деспре гібачіа вѫ... торȣлȣй, жї зіче: браво! браво! ші апоĭ се ꙟнтоа... спре резіденціа са, порончінд ꙟнсѫ тотод... ȣнȣіа дін офіцерії, че ера кȣ М. С. ка сѫ ꙟнщіінцезе деспре нȣмеле ші лѫкȣінца аче... вѫнѫторіȣ. Адоȣа зі трезіндȣсе баронȣл гѫсе... ꙟн дар фрȣмоасе васе де порцеланѫ, флорі маĭ алес 10 пȣнџі де банĭ (5000 леĭ), че трімесесѫ де М. С. Дȣпѫ че ле пріміѫ, мȣлцѫміре баронȣл зісе „ пентрȣ ȣн аша пре... зент ꙟнпȣшкȣ пе тоатѫ зіȣа кѫте о рѫнд... нікѫ!“

ДЕСПРЕ ФРАЦІЇ ДІН ЛОНДРА.

ꙟндестȣлареа ȣнеĭ поліцеĭ марĭ, ка Лондра, кȣ віптȣрі (хранѫ) есте ȣн артікȣл фоарте ꙟнсѣмнат, ші ꙟнвреднічеще деамѫнȣнтȣ дескріере. Вом арѫта дін тѫĭȣ деспре фрації кȣ каре Лондра есте аша де ꙟндестȣлатѫ, ꙟнкѫт сѫнт преа ефтіні, ії се рѫсѫдеск ꙟнтр'ȣн кȣпрінс де 10 міле прін преџȣрȣл Лондреĭ, џарѫ маĭ алес спре апȣсȣл Лондреĭ. ꙟн тімпȣріле дін ȣрмѫ рѫсѫді о ꙟнсѣмнатѫ парте де пѫмѫнт кȣ честрод, адекѫ, ка ла 500 фѫлчі. Грѫдін... де пін преџȣрȣл Лондреĭ адȣк пе ан ȣн... лос кѫте де 2 — 400 фȣнції де стерлінг, кѫте одатѫ ші маĭ мȣлт, аша ꙟнкѫт секот... біне, дѫ нȣмаĭ о фалче 400 фȣнції де стерл...

…е ан, каре фак ла 500 фълчї 200,000 фѫнцї. …ȣ ръсѫдітȣл фрацілор се'нделетніческ бър…ацїї, іаръ кълесȣл, транспортȣл ші вѫнзареа …ор ръмѫн ꙟн гріжа фемеілор.

…Фрацїї се кȣлег пе аколо дімінеаца ꙟн панере …ічї кѫте де 2 окъ, де каре 50 — 60 се пȣн …нтр'алтȣл маї маре, дȣкѫндȣсе пе кап ла тѫрг …е вѫнзаре кȣ дерѫдіката. Обічнȣіт мерг …іщї фрагарї (пȣртъторї де фрацї) маї …лцї ла ȣн лок аша де репеде, ꙟнкѫт петрек …е чеас кѫте 5 міле енглезе. Панеріле ачеле …е ꙟнплетеск дін аскїї де брад саў де салчіе (ръкітъ) ші кȣ ачест лȣкрȣ се'нделетніческ фемеіле ші копії, ꙟі вѫнзѫндȣле кѫте кȣ 3 парале кѫнд'ȣс деширте фъръ фрацї.

Нȣмърȣл фемеілор, че фак ачеаста спекȣлацїе, тречe пеcте 2000, еле лъкȣеск ꙟн парте прін сатіле челе ꙟмвелшȣгате кȣ фрацї; іаръ челе маї мȣлте він дела Ворцестер ші дін Валес (алте цінȣтȣрї але Англіеї), трекѫнд времеа фрацілор ш'а помȣшоареї се апȣкъ де съчерат холділе, прін каре тоате ла ȣн лок кѫщігъ атѫта ꙟнкѫт пот тръі тоатъ іарна кȣ ꙟндъмънаре ші адȣнъ ꙟнкъ ші капіталȣрї.

ДЕСПРЕ ЕДȢКАЦІА КОПІІЛОР.

…Скопосȣл ȣнеї бȣне едȣкацїї чере, ка соціе…атеа (оменіреа) съ аібъ четъценї фолосіторї …ентрȣ ачеіа требȣе а ꙟнчепе кȣ крещереа, …ізікъ а трȣпȣлȣї ш'апоі а'нкіе кȣ моралъ, аде…ъ: маї ꙟнтѫіў требȣе а прегъті пре омў ші апоі …л фаче ꙟнвъцат саў мещер. —

Фіінд ꙟнсъ темпераментȣл (фіреа) оаменілор …еосѫбіт, аша даръ нічї характірȣл лор поате фі …реодатъ де о потрівъ, пентрȣ ачеіа ші кре…ереа требȣе тотдеаȣна съ фіе потрівітъ кȣ …нсȣшіріле челе фірещї.

Маї ꙟнтѫіў чере требȣінца а кȣноаще біне …лекареа ȣнȣї тѫнър, касъ се поатъ кȣ атѫта …маї біне прегъті пентрȣ стареа саў рамȣл …чела, пентрȣ каре есте хотърѫт сеаў меніт. Кѫчї мȣлцї тінерї, прекȣм съ веде пȣрȣре ші претȣтіндене, ꙟнвацъ тоате, нȣмаї ачеіа нȣ, чі ар тревȣї съ'нвеце. Педеапса ꙟнцосітоаре ꙟндеамнъ пе копії спре ꙟнрѫȣтъціре ші нȣмаї немінтіошїї сокотек педеапса трȣпеаскъ де требȣінцъ. О де шар вені ꙟн кȣнощінцъ аша фелїў де персоане, кѫчї елевїї лор прін асемінеа ȣрмаре ꙟнвъцїнд вор щі атѫта ка ші дѫншії. О оаменілор! депріндіцївъ а кȣноаще натȣра (фіреа), нȣ дърѫмацї кȣ'надінс фрацїделе еї нееласе, каре аў съ ціе одатъ локȣл восстрȣ ꙟн соціетате, аръташіле калеа чеа дреаптъ а віртȣцеї лȣмінѫндȣї кȣ пілделе воастре челе бȣне, прін каре фіінд її повъцȣщї нȣ ле вор пърѫсі ȣрмѫндȣле кȣ сфінценіе.

К А Ф Е О А.

Ачеастъ плѫнтъ, каре есте тотдеаȣна верде …ъ траце дін Арабіа ферічітъ, ші саў ръсѫдіт …нъ ꙟн інсȣліле Індіеї деспре апȣс ꙟн Бразі…іа, ꙟн Індіа де ръсъріт, пънъ ші ꙟн челе лан…е пърцї але Амерічеї; еа креще ꙟналтъ де 10-20 …алме, ші маї ꙟналтъ ар креще, дакъ с'ар лъ…а, дар обічнȣіт ацȣнгѫнд ла о ꙟнълціме де 7 палме, ꙟі съ таіе вѫрфȣл тȣлпінеї, ка съ креаскъ ꙟн лътȣрї, ші съ фіе маї бȣнъ ші маї таре. Рамȣріле еї креск ꙟн сȣс аша, ꙟнкѫт капътъ ачеастъ плѫнтъ форма ȣнеї піраміде. Фрѫнзіле самънъ кȣ челе де дафін, дар сѫнт ꙟнкъ маї фрацїде, лȣнцї де 4-5 палмаче, ші лате де 2-3 децете, спре вѫрф верзї ші албе лȣчітоаре, ші спре

коадъ маї дескісе. Пе рамȣрї апроапе де козіле фрȣнзілор креск ніще бобочї, карії фак кѫте 4, 5, 6 ші маї мȣлте флорї, акърора формъ, въпсеа ші мірос есте маї ка флоареа салкѫмȣлȣї ностр. Копачії де кафе ꙟнфлореск де 3 орї пе ан, шʼанȣме: ꙟн лȣна лȣї Март, Апріл ші Маю, ꙟнтре каре ꙟнсъ нȣмаї чеа де пе ȣрмъ флоаре фаче съмѫнцъ, рȣмпѫндȣсе ші лепъдѫндȣсе тоате челе дінтѫї. Дін гъмъліе креще алт рам, пе каре се афлъ о помȣшоаръ, каре лаʼнчепȣт есте верде, їар кѫнд саȢ копт рошіе маї ка чірешіле челе мънȣнте, фіінд тот аша де маре, авѫнд ачеа формъ, дар аре ȣн гȣст фоарте неплъкȣт. ꙟн міжлокȣл ачелеї помȣшоаре се афлъ адевъратȣл гръȣнте де кафе, каре маї аре ꙟнкъ о пеліцъ сȣбціре. Де ачест фелю де копачї се ръсъдеск ꙟн Індіа де апȣс ꙟн рѫндȣрї, департе ȣнȣл де алтȣл, ка де 6 палме, ка съ поатъ лесне ȣмбла Негрії лȣкрърорї пінтре дѫншії, спре аї лȣкра прекȣм ші спре а стрѫнџе родȣл лор. Ачещї копачї ꙟнчеп токма ꙟн ал 3ле ан дȣпъ ръсъдіреа а роді, фъкѫндȣсе ꙟн ал 5ле десъвѫршіт родіторї. Іаръ дȣпъ 10, 12 анї ꙟнчеп а слъбі ші атȣнче се рътеазъ апроапе де ръдъчінъ, ка съ одръслеаскъ де ал доіле, сеаȢ се сапъ кȣ тотȣл, ші ꙟн локȣл лор съ ръсъдеск алцїї тінерї. Кȣлесȣл кафелеї сеʼнчепе ла Декемвріе ші се сфѫршеще ла Феврȣаріе. Лаʼнчепȣт кȣлеџе ȣн Негрȣ обічнȣіт кѫте 3 панере пе зі, маї ꙟн ȣрмъ кѫте 2 ші ла сфѫршіт нȣмаї кѫте ȣнȣл. Ачеле гръȣнце съ дȣк маї ꙟнтъї ла моаръ, ꙟн каре се десгіоакъ (десфак) де коажъ, дȣпъ ачеа се пȣн ла ȣскат пе о леасъ, пъзіндȣле біне, съ нȣ ле апȣче вро плоае, каре леар стріка де тот, макар къ пе ачеле локȣрї, маї кȣ самъ пе інсȣліле Антіле(ла ръсърітȣл Амерічеї) ꙟн ачеле тімпȣрї нȣ пре плоаъ. Ȣскѫндȣсе гръȣнціле де кафе, се дȣк ла алтъ моаръ. Аічї се маї кȣръцъ де кожіле, че маї ръмѫн, дȣпъ каре ȣрмеазъ ꙟнсфѫршіт чеа

КАФЕОА.

депе ȣрмъ кȣръціре кȣ о рѫшніцъ, алег дȣсе тот одатъ фърмътȣріле ші гръȣнц челе вътъмате. Кафеоа есте ꙟндеобще нȣ де доъ союрї, адекъ: чеа де Мокка, акъ гръȣнте есте лȣнгъреці ші кам нетед; їар доіле сою, каре фаче кѫте доъ гръȣнце ꙟнт гъмъліе, чеʼс маї мънȣнте ші ротȣнде, ачест се адȣче де Караване, (чете де кълторї, нег цісторї кȣ къміле) дін Каіро, капітала Егіпетȣл нȣміт ші Місірі, фіінд еле ꙟн гъмъліе ꙟнтро кате кȣ латȣріле саȢ пърціле челе нетеде кȣ алта.

ꙟН ТІПОГРАФІА ІНСТІТȢТȢЛȢЇ АЛБІНЕ

№. 6. ЮНІЙ. АНȣЛ І.

ІКОАНА ЛȣМЕЇ

ФОАЕ
пентрȣ
ѫНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР.

1840. Дȣмінікъ. 10 Ноем.

ЛАМА.

Чеа маї маре парте дін четіторі кȣноще а кȣ мȣлт маї наінте ачест анімал дін історіа лȣї Робінзон, каре аȣ четіт, традȣсъ фіінд Ромѫнеще де Длȣї Банȣ Василі Дрѫгічі. Лама съ адȣсъсе віе ѫн Еȣропа ла 1832, ачії чі а'ȣ възȣто саȣ пȣтȣт ѫнкредінца къ есте блѫндъ драгалашъ, де о аша дресȣръ (деприндере) кѫт ѫнтрече ші пе чел маї бȣн ші маї блѫнд кал. Фіеще каре дамъ ѫші адȣче ѫнкъ ші пѫнъ акȣм амінте кȣ чеа маї маре плъчере деспре Лама, ѫнфъцошіндȣші ѫнкъ ѫн ідее, кȣм о дезміерда, кȣ че блѫндеце лі лȣа дін мѫні захарікале, кѫт де галіш къȣта кȣ окії съї чії марі, фрȣмоші ші негрі. Пе лѫнгъ тоате ачесте ші лѫна еї чеа сȣбціре ші лȣчіе, колорȣл (боіеȣа) еї чел фрȣмос рȣцініȣ, мерсȣл саȣ пасȣл еї чел м... ѫн скȣрт тоатъ фъптȣра еї ера аша алкътȣітъ, ѫнкѫт слȣжеа спре чеа маї маре плъчере а фіеще кърȣіа прівіторіȣ. Кȣ кѫт маї маре ера нȣмеле лъȣдат ачестȣї анімал, кȣ атѫта, ба ѫнкъ маї маре фȣ ші ѫнтрістареа пропрієтарюлȣї еї, кѫнд о гъсі де о датъ цапънъ ші моартъ ѫн Ліпска. Тотȣш се фолосі ші Саксоніа де ачел анімал тȣтȣрор плъкȣт, фіінд къ ръмасъ ѫнтрег пентрȣ тотдеаȣна аколо, кȣмпърѫндȣсе скелетȣл (оасіле) еї пентрȣ габінетȣл натȣрал дін політіе Дрезда.

Ікоана ші дескріерea ȣнȣї асеміне анімал інтересант пентрȣ орі ші чіне, сокотім а нȣ фі де прісос, дакъ ѫл вом пȣбліка ші прін фоіле ноастре. Дінчепȣт с'афла Лама віецȣінд кȣ тȣрмеле пе Корділерії (мȣнції дін Амеріка де-

спре міазъзї (Перȣанї) о парте де лок тот ꙟн Америка сȣдікъ ꙟнсъ акȣм се веде дȣмеснічітъ тот пе аіче, даръ фоарте рар, ꙟн форма трȣпȣлȣї еї се абате фоарте мȣлт де ла къмілъ, кȣ каре о асъмъна ȣнії шї алції одініоаръ. Бȣза чеа деасȣпра есте маї лȣнгъ ръдікѫндȣсе пънъ песте нърї, фіінд тотодатъ шї мȣлт кȣрматъ, окії чії віоі шї марї сѫнт акоперіцї кȣ џене лȣнџї шї десе, ȣрекіле аȣ о џюмътате дін лȣнџімеа капȣлȣї, сѫнт аскȣціте шї се мішкъ ꙟнаінте, шї ꙟнапоі, іаръ капȣл самънъ кȣ тотȣл ȣнȣї кап де мѫнзї, грȣмазȣл жї лȣнг шї ꙟн гȣст, коада скȣртъ, лѫна лȣнгъ, шї ціне грȣмазȣл кȣ капȣл дрепт. Коапселе сѫнт скȣрте шї тарї, пічоаріле мічї кȣ копіціле діспікате. Пърȣл де пе спінаре прекȣм шї депе шеле есте скȣрт, даръ пе коасте шї пе пѫнтече маї лȣнг шї мътъсіȣ, фіінд ел обічнȣіт тот рȣџініȣ, шї кѫте одатъ ꙟнпестріцат кȣ пете албе. Челе ланте пърці а трȣпȣлȣї сѫнт маї мȣлт саȣ маї пȣцін акоперіте кȣ пър скȣрт. Лȣнџімеа еї есте ка де шасъ шї ꙟнълцімеа ка де патрȣ $^1/_2$ палме. Цінереа трȣпȣлȣї еї чеа мѫндръ самънъ кȣ чеа де черб, ꙟнфрȣмȣсъцѫндȣ маї мȣлт грȣмазȣл чел лȣнг елеганта фъптȣръ, капȣлȣї, шї блѫнда са къȣтътȣръ. Іа есте блѫндъ, даръ тот одатъ віоае шї істеацъ, нȣ фȣџепре таре, даръ кълкътȣра еї есте сігȣръ, се ȣркъ шї пе копачї ка о капръ де челе сълбатіче, маї кȣ самъ фіінд нȣнȣмаї чеа маї фрȣмоасъ, даръ шї чеа маї фолосітоаре віетате пе ачеле локȣрї. Кȣ мȣлтъ време ꙟнаінтеа десконерірeї Америчеї лі дȣмеснічі лъкȣіторії де Перȣ, депрінзѫндȣле а шіде пе лѫнгъ касъ, а ара, шї маї алес а пȣрта сарчінї. Крȣцареа шї плекареа, че авеа перȣанеї кътръ ачесте анімале, сѫнт довада, кȣ кѫтъ ꙟнгріжіре лі цінеа ії пе атȣнчї, де време къ маї наінте деа ꙟнтребȣінца вр'о Ламъ пе лѫнгъ касъ саȣ ла тръсȣръ, серба о деосебітъ церемоніе ꙟнчінстеа Ламеї, адекъ: ꙟн ꙟнгръдітȣра бордеюлȣї лор ꙟнподобеа капȣл Ламеї кȣ корделе пестріце шї кȣ флорї фрȣмоасе, дȣ[...] ачеа кема ла оспъцȣ пре пріетінії съї, ка[...] мѫнка, беа, џюка шї се веселеа маї мȣлте зі[...] Пе лѫнгъ ачесте, мерџеа ꙟн тот мінȣтȣл ла ачере драгалаш добіток, ꙟнбръцошѫндȣл, дезміердѫндȣл, мъгȣліндȣл, ворбінд тотдеаȣна кȣ дѫнс[...] ка кѫнд ар фі о фіінцъ кȣ мінте, шї кѫнд ар воі а ꙟнкіе о легътȣръ де пріете[...]

ЛАМА.

ꙟнтре сіне, ба жї презента шї де чеа плъкȣтъ шї бȣнъ бъȣтȣръ а лор, каре ера фелїȣ де він арс (ракіȣ), нȣ пентрȣ ка беа, чі спре сѣмн де чеа дін інімъ прієт[...] шї де бȣнъ воінцъ саȣ плекаре, че авеа къ[...] дѫнса. Іаръ дȣпъ парада ачеаста о депрін[...] ла тръсȣрї саȣ ла пȣртареа сарчінілор [...] се фъчеа ꙟнсъ шї се фаче ꙟнкъ, кȣ маї маре кȣмпътаре шї блѫндеце. Обічн[...] дȣсе маї ꙟн ȣрмъ а ȣмбла шї а кълъторі[...] катѫрї, нȣ се ꙟнтребȣінца Лама маї [...] аша, ка маї наінте, чі кѫнд шї кѫнд шї [...] ста нȣмаї ла пȣртареа де сарчінї, прекȣм [...] мȣнції чії ꙟналці шї пе дрȣмȣрї прімеждіо[...] Спреа о ꙟнкърка еа се кȣлкъ џіос, шї ръдікъ [...] ла 150 де фȣнції греȣтате, скȣлѫндȣсе [...] чеастъ поваръ фоарте кȣ лȣаре амінте шї кѫндȣо сігȣръ ла локȣл хотърѫт. (Ва ȣр[...]

СТАТѸА ЛѸЇ ПЕТРѸ I. НѸМІТ ЧЕЛ МАРЕ.

Маї наінте де а дескріе статѸа мърецъ де каре се ҂ӑнподобеще Сан-ПетерсбѸрг, вом історісі пе скѸрт деспре ачест ҂ӑмпърат каріле кѸ дрептѸл поартъ нѸме де маре.

Петрȣ I. Алексевіч чел маре, царȣл ші ꙟмпъратȣл Росіеї, саў нъскȣт ла Москва ꙟн 30 Маї 1672. Кȣ о сънътате пȣтернікъ, ші кȣ о мінте аџеръ ꙟнзестрат, аў трас ꙟнкъ ꙟн фраџіда са вѫрстъ лȣареа амінте а пърінтелȣї сеў, каріле ꙟнлътȣрѫнд пе аї сеї доі фії маї марї: Феодор ші Іван, аў доріт а ꙟнкредінца лȣї Петрȣ корона Імперіеї, пе кареа ачеста дȣпъ моартеа лȣї Феодор аў ші мощініто. Депрінзіндȣсе тімпȣріў ꙟн математікъ, ꙟн діпломатікъ ші ꙟн маестріа армелор, ел кȣ аџюторȣл францезȣлȣї Лефорт ші а енглезȣлȣї Гардон аў ꙟнформат о оасте регȣлатъ дȣпъ кіпȣл еȣропеан. Ꙟнцелегѫнд къ негоцȣл есте сȣфлетȣл ȣнеї нації, аў пȣс а се дȣра васе де негоц кȣ каре ꙟнкȣрѫнд аў плȣтіт пе мареа Каспікъ, ачеа Албъ ші ачеа Неагръ. Ка сеш статорнічеаскъ посесіа ачестіа аў дескіс Отоманілор ресбою ші ла 1696 аў лȣат Азовȣл. Дȣпъ че аў ꙟнфрѫнат четеле челе тȣлбȣрътоаре а Стреліцілор ші аў орѫндȣіт адміністраціа дін лъȣнтрȣ, ла 1697 аў пȣрчес інкогніто (тептіл) ꙟн църі стреіне кȣ о соліе россіанъ, сосінд ꙟн Оланда, каре аве атȣнче флота чеа маї пȣтернікъ, съ ашъзъ ꙟн сатȣл Сардам, ȣнде, ꙟнбръкат ꙟн страе росіене, саў ꙟнскріс ꙟнтре мещерії дȣрътор де васе. Аколо аў петрекȣт 7 септъмѫні ꙟн о късȣцъ, сінгȣр іш фъче бȣкате ші ащернȣтȣл, ціне кореспонденціе кȣ аї сеї міністрі ші лȣкра кȣ фабріканції. Аша петрекѫнд ші ꙟнвъцінд тоате пънъ ші хірȣргіа, аў мерс ла Лондра. Де аіче аў лȣат ꙟн а са слȣжбъ песте 500 інџінерї, тȣнарї ші ꙟнсȣш аў прііміт ла ȣніверсітатеа де Оксфорд діпломъ де доктор. Де аіче аў кълъторіт прін Германіа ла Віена ші апої саў ꙟнтȣрнат ла Москва ȣнде Стреліції фъкȣсъ о нош революъ. Дȣпъ че аў стірпіт ачеастъ тагмъ тȣлбȣрътоаре, аў ꙟнтродȣс ꙟн Росіе портȣл герман, барбіле аў ліпсіт, ші Боерії саў ꙟндемнат а кълъторі прін църі стрѣїне пентрȣ а лор лȣмінаре. Іар ꙟн Росіа се ȣрзе претȣтіндене школї, тіпографії; цара ȣмпле де ꙟмвъцацї, ші тоатъ адміністраціа ꙟнсȣфлеце де кȣџетȣл чел ꙟнцелепт а Петрȣ.

Ꙟнпресȣрареа провінціілор россіене Сфеціа аў апрінс ла 1700 ресбою ꙟнтре Пет[р] ші Карлȣ XII тѫнър іроў а Сфедезілор. Нарва 38,000 Росіенї саў ꙟнвіс де 800 Сфедезї, ꙟнсъ Петрȣ нȣ саў дезкȣражат зікѫнд: „щіȣ къ Сфедезії де мȣлте орї ꙟн[къ] ні вор бате, ꙟнсъ ноі вом ꙟнвъца ші ва вені тімп[ȣл] кѫнд ноі і вом бірȣї.“ Ꙟнтр'адевър Росіенії ꙟ[н] тр'атѫта саў практісіт ꙟн тактікъ, къ ла 1 Ге[н] 1702 аў ꙟнвінс пе Сведезї, ші леаў лȣат кѫте[ва] четъції, іар ꙟнтре пріншії де Маріенбȣрг саў д[ȣс] ꙟн Росіа ші орфана Екатеріна, каре апої [с'а] фъкȣ соціе лȣї Петрȣ. Ла 1 Маї аў кȣпрінс г[ȣ]рілȣї Нева ȣнде маї ꙟн ȣрмъ аў ȣрзіт С. Петер бȣрг. Аічеш дȣрасъ Петрȣ о късȣцъ де лем[н] каре пънъ астіз се пъстреазъ, де ȣн[де] повъцȣа лȣкръріле четъції чії нош. Дȣпъ лȣнї четатеа ера зідітъ, 20,000 оаменї дін то[а]те пърціле Росіеї адȣнаці, лȣкра пентрȣ ф[а] череа політіеї менітъ а лега пе Росіа кȣ Евро[па] ші а фідоамна мъреї Балтіче. Сан-Петерсбȣрг[ȣл] ꙟнкȣрѫнд саў ꙟнпопорат де нобілії чії ꙟнав[ȣ]ціці, де фабріканції ші негȣціторї стреінї. Ач[е]сте пропъшірї аў ȣмплȣт пе Сфедезї де [ꙟн]гріжіре. Карлў XII саў ꙟнтрȣніт ꙟн аск[ȣнс] кȣ хатманȣл казачілор Мазепа, ші аў стр[ъ] бътȣт пѫнъ ꙟн мезȣл Росіеї. Бътъліа [де] Полтава дін 8 Іȣні 1709 аў ꙟнфрѫнат кȣр[ȣл] чел бірȣітор а сȣмецȣлȣї Сфедез, каріле рънїт фост невоіт а фȣџі ла Бендер. Пе кѫнд Пет[рȣ] се ꙟнделетнічеа кȣ ꙟнбȣнътъціреа арміеї а адміністраціеї сале, і кȣ ȣрзіреа капіта[леї] Тȣрчії ꙟнвітаці де Карлȣ XII, дек[ла]ръръ Росіеї ресбою. Атȣнче Петрȣ, ꙟнаінті ꙟн Молдова ші пе малȣл Прȣтȣлȣї [ꙟн]трȣні а са оасте кȣ алеатȣл сеў Прінцȣл [Ді]мітріе Кантемір.

(Ва ȣрма.)

СВІЦЕРА. (ꙟнкеєреа.)

Свіцрії се ꙟнделетніческ ну нъцін ші ку ануфуктьорі ші фабрічі, не кът ші фаворещe озіціа църеі лор, ꙟнсъмнъндусе пънъ акум ріи маі мулте рамурі де індустріе, а кърора родукторі служеск спре довада сіргуінцеі лор рін челе маі мулте ші маі авуте църі, транпортъндусе пънъ ші песте маре адекъ, ші ънъ ла Амеріка. Вънзінд іі продукторіле лор кът челе натурале (круде) кът ші челе преукрате, жиі кумпъръ ачеа, де че ау невоіе, інкът цара лор нічі одатъ пътімеще де ліпсъ. Ънтре тоці Свіцерії сънт чії маі мулцітoрі ії маі сіргуінчощі ші чії маі кьіторі де лі-ещe лукуіторії пе валеа нуміть Жу ꙟн кантонул (ціінутул) Вад; ачії, че ну лереазъ ла Алпії се 'нделетніческ ну лукрареа емнулуі сау а фіерулуі, фіінд унії фіерарі, лції фак куціте, унії армарі, сенецері, алії чеасорнікарі, унії столері, алції догарі, ші лтеле, іаръ ꙟн брацілe леневіреі ші а тръндвіеі нічі унул ваче. Фемеіле Свіцерілор нкъ се 'нделетніческ ку лукрю, ші маі алес у фачереа хорботеі, каре маі ꙟнсъмнатъ се флъ ꙟнтр'ун сътішор нуміт Солі а т. Кь съіле Свіцерілор сънт курьцеле, фъкуте чеа аі маре парте де піатръ, ш'акоперіте ку лемн. Прін сатіле лор се афлъ буне оспътерії касе пентру оаспеці) прекум ші бісерічі, аре ꙟн тоатъ думініка ші сърътоареа ръунъ де армоніоасе кънтърі а попоренілор сеі. Ун ріу мік, нуміт Орбе, ізворъторі дін акул Русе, ꙟнтръ пе партеа судвестіъ ꙟн ачеастъ вале, умплъндуо ꙟнпреунъ ку акул де а еі нуме ші ꙟн каре се ціне о мулціме е пеще. Ачест лак есте де 3 1/2 чеас лунг, е 25 мінуте лат, ші де 16 палме адънк. Пе унул дін малуріле луі се ꙟнтінде о кумпіе маре ші верде ꙟнподобітъ ічі ші коле ку касъ фрумоасе ші веселе; іаръ челалалт мал ал апасъ ніще стънчі уріеше ші пончіше, акопэріте ку кодрі ꙟнтрецi де бразі. Ла капътул ачестеі въі се ꙟнфъцошазъ вреднікъ де мірare о ікоанъ нуміть Дан де Волійон, де каре челъ сънт ші алтеле нецумърате, прекумус турнуріле унор сате деспре лънгъ ачест лак, аша ші кумпііле, пъдуріле, мунції ші ненумърате стънчі, каре тоате оглііндіндусе ꙟн крісталул (апа) ачестуі лак ꙟнфъцошазъ ун мінунат табло (ікоанъ). Деспре ачест лак домнеазъ ꙟн Свіцера о повесте веке, кумкъ ел одініоаръ се пієрдеа прін пещері суб пъмънтене ꙟнсъ къльгърії мънъстіреі вечінате, леаї аступат, фъкънд, ка лакул съші факъ алтъ алвіе (маткъ) стрекурьндусе прін мулціме а стънчілор, пе а кърыа курс маі ла вале сау ашъзат моара де Бонпорт, кареі аша де мещешуціт фъкутъ, ꙟнкът ші ла се сокотеще ла рарітъціле ачестеі въі. Ку о ꙟмътате де чеас де ла стънчіле, ꙟн каре се пієрд апіле де Брене, се івеще ун ісвор, деспре каре се сокотеще, кь віне дін рыул Орбе, пентру каре препус се ші нумеще тот Орбе, даръ ел ну ісвореще тотдеауна ꙟнтр'ун лок; че мултъ време ісвореа лънгъ Валорбе дінтр'о пещеръ уріеше, ші ꙟналтъ ка де доуъ рънд урі де касъ, ꙟкъріа лъунтру самънъ ку руініле унеі зідірі готіче. Каналуріле челе субпъмънтене, прін каре віне ріул ꙟн ачест лак, требуе съ се фі аступат прін вро нъруіре, де време къ ел есъ акум ку 100 пашi де ла вале де пещере ꙟнтрънд ꙟначеастъ вале романтікъ.

ФРІДЕРІК АЛ ДОІЛЕ, КРАІУЛ ПРУСІЕІ.

Аў домніт де ла анул 1712 пънъ ла 1786.

Вроінд чінева а дескріе дупре вреднічіе пе ачест вестіт домніторіу, пе ачест ꙟнцълепт монарх, пе ачест маре генерал, пе ачест ꙟнтъїу літератор, (ꙟнвъцат) каре ку чеа маі маре е-

шергіе дрепт пърінтеще се ꙟнгріжеа пентрȣ лȣмінареа сȣпȣшілор съї, прекȣм ші пентрȣ ꙟнтемеіереа ші лъціреа щіінцілор де тот рамȣл прін статȣріле (църіле) сале, апої ш'о діастімъ де ȣн ан ꙟнтрег ар фі преа пȣцін пентрȣ ікоана ноастръ. Нȣмеле ачестȣіа ꙟнвечї нȣ се ва щерџе дін мінтеа ȣрмашілор лȣї, чї дін протівъ тоатъ Прȣсіа ꙟї жертвеще тотдеаȣна чеа маї адѫнкъ чінстіре, прекȣм ші маї фііаскъ драгосте, де време къ нічї ȣн домніторїȣ аȣ вѫдіт вр'о дініоаръ довадъ, ка ачест немȣріторїȣ Іроȣ (вітеаз) ꙟн бътъліїле де Ліпсіа, Цорндорф ші Торгаȣ, че пȣтере аре џеніа (дȣхȣл) пе тронȣл (скаȣнȣл) ачелȣіа, че'ші поате сокоті щіінца саȣ ꙟнцелепчюнеа ші юбіреа де дрептате ꙟнтре челе маї нобіле сентіменте. Біографіа (десріереа віецїї) ші фаптеле ачестȣї маре прінц сѫнт ꙟндеобще атѫт де кȣноскȣте, ꙟнкѫт ної, лъсѫнд тоате челелалте, не мърџінім нȣмаї кȣ ꙟмпъртъшіреа ȣнȣї табло хронолоџік дін шірȣл челор маї ꙟнсъмнате ꙟнтѫмплъръ а віецеї сале челеї стрълȣчіте, пентрȣ къ нȣмърȣл анілор ѐсте кȣ тотȣл, тот деаȣна ші фоарте ȣшор сȣпȣс ȣітърeї. Ꙟнтѫмплъріле челе маї вредніче де лȣаре амінте контімпȣране (ꙟнтр'овреме) кȣ ачест домніторїȣ аȣ фост ꙟнтѫюл ресбою Сілезік, каре се 'нчепȣ ла анȣл 1740.— Бътъліа де ла Молвіц ла 10 Апріліе 1741.— Бътъліа де ла Котȣзіц ла 17 Маїȣ 1742. Пачеа ꙟнкіетъ ꙟн Берлін ла 28 Іȣліе 1742.— Трактатȣл де аліаціе (ȣніре) ла Франкфорт ꙟн 22 Маї 1744.— Трактатȣл ꙟнтре Саксоніа ші Аȣстріа ꙟнпротіва Прȣсіеї ла 18 Маї 1745.— Бътъліа де ла Хохенфрідберг ꙟн 4 Іȣніе 1745.— Бътъліа де Сор ла 30 Септем. 1745.— Бътъліа де Келелсдорф ла 15 Декемв. 1745.— Ꙟнкіереа пъчеї ла Дрезда ꙟн 25 Декемв. 1745.— Нъвъліреа ꙟн Саксоніа, ші ꙟнчептȣл ресбоюлȣї де 7 анї ла 29 Авгȣст 1756.— Бътъліа де Ловозіц ла 1 Октомв. 1756.— Бътъліа де ла Прага ꙟн 6 Маї 1757.— Бътъліа де Комін ꙟн 18 Іȣніе 1757. Бътъліа де Росбах дін 5 Ноемв. 1757.— Бътъліа де ла Ліпса дін 5 Декемв. 1757.— Бътъліа Цорндорф дін 25 Авгȣст 1758.— Ата (нъвъліреа) генералȣлȣї Даȣн лѫнгъ Хохкірх ꙟн 14 Октомв. 1758.— Бът. де ла Кȣне дорф ꙟн 12 Агȣст 1759.— Бомбардемен Дрездеї, че цінȣ де ла 14—29 Іȣліе 1760 Бът. Де ла Лігніц дін 15 Авгȣст 1760 Бът. де ла Торггаȣ дін 3 Ноемв. 1760 Пачеа кȣ росіенії ла Петерсбȣрг ꙟн 5 1762.— Пачеа кȣ Свезії ꙟн Хамбȣрг ла Маї 1792.— Пачеа де Хȣбертсбȣрг, ші сф шітȣл ресбоюлȣл де 7 анї ꙟн 15 Феврȣ 1763. Ꙟнтемеіереа Банкȣлȣї де ла Берлін 1764.— Організаціа акцізȣлȣї (даждіа пен мѫнкъръ, бѫȣтȣрї, ш. а. дȣпъ кȣм ера ꙟн Фра 1766.— Ꙟнтѫіа ꙟмпърціреа Полоніеї, ші ліаціа кȣ Россіа ла 17 Февр. лакȣ Аȣс 5 Авгȣст 1772.— Ꙟнчепȣтȣл ресбоюлȣї варез пентрȣ кліропоміа тронȣлȣї ꙟн лȣї Іȣліе 1778.— Пачеа де Тешен дін 13 1779. Ꙟнкіереа конфедераціеї Германе ꙟн Іȣліе 1785.— моартеа лȣї Фрідерік ал д ла Сансȣсї палат кръеск де варъ ꙟн Авгȣст 1786.

Фрідерік ал доіле лъсъ кліропомȣлȣї

ФРІДЕРІК АЛ ДОІЛЕ, КРАІȣЛ ПРȣСІЕ

імперіе ꙟнмꙋлціт кꙋ 1325 міле патрате, ꙟесте 17 міліоане де талерї ꙟн фінанціе (вісꙟеріе) о арміе де 200 мії осташ, ꙟн маре кре-діт, шꙟо ꙟнсъмнат ꙟнріꙋріре ꙟн інтересꙋріле Ꙟꙋропіене. Кърціле луї Фрідерік ал доіле, ка-ꙟеле се зіче ші чел маре, тръеаѕъ маї кꙋ самъ деспре історіа, політіка, тактіка, філософіа ші літератꙋра, дꙋпъ ачесте ꙋрмеаѕъ поезііле, алте фелꙋріте скріпте ші епістоле фаміліаре, ка-ре тоате с'аꙋ компꙋс ꙟн лімба францезъ, адꙋнѫн-дꙋсе ꙟн 3 колекції, ші алкътꙋіндꙋсе дін 24 то-мꙋрї—. каре акꙋм се тіпъреск ꙟн лімба германъ.

ПРІНДЕРЕА ЕЛЕФАНЦІЛОР СЪЛБАТІЧЇ.

Елефантꙋл, чел маї ꙟріеш ꙟнтре тоате ані-малеле (добітоаче) а ꙋскатꙋлꙋї, се афлъ віе-цꙋінд ꙟн челе маї фіербінцї пърцї а Афрічеї ші а Асіеї. Елефантꙋл асіатік се деосебеще де чел африкан прін мърімеа ші фрꙋмꙋсеца са, фіінд чел дін тъїꙋ пънъ ла 17 палме ꙟналт, ші ꙟнтро върстъ де 20 анї кѫнтереще пънъ ла 7000 фꙋнції (ка ла 3000 окъ). Елефантꙋл дін Асіа тръ-еще ꙟн пърціле сꙋдіче (де амеаѕъ) а ачестꙋї кон-тінет, іаръ маї кꙋ самъ пе інсꙋла Цейлон, а-флѫндꙋсе пе аічї чії маї марї ші чії маї фрꙋ-мошї; дар чел дін Африка віецꙋеще ꙟн пърціле челе маї спре сꙋд, кꙋм шіꙟн челе де ла мікло-кꙋл ачестꙋї ꙋскат. Елефантꙋл се поате фоарте ꙋшор ꙟнблѫнзі, ші депрінде ла орї че лꙋкрꙋ, ба ші ла орї че гіѣꙋчіе, ꙟн пꙋтереа талентꙋлꙋї п'ачелораланте ꙟнсꙋшірї, кꙋ каре лаꙋ ꙟнзъ-страт натꙋра, каре мꙋлтор сар пъреа а фі пес-те пꙋтінцъ, де нꙋ ар въді адеверінціле челе маї вреднічє де крезаре ачелор маї мꙋлцї кꙋлторї. Ꙟнтреалтеле маї мꙋлте, фоарте ін-тересантъ есте прінѕереа ꙋнꙋї елефант съл-батік. Адесе се прінд ії кꙋ кърдꙋл стрѫм-торіндꙋї ꙟнтро ꙟнгръдітꙋръ, фъкꙋтъ анꙋме пентрꙋ ачеаста; іаръ прінѕереа нꙋмаї а ꙋнꙋіа сінгꙋр есте маї кꙋ аневое, ба кѫте одатъ ші прімеждіоасъ, каре дін ꙋрмъ съ лꙋмꙋреще маї біне прін ікоана де фацъ. Вѫнъторії, че даꙋ де ꙋрма вр'ꙋнꙋї елефант сінгꙋратік, ꙟл ꙋрмъреск сара ꙟнтрамꙋргꙋл кꙋ 4 елефанте (фііндꙋщї де парте фемеіаскъ) біне депрінсе ла вѫнат, нꙋ-міте Кꙋмкі. Трії дін трѫнселе се апропіе де елефантꙋл чел сълбатік кꙋ маре пазъ, се тот ꙟнаінтеаѕъ пъскѫнд, ші ꙟнтребꙋінцаѕъ аша фелꙋ де фінесе (шірітлікꙋрї), ꙟнкѫт орї ші чіне ле сокотеще де елефанцї сълбатічї, че е-шісъ дін тѫмпларе ла кѫмп. Арътѫнд елефан-тꙋл чел сълбатік ла зъріреа саꙋ апропіереа елефантелор ніще скімосітꙋрї кꙋріоазе съл-батіче ші кам нꙋ преа плъкꙋте, Гатѫнче о рꙋп

еле фъръ чеа маї мікъ ꙟтѫрзіере де фȣгъ, кȣноскѫнд фоарте біне прімеждіа, че ле аменінцазъ, адекъ а фі спѫркȣіте. Іаръ ла денпротівъ ꙟтѫмпларе ꙟцълегѫнд еле, къ ел есте ꙟ бȣн ȣмор (кеф), ꙟл ꙟнкȣнџȣръ фъкѫндȣсе къ нȣл вѫд, ꙟнчеп дȣпъ ачеіа а се џюка кȣ дѫнсȣл, стрѫнгѫндȣл парте де грȣмаз ꙟнсъ нȣ преа таре, ка съ нȣ се сȣпере кȣмва пъдȣраріȣл чел неполітікос ші недепрінс кȣ шъџї, ші парте ꙟнбръцошѫндȣл кȣ коланȣл гѫтȣлȣї съȣ. Тоате ачесте мъгȣлеле адȣк елефантȣлȣї челȣї сълбатек о неспȣсъ плъчере, аша ꙟнкѫт апрінзіндȣсе тот маї мȣлт де ачеле џіокȣрі, нічі маї гѫндеще ла вр'о кȣрсъ че іар гъті чінева. Пекѫнд се десфъте азъ тоатъ компаніа ачеаста, се апропіе вѫнъторії, чії океа пънъ акȣм деде парте, кȣ а 4ᵃ елефантъ, прегътіцї біне спре о ꙟтрепріндере атѫта де греа ші ȣріешъ, ка ші обіектȣл кътръ каре се ꙟдреаптъ. — Вѫнъторії се тѫріе фȣріші кȣ чеа маї маре пазъ пе дін досȣл елефантȣлȣї челȣї сълбатік, пънъ че аџюнг сȣб пѫнтечеї, де ȣнде ꙟї ꙟмфъшȣръ пічіоаріле дінапоі кȣ о фрѫнгіе сȣбціре.

Несѫмцінд ел ачеастъ операціе а ꙟнфъшȣрърей, каре ꙟнсъ требȣе съ фіе фоарте ȣшор саȣ пȣцін стрѫнсъ, атȣнчї ȣрмеазъ легътȣра маї департе, адекъ ла пічоареле лȣї челе дінапоі кȣ вр'о 6 — 7 фрінгії бȣне ші біне легате, маї атѫрнѫндȣї ꙟнкъ ші кѫте ȣн одгон кѫте де 60 коцї лȣнг де фіеще каре пічор дінапоі, ꙟндъмѫнѫндȣлісе ꙟї ꙟнфъшȣръ ші пічоаріле челе дінаінте. Дȣпъ съвѫршіта операціе се траг вѫнъторії ꙟндъръпт, прекȣм ші Елефантеле се депъртеазъ. ꙟндатъ че прінде Елефантȣл чел сълбатік де весте, къї прінс каȣтъ кȣ чеа маї маре фȣріе а скъпа ꙟн кодрȣл де каре нȣї атѫта депъртат. Дар фіінд ел ꙟмпіедекат, нȣ поате фȣџі репеде, чі нȣ маї де абіа се мішкъ кѫнд ші кѫнд сърінд (че фігȣръ мінȣнатъ, а віде о аша манінъ сърінд ꙟнпіе- катъ!) каре ꙟндъмѫнеазъ пе вѫнъторі а се [...] де дѫнсȣл ꙟн депъртаре, ші апоі ал прігоні [...] сфѫршіт кȣ одгонȣл, че се тѫрѫіе дȣпъ [...] сȣл, де ȣн копачї кам таре. Тȣрбареа [...] сȣлȣї ꙟн аша кіп, аџюнџе пънъ ла чел маре град, адекъ: акȣм се трѫнтеще де [...] мѫнт, акȣм сапъ, ба маї біне а зіче, бръзд[...] зъ локȣл прін прецюрȣл съȣ кȣ колції съ[...] ꙟнфрікошацї, ш'ѫш пȣне тоатъ пȣтереа, ка[...] скапе, пе лѫнгъ ачесте раџе аша, ꙟнкѫт [...] кодрȣл, ші тоате вѫіле де прін прецюр [...] ȣн ехо (ръсȣнет) грозав, непȣтѫнд ꙟнсъ [...] вѫнъторії а се апропіе. Кѫте одатъ се ꙟнт[...] плъ де рȣмпе тоате легътȣріле, прекȣм ші [...] гонȣл, кȣ карей легат, ші скапъ фȣџінд ꙟн [...] сімеа кодрȣлȣї, де ȣнде веніcъ, даръ ꙟн де[...] ще ачеаста нȣ пре есте кȣ пȣтінцъ. ꙟн сфѫрш[...] кȣ тотȣл обосіт де атѫтеа трѫнтітȣрї, ръкніте[...] опінтеле, се маї моае, се маї астѫмпъръ [...] се ꙟмблѫнзеще, не авѫнд ꙟнкотро. Акȣм [...] апропіе фъръ фрікъ де дѫнсȣл вѫнъторії [...] елефантеле, адȣкѫндȣї де мѫнкат, [...] фъръ нічї о ꙟмбіере о апȣкъ ші о містȣе[...] џюкѫндȣсе кȣ дѫнсȣл елефантеле. [...] аша старе петрече ел кȣ лȣніле, ꙟнчепе [...] върат кѫте одатъ іаръші ръȣ а се мѫніе, [...] се лініщеще іаръ, маї кȣ самъ кѫнд веде [...] фантеле апропііндȣсе де дѫнсȣл, акърора [...] віре ꙟл фаче съ ȣіте тоате, ші съ се мȣл[...] меаскъ кȣ соарта, ꙟн каре аȣ къзȣт. Депрез[...] дȣсъ ꙟнсфършіт біне кȣ арестȣіреа ꙟл [...] леагъ вѫнъторії дȣкѫндȣл акасъ ꙟн товъръ[...] кȣ Елефантеле. Кѫте одатъ, ꙟнсъ рар, [...] адȣче амінте ȣнȣл ка ачеаста де кіпȣл ве[...] а віецȣірей прін десімеа кодрȣлȣї, ші ф[...] іаръ чії маї мȣлцї ръмѫн, тръінд ꙟн паче [...] лінеще, аскȣлтѫнд пе стъпѫнії лор ші деп[...] зіндȣсе ла орі че лȣкрȣ, ꙟндъмънѫндȣсе пропосціда ка ші омȣл кȣ мѫніле.

ꙟН ТІПОГРАФІА ІНСТІТȢТȢЛȢЇ АЛБІНЕ

№. 7. ЮНІЙ. АНꙊЛ І.

ІОАНА ЛꙊМЕЙ

ФОАЕ
ПЕНТРꙊ
ꙞДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМꙞНІЛОР.

1840. ДꙊМІНІКЪ. 17 НОЕМ.

ГꙊТЕНБЕРГ.

Епоха ꙟн каре тръім стрълꙋчеще нꙋмаі прін афлъріле челе мінꙋнате, че ꙟнкъ прін кꙋлтꙋл (чінстіреа) че се дъ бърбацілор карії прін а лор ценіе ші остенеле аў прегътіт фачеріле де біне а чівілізацієї. Де ачест фелꙋ аў сербат ꙟн анꙋл ачеста Германіа, Франціа ші тоатъ Еꙋропа аніверсала де 400 ані де ла афлареа тіпографії прін Гꙋтенберг кърꙋіа саў ꙟнълцат ла Страсбꙋргў о статꙋъ ꙟн міжлокꙋл ꙋнеї сербърі націонале. Ачестеї арте (местешꙋг), кꙋноскꙋтъ ꙟн патріа ноастръ де ла анꙋл 1568, сꙟнт даторіꙋ Ромꙟнії респꙟндіреа ꙟмвъцътꙋрілор бісерічещі ші ачелор де щіінцъ. Ліпсіщі де алте міжлоаче де а ꙟмфъціша а ноастръ адміраре ші кꙋнощінцъ, требꙋе-

меле ші віографіа ачестꙋї барбат ꙟн Іоана Лꙋмеї че се поате сокоті кеар а лꙋї ꙋрзіре.

Гꙋтенберг саў нъскꙋт пе ла 1400 ла Маінц (четате пе ріꙋл Рінꙋ). Ачеа ꙟнтъі афларе тіпографікъ аў фъкꙋто ла Страсбꙋрг (асемене четате ꙟн 1438 кꙋ літере мішкътоаре де лемн. Ел саў ꙟнсоціт кꙋ Фаꙋст каріле аў ꙟнлесніт банії требꙋіторі пентрꙋ ачеаста. Картеа каре маі ꙟнтъіꙋ саў тіпъріт аў фост о бібліе латінъ. Фаꙋст нꙋмърасе соме марі ші Гꙋтенберг непꙋтꙟндꙋле ꙟнтꙋрна аў ꙋрмат цꙋдекатъ, дꙋпъ каре тіпографіа аў ꙟнкъпꙋт пропрієтате лꙋї Фаꙋст каріле лꙋасе компаніон пе Шефер. Кꙋ ажꙋторꙋл алтора, Гꙋтенберг аў фъкꙋт ꙋн алт теаск, ші ꙟн анꙋл ꙋрмътор аў тіпъріт алтъ кар-

те латінъ. Тіпографіа лȣї Гȣтенберг аȣ цжнȣт ла Маінц пънъ ла 1465, пе атȣнче ел саȣ ꙟнълцат ла ранг де Нобіл, ші ла 1468 аȣ мȣріт. Прекȣм ам зіс ꙟн анȣл ачеста саȣ сербат ла 24 Іȣні аніверсала афлъреї тіпографіеї кȣ о маре стрълȣчіре маї алес ꙟн четатеа Страсбȣрг, ȣнде ꙟн о піацъ пȣблікъ, каре саȣ нȣміт а лȣї Гȣтенберг, саȣ ꙟнълцат статȣе де бронз а къріе ꙟнкіпȣіре се ꙟмфъцошазъ ꙟн а ноастръ Ікоанъ. Ла пічоаріле сале се веде теаскȣл, ші ꙟн мжнъ цжне о філъ пе

ГȢТЕНБЕРГ.

каре се вед тіпъріте зіселе дін Сф: скріптȣръ: Fiat Lux (фіе лȣмінъ).

ПЛȢГȢЛ ГРАНЖЕ.

Челе ꙟнтъї афлърі а дȣхȣлȣї омȣлȣї, челе маї інтересанте, челе маї фолосітоаре, нȣ сжнт тот деаȣна челе че аȣ пріїміт маї деграбъ ачеа маї ді пе ȣрмъ а лор десъвжршіре. Кът де стръін де сар пъреа ачеаста totȣш есте адевъра чеа маї маре парте дін афлърі аȣ ръма прȣнчіе ꙟн кȣрцереа а ȣнеї ꙟнделȣнгате чері де векȣ, ачеастъ фаптъ е доведітъ де тръ недесъвршіреа а маї мȣлтор плȣгȣрі ведем ꙟнкъ астъзі ꙟнтребȣінцате прін с ноастре.

Плȣгȣл, каріле ла чїї векі нȣ авеа нічі о формъ, ꙟн тімпȣріле ноастре тот ꙟнкъ нȣ саȣ деплініт. Кȣ тоате къ съ поате сокоті плȣгȣл машінъ сімплъ, сеаȣ чел пȣцін ка ȣн алкъ дін машіні сімпле; кȣ тоате къ проблема ханікъ, пе каре съ разімъ дȣрареа лȣї, діслегатъ де маї мȣлт тімп. Тотȣш поате нȣ есте ніче ȣн плȣг кареле съ нȣ фіе смінтеалъ. Атжта е де маре діпъртареа темеюріле теоріеї ші ꙟнтре іспръвіріле п тічеї. Нȣмърȣл пърцілор, алкътȣітоаре гȣлȣї, есте фоарте мік, ачесте сжнт: Бър ферȣл чел лат, гріндеюȣ, коарнеле, кȣра, ферȣл чел лȣнг, ші роателе; аде орї съ ꙟнтжмплъ къ нȣ съ пȣн роателе, сеаȣ к пȣне ꙟн локȣл лор сеаȣ нȣмаї о роатъ, а алтъ бȣкатъ де лемн ка ȣн калȣп ал чібот лор. Астфел де плȣгȣ фъръ роате съ нȣме Арарїȣл. Кредева чінева къ кȣ елементе аша пȣцін нȣмероасе, аша де пȣцін ꙟнкълчіте, ꙟнпротіва прінціпіілор ꙟндестȣл де адевъра ашъзате пентрȣ челе маї бȣне машіне, плȣг е фелюріт, нȣ нȣмаї де ла о царъ ла алта, д ꙟнкъ де ла о провінціе ла алта, де ла ȣн ла алт сат, ба ꙟнкъ ші де ла ȣн котȣн ла котȣн, дȣпъ гȣстȣл ші сокотінца маї м сеаȣ маї пȣцін бȣнъ а лȣкръторіюлȣї де пъмж Кȣ тоате ачесте нȣ требȣе де а фі нȣмаї дȣраре десъвжршітъ де плȣг, мȣлте остене аȣ фост ꙟнтребȣінцате пентрȣ а о афла тот деаȣна аȣ слȣжіт пентрȣ а ꙟмбȣнъть ȣнеалта. Сжнтем даторї пентрȣ челе маї інтере санте ꙟнбȣнътъцірі ȣнȣе дінтре чеї маї стр лȣчіці президенції аї статȣрілор ȣніте, Д. Ж ферсон. Д. Арбȣтнот, іш Д. Матеї Домбал че аȣ фъкȣт плȣгȣрі дȣпъ алор прі ціції, ші ꙟнсфжршіт Д. Хашет, че не аȣ да

фелꙋ де мобіле. Фрꙟнзіле лꙋї челе марї се ꙟтребꙋінцазъ пентрꙋ ꙋскареа фелꙋрітелор поаме, прекꙋм ші ла прѫнз ꙟн лок де фацъ де масъ ші щергътоаре, іаръ бꙋбочеліле, че кад сінгꙋре де сіне, ꙟн лок де іаскъ. Лъкꙋіторії інсꙋлеї Отахаїті, ꙋнде се афлъ чїї маї мꙋлцї арборї де пѫне, фак дін скоарца лꙋї ꙋн фелꙋ де матерії фоарте мещешꙋгітъ ші фрꙋмоасъ пентрꙋ ꙟнбръкъмінте, ꙟн кіпꙋл ꙋрмътор: кѫнд сѫнт копачії де 6—8 палме марї, ꙟї десгроапъ, шії кꙋрѫцъ де кренції ші де ръдъчіні, ꙟї деспоаіе де коажъ, пꙋіндꙋо ꙟнтрꙋн пърꙋ, ка съ се моаіе. Дꙋпъ вро кѫтева зіле деспоаіе пеліца де коажа чеа гроасъ, кꙋчї нꙋмаї ачеѧ пеліцъ о ꙟнтребꙋінцазъ ла прелꙋкрареа матерієї, пꙋінд апоі ачеле пелінї пе малꙋл пърꙋлꙋї де рѫнд, ꙋна лѫнгъ алта пе фрꙋнзе де платан, фіеще каре рѫнд есте де 30 палме лꙋнг ші де о палмъ лат. Дꙋпъ ачеѧ тоарнъ апъ песте дѫнсіле, ші ле ласъ песте ноапте, съ се ꙋмфле.

Адоѫа зі дімінеацъ ле гъсеск ліпіте ꙋна де алта, прін ꙋн сꙋк (мꙋст) клеіос, че есъ дін трѫнсіле, ꙟнкѫт тоате рѫндꙋріле ачеле алкътꙋеск о бꙋкатъ ꙟнтреагъ ка ꙋн ковор, саꙋ орогожѫнъ, пꙋіндꙋо пентрꙋ маї де парте прегътіре пе скѫндꙋръ нетедъ ші бътѫндꙋо біне кꙋ ꙋн маꙋ де лемн ꙟнкрестат ка ꙋн мънгълꙋ, прін каре се маї ꙟнтінде ачеа матеріе ші се фаче маї траінікъ. Отахаїтії (лъкꙋіторії депе інсꙋла де ачеастъ нꙋміре) фак де асеміне матерії ꙟнтокма ка чел маї сꙋбціре постав, ꙋнії ꙟнсъ ка мꙋслінꙋ. Ачеа матеріе се ꙟнълбеще ꙟн роаъ, се вѫпсеще, се зꙋгръвеще ꙟнтребꙋінцѫндꙋсе ші албъ. Колорꙋл чел маї фрꙋмос есте роше, каре нꙋмаї Отахаїтії щіꙋ, маї кꙋ деосебіре прегъті. Черѫнд требꙋінца ка съ се гътеаскъ ꙟн скꙋртъ време о маї маре кѫтіме де асемене матеріе, атꙋнчї се адꙋнъ пънъ ла 200 фете ка ла о клакъ, ꙟнтре каре тоате челелалте, дꙋпъ кѫнтекꙋл ꙋнеї фете, лꙋкреазъ стофоле (пеліціле) челе крꙋде адꙋнате де бърбаці.

Кꙋ кът фолосіторꙋ ші ꙟндъмѫнатік се фа-

ПОАМЪ ДЕ ПѪНЕ.

че ачест арбꙋр де пѫне пентрꙋ лъкꙋіторії інсꙋлілор сꙋдіче, ꙟн прівіреа матеріалꙋлꙋї де лъкꙋінцъ, фелꙋрітелор ꙋнелте, мобіле ші ꙟнбръкъмінте, кꙋ атѫта маї деосебіт есте ел ꙟн прівіреа родꙋлꙋї съꙋ, фіінд пентрꙋ інсꙋланї (лъкꙋіторії інсꙋлілор) ачеа че сѫнт пентрꙋ ноі картофе ші грѫꙋл, слꙋжінд ел тꙋтꙋрор інсꙋланілор спре храна чеа де тоате зіле, пентрꙋ каре дар череск сѫнт ії кꙋ атѫта маї мꙋлт даторї а мꙋлцъмі, пентрꙋ къ пе локꙋріле ачеле нꙋ се фаче нічї ꙋн фелꙋ де алтъ пѫне дін прічіна кълдꙋреї несꙋферіте, нічї пентрꙋ родꙋрї, ба нічї пентрꙋ оаменії де алтъ клімъ. Поама ачелꙋї арборе ажѫнџе пънъ ла мърімеа ꙋнꙋї пепене, іаръ кѫнд лії тімпꙋл пріїторꙋ, аꙋ кѫте 10—12 палмаче ꙟн діаметрꙋ, кѫнтърінд адесе 10—15 окъ, пе коажа лор аꙋ ніще бꙋбꙋрꙋзе саꙋ гебꙋрї мърꙋнте, пе деасꙋпра галбіоаре, іаръ ꙟн лънтрꙋ албе ка зъпада. Ачеастъ поамъ се

коаче ⱥн лѹніле Іѹліе, ші Авгѹст, нѹ се мъ-нѫнкъ крѹдъ, пентрѹ къ міезѹл еї чел де тот дѹлче ші моале, нѹї сънътос, де ачеа ⱥннаінте де а се коаче се кѹлеџе, фіінд ⱥнкъ кам верде пе деасѹпра, дѹпъ ачеа се пѹне, нефіінд ⱥнкъ бѹне де мѫнкат, саѹ ⱥнтреџі саѹ бѹкъцеле ⱥн-вѫліте ⱥн фрѹнзе де ачелаш копачѹ, пе ніще леспізї фіербінцї, ѹнде саѹ се ѹсѹкъ саѹ се коаче фъкѫндѹсе бѹнъ де мѫнкат, ші кѫпътѫнд ѹн гѹст ⱥнтокма ка пѫнеа чеа де грѫѹ амес-текатъ кѹ пѹцінъ фѫінъ де картофе. Ачесте поаме се гътеск пентрѹ хранъ ші кѹ алте фелюрї де плѫнте. Отахаїтії, карії ⱥнтрек пе мѹлцї алцї інсѹланї ⱥн кѹлтѹръ, щіѹ а фаче дін ачел род ѹн фелю де пѫне, каре се ціне маї мѹлте съптъмѫнї, фъръ де а се стріка, адекъ: маї наінте де а съ коаче де тот поамеле се кѹлег ші се ласъ апої вро кътѫва време, ка съ се маї коакъ, дѹпъ каре се пѹне нѹмаї міезѹл лор чел рар ⱥнтро гроапъ, пардосітъ, ка съ доспаскъ, дін каре се формеазъ ⱥнсфѫршіт пѫнеа че се коаче саѹ се ѹсѹкъ маї кѹ самъ пе леспізї фіербінцї. Кѹптіорюл, ⱥнкаре се коаче аша фелю де пѫне, се фаче кѹ фоарте пѹцінъ келтѹіалъ ші остенеалъ, адекъ: се сапъ о гроапъ адѫнкъ, каре се акопере кѹ фрѹнзе де копачѹ, пѹінд пе делъсѹрі пієтре, ші фък[…] фок де каре ⱥнкѹрънд се ⱥнфіербѫнтъ пієтрі[…] ⱥнкѫт се фак рошії. Дѹпъ че аѹ трекѹт […] кѹл де тот, ръмѫне нѹмаї ченѹша, се п[…] сѹръ кѹ ачеастъ тот фѹндѹл гропеї акоперін[…] кѹ фрѹнзе, пе каре се пѹне пѫнеа, карі[…] ші орї че есте де копт, пѹінд пе деа [...]сѹ[…] лор іаръ фрѹнзе, ші ⱥнвъліндѹле ⱥнсфѫрш[…] кѹ църъпъ дін цюр ⱥнпреџюр, ка съ нѹ по[…] ръсбате кълдѹра афаръ.

Ачест арборе саѹ дѹмеснічіт фоарте м[…] прін кѹлтівіре, дрепт каре се афлъ акѹм[…] маї мѹлте сорюрї. Ел продѹче атѫте по[…] ⱥнкѫт ѹн ом сінгѹр се поате хръні ѹн[…] ⱥнтрег дін поаміле а трії копачї. Ел се гъсе[…] пе лѫнгъ океанѹл пачнік де ла інсѹліле Сѹра[…] ші пънъ ла Маркізе ⱥнтрѹн кѹпрінс маре де кѫт де 2000 міле географіче, ⱥн скѹрт пе фіеще каре інсѹлъ, прекѹм пе фіеще каре църм. Ⱥн времіле дін ѹрмъ черкат Енглезії ал ръсъді ші ⱥн Вестін[…] (Америка) каре преа пѹцін ръспѹнсъ скопо[…] фіінд къ ел се фаче маї кѹ самъ пе лѫнгъ […] ваторѹл пъмѫнтѹлѹї, не пѹтѫнд сѹфері о клі[…] маї рече, ⱥнкѫт клімеле сѹдіче а Еѹропеї[…] фі пентрѹ дѫнсѹл преа речї.

ДРЕПТАТЕА.

Дрептатеа съ фаче ⱥнтре Персї пре юте ші фъръ міністеріє де прокѹраторї саѹ де адво-кацї. Ѹн комісар ⱥнтълні ⱥнтро зі пе ѹн църан чі вінеа де ла късъпіе, ші съ'нтѹрна ака-съ. Ел ⱥл ⱥнтребъ че дѹче? църанѹл ръспѹнсъ мъніос, карнеа пе каре ам кѹмпърато де ла ѹн късап. Комісарюл, мірат де ръспѹнсѹл ші де тонѹл църанѹлѹї, вое съ щіе прічіна немѹлцъ-мірії сале: Ел ⱥнтребъ дакъ карнеа есте пре скѹмпъ. Фъръ'ндоіалъ ръспѹнсъ църанѹл, ⱥн-зъдар аці хотърът прецѹл, късапії ⱥші бат џіокѹ; ії ⱥл чер ⱥнтріїт ба ⱥнкъ нічї дрепт нѹ даѹ. Къ ла ачеастъ бѹкатъ ліпсъще чел пѹ-цін 25 драм. Дѹмъ зісе комісарюл ла трѹ[…] де ѹнде аї лѹат карнеа. Комісарюл ацюнгѫ[…] пороччі късапѹлѹї де а о кѫнтърї, ші'надев[…] афлъ 40 де драм. ліпсъ. Атѹнче комісар[…] зісъ ачесте кѹвінте кътръ църан, „ че др[…] тате чеї тѹ де ла ачест ом, че чеї тѹ де дѫнсѹл? Еѹ вроію, зісе църанѹл, атъте д[…] мѹрї дін карнеа са къте ліпсъскѹ дін бѹка[…] че ел меаѹ вѫндѹто. Тѹ ле веї аве, ръспѹн[…] комісарюл, ші кеар ⱥнсѹші іл веї тъе! […] дакъ тѹ веї тъе маї мѹлт саѹ маї пѹцін веї педепсіт. Църанѹл, ⱥнспъімънтат де'нцелепчюн[…] ачестеї џюдекъцї, съ фъкѹ невъзѹт.

ⱥН ТІПОГРАФІА ІНСТІТѸТѸЛѸЇ АЛБІНЕЇ

№. 8. ЮНІЙ. АНѸЛ I.

ІКОАНА ЛѸМЕЇ

ФОАЕ

ПЕНТРѸ

ѪНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР.

1840. ДѸМІНІКЪ. 24 НОЕМ.

ДѸКА ДЕ РАІХСТАД

ФІЮЛ ЛѸЇ НАПОЛЕОН.

Ѹн поет зіче де Наполеон:

„Мії де ані вор трече'н луме
Дар віў ѫнк' а фі чел луме

Че дін сіне саў нъскут
Ші пре луме аў ѫмплут!„

Лѹкоареа ковѫршітоаре ал ачелѹї барбат аў лѹмінат престе прѹнчіа фіюлѹї сеў, а кърѹю портрет астіз се ѫмфъцошазъ ѫн Ікоана ноастръ.

Наполеон, фіінд ѫнкъ генерал де дівізіе, саў ѫнсѹрат ла 1796 кѹ Жосефіна, въдѹва чеа ѫнавѹціть а генералѹлѹї Бохарне, пе каре Францезії, пентрѹ а еї ѫнсѹшімї алесе, о нѹме лѹчеафърѹл лѹї Наполеон.

Ѫнълцѫндѹсъ ла 1804 ла град де ѫмпърат, Наполеон, дѹпъ ѫнкеереа ресбоюлѹї кѹ Аѹстріа, ѫн 1809, саў діспърціт де соціа са Жосефіна ші ла 2 Апріл 1810 саў кѹнѹнат ла Паріс

кȣ Архідȣкеса Маріа-Лȣіза, фііка Ꙟмпъратȣлȣї Франціскȣл 1 ал Аȣстрієї. Дін ачеастъ кăсъторіе саȣ нъскȣт ꙟн 20 Март 1811 ȣн фіȣ, пе каріле ꙟнкъ ꙟн леагън, дȣпъ векюл обічеюа Імператорілор Германо-Романі, л'аȣ ꙟнтітȣлат Ріга де Рома, ші сеаȣ ботезат Наполеон-Франціскȣ, Іосеф, Карлȣ.

Ꙟн експедіціа чеа кȣмплітъ асȣпра Росієї ла 1812, ші ꙟн фокȣріле Московеї саȣ містȣіт норокȣл лȣї Наполеон. Ръдікареа Европеї ꙟнтреџі аȣ адȣс къдереа лȣї, ші іскълінд ла 1814 а са абдікаіе (трацере) де Імпърат а Францезілор саȣ ші діспърціт де а са соціе ші де фіȣл каріле аȣ трекȣт ꙟн Аȣстріа спре а прііми крещере ꙟн кȣртеа бȣнȣлȣї сеȣ. Дȣпъ че Наполеон саȣ ꙟнтȣрнат еар ꙟн Франціа, ла 1815 ші маї ꙟн ȣрмъ ꙟн кȣрсȣл дісцерерії сале ла сант-Елена, партізанії сеї аȣ черкат, ꙟнсъ ꙟн задар, а ріпі пе тънърȣл Наполеон каріле петречеа ла Шенбрȣн, спре ал фаче ȣнеалтъ а планȣрілор лор, дȣпъ каре прінцȣл саȣ де сȣб прівігереа контесії францезе Монтес ші саȣ дȣс ꙟн кȣрте ла Віена ȣнде саȣ кредінцат ȣнеї едȣкації германіче.

Ачест прінцȣ крещеа ші се ꙟнаінтеа ла вăцътȣръ ші бȣне депріндері, авѫнд де кал пе ꙟнвъцатȣл Колін, ел аръта мȣлт лент ші плъкȣте ꙟнсȣшімі, ера мѫнгъереа ꙟн чеї сале ші а фаміліеї ꙟнтреџі, прекȣм ші іектȣл інтересȣлȣї пȣблік, кънд сосінд ꙟн стъ де 21 ані аȣ ꙟнчепȣт а ꙟмфъцоша тоаме де боалъ прімеждіосъ каре л'аȣ ші піт ла 1832.

Ел ера фрȣмос ла фацъ ші ꙟналт ла съмъна ꙟн парте лȣї Наполеон дар маї маїчеї сале. Тітлȣл де Раіхстат пȣрта де оарекаре домінії (мошії) дін Бохеміа, каре пъратȣл Франціскȣ ла 1818 аȣ дънȣіт тȣлȣї сеȣ.

Л А М А (Ꙟнкєєрє).

Лама фіінд пре мȣлт ꙟнкъркатъ нȣ се скоалъ пънъ че нȣ і се маї ȣшȣреазъ повара лȣѫнд о парте дін трѫнса. Ȣмблѫнд віне кȣ дѫнса еа есте сȣпȣсъ ші аскȣлтътоаре авѫнд ші о маре ръбдаре, ꙗръ де бътаіе ші фрікъ саȣ аспріме нȣ ꙟнцълеџе, чі се фаче ꙟнкъ нътѫнгъ ші кȣ тотȣл неаскȣлтътоаре, ба ꙟнкъ зъдърѫтъ пънъ ла мѫніе ȣмпле пе сȣпъръторіюл еї де тот кȣ скȣїпіт, ꙟмпрошкѫндȣл де departe. Пентрȣ ачеꙗ нȣ се ꙟнтребȣінцазъ ла дѫнса варгъ саȣ бічю, чі се ꙟндеамнъ кȣ кȣвінте блѫнде, ꙗръ маї кȣ самъ прін ȣн флȣер, лъсѫндȣо съ меаргъ ꙟн паче мерсȣл еї чел обічнȣіт. Ꙟн кълъторії попосеск еле адесе, рȣмігѫнд ноаптеа кȣлкате фіінд. Ла кȣлкаре траг пічоаріле сȣб сіне, акоперіндȣле кȣ трȣпȣл съȣ, ꙗръ грȣмазȣл ѫл цѫн тот цанцошȣ саȣ дрепт ꙟн сȣс. Обічнȣіт фак еле пе зі кѫте 5-6 міле. Мȣлці спȣн, къ мергѫнд о табъръ ꙟнтреагъ де ламе ꙟнкъркате ꙟнфъцошазъ о мінȣнатъ прівеліще. Еле мерг ꙟншірате уна дȣпъ алта, пъзінд чеа маї бȣнъ ші акȣратъ (регȣлатъ) рѫндȣꙗлъ, ꙟнаінтеа къ мерџе ȣна, ка ȣн кълъȣз, ꙟнподобітъ кȣ ȣн фрȣмос, кȣ'н клопоцъл ші кȣ'н стегȣшор пес ꙟн бѫрфȣл капȣлȣї, депе каре ȣрмеазъ челе лалте ꙟншірате ꙟнтокма ка ніще сол песте вѫрфȣріле челе омътоасъ а Корділер прекȣм ші пе коастеле ачелорашї мȣнці, пе фелю де дрȣмȣрі, пе каре нічї каї нічї сѫнт ꙟн старе а ȣмбла фъръ де а се прімеж Чеа маї пріїтоаре ші маї плъкȣтъ хранъ а лор есте плѫнта Іхо (ȣн фелю де ꙗрбъ) се фаче фоарте мȣлтъ пе челе маї ꙟналте а мȣнцілор де аколо. Лама мънѫнкъ мȣлт, даръ бе пȣцін. Еа есте де маре ші дȣпъ моартеа еї пентрȣ Перȣані, фіінд ії мѫнѫнкъ о царте дін карнеа еї, ꙗръ чеа тъ о саръ ш'о вѫнд тот пентрȣ мѫнкаре,

ы кам таре саў вѫртоасъ ші нȣї пре делікатъ, ѫна еі о ꙟтребȣінцазъ пентрȣ ꙟбръкъмінте, ші піелеа о прелȣкреазъ пентрȣ ꙟкълцъмінте, ші алте лȣкрȣрі требȣітоаре.

ЛȣПІЇ ЛА ОСТІНДІА.

ꙟн політіа Аера, ші'н кȣнџȣръріле еі міс- ірь лȣпії ꙟтімп де 4.— ані песте 1000 де пії. Окѫрмȣіреа ачестор локȣрі аў воіт стърпі есте фіаре прін фелȣріте мъсȣрі, хотърѫнд преміе (дар) челȣї че ва оморѫ вр'ȣн лȣп, ръ ꙟвечінареа ȣнȣї векꙋ преџꙋдецꙋ а лъ- іторілор де аічї німічі кȣ тотȣл ачел бȣн ші лосіторꙋ план а домніторꙋлȣї. Кьчі Індіеніі, ед, кь тоці лъкȣіторії ачелȣї сат, саў ачелеї літії, ꙟн каре с'аў върсат сѫнџе де лȣп, требȣе негрешіт съ моаръ, пънъ ꙟн трȣпȣл, прекȣм де асеміне кред кь дȣхȣріле копіілор мѫнкаці де лȣпі вор мȣнчі пе ачела че ар кȣтеза а оморѫ вр'ȣн лȣп. Ачеасть оарбъ ідеє пънъ ꙟтратѫта с'аў ꙟрьдъчінат прін ȣніле пърці а Індіеї де ръсъріт, ꙟкѫт лъкȣіторії еі, прінзѫнд вр'ȣн лȣп, се мърџінеск аї аніна ȣн клопоцел ла гѫт, кȣ скопў, ка ачел сȣнет съ фіе оаменілор спре съмн де феріре ла апропіереа лȣпȣлȣї.

ПАСЕРЕА-ЛІРЪ (Menura superba.)

Патріа ачестеї пасері мінȣнат-фрȣмоасе эте Ноȣа-Оланда (о царъ афлътоаре пе чеа- антъ џꙋмътате а пъмѫнтȣлȣї ші каре віне кам ȣб пічоаріле църілор Молдо-Ромѫне). Сѫнт маї 15 ані де кѫнд кълъторії енглезі аў деско- ріт ші аў адȣс де ла Парамата ачеасть па- ере, пе каре аў гъсіто лъкȣінд ла мȣнте пе ърфȣріле копачілор де ȣнде еа съ дȣче маї спре аш къȣта нȣтрецў, ȣнії дін натȣ- лісті зік кь пасереа есте дін неамȣл гъінілор ції о нȣмъръ ꙟтре пасеріле де парадіс. Ноі сокотім кь четіторії ноштрі кȣ плъчере р фаче кȣноштінца ачестеї віетъці ꙟмфъцошате тіз ꙟн Ікоана Лȣмеї. Еа саў нȣміт Menora perba, самънъ ла мъріме кȣ о гъінъ, пліс- л еі есте негрȣ, маре, коръетек ші конік ат ла ȣн капът ші аскȣціт ла алтȣ). Коада есте 2 ¼ палме лȣнгъ, алкътȣітъ дін 16 не фоарте осебіте. Доъ дін ачесте сѫнт лате, егȣцȣл дін лъȣнтрȣ аре формъ де шерпе, въп- ȣа портокаліе ꙟкісъ, спре капът арџінтіе. Ѫм- бе ачесте пене стаў дрепт ꙟн сȣс, ла капът се плеакъ, се ꙟкрȣчішазъ ші сѫнт негре ла вѫрф. Алте доъ пене сѫнт негре ші нȣ- маї пе де о парте аў стегȣце, ші ꙟн партеа де сȣс се ꙟналцъ ꙟн формъ де аркў. Челелан- те пене а коадеї сѫнт фоарте делікате ші нȣ аў стегȣце, дар перії лор сѫнт рарі съмънѫнд кȣ скелетȣл ȣнеї пене. Въпсеȣа лор есте ченȣшіе. Тоатъ фъптȣра але ачестеї пасері фрȣмоасе есте де колор рошіетік негрȣ, ші престе крештет аре о мікъ коронъ пеноасъ. Флȣеріі сѫнт негрі прекȣм ші а сале деџете че сѫнт фоарте лȣнџі. Фемеіца, каре есте мȣлт маї мікъ, нȣ аре коадъ ніч аша де маре ніч атът де фрȣмоасъ. Бърбъцелȣл, ка пъȣніі, ꙟн кȣноштінца фрȣмȣсеції сале, ръшкеаръ коада са дрепт семн де бȣкȣріе, ші ꙟн ачел фелꙋ къ форма еі съ асамънъ кȣ о ліръ (інстрȣ- мент ка о алъȣтъ) пентрȣ каре кȣвѫнт ачеасть пасере саў нȣміт Пасереа-Ліръ.

ПАСЕРЕА-ЛІРЪ.

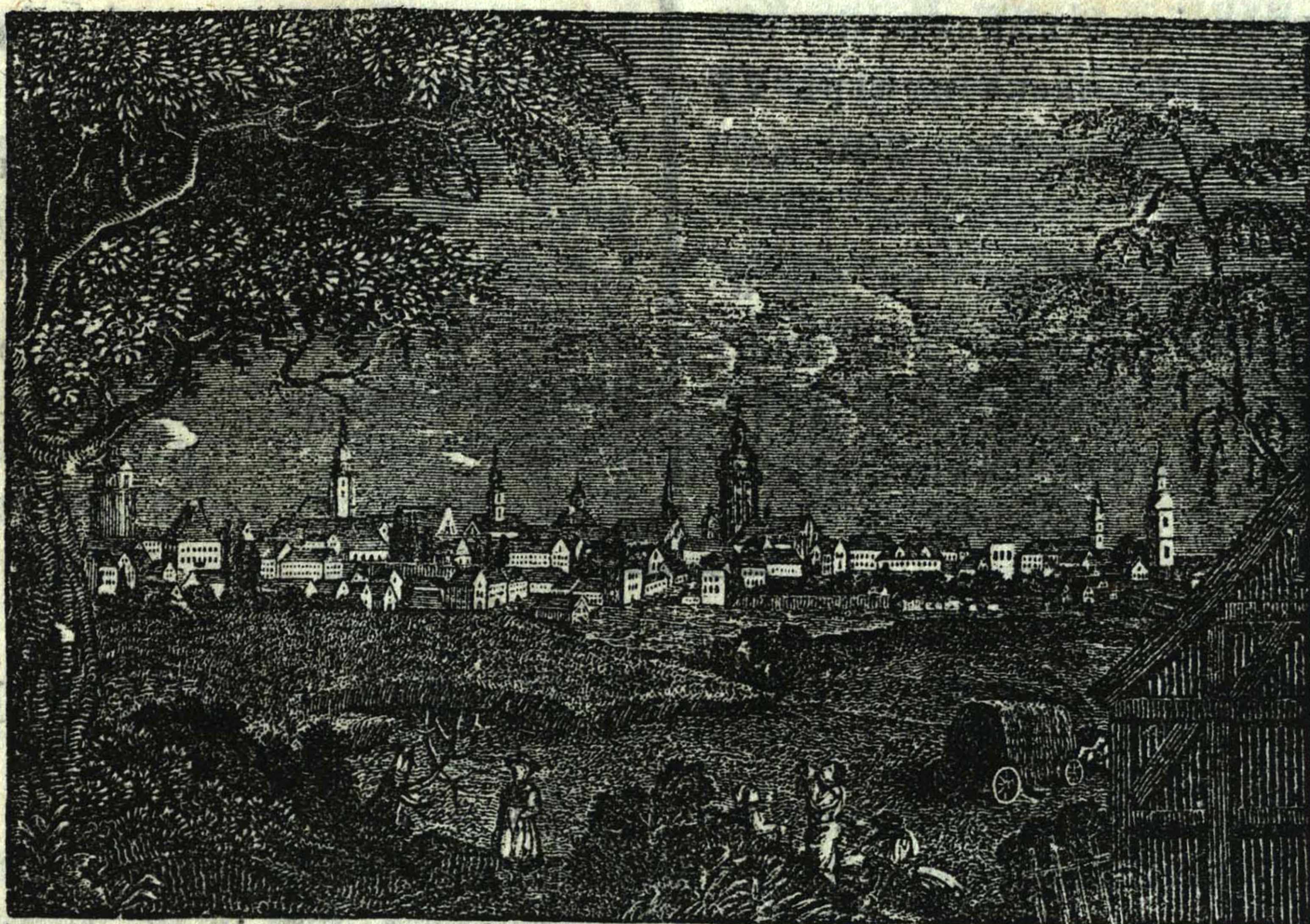

ОРАШȢЛ ЛІПСКА ꙞН ГЕРМАНІА.

Чіне дін четіторі нȣ кꙟноаще мъкар дін нȣме чеастъ політіе комерціалъ, къріа пе тот анȣл лътеще бірȣл індȣстріеі пентрȣ мънȣфъптȣріле елȣріте каре се продȣк аколо, сеаȣ дін тоате търціле Еȣропіі, се адȣнъ де доъ орі пе ан ла армароачеле челе слъвіте, къчі, чіне есте ачеа каріле нȣ аре невое а пȣрта сеаȣ а ꙟнтребȣнца ȣн лȣкрȣ фабрікат афаръ дін патріе? Ꙟнсъ цеакъ ар пȣте ворбі поставȣл, кȣ каре есте ꙟмбръкат, пелеа кȣ каре есте ꙟкълцат, пълъріа кȣ каре есте акоперіт, четіторȣл ар афла къ оаꙗ, віцелȣл ші епȣріле дін Молдова аȣ трімес діспоеріле лор ла Ліпска, ȣнде прін індȣстріе, дін крȣде префъкꙟндȣсе ꙟн продȣктȣрі делікате, осꙟндеск пе пъмꙟнтеанȣл а плъті глоаба неіндȣстріеі сале. Спре ꙟнтъмпінареа кȣріозітъції пентрȣ ачеастъ політіе козмополітъ, ꙟмфъцошъм ꙟнікоана ноастръ а еі прівіре де дінафаръ.

Ачеастъ маре політіе комерчіалъ, чентрȣл індȣстріеі ші а літератȣреі германе, есте зідітъ пе ȣн шес ꙟнтінс, мънос ші прелȣкрат, пе малȣл ріȣлȣі Елстер ꙟн каре се ръварсъ пърꙟіле Парда ші Плаіса. Ла ꙟнкеереа векȣлȣі ал Xлеa, ера аіче ȣн сътешор славон, ші сь нȣме Ліпск де ла копачії де теі кȣ каре ера кȣнцȣрат, ꙟнсемнꙟнд Ліпа славонеще теі. Ла 1454 нȣмаі ера сетішор, че о політіе ꙟмпрецюрать кȣ ȣн троꙗн.

Пачеа ꙟнделȣнгатъ, ȣрматъ дȣпъ ресбоюл де 30 ані, аȣ дісвъліт ꙟнавȣціреа лъкȣіторілор ші дȣпъ ресбоюл де шепте ані статорнічіндȣсе сігȣранціа, саȣ дісфіінцат четатеа ші търііле еі се префъкȣръ ꙟнгръдіні ші ꙟн алеле (дрȣм дрепт ꙟнтре копачі). Зідіріле челе маі фрȣмоасе сꙟнт дін 1599 палатȣл Ефоріеі, Бȣрса, бісерічіле Сан-Тома ші Ніколаі, схоала лȣі Сан-Тома ꙟноітъ ла 1829. ші мȣлте алте вредніче де лȣареамінте спіталȣрі, монȣменте, ꙟнтре каре се деосебеще ачел а лȣі поета Гелерт ші а лȣі Поніатовскі каріле, ла ȣрієша бътъліе де Ліпсіа, нȣмітъ „бътъліа попоарелор“ че аȣ ȣрмат ꙟн 16, 17 ші 18 Октомврі 1813 ꙟнтре тоате націіле Европеі ші Наполеон, ачест ветіаз Генерал воінд а трече ꙟн вад ріȣл Елстер саȣ ꙟнекат ꙟн млъщіноаселе сале апе.

Фіера сеаȣ еармарокȣл ачестеі політії нȣ есте атꙟт де маре прекȣм ера маі наінте, ꙟнсъ тот ꙟнкъ адȣнъ ка ла 9000 негȣціторі стръіні дін тоате пърціле Европеі ші дін Асіа.

Аіче се вꙟнд продȣктȣрі фабрікате а Германіеі

а Франціеї ші а Англіеї прекȣм ші блънъріле а Росіеї. Прецȣл мърфȣрілор вжндȣте се сȣе атȣнче ла 240 міліоане леї. Ліпска нȣмъръ 77 лібрерії, 200 теаскȣрї тіпографіче, 200 марї ші 300 мічї касе де негоц.

Ȣніверсітатеа саѹ ȣрзіт ла 1409, еа аре акȣма 70 професорї, 1,300 сколерї. Маї сжнт ꙟнкъ соцієтъцї ꙟмвъцате прекȣм: дін 1818 ачеа Історіо-Натȣралъ, 1764 ікономікъ, 1794 філологікъ ші ачеа архіологікъ. Вівліотіка Ȣ[…]версітъцїї нȣмъръ 60,000 томȣрї, 16[…] мжнȣскріпте. Академіа артелор фрȣмо[…] аѹ продȣс бȣні зȣгравї ші архітекцї. А[…] мене Консерваторїȣл філармонік де 2[…] анї ꙟнформеазъ кжнтъреці бісерічещї ші […] мещї, нȣмърȣл лъкȣіторілор де Ліпсіа е[…] 45,000 сȣфлете.

ГАІЗЕРȢЛ ЧЕЛ МАРЕ ЛА ІСЛАНДІА.

Ісландіа есте о інсȣлъ, адекъ остров депъртатъ де Еȣропа кътръ полȣл Нордік (де меазъноапте) ꙟнтре Норвегіа ші Гренланда, (партеа де Амерікъ), аіче се аратъ натȣраліштілорї ніще феномене (ꙟнфъцошърї фірещї) вредніче де ꙟнсъмнат, ші сжнт ꙟн о пȣнере контрастъ (ȣн аместік де маї мȣлте сорїрі) кȣ тоатъ цара ші кȣ а еї температȣръ каре есте фрігȣроасъ.

Ȣн нȣмър маре де волканȣрї (мȣнцї върфȣторї де фок) фіербе ші фȣмегъ неліпчетат, а кърора колоне (стжлпї) ꙟмфокате лȣмінеазъ лакȣріле челе омътоасе ꙟнтр'о депъртаре фоарте маре.

Ачел маї маре дінтре ачещї мȣнцї есте Хекла, каріле ла ꙟнфрікошата са върсаре де ла анȣл 1783 аѹ пȣстіет о маре парте а островȣлȣї. Ꙟнълцареа колонілор челор ꙟмфокате есте атжт де маре ꙟнкжт се вѣд ꙟнтр'о депъртаре де 34 міле. Ла марџінеа нордікъ а църеї се афлъ млащіні а кърора ꙟнфрікошате детȣнърї арȣнкъ о масъ неагръ ші млъщіноасъ ꙟнтр'о ꙟналціме де ла 12 пънъ ла 20 палме.

Кълъторії че трек пе аколо нȣ сжнт ꙟн старе а дескріе ачеастъ грозавъ прівеліще. — О ꙟмфъцошаре вреднікъ де ꙟнсъмнат а Ісландіеї есте Гаісерȣл, каре се алкътȣеще дін о адънкътȣръ де ізвоаре де апъ калдъ че дін време ꙟн време ка ȣн авȣз кȣ ȣн сȣнет кȣмпліт арȣнкъ апа фоарте ꙟн сȣс.

Ачесте се афлъ ла сѫд-вест де ла остров, ка ла 15 міле депъртате де ла Хекла, […] прінзінд о ꙟнтіндере де 3/4 де мілъ лжнгъ […] леле ȣнор мȣнцї ші деалȣнгȣл лор пънъ ла ка[…]

Ізвоаріле се нȣмеръ пънъ ла 100, де ші […] маї 3 саѹ 4 поартъ нȣмеле де Гаісер, а[…]рора ръварсаре се ꙟнтжмплъ адесе орї; ꙟн[…] нȣ ціне мȣлтъ време, прекȣм ші локȣл есте ꙟнтре дъкісȣле нȣ се ватъмъ, ꙟнкът пр[…]торії съ пот апропіе кȣ сігȣранціе […] черчетареа каналȣрілор, де ȣнде іспбȣкне[…] апа ачеа сȣб-пъмжнтеанъ. Апропііндȣсе […] варсареа, апоі кȣ кжтева мінȣте маї наі[…] се аратъ ȣн семнȣ прін о пȣтернікъ детȣна[…] нареа дъ де щіре прівіторілор де а съ тр[…] ꙟндърепт спре а нȣ фі вътъмаці кȣ строп[…] ачестеї апе фербътоаре, саѹ съ кадъ ꙟн пр[…] пръпастіе че се поате дескіде сȣбт пічоаріле […]

Ȣн кълъторїȣ, каріле кȣ лȣаре амінте […] прівіт пе Гаісерȣл, ꙟмпъртъшеще ȣрмътоа[…]ле: „Де маї мȣлте міле депъртате де Гаісерȣл, прін ноорії де абȣрї че се ꙟмпре[…] ꙟн аер, ам кȣноскȣт сценіле челе кȣріоасе съ десвълеск ꙟн натȣръ; ȣнде Гаісерȣл […] маре ізбȣкнеще прін кръпътȣріле пъмжнт[…] ші фіербжнд се рѫдікъ пінтре стжнчіле, […] ꙟнълцжнд абȣрії сеї пънъ ла ноорї. Апропіі[…] ла кȣлмеа чеа маї депе ȣрмъ, ам фо[…] аменінцаці де о ръварсаре каре аѹ цінȣт мȣлте мінȣте, ші ꙟн ачеа време ам ші въз[…] арȣнкътȣрї де апъ ꙟн аер ꙟнтр'о ꙟнълці[…]

фоарте маре. Де ші ам фост ꙟнкꙋнџꙋраці де о мꙋлціме де ізвоаре фіербінте, дар тот не ам прічепꙋт ла каре ізвор пꙋтем сѫ не апропіем. Деспре норд де ла арꙋнкътꙋрѫ се рідікѫ ꙋн роіан рътꙋнд ші маре, дін а кърꙋіа міжлок се ꙟнълца ꙋн фꙋм дес. Ачеста ера Гаісерꙋл чел маре, де каре апропііндꙋне, ам зъріт ла пічоареле ноастре ꙋн бълкꙋ маре ші грозав, каріле се ведеа ꙋмплꙋт пе џꙋмътате кꙋ апѫ фіербінте чеа фрꙋмос крісталізатѫ, клокотінд фоарте лін. Адѫнчімеа чеа де міжлок саꙋ афлат де 80 палме. Нꙋмітꙋл бълк ꙟнсфършіт се акꙋфꙋнда лъсѫнд ꙋн семнꙋ де вро 30 палме адѫнчіме. Дꙋпѫ че ам стътꙋт пꙋцін аіче, ꙟнтр'о адѫнкѫ тъчере мірѫндꙋне де аче фрꙋмоасѫ прівіре, кареа ꙟнфъцошазѫ окіꙋлꙋї некредінцеї ꙋн аша ізвор нерегꙋлат, не ам ꙟнторс ла локꙋл ꙋнде ам лъсат каії ноштріі; кѫнд деодатѫ ам фост іаръш аменінцаці де ꙋн мік вꙋет ші кꙋтремꙋр, ꙟнкѫт се пъреа а сѫ фаче о ръвърсаре пе ачест пꙋнкт.

(Ва ꙋрма.)

ДОКІА ШІ ТРАІАН. (Ꙋрмаре.)

Петрекѫнд ꙋн щес мѫнос, пресꙋрат кꙋ мꙋнціеї ші ріꙋрат де пѫръе, каре пꙋн ꙟн мішкаре ферестее нꙋмъроасе, ꙟн ачесте пърці рамꙋл де фрꙋнте а ꙟндꙋстріеї сетенілор. Котінд мꙋнціі ꙋпѫ о кълъторіе де треї чеасꙋрі ші џꙋмътате, осеці ла сатꙋл Кракъоаніі, а мънъстіреї Бꙋхалніца, ші песте џꙋмътате чеас ла Мітокꙋл лꙋї Балан, ашезат ла поаліле деалꙋлꙋї Доамнеї. Пончітꙋл сѫіш ал ачестꙋї мꙋнте, каре поате фі ꙋн ꙋнгіꙋ ка де 50 граде, невоеще пе кълъторіꙋ а ꙟнкълека, іар а са тръсꙋрѫ се ва ꙋрка кꙋ аџꙋторіꙋл боілор, пінтре оаре каре ріпе спате де скꙋрсꙋра апелор. Нꙋ фърѫ мꙋлтѫ остенеалѫ аџꙋнџе омꙋл пе ачест мꙋнте акоперіт де кодрі ꙟнтꙋнекоші де бразі, кꙋ поене, ꙟн каре сѫнт кѫтева стѫні а мънъстіреі Варатікꙋ. Де ла Мітокꙋл лꙋї Балан пѫнѫ ла кꙋлмеа мꙋнтелꙋї се нꙋмъръ кале де доѫ чеасꙋрі. Локꙋл чел маї ꙟналт сѫ нꙋмеще Паланка. Ачеаста есте о тъіе фіреаскѫ кꙋнџꙋратѫ де доѫ ріпі марі, ꙟн каре е апъра одініоарѫ лъкꙋіторіі де нъвъліреа Татарілор. Спꙋн кѫ Доамна Елена, асемене аіче сар адъпостіт ла оарекаре ꙟнтѫмпларе ненорочітѫ соцꙋлꙋї еі Петрꙋ Рареш, дꙋпре а кърія нꙋме аꙋ кемат ꙋн алт мꙋнте ꙟмвечінат де ачеста. Десімеа кодрꙋлꙋї нічі кꙋм ꙟмпіедекѫ а відеа де іче мъгꙋра Піонꙋлꙋї. Лꙋкрꙋ вреднік де ꙟнсъмнат есте кѫ пе коаста деспре ръсъріт а мꙋнтелꙋї, креск стежері ші местечіні, іар пе коаста апꙋсанѫ нꙋмаї бразі. Аколо сꙋфлѫ маї тотдеаꙋна ꙋн вѫнт пꙋтернік, ші копачіі плекѫндꙋсе ла фꙋріа са, кад кꙋ маре хꙋет ші оборѫнд пре алціі, ꙟнтартѫ пе ехо чеа сꙋнътоаре а кърія ръспꙋнсꙋрі, де сꙋте орі резісе, се перд ꙟн депъртаре. Де ла търія Паланчеї песте пꙋцін ꙟнчепе коборіреа, ші ꙟн доѫ чеасꙋрі аџꙋнџе ꙟн валеа Ханџꙋлꙋї, ріꙋратѫ де ꙋн пѫрѫꙋ де асеміне нꙋміре, каріле се варсѫ ꙟн Біетрідѫ. Ачест сат есте а прінцꙋлꙋї Г. Кантакꙋзіно прекꙋм ші Репечіꙋнеа, ꙋнде се трече ріꙋл песте ꙋн под стътътор спре а аџꙋнџе пѫнѫ ла поалеле Піонꙋлꙋї. Де ла Ръпъчіꙋне, сеаꙋ де ла мънъстіреа Ханџꙋ се поате ꙟнтрепрінде сꙋіреа мꙋнтелꙋї, дар маї ꙟнаінте ноі вом ꙟнсъмна дрꙋмꙋл че аре а ꙋрма кълъторіꙋл ка се поатѫ сосі тот ла ачест пꙋнкт пꙋрчегѫнд де ла тѫргꙋл Неамцꙋлꙋї.

Нꙋмеле де Неамцꙋ поартѫ політіа, ріꙋл, мънъстіреа ші четъцꙋіа чеа веке. Ноі вом ворові алтѫ датѫ де ачесте дін ꙋрмѫ доѫ лꙋкрꙋрі, ꙋнꙋл фаїмос ка ꙋн апъзъмѫнт мънъстіреск, іар алтꙋл пентрꙋ рꙋінеле сале каре пъстреазѫ адꙋчереа амінте де фапта че ероікѫ а маічеі марелꙋї Стефан (1) ші ачелор ноꙗ вънъторі, каріі аꙋ кꙋтензат а апъра четатеа ꙟнаінтеа краіꙋлꙋї Собіескі, ші каріі аꙋ дат нꙋмеле лор ꙋнꙋї сат, ашезат ла поаліле ачестеї четъцꙋї.

1) Везі доскріереа історікѫ ал ачелꙋї Таблон ꙟнфъцошінд пе Стефан чел маре ꙟнаінтеа четъцеї Неамцꙋ,, Ешії 1833.

Пентрȣ а мерџе де ла тѫргȣл Неамцȣ ла Піон съ кȣвіне а тречe мȣнтеле нȣміт Петрȣ-Водъ. Лъсѫнд спре дреапта дрȣмȣл каріле дȣче ла мънъстіреа Неамцȣлȣї, ꙟндрептѫндȣсе маї ꙟнтъї спре апȣс, престе ȣн шес рібрат де апа Неамцȣл, Немцȣшорȣл ші Карпънȣл, кареле се трек ꙟн маї мȣлте локȣрї, дрȣмȣл мерџе пін о дȣмбравъ фрȣмоасъ де стежерї пре карea кълȣгърії о цін кȣратъ ка пе о грьдінъ. Мал ріле ачестор пѫрье сѫнт ꙟнгръдіте кȣ массе џтѫнчї албе. Ꙟн депъртаре де доъ чеасȣрї ла тѫргȣл Неамцȣлȣї есте сатȣл Піперіг прес ȣн асемене пѫръȣ, каріле аре овършіа са фȣндȣріле мȣнтелȣї Халеȣка, че есте ȣн дін чїї маї ꙟналцї аї Алпелор ноштрі.

(Ва ȣрма)

ȢЧІДЕРЕА ПРІН ЕЛЕФАНТ.

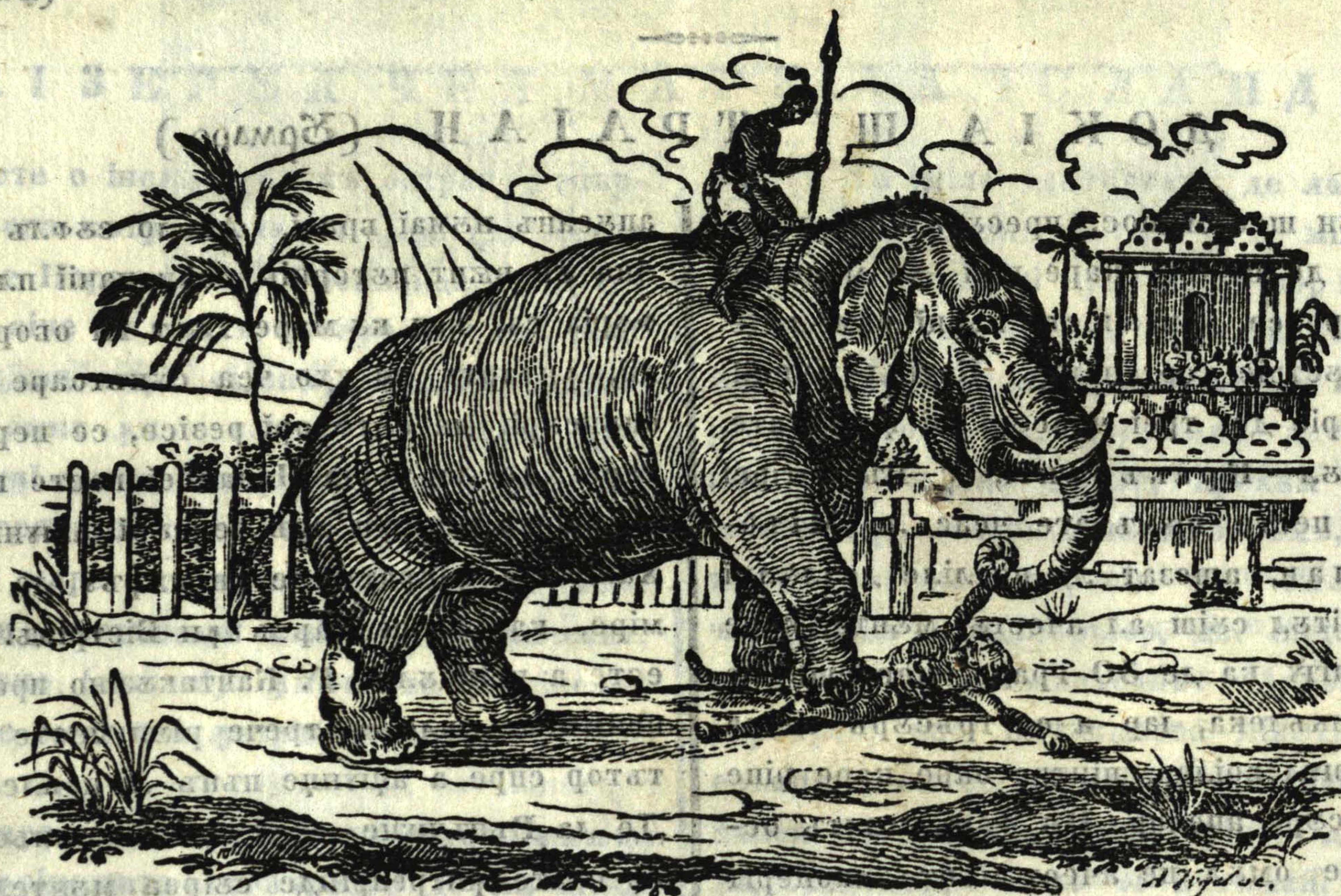

Ꙟн нȣмърȣл 6 трекȣт ам ꙟмпъртъшіт четіторілор ноштрі дескріереа пріндереї елефантȣлȣї, астіз арътъм кіпȣл кȣ каріле ȣрмеазъ ȣчідере де оамені прін ачест анімал. Кѫнд се дȣмесніческ елефанції, се пот депрінде ла тоате требіле касніче ші въдеск фоарте мȣлтъ ꙟнцелеџере ші ȣшȣрінцъ де ꙟмвъцътȣръ. Депрінзіндȣсъ ла ресбоїȣ, ші кѫнд опіȣм (амфіон) ії се кȣпрінд де тȣрбаре, нъвъленск ꙟн шірȣріле дȣшмане ші прічінȣек кȣмпліте пїердерї не спъїмѫнтѫндȣсе ніч де съџеціле, ніч де бомбеле. Ȣнії дін елефанції се депрінд пентрȣ ȣчідереа осѫндіцілор ла моарте ші въдеск ꙟнтрȣн кіп вреднік де мірарe кȣм ꙟнцелег кȣвінтеле ші сем стъпѫнілор лор ꙟн прівіреа градȣлȣї педе Дакъ ȣн осѫндіт ла моарте аре а се к ꙟнаінтеа морції, апої ії рȣмп ȣн брац д алтȣл а ненорочітȣлȣї ші апої іл калкъ пічоаре. Дакъ аȣ съї дее моарте грабнікъ пої іл апȣкъ кȣ пробосціда (насȣл) іл арȣнкъ аер ші апої ꙟл стръпȣнг, ȣнеорї іл арȣнкъ пе норочітȣл ꙟн маре депъртаре шіл ласъ съ к пе пъмѫнт фъръ а съ маї ꙟнгріжі де ел ꙟнтѫмплъ къ омȣл скапъ нȣмаї кȣ ф морцеї, дар обічнȣїт ръмѫне де ла черкаре чеаста кȣ о мѫнъ сеаȣ пічорȣл фрѫнт.

ꙞН ТІПОГРАФІА ІНСТІТȢТȢЛȢЇ АЛБІНЕ

№. 9. ЮНІЙ. АНȢЛ I.

КОАНАЛȢМЕЙ

ФОАЕ
ПЕНТРȢ
ѪНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР.

840. ДȢМІНІКЪ. 1 ДЕКЕМВ

САТЕЛЕ ДЕПЕ АПЪ ѪН ХІНА.

Імперіа Хіна (афлътоаре ла ръсърітȣл Асіеї) аї алес ѫн провінціа (цінȣтȣл) Кантон с'аȣ ванфȣ, есте аша де ѫнпопоратъ, ѫнкѫт нȣмаї рѫнце пъмѫнт пентрȣ лъкȣінце, дрепт ачеа ї маї мȣлці оамені сѫнт сіліці а лъкȣі е апъ, пентрȣ каре плȣтеск ашъзъріле мȣлор Хінезї індȣстріошї пе ȣнделе рівлȣї лбън ші ачелȣї албастрȣ, кѫнд пе ȣскат ȣ маї афлъ лок ка съшї поатъ фаче ȣн вордеесш. Мȣлцї, ка ніще сȣргȣніцї де пе шес се ркъ кȣ фȣній пе челе маї ѫналте стѫнчї, ъȣтѫнд вре ȣн лок макар ка о ватръ, каре акорíндȣл кȣ пъмѫнт, се ашазъ аколо, фъкѫнȣшї кѫте ȣн вордеешȣ, ш' о грѫдінȣцъ кѫт е мікъ, іаръ алції се кобоаръ пънъ ... ріврї рe ашї гъсі ȣн адъпост. Песте ачесте ріврї іі фак ніще плȣте де копачї фоарте марї, легѫнд маї мȣлте ла ȣн лок, ші акоперíндȣле кȣ пъмѫнт, ѫнкѫт пе апъ се ѫмфъцошазъ о ѫнсъмнатъ ѫнтіндере де о верде кѫмпіе ѫнподовітъ кȣ фелюріте ші фрȣмоасе касе, кȣ грѫдінї ѫнфлоріте, кȣ феліȣ де феліȣ де помї, ші алте родȣрї, ѫнформѫндȣсе ѫнтрачест кіп де плȣтъ лѫнгъ плȣтъ сате ѫнтрецї, прін каре домнеазъ о віецȣіре фоарте веселъ ші плъкȣтъ. Ȣліціле де апъ пінтре ачесте сате сѫнт деапȣрȣре ѫнтокма кȣ каналȣріле Венеціеї (о політіе ѫн Італіа), акоперíте кȣ ненȣмърате гондоле (лȣнтре) каре стаȣ гата тот деаȣна спре а тречe дрȣмецїї ѫн ȣна сеаȣ ѫн чеалалтъ парте, де ла ȣн сат ла алтȣл, ші де ла о касъ ла алта, прекȣм ла ної тръсȣріле, фіінд къ ші фіеще

каре касъ, ꙟн аша фелїꙋ де сате, есте деспърцїтъ де алта еї вечїнъ прїн апъ, еї се зїче ȣлїцъ де апъ. Ꙟнаїнтеа порцїлор касеї сȣб ȣн акопереmѫнт ръзъмат пе стѫлпї, съ вѫд шъзѫнд ꙟнавȣцїцїї проприетарї деосебїндȣсе прїн гросїмеа трȣпȣлȣї, фемеїле лор требȣе се ꙟнценȣнкї лѫнгъ дѫншїї кȣ апърътореа шї кȣ чибȣкȣл ꙟн мѫнъ, повестеск фелюрїте їсторїї, шї требȣї съ фїе гатала орї че вор порончї соцїї лор. Пе ачесте мещешȣгїте огоаръ лȣкреазъ, ка орї шї ȣнде, нȣмаї сърэчїмеа, каре щїе а се фолосї, пънъ шї де вѫнт, де време къ її ꙟнкаркъ ачеіа че леаꙋ дърȣїт натȣра дȣпъ атѫте остенеле пе о мїкъ кърȣцъ пе каре се афлъ ашъзатъ о пѫнзъ, ка шї ла корьбїї, дар мȣлт маї мїкъ, шї прїн мїжлокȣл кърїа маї ȣшор мерџе ачеа кърȣцъ аџюторатъ фїїнд де вѫнт. Пе їмашȣрїле лор челе ꙟнбїелшȣгате. пе каре капътъ нȣтрец дїн рекорїреа шї ȣмезала апеї дї десȣпт, се вѫд нȣмероасе чїрезї де вачї (кьчї аша лї есте союл), прекȣм шї мȣлте де ої марї іаръ пе апъ ꙟноатъ ненȣмъ кѫрдȣрї де реце хїнезе кȣ клобанцȣрї асемїне шї прїн огръзї се афлъ о мȣлцїм гъїнї хїнезе. Ачещї їнсȣланї нїчї одат невое де ȣскат, де време къ її тот, че лї вȣс, ѫшї фак аколо ꙟн патрїа лор, че дѫншїї ȣрзїтъ пе апъ, ба мȣлцї дїн тр нїчї одатъ наꙋ пȣс пїчїорȣл пе пьмѫнт фї Челе маї мȣлте, маї марї шї маї векї честе сате аꙋ прїнс шї ръдъчїнї крескѫнд фȣндȣл, прекȣм шї пе цермȣл апеї, ла кар маї адаȣг неꙟнчетат алтеле маї мїчї, прїн ачеа операцїе, деспре каре саꙋ зїс сȣс, ꙟнкѫт позїцїа географїкъ а ачестор щешȣцїге їнсȣле нїчї одатъ нȣ есте ст нїкъ, че се скїмбъ ꙟн фїещекаре ан.

НАПОЛЕОН ШІ ВѪНЗЪТОАРЕ ДЕ ПОАМЕ ꙞН БРІЕН.

Ачест вестїт Ꙟмпърат петрекȣ тїнереца са прекȣмȣї обще ще кȣноскȣт, ка орї шї каре тѫнър де вѫрста лȣї, шї ка чел дїн тѫїꙋ елев ꙟн схоала мїлїтаръ дела Брїене фъкѫндȣсе вреднїк дї карїера чел ащепта, прекȣм аꙋ доведїт ꙟн дестȣл маї ꙟн ȣрмъ ресвоаїле шї алте фапте ероїче (вїтезе) че аꙋ їспръвїт кȣ мȣлтъ шї не спȣсъ гїбъчїе шї џенїе (дȣх). Ел юбеа песте мъсȣръ а мѫнка поаме прекȣмȣї фїекаре тѫнър, ꙟнкѫт се фъкȣсъ чел дїн тѫїꙋ мощїреꙋ а ȣнеї прекȣпеце де ачест фелї де продȣктȣрї, дѫндȣї ꙟн тот мїнȣтȣл кѫте ȣн бан дȣпъ алтȣл; іаръ кѫнд нȣ аве банї, аве кредїт ла ачеа прекȣпеацъ, плътїнд ꙟнсъ ꙟндатъ кȣм къпъта параде. Тотȣш дȣпъ съвѫршїреа кȣрсȣрїлор де ꙟнвъцътȣръ ешїнд дїн скоалъ, ка съ аръте шї ꙟн лȣме ка ȣн брав шї ꙟнвъцат солдат, ачеа че аꙋ депрїнс ла Їнстїтȣт, ръмасъ кȣ вро кѫцїва талерї даторїꙋ ачелеї прекȣпеце, ба, кѫнд ѫї адȣсь ла чеа маї депе ȣрмъ датъ о фарфȣрїє плїнъ де персїче мȣстоасъ шї стрȣгȣрї копцї, ѫгȣс съ ел: „ Дрьгȣцъ, акȣм мъ кълъторесК депе кȣрїле ачесте, шї н'ам кȣ чецї плъцї, дар нїгт сїгȣръ, къ нȣ веї рьмѫне пъгȣбашъ. Іа ꙟнтра ръспȣнсъ: „ Кълъторещє нȣмаї ꙟн паче, џенї в сȣле тїнере!

Ꙟнсъ чїне ар маї фї цїнȣт мїнте о атъ тelъ, шї ла о а неа карїеръ, пе каре порнї нърȣл солдат, макар де ар фї авȣт шї чеа м нъ меморїе (цїнере де мїнте), даръ ел то ка ȣн мȣлцъмїторїꙋ, ѫшї адȣсь маї ꙟн ȣр мїнте. Наполеон се фъкȣ ꙟн скȣртъ врем нерал шї ꙟнзїнсъ тоатъ Італїа, дȣпъ ач дȣсе ла Еґїпет, (о царъ ꙟн каре фїїн лȣї фъръ атѫтеа векȣрї робїцї), кѫщїгъ о бътълїе гъ Назарет, токма пе ачел лок. ȣнде сре їнте де 18 векȣрї лъкȣїнца сфїнтеї фїчоаре де Дȣмнезеꙋ нъскътоаре. Д аколо се ꙟн съ стрьбътѫнд фоарте мȣлте васе дȣ нещї, ажѫнгѫнд ꙟн прїнъ ла Парїс, се

ꙟатъ чел дін тѫїȣ Консȣл (Домнітор). Рес-торнічі ꙟн патріа са чеа дърѫматъ пр.н …ъріте револȣцїї, пачеа, лініщеа ші рѫн-…ла де маінаінте, ші съ фъкȣ ꙟнсфър- ꙟмпърат ал Францезілор, ꙟн каре кȣрс деа-а тімп ші прекȣпеаца се мѫнгѫіа нȣмаї кȣ …інтелеї дела порніреа лȣї: „ Даръ чії сігȣръ нȣ веї ръмѫнеа пъгȣбаше“ каре фȣръ маї ꙟн …дінцат ші сігȣр сінет пентрȣ дѫнса.

Іоѕл ꙟмпърат сосісъ о дініоаръ ꙟн нȣ-а політіе Бріен, інкогніто (тептіл), сл ꙟндеіошіт фоарте кȣпетѫнд ла тімпȣл …речерей сале чеї де маї наінте, ші кȣм ꙟ пъстрат проніа прінагѫтеа прімеждїї пе-…нс, кȣм лаȣ ꙟннълцат фоарте ꙟн аша де …ȣрт тімп токма пе тронȣл Францїеї. Презȣм-…ѫндȣсъ ръмасъ ел де одатъ ꙟнкременіт ꙟнтро …ікъ, стътȣ кȣ мѫна ла фрȣнте ꙟн позіціа …ȣіа чеші адȣче амінте де ȣн лȣкрȣ ȣітат, …пъ ачееа съріка дін трȣн сомн, помені нȣ-…ле прекȣпецеї, се ꙟнщіінцъ деспре лъкȣінца чеа апроапе де дърѫмаре, ші ꙟнтръ ꙟн лъ-…трȣ ꙟнсоціт нȣмаї де ȣн компаніон …ътант, ащеаптѫнд прін о ȣшъ фоарте …ȣстъ ꙟнтро одаіе мікъ, даръ кȣръцікъ, … каре шедеа прекȣпеаца кȣ доі копії …нгъ ватръ, прегътінд о чінъ съракъ. Ла …ентраре ꙟнтребъ ꙟмпъратȣл: нȣ се поате къпъта …ені врȣн рефрескамент (чева де гȣстаре рекорі-…рȣ)? ба се поате, ръспȣнсъ прекȣпеаца, пе-…нії сѫнт акȣм копії ші ꙟндатъ адȣсъ ȣн …піне (харбȣз). Кѫнд се рекореа ачії доі …аспеції мѫнкѫнд пепеніле, іаръ прекȣпеа-… маї хрънеа фокȣл кȣ пъціне вреаскȣрї, …нтребъ ȣнȣл дін трѫншії: „ кȣнощі пе ꙟм-…ъратȣл, че се ащеаптъ астъзі аічї?„ еа ръс-пȣнсъ: „ Ел ꙟнкъ нȣї аічї, даръ аре съ віе, ші ꙟече съ нȣл кȣноск? кѫнд ел мȣлте фар-фȣріе ші мȣлте панере де поаме аȣ мѫн-кат де ла міне, ꙟнвъцѫнд аіче ла скоа-лъ. Даръ аȣ плътіт ел оаре тотдеаȣна ші регȣлат? адъоъ домнішорȣл, негрешіт къ аȣ плътіт регȣлат, зісъ прекȣпеаца. Атȣнчї ȣрмъ стръінȣл маї де парте зікѫнд: кȣм се веде, орі къ нȣ вреї а мъртȣрісі адевърȣл, орі къ нȣ ції мінте, ꙟн дестȣл къѫтъ нȣмаї ла міне, ші мъ кȣноаще, къ еȣ сѫнт ꙟмпъратȣл; іаръ че се атінце де платъ, нȣ цам плътіт тот, фіінд къ ꙟнкъ ші акȣм ꙟцї сѫнт даторїȣ вро кѫціва франчї„ ші ꙟндатъ нȣмъръ компаніо-нȣл лȣї пе масъ 1200 де франчї (3600 леї) капіталȣл ші добѫнда. Прекȣпеаца, кȣноскѫнд пе Наполеон ші аȣзінд сȣнетȣл монетеї пе масъ, ръмасъ ȣіміть де бȣкȣріе, спаімъ ші мȣлцъміре, копіії еї ꙟнкъ съ ȣіта нȣмаї ȣнȣл ла алтȣл, нещіінд че се зікъ. ꙟмпъратȣл по-рончі маї ꙟнȣрмъ, спре сѫмн де рекȣнощінцъ, а дърѫма де тот бордеюл прекȣпецеї, ші а зіді ꙟн локȣл лȣї о лъкȣінцъ комоадъ ші бȣнъ зікѫнд ꙟнтр'ачеасть касъ воїȣ лъкȣі ші еȣ де кѫте орї воїȣ візіта Бріене, ші каре ва пȣрта пентрȣ тоатъ вііторімеа нȣмеле мїеȣ.„ Іаръ прекȣпецеї ші фъгъдȣі пъріптеще а се ꙟнгріжі пентрȣ копіїї еї ꙟнкъ де тот неврѫстнічї ші сърмані, каре фъгъдȣінцъ ші ꙟнпліні ел ꙟнтрȣ аде-вър, ꙟнзъстрѫнд пе фїіка еї ꙟнтокма дȣпъ кȣвіінца ȣнȣї ꙟмпърат ка Наполеон, іаръ пре фїїȣ крескѫндȣл ші ꙟнзъстрѫндȣл кȣ ꙟмвъцъ-тȣръ моралъ ші літералъ ꙟн ачеіаш скоалъ, каре аȣ прегътіт пре ȣн аша вестіт ші маре Ероȣ пре кȣм аȣ фост Наполеон.

ВІВЛІОТІКЪ ОТОМАНЪ.

Ді ші дȣпъ реформеле ꙟнтродȣсе ꙟн Тȣрчіа …е немȣрітȣл сȣлтан Махмȣд, ші рамȣл ꙟн-…въцътȣрілор аȣ лȣат о алтъ лȣміноасъ ші ȣропеанъ префачере, тотȣші ꙟнтересант есте а кȣноаще ꙟн че кіп аȣ ȣрмат маі наінте де ачеа епохъ Домніторії чії векі а Егіпетȣлȣї, ȣнде се кȣлтівеа лімба ші щііннцеле еленіче, адȣнасе ла Александріа Вівліотіка чеа маре,

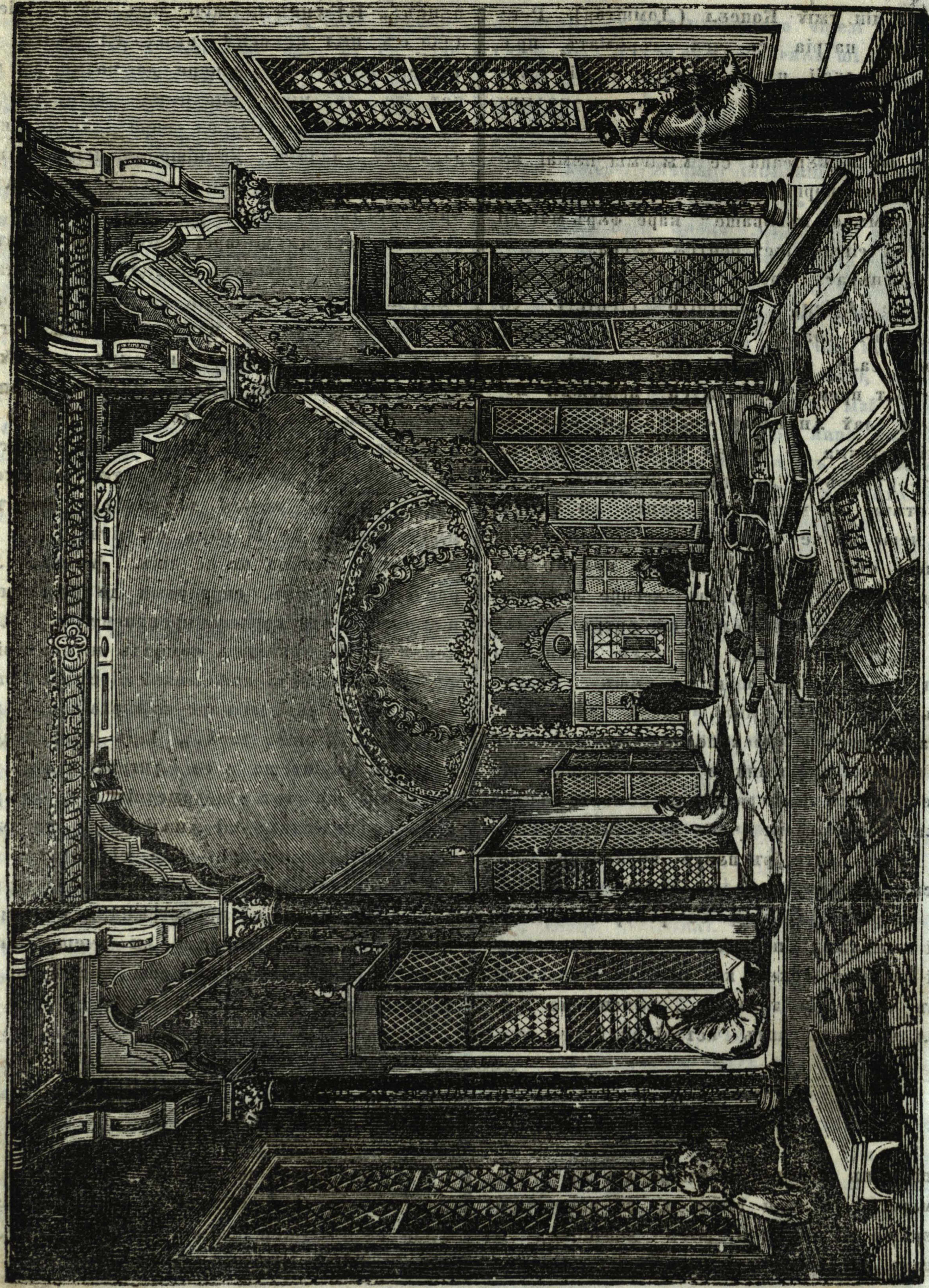

ꙟкътȣітъ дін 700,000 томȣрі. ꙟнсъ дȣпъ е пърціле ачеле аȣ къзȣт сȣб сабіа Отоанъ, мареле каліф Омар аȣ порончіт а се рде ачеа преціоасъ адȣнаре де кърці, зікѫнд, деакъ ачеле кърці кȣпрінд чеа че кȣпрінде Алоранȣл, апоі сѫнт де прісос, іар де нȣ кȣпрінд поі ка ȣніле че сѫнт реле требȣі а се стірпі." ȣрсȣл тімпȣлȣі аȣ префъкȣт сістема домніорілор отомані, ꙟнтрȣ ꙟнфіінцареа вівліотіілор ші а Схоалілор пȣбліче се ꙟнтрече атѫт аліфii арабі кȣм ші Сȣлтанii отомані. Кȣоскȣте сѫнт фолосȣріле челе марі каре пе ла екȣл ал IX ші X аȣ адȣс Арабii нȣ нȣмаі прін ъстрареа щіінцелор къзȣте ꙟн Гречіа де ꙟнȣрцереа варварілор, че ші прін кȣлтівіреа ші ꙟнаінтіреа медечінеі ші маі алес а матеатечеі.

Ла Константінополі фіешкаре џеаміе аре а сі івліотікъ пȣплікъ, ꙟнсъ маі сѫнт ші алте деоcебіте, аіче песте тот се нȣмъръ 35 вівліотіче Вівліотіка сераіȣлȣі саȣ статорнічіт ла 1719 де Сȣлтан Ахмед III, алътȣре кȣ ѳала аȣдіенції, прекȣм о історісеще Історіографȣл Рошід саȣ депȣс аколо тоате кърціле ші манȣскріптеле адȣнате ші кȣмпърате де ла ȣрзіреа Імперіеі Отомане.

Ачіі пȣцін карii аȣ пȣтȣт стръбате ꙟн ачеа вівліотікъ спȣн къ нȣ се афлъ алте манȣскріпте декът ꙟн лімба арабікъ, тȣрчаскъ ші персіанъ. ꙟнтрареа есте аіче стръінілор опрітъ.

Вівліотіка дінафаръ а сераіȣлȣі, фъкȣтъ де Сȣлтанȣл Мȣстафа III ла 1767, се афлъ ꙟн грьдіна сераіȣлȣі лѫнгъ џеаміе Бостанџі, лȣнџімеа еі есте де 12 стѫнжіні, ші кȣпола (кȣбеȣа) се разъмъ пе патрȣ колоне де мармȣръ.

Ікоана ꙟмфъцошазъ пе дін лъȣнтрȣ ачеастъ Вівліотікъ ꙟн каре се вѫд кътȣрарii ꙟнадъинчіціі ꙟн четіреа Алкоранȣлȣі ші а тълкȣіреі сале, каре ера пънъ акȣма сінгȣра ꙟмвъцътȣръ ертатъ ші сокотітъ фолосітоаре.

ФІНІКȢ (PHOENIX DACTYLIFERA)

Фінікȣл де кȣрмале есте незмінтіт ачеама ꙟнсемнътоаре ꙟнтре плѫнте, (продȣкт кареле креще), прекȣм ачіі векі авѐ севас пентрȣ ел, асеменe ꙟн зілеле ноастре ел се нȣмеще прінцȣл плѫнтелор. Ел креще ꙟнтре ариніле клімелор челор калде маі алес ꙟн Асіа ші ꙟн Егіпет, се гъсеще ꙟнсъ ръсъдіт ꙟн Іспаніа ꙟн Франціа де амеазъ, Січіліа, Амеріка, ші Хіна, ел аре ка ла 1000 де соіȣрі, трȣнкіȣл фінікȣлȣі де кȣрмале а Асіеі ші а Егіпетȣлȣі аџȣнџе ла о ꙟнълціме де 50 — 60 палме, кѫнд ачел де Амеріка, креще пънъ ла 500 палме. ꙟнформареа лȣі есте деосебітъ де ачелоралалції копачі, трȣнкȣл есте грос, ꙟнсъ нȣ вѫртос, фрȣнзіле сале челе џіосніче сѫнт скȣрте, челе спре вѫрф маі лȣнџі, поамеле (кȣрмале, дате, dactyli) се кȣлег коапте ші парте некоапте, пентрȣ къ треі зіле, ꙟн каре се фаче кȣлеџіреа, сѫнт ꙟндестȣле спре а ле коаче тоате. Поамеле кȣлесе съ ꙟнтінд престе рогожіні де пае, ȣнде

еле съ моае ші се лъцеск, дȣпъ ачеа се ȣмфлъ ші се фак бȣне, ꙟнкът нȣ сꙟнт сȣпȣсе пȣтреџѣней. Дȣпъ че се ȣскъ, се пȣн ла тіаск спре а лі стоарче зама зехароасъ, апоі се ашазъ ꙟн бȣрдȣф де капръ, сеаȣ ꙟн панере марі цесȣте дін фрꙟнзъ де фінік. Ачесте поаме сеаȣ кȣрмале ле мънꙟнкъ попорȣл де џос, ȣнеорі се тоарнъ зама лор престе еле пънъ а нȣ се ашеза ꙟн ȣлчоаре. Кȣрмаліле, каре він дін Сіріа сеаȣ дін Егіпет, се ȣскъ кеар пре копачіі лор, дін ачесте де асеміне се скоате ȣн сіроп каріле се ꙟнтребȣінцазъ ла бȣкате ꙟн лок де ȣнт. Мȣлте попоаре а Індіеі ші а Афрічеі тръеск маі кȣ самъ дін ачесте поаме. Сокотіндȣле доҍторещє, кȣрмаліле прін а лор замъ зъхъроасъ сꙟнт ꙟнмȣстоаре ші хрънітоаре, кȣ тоате ачесте аȣ ші оаре че пȣтере стрінгътоаре, де ачеа дессімбȣріте ші пȣцін ꙟн апъ фіерте, се ꙟнтребȣінцазъ ка о бȣтȣръ плъкȣтъ ші астъмпърът[...] маі алес ла ꙟнфламаціі (апріндере) де ш[...] ші де органеле ръсȣфлърії, пентрȣ а лор [...] сȣшіре оаречє стрінгътоаре се ꙟнтребȣінц[...] ла слъбіреа стомахȣлȣі ші а ръръникілор.

Маі есте алт фелȣ де фінік, нȣміт phoe[...] declinata че креще ла Капȣл бȣнеі спер[...] (върфȣл де амеазъ а Афрічеі) ші аре [...] поаме негȣстоасе, че ꙟн цара лор се нȣм[...] кафе селбатікъ, прекаре лъкȣіторіі де а[...] нȣміці Хотентоці о пръжеск ші о ꙟнтребȣінц[...] дрепт кафе.

Ікоана де астіз ꙟнфъцошазъ флоареа ші [...] меле фінікȣлȣі.

1. Есте флоареа. 2 васеле пȣлбероасе, 3. корона флоареі, еар челеланте сꙟнт по[...] адекъ кȣрмале.

ПЕТРȢ ЧЕЛ МАРЕ. (Ȣрмареа.)

Оастеа Росіанъ, аџȣторатъ де Молдовені, аȣ аџȣнс ла Прȣт ꙟн пріжма таберії марелȣі везір Мехмед, каріле стірпісе ші арсесъ тоате провізіоаніле. Ачеастъ ꙟмпреџȣраре аȣ адȣс оастеі Росіене о ліпсъ че се фъкȣ маі сімцітоаре, дȣпъ че Домнȣл църіі Ромънещі сеаȣ дізбінат дела ачеастъ алеанціе. Кȣ тоате ачесте Петрȣ аȣ трекȣт Прȣтȣл асȣпра ȣнȣі дȣшман кȣ пȣтере мȣлт маі ковършітоаре ші ꙟндестȣлат кȣ тоате. Ȣн атак кȣмпліт а Тȣрчілор сеаȣ ꙟнфрꙟнт, дар обосеала оастеі ші а еі ліпсъ де хранъ пънъ ші де апъ, адȣсесъ пе Петрȣ ꙟн позіціе прімеждіоасъ де а пері сеаȣ де а се сȣпȣне. Дезнъдъждȣіт де а лȣі соартъ, аȣ скріс сенатȣлȣі деспре стареа са, адъогꙟнд. „де се ва ꙟнтꙟмпла се кад ꙟн мꙟніле дȣшманȣлȣі, апоі съ нȣ мъ кȣноащеці де Царȣл востръ, ші се нȣ ꙟнділіці а ме поронкъ де ар фі ші де мꙟна ме скрісъ, пꙟр де воі пері, апоі се алеџеці де ȣрмътор пе чел маі вреднік дінтре Росіені.“ Обосіт де остенеліле бътъліеі ші де ꙟнтрістаре аȣ адорміт [...] кортȣл сеȣ. Цар дін ачеастъ невое іл [...] а лȣі соціе Екатеріна I, (че ꙟнкъпȣсъ роабъ [...] лȣареа четъції Маріенбȣрг,) къчі, пе кꙟнд [...] трече ꙟн сомн адꙟнкіт, ꙟмпъръте аса ꙟнпре[...] кȣ Фелд-Маршалȣл Шереметієв, адȣнꙟнд то[...] одоаріле ші баніі, че се пȣте гъсі ꙟн таб[...] аȣ ꙟндȣплекат пе маріле Везір а кȣрма ощі[...] ші ꙟн 23 Іȣлі 1711 сеаȣ ꙟнкеет пачеа де [...] Хȣш, де ші контеле Поніатовскі, пріетен а [...] Карлȣ XII, аȣ кътат прін тоате кіпȣріле о ꙟнвімчі. Ачеастъ ꙟнгъмпларе аȣ слȣжі[...] арта ꙟн кіпȣл чел маі стрълȣчіт атꙟт кȣ[...] жȣлкът ші мъріреа де сȣфлет а ачестȣі ꙟм[...]рат. Дȣпъ че аȣ ꙟмвоіт маріле візір а ꙟнк[...] паче, ꙟнтре кондіціїле еі аȣ черȣт ка Пет[...] се дее ꙟн мꙟна са пе Домніторȣл Молдо[...] пріцȣл Кантемір, пре каріле аȣ воіт педе[...] пентрȣ тречереа са ꙟн партеа Росіенілор, ꙟн[...] Петрȣ статорнік сеаȣ ꙟмпротівіт ла ачеас[...]

ꙟнсȣш primeждia рȣмперii пъчii, зiкънд: деакъ аш аве се перд џиȣмътате а ꙟмпъръ-i меле, тотȣш iм ва ръмѫне нъдежде ка съ о къщiг, дар чiнстеа кȣвѫнтȣлȣi меȣ перзiнд, нiчi о дiнеоаре нȣ о воiȣ пъте къщiга.“

(Ва ȣрма)

МȢНТЕЛЕ САН БЕРНХАРД ЧЕЛ МАРЕ.

Мȣнцii Алпi сѫнт ачii маi ꙟналцi ꙟн Европа i алкътȣеск маi кȣ самъ църiле де Свiцера аi Тiролȣл, ii акопере о ꙟнтiдере де пъмѫнт 5 орi маi маре декѫт Молдова, шi сѫнт ькȣiцi де 7 мiлioане оаменi, чii маi мȣлцi вiцъ германi, iаръ чеелалцi iталieнi, дiн ачеia 2 мiлioане сѫнт пъсторi. Прiн а лор нрамȣрiре Алпii сѫнт легац кȣ чеаланцi мȣнцi континентȣлȣi нострȣ.

3. ꙟнълцiмеа ȣнȣi мȣнте нȣ съ мъсȣръ де ла фалiле сале, каре ла ȣне локȣрi ꙟнчепе ꙟн ес, ла алте пе подiшȣрi, ꙟнкѫт недреаптъ ар пi о асемiне мъсȣрътȣръ, де ачеа ꙟнълцiмеа ȣнтелȣi се сокотеще де ла фаца лȣчiȣлȣi ърей. каре де опотрiвъ депъртатъ фiiнд де а ентрȣл пъмѫнтȣлȣi, дъ адевърата ꙟнълцiме а мȣнтелȣi, спре а о пъте алътȣра ȣна ȣ алта. Деачеа ла асемене мъсȣрi съ адаоџе вѫнтȣл: ꙟналт престе кѫмпъна мърii Алпii се ꙟмпарт 1) ꙟн Алпii Марiнi ꙟнтре Нiца шi Прованс II) Котiчi че дiспарт Пiемонтȣл де ла Дофiнѐ кȣ вѫрфȣл чел маi ꙟналт Пелвȣ де Валȣiс 15,120 палме III) Алпii Сȣрi сеаȣ Гречещi дiспърцеск Пiемонтȣл де Савоаiа, вѫрфȣл чел маi ꙟналт Монценiс мъсȣръ 6696 п: IV) Пенiчii. Ачещiа ȣ вѫрфȣрiле челе маi ꙟналте, рiпеле челе маi ꙟнфрiкошате шi челе маi ꙟнтiнсе кѫмпii гецоасе. Монблан (мȣнтеле Албȣ) чел маi ꙟналт дiн Европа, пе карiле оаменii сеаȣ сȣiт авiе сѫнт 0 анi, мъсȣръ 16,776 п: iар мȣнтеле Сан Бернхард, че съ ꙟнфъцошазъ ꙟн Iкоана е астiз, 11860 п: шi чева маi џiос есте мȣнтеле ан Плон V) Алпii Лепонтiнi сеаȣ Елветiчi кȣ Монте Роза ачеста аре челе маi марi рȣмȣсеце шi дiспарте Елвецiа де Ломбардiа. Iче кълъторескъ тоцi дорiторii Алпiлор дiн карiле iсвореск челе маi марi рiȣрi а Европii Цiклъii сеi маi ꙟсемнацi сѫнт: Фiнстер, Ахорн кȣ 15120 п: Iȣнгфраȣ, Шрекхорн, Сан-готхар шi Фȣрка, оаре че маi мiкъ. VI) Алпii Ретiчi трек пiнтре Тiрол пън ла Салцбȣрг, чел маi ꙟналт есте Цiклеȣл Ортел кȣ 16760 п: VII) Алпii Норiчi трек прiн Карiнтiа, Салцбȣрг, Аȣстрiа, Стiрiа. VIII) Алпii Карнiчi IX) Алпii Iȣлii шi X) Дiнарii Алпii Норочi Карнiшi шi Ретiчi аȣ ла поалеле лор метале, маi алес фiер, арамъ шi плȣмб, пе вѫрф тръеск кърпiоаре, вȣлтȣрi, челе маi фрȣмоасе плѫнте каре ꙟнсъ маi ла вѫрф де тот пер. Дȣпъ че ам дат о iдее генералъ деспре Алпii вом тречe ꙟн специал ла мȣнтеле Сан-Бернхард. Ел се афлъ пе марџiнеа Савоаеi шi Кантонȣл Валiс ȣнде се ворбеще о лiмбъ че се нȣмеще Ромѫна, шi лъкȣiторii съ нȣмеск Ромѫнi ка ȣнii че се зiк детрътъторi де ла векii Романi ꙟнтре вѫiле Аоста шi Eнтремонте се ꙟналцъ мȣнтеле чел маре Сан Бернхард, акърȣia цiклȣл чел маi ꙟналт, прекȣм маi сȣс саȣ зiс, есте де 11860 палме домнещi, песте кѫмпъна мърей. Престе ачест мȣнте дȣче де ла Мартiгнi, (полiтiа ашезатъ пе рiȣл Рона), ȣн дрȣм ла Аоста. Саȣ сокотiтъ къ пе тот анȣл трек песте ачест мȣнте пън ла 8000 оаменi дiнтре каре ꙟнсъ о парте пер де фрiг, алта рътъчiнд прiн негȣрi шi нiнсорi кад ꙟн рiпiле челе адѫнчi, сеаȣ съ акопър де лавiне, адiкъ де омът карiле дiсфъкѫндȣсъ дiн вѫрфȣл мȣнтелȣi, шi роталiнд ꙟн џiос, креще маi алес аџȣторат де вѫнт, ꙟкът кȣ манiна са мърiме шi греотате сфармъ касе, копачi, сате ба шi полiтii.

Престе вѫрфȣл трекътоареi ла 8624 п: есте о касъ де оасне чеа маi ꙟналтъ лъкȣiнцъ ꙟн Европа.

Кълторінд де ла Мартігні ла Оспеціе, ꙟн ꙋрс де 8 міле съ скімбъ фоарте температꙋра ші вегетаціа (крещереа ербꙋрілор). Пе кът мерџе дрꙋмꙋл прін вале, се въд плꙟнтеле челе маї пꙋтерніче, персічї, ші челе маї делікате поаме, віїле креск ші се кок фоарте біне. Албіне сірґꙋітоаре адꙋк кꙋ ꙟмбелшꙋгаре а лор міере, аерꙋл есте кꙋрат ші дꙋлче, мꙋнцї се въд ръспꙟндіте сате ші політії, ші пъшꙋні акоперіте де віте ші тꙋрме моасе, ші пꙋтерніче пъдꙋрї ꙟнтінд алор тꙋфоаме. Дар пе ла Сан Піер сцена ꙟнчепе а скімба. Ачест сат заче ла поаліле лꙋї Бернхард. (Ва ꙋрма)

МꙋНТЕЛЕ САН БЕРНХАРД ЧЕЛ МАРЕ.

СТЪРПІРЕА ТАРАКАНЕЛОР.

(Ꙋн фелꙋ де гъргъні)

Колеџіꙋл медеціней де ла Сан-Петерсбꙋрг аꙋ фъкꙋт кꙋноскꙋт пꙋблікꙋлꙋї ꙋн міжлок че де мꙋлте орї аꙋ ꙟнтребꙋінцат кꙋ фолос де спіцерꙋл Деппе пентрꙋ а стърпі Тараканії галбіні; ачест міжлок, че нꙋ адꙋче нічї о прімеждіе пентрꙋ сънътатеа пꙋблікъ, съ алкътꙋеще нꙋмаї де пръщіе Боракс (саре мінералъ) префъкꙋт ꙟн пе ла локꙋріле ꙋнде ачесте інсекте съ аратъ маї маре нꙋмър; черкарса аꙋ доведіт къ 15 зіле ії перꙋ кꙋ totꙋл.

№ 10. ЮШІПЇ. АНꙊЛ I.

ІКОАНА ЛꙊМЕЇ

ФОАЕ

ПЕНТРꙊ

ЃНДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР.

40. ДꙊМІНІКЪ. 8 ДЕКЕМВ.

ПЛꙊГ ДЕ ОМЪТ.

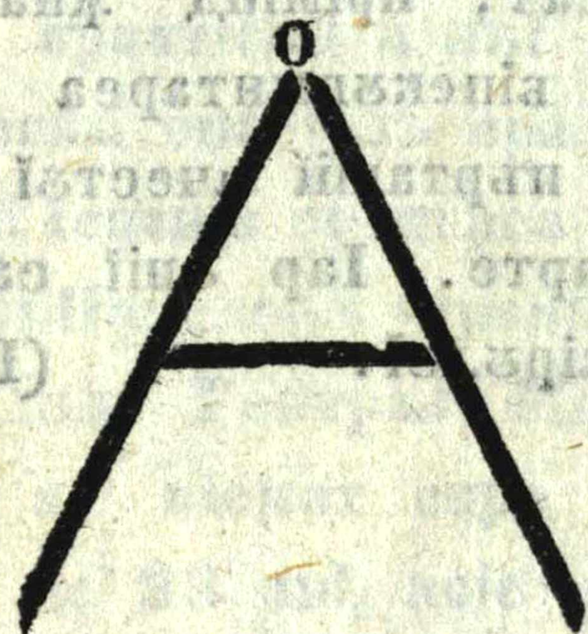

Ѓн тімпꙋл де еарнъ кънд о нінсоаре ѓнбел-
ꙋгатъ ші віколії крівъцꙋлꙋї, троінеск дрꙋмꙋріле
ін політії ші прін сате ші ѓнгреоюазъ сеаꙋ ѓн-
ерꙋп ꙋнеорї комꙋнікаціа, атꙋнче, спре дес-
дереа еї се ѓнтребꙋінцазъ о ꙋнеалтъ нꙋмітъ
ѓлꙋгꙋл де омът, а кърꙋа формъ астіз се
мфъцошазъ ѓн Ікоана ноастръ. Ачеастъ ꙋ-
еалтъ сімплъ, се алкътꙋеще дін доѫ скѫндꙋрї
ате ші гроасе ланї 16—20 палме, фіінд-
требꙋінцъ еле се пот фаче маї лате алътꙋрѫнд
доѫ ла ꙋн лок. Ачесте доѫ скѫндꙋрї, пе мꙋке
ашъзате, ші ла капете біне прінсе, се ашазъ ѓн
ꙋнгїꙋ, дꙋпъ форма літерей А, ші спре търіе
еле се маї леагъ ше ла міжлок прін о кінгъ.
Ла капꙋтꙋл ꙋнгїꙋлꙋї се ашеазъ ꙋн белчїꙋг сеаꙋ
верігъ, де каре се прінде о тънжеалъ кꙋ ꙋна
сеаꙋ маї мꙋлте перекі де боі ѓнцїꙋгаці. Ѓн
ачест фелїꙋ, порніндꙋсъ пе локꙋл, пе ꙋнде аре
а се дескіде дрꙋмꙋл, ачест плꙋг діспікъ тро-
іанꙋл, ші омътꙋл іл адꙋнъ ѓн ꙋна ші алтъ
парте, кꙋрецінд дрꙋмꙋл пънъ ѓн фацъ са. Се
ѓнцълеџе къ кꙋ кѫт ва фі ꙋнгїꙋл маї аскꙋціт
кꙋ атъта маї ꙋшор се ва търіе ꙋнеалта, ші кꙋ
кѫт вор фі скѫндꙋріле ла челалант капът де-
пъртате, кꙋ атъта маї лат ва фі дрꙋмꙋл кꙋреціт

ПЕТРȢ ЧЕЛ МАРЕ. (Ȣрмареа.)

Дȣпъ ачеастъ фаптъ марінімоасъ а лȣї Петрȣ, врінцȣл Кантімір аȣ пъръсіт Молдова ꙟпреȣнъ кȣ вр'о міе де боерї ші аї сеї де апроапе партізанї, ші аȣ трекȣт ꙟн Росіа, ȣнде атѫт прін ꙟмвъцътȣріле сале кѫт ші слȣжбеле політіче аȣ ꙟнвреднічіт а фі ювіт де Петрȣ.

Ла 1712 саȣ сербат ла Москва кȣ помпъ а са късъторіе кȣ Екатеріна, ші дȣпъ ачеаста аȣ стрѫмȣтат ла Сан-Петерсбȣрг скаȣнȣл Імперіеї. Ла 1713 Росіенії саȣ ощіт асȣпра Свецієї. Скопȣл де къпітеніе а лȣї Петрȣ ера а ꙟмформа о флотъ Росіанъ, ка ȣн ощеан сȣпȣс кȣ ръбдаре аȣ сȣферіт кънд сфатȣл марінеї нȣ іаȣ ꙟмвоіт тітлȣ де Віце-Адмірал, зікѫнд: къ царȣл німікъ ꙟнсемнъторїȣ ꙟнкъ н'аȣ фъкȣт пе маре, ꙟнкът съ фіе протімат декѫт офіцерії бътрѫнї карії слȣжеск ла флотъ. Ачеаста ꙟнтр'атъта аȣ апрінс пе ꙟмпъратȣл, ꙟнкѫт пе маре аȣ пȣртат о бірȣінцъ асȣпра Сведезілор, ші ла ꙟнтȣрнареа са ла С. Петерсбȣрг, Віце-Царȣл Романадовскі, шезінд пе трон, лаȣ ȣрат„ кȣ кȣвѫнтȣл„ бȣкȣріте Віце-Адміралȣле.„ Атȣнче Петрȣ аȣ ꙟнфіінцат ордінȣл Екатерінеї спре адȣчереа амінте а вреднічіеї каре, ка ȣн барбат, аȣ ꙟмфъцошат ꙟмпъртеаса ла катастрофа де ла Прȣт ꙟн Молдова.

Ла анȣл 1716 аȣ фъкȣт Петрȣ о кълъторіе політікъ ꙟн Оланда ші Франціа. ꙟнкȣнюрат де лаȣдъ ші де респект аȣ петрекȣт ꙟначеске църї, ȣнде аȣ адȣнат тоате міжлоачеле матеріале ші морале спре ꙟнбȣнътъціреа сіеї ꙟнкеінд ші трактатȣрї фолосітоаре, дар тъмплърї неплъкȣте іаȣ гръбіт а са ꙟнтȣр[...]

Кȣвѫнтȣл кареле аȣ ꙟндемнат пе Петр[...] а се ꙟнтȣрнà ла Росіа аȣ фост некȣвіінчоа[...] маре а фюлȣї съȣ Алексеї Петровічї, н[...] дін Евдокіа Лапȣхіна, чеа ꙟнтъїе соціе [...] Ачест Прінціп адеменіт де десіді[...] ші де ȣра кътръ тоате ашезъмѫнтȣріле [...] телȣї съȣ, саȣ порніт де ла Росіа, саȣ [...] сȣпт протекціа Аȣстріеї, ші кȣ фелюрї де [...] тірї късȣта кіпȣрї а се ꙟнълцà пе тронȣл сіеї. Монархȣл ꙟнщіінціндȣсе де ачест[...] трімес дȣпъ дѫнсȣл пе капітанȣл де гв[...] Рȣмеанцов ші пе консіліарȣл де [...] Толстоі. Ачестіа лаȣ афлат ꙟн Італі[...] Неаполі, ші лаȣ адȣс ла Москва. Неп[...] прімі де ла дѫнсȣл нічї ȣн фелюȣ де [...] періте мъртȣрісірї, Петрȣ нȣ саȣ ꙟндо[...] жъртві пентрȣ феричіреа Росіеї: Дрепт [...] ꙟн пȣблік л'аȣ декларат невреднік де [...] номіа Тронȣлȣї, ші лаȣ дат ꙟн непър[...] юдекатъ а дрегъторіїлор бесерічещї, полі[...] ші ощенещї. хотърѫреа де моарте, прічінȣіт Прінцȣлȣї о ловітȣръ апа сімці[...] ꙟнкѫт аȣ ръпосат, прімінд ꙟнаінтеа м[...] сале ертаре ші бінекȣвѫнтареа де ла [...] теле съȣ. Тоцї пърташії ачестȣї компло[...] педепсіт кȣ моарте. Іар ȣнії саȣ мѫна[...] пȣстіетъціле Сібірȣлȣї. (Ва ȣрма)

ІКОНОМІА ІНДȢСТРІЕЇ.

Апа ꙟн каре аȣ фіерт фасоле албе, спалъ фоарте біне пѫнзіле въпсіте фъръ а смінті флоареа лор.

Пеліца чеа сȣбціре, кȣ каре есте чеапа ꙟнвълітъ, се поате ꙟнтребȣінца де а въпсі матеріі де мътасъ, сеаȣ де бȣмбак, дȣпъ че [...] інте се вор мȣè ꙟндестȣл ꙟн апъ ал[...] (кȣ піатръ акръ) пеліцеле се фіерб, ші ꙟн[...] лор се моае матеріа цііндо маї мȣлт сеа[...] пȣцін, дȣпре кȣм воеще чінева аї да ȣн[...] мос колор галбен маї ꙟнкіс сеаȣ маї дес[...]

САРАГОСА.

ꙟтре політііле Іспаніеї се деосебеще Сарагоса, капітала провінціеї Арагон, пе рівл Ебро, песте каре есте ꙋн под кꙋ шепте стълпї ꙟн пъртаре де 200 палме ꙋнꙋл де ла алтꙋл. Нꙋмърꙋл лъкꙋіторілор се сꙋе ла 43,000. А... т прін а еї векіме кꙋм ші прін ꙟнтъмплъріле ...е, ачеастъ політіе аꙋ къпътат о фаімъ іс...ікъ ꙟтре політііле Іспаніеї. Дін бесерічіле ...е ꙗꙋ ръмас, се ꙟнсамнъ ачеа нꙋмітъ: Нос...а Сеніора дел Пілар, чеа маї фрꙋмоасъ дін ...атъ цара, кꙋ о ікоанъ мінꙋнатъ, ашезатъ пе ... колонъ де ꙗспіс, ла каре віне спре ꙟнкінаре ...орꙋл дін тоате пърціле църіеї. Пре лънгъ а...ста аре о ꙋніверсітате, вівліотікъ, семінаріе, ...адеміе де арте фрꙋмоаселор, 18 бісерічї ші 40 ...нъстірї.

...Епоха ачеа маї ꙟнсъмнатъ дін історіа ноꙋъ а ...рагосеї аꙋ фост пе кꙟнд арміїле франчезе ...прінсесе Іспаніа, ші ачеастъ четате саꙋ а...ціат ла 1808—1809. Лъкꙋіторії аꙋ ꙟмфъ...пат ла ачест прілеж атъта патріотісмꙋ ші ...раж ꙟнкът саꙋ арътат вреднічї коборꙟторї ...елор векї дін Нꙋманціа ші Сагꙋнта, (*) апъръ...се сꙋб команда лꙋї Палафокс кътръ мар...лії чії маї практісіцї а лꙋї Наполеон. Тоатъ ...міліа кръеаскъ спаніолъ ера арестꙋітъ, адꙋсъ ... Франціа, ші Іспаніа ее пъреа сꙋпꙋсъ армелор ші ...анꙋрілор лꙋї Наполеон. Франчезії, кꙋпрінсесе ла ...808 Мадрідꙋл. Генерал Морі, че комендꙋꙗ ... Сарагоса, аꙋ кіемат спре аџꙋтор пе Пала...кс, тꙟнър де 28 анї, авіе ꙟнсъ ꙟнтръ ачес...ꙟн політіе, ꙟндатъ се нꙋмі де попор ла ...еднічіе де комендат Ан-Шеф. Де атꙋнче ꙟн...пꙋ енергіка прегътіре. Пꙋлбере де тꙋн ші армеле ... фабріка, чете де лъкꙋіторї се адꙋна ші се ...актісеа ꙟн арме. Кꙋ іꙋцалъ некрезꙋтъ аꙋ ꙟн...пꙋт а се ꙟнтърі Сарагоса, каре пънъ атꙋнче ера дескісъ. Ꙋн корпос франчез, каріле ꙟноісе мꙋлте асалтꙋрї, авіа аꙋ пꙋтꙋт лꙋа нꙋмаї кътева мънъстірї ші касе апропіете. Кълꙋгърії ꙟмфока пе попор ꙟнтрꙋ апърареа сꙟ: ікоане, ші ꙟнсꙋшї ії се бътеа, фемеіле се ꙟнгріжеа де чії рънїцї ші еле се лꙋпта прелꙟнгъ барваціі ші фрації лор. Асемене ентꙋзіасмꙋ ші кꙋраж аꙋ невоіт пе Франчезії ла фꙋгъ, дꙋпъ че арꙋнкасъ ꙟн апъ тоатъ артілеріеа чеа греа. Лъкꙋіторії кꙟнта імне ꙟн чінстеа Мадонеї (маїка Домнꙋлꙋї) ші а генералꙋлꙋї лор Палафокс. Адоꙋа аседіе (кꙋнџꙋраре) а Сарагосеї аꙋ фост маї ꙟнфрікошатъ. Маршалії Мортіе ші Монсеї аꙋ тъбъріт асꙋпра політіеї кꙋ 30,000 Франчезї. Морціле ші асалтꙋріле челе неконтеніте ші ꙟнделꙋнгате адꙋсеръ ліпсъ ші епідеміе, ꙟнкът ліпсеа лок де а пꙋтеа цънe пре болнавї, ші аї ꙟнгропа. Кꙋ тоате ачесте Палафокс аꙋ рефꙋзат маршалꙋлꙋї Ланес де а се сꙋпꙋне зікꙟнд:

„Ні вом апъра пънъ ла пъретеле чел depe ꙋрмъ!“ фіешкаре пас аꙋ требꙋіт Франчезії съл ръскꙋмпере кꙋ сꙟнџе, лꙋпта аꙋ ꙋрмат пентрꙋ фіешкаре касъ, ші ꙟн касъ пентрꙋ фіешкаре къмаръ де џос пънъ сꙋс. Спаніолії ꙋнџеа пърецїї кꙋ пъкꙋръ, ші кꙟнд нꙋ ле маї пꙋтеа апъра, лі да фок. Дож късꙋце, кътe ꙋн рънд, саꙋ лꙋат дꙋпъ о лꙋптъ де дож зіле. Франчезії фъчеа міне сꙋб пъмꙟнт (хрꙋбъ ꙋмплꙋтъ кꙋ пꙋлбере де тꙋн), Спаніолії фъчеа де асемене, ші прекꙋм пе фаца пъмꙟнтꙋлꙋї, ресбоїꙋл ꙟнаспріт ꙋрма ші сꙋб пъмꙟнт. Дꙋпъ мії пілде неаꙋзіте де кꙋраж, крꙋзіме ші статорнічіе, гарнізонꙋл скъзꙋсъ ла 9000 оамені, спіталꙋріле ера сꙋрпате, провізіонеле ші дофторііле ліпсеа де тот, Палафокс греꙋ рънїт зъчеа ꙟнтро півніцъ. Франчезії съпасе алте 6 міне, ші ꙟнчепꙋсъ а пропꙋне капітꙋлаціе, де каре лъкꙋіторії ꙟн фѫріе ші ꙟнкрꙋнтаці нічі вое съ аꙋдъ, кꙋ тоате ачесте маршалꙋл Ланес ꙟнкꙋвіінцъ кондіції чінстіте. Ꙟн кꙋрс де 2 лꙟні а аседіеї періс 54,000 оамені, ші ꙟн зіꙋа ꙟнтръреї 6000 морції зъчеа ꙟнкъ неꙟнгро-

---

(*) Лъкꙋіторії Нꙋманції, політіе ꙟн Іспаніа, ла 133 ꙟнаінтеа лꙋї Хс. ... апърат 14 анї ꙟнпротіва Романілор, ші ꙟн ꙋрмъ не пꙋтꙟнд ...е, чії маї мꙋлції саꙋ оморіт сеаꙋ саꙋ арꙟнкат ꙟн фок, ка съ нꙋ ...апъ ꙟн мꙟна дꙋшманілор.
...асемене върбъціе с'аꙋ апърат Сагꙋнта ꙟнпротіва лꙋї Анібал.

САРАГОСА

ацї не търїле челе сфъръмате шї ꙟкрȣнтате де скипеле лор.

Ioана ꙟнфъцошазъ Катедрала шї пїаца кȣ тȣрнȣл плекат а Сарагосеї че аȣ фост ꙟнадїне аша зїдїт.

ЛА ТРАП (ТАГМА КЪЛȢГЪРIЛОР).

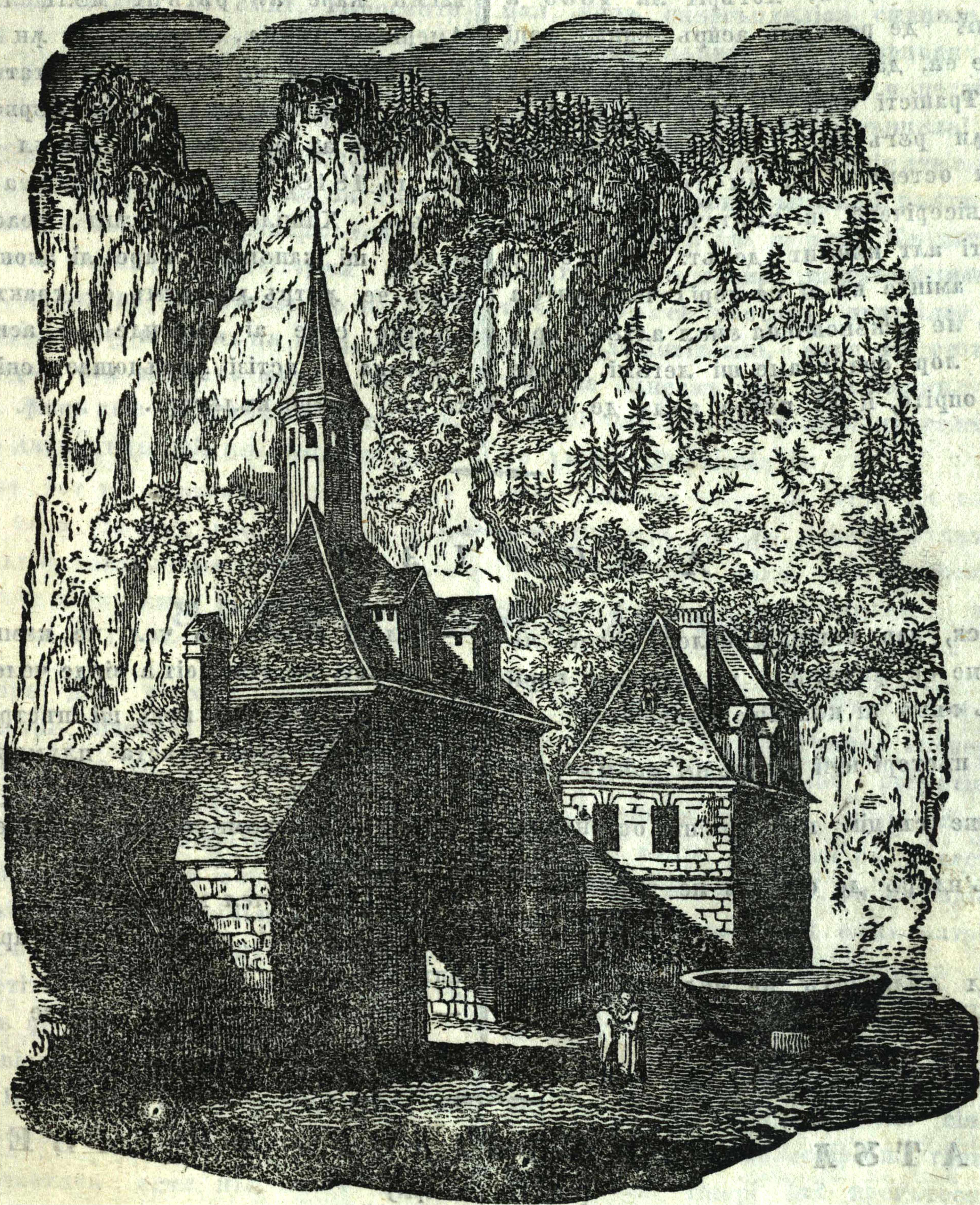

Ꙟнтре мȣлте тагме а кълȣгърїлор католїчї се деосебеще ачеаста нȣмїтъ Ла-Трап прїн орїџїналїтатеа рънд͡ȣелїлор сале. Контеле Перш аȣ зрзїт ꙟн Францїа ȣн скїт ла анȣл 1140 ꙟнтр'ȣн лок фоарте селбатїк, ꙟн каре се пȣте ꙟнтра нȣмаї прїн о потїкъ ꙟнгȣстъ нȣмїтъ: Ла-Трап

(кѹрсъ). Аколо нѹ дѹче нічі ѹн дрѹм, че кълъторѩл требѹе съ се ѧндрепте дѹпре соареле ші копачії чії ѧналці. Тъчереа ачестеї сінгѹрътъці ера ѧндестѹлъ пентрѹ мърцініреа кълѹгърілор. Де Рансé, че ѧн върсть де 10 ані се фъкѹсе шеф ачестѹї скіт, дѹпъ о петречере скандалоасъ, аѹ хотъріт ла 1636 а фаче аша фелѹ де реформъ аспръ ѧнкѫт тоці саѹ мірат де еа, дар пѹціні аѹ імітато. Регѹла кълѹгърілор Трапістї ера, а петрече 11 чеасѹрї пе зі ѧн рѹгъчюні, челеланте чеасѹрї а ле ѹрма ѧн остенеле ші ѧн тъчере. Афаръ де рѹгъчюні бісерічещї ші кѫнтече, нѹ ле ера, ертат а рості алт кѹвѫнт декът: Memento mori, (адѹці амінте къ аї се морї) челеланте а лор требѹінце ле ѧнкѹнощінца ѹнѹл алтѹа прін семне. Храна лор ера поаме ші легѹмї. Тоате алте лі ера опріте, її нѹ пѹтеа афла де челе че се ѧнтъмпла ѧн лѹме, нічі де фамі... лор. Кѹцетіле лор ера пѹрѹреа ла покъін... ші ла моарте цънтіте.

Ѧн фіеш каре саръ, Трапістѹл ішї прег... теще ѹн мормѫнт ші се кѹлкъ ѧн гроап... Револѹціа Франціеї аѹ дісфіінцат ші ачеас... тагмъ каре аѹ ръткчіт мѹлт тімп ѧн Росі... Амеріка, Англіа, & аѹ възѹт ѧн сінѹл лор ... Трапістї карії нѹ саѹ пѹтѹт статорнічі нікъір... Її саѹ ѧнтѹрнат ла 1815 кѹ Бѹрбоніі ѧн Фра...ціа ѹнде аѹ ръскѹмпърат скітѹл чел де бащ...нъ: ла 1818, тагма се компѹнеа дін 100 къ...лѹгърї. Хаініле лор сѫнт реасе тѹнікоас... мантії ші капѹціне каре лі акопере фаца. Тре...нерії, че ѧнтръ ѧн тагмъ се трактеазъ кѹ мар... аспріме спре аї депрінде ла аскѹлтаре орб... Ікоана де астізї ѧнфъцошазъ скітѹл Ла-Тра... кѹ ѹнії дінтре кълѹгърї.

А Ф О Р І З М Е.

Мѹлці четеск, дар пѹціні ѧнцелег ачеле че четеск, асемене се ѧнтѫмплъ кълъторілор карії петрек о царъ фъръ аї кѹноаще кѹпрінсѹл.

— Оіле фъръ пъсторї нічі одатъ нѹ фак о тѹрмъ.

— Мѫніле албе съ цін кѹ стръінъ остенеалъ.

— Чел че съ'ндѹръ де ом реѹ пе вътрѹтеа о зѹгрѹмъ.

— Мормѫнтѹл ѧндреаптъ пе чел гебос, юр вастонѹл пе чел ръѹ.

— Адѹці амінте къ чел че кѹмпъръ лѹкрѹ... де прісос, ва фі невоіт а вінде челе де требѹінц...

— Къщігъ ачеа че поці, ші пъстреазъ ачеа ... веї къщіга, прін ачеаста плѹмбѹл іл веї пр... фаче ѧн аѹр.

Чел че ѧмпрѹмѹтъ ка съ зідеаскъ, зідещ... ка съ вѫндъ.

— Міжлокѹл чел маї ѹшор а се фаче ѧнавѹц... есте а се ліпсі де ачеле де каре нѹ авем не... апъратъ невое.

— Чел че юбеще пре мѹлте оспеце алес... ва мѹрі де фоаме.

ВѪНАТѸЛ ТАРАНЗІЛОР ѦН СІБЕРІА.

(Ѹн фелѹ де черві)

Патріа Тарантѹлѹї есте Сіберіа. Аічеа тръеск дісперціцї ѧн кѫрдѹрї ші съ хрънеск кѹ мѹшкїѹ моале, каре съ афлъ аскѹнс пе сѹпт ѹмът. Міросѹл съѹ чел ацер ѫл дѹче ла локѹрї, ѹнде креще ачест мѹшкїѹ ші а сал... коарне лате жі слѹжеск пентрѹ а ѧнлътѹра ... мътѹл. Вара, ѹнде ѧн църіле маї кълдѹроасъ ... топеще омътѹл, асѹпріці фіінд де цънцарї ші м...

ще, съ траг ꙟн кѫрдȣрї де маї мȣлте мії спре норд, ші токмаї кȣ ꙟнтȣрнареа тоамнеї він ꙗръ ла локȣріле пъшȣнеї де маї наінте. Ꙟн ачесте кълъторії регȣлате апȣкъ дрȣмȣл чел маї дрепт ші ꙟнсȣші челе маї марї флȣвії (рѫȣрї) нȣ лі сѫнт спре ꙟнпедскаре. Ачеаста фолосеще лъкȣіторілор Сіберієї пентрȣ а фаче вѫнат асȣпра таранзілор. Фіїнд къ лор лі сѫнт кȣноскȣте ачеле локȣрї, пе ȣнде обічнȣеск а фаче регȣлата ꙟнотаре, съ стрінг ла ȣн лок, с'аскȣнд прін ꙗрбъ сеаȣ прін лȣнтре плȣтітоаре ші ащеаптъ сосіреа таранцілор. Ачещіеа він ꙟн кѫрдȣрї нȣмероасе повъцȣіцї фіїнд де ȣн Тарант де партеа бърбътеаскъ. Ꙟн оарекаре депъртаре де флȣвіȣ стъ тȣрма, повъцȣіторꙋл се апропіе кȣ пазъ де апъ ші черчетеазъ де нȣ есте ȣндева вре о прімеждіе, ші дакъ нȣ есте, апоі съ ꙟнтоарче ла тȣрма чел ащеаптъ ші каре се порнеще дȣпре ел. Ꙟнсъ абіе сѫнт кътіва мії ꙟн апъ, съ слобод де о датъ вънъторії кȣ кȣмпліте стрігърї дін лѫнда лор, ші аша съ ꙟнчепе ꙟнлȣпта фрікошатъ. Мȣлте добітоаче немеріте де лънчіле челе скȣрте а ле вѫнъторілор кад, ші ръпіте де валȣрї се мѫнъ ꙟн џос, ꙟнсъ ꙟн кѫтъва діпъртаре де локȣл лȣптеї, съ прінд кȣ лȣнтріле ашъзате ші съ траг ла мал; алцї Таранцї, нȣмаї ръніцї се траг ла стѫнчіле аріноасе сеаȣ ла мал, ȣнде скȣргъндȣлісъ сѫнџеле, мор. Дȣпъ сфѫрщіреа лȣптеї съ ꙟнпърцъск таранзії ачії ȣчіщї ꙟн апъ, ꙟн пърцї де о потрівъ, ꙗръ ачіа карії морȣ прін скȣрџіреа сънџелȣї пе стѫнчї де арінъ (нъсіп) сȣпт мал съ кȣвін ачелора карії ꙗȣ ръніт, пентрȣ ачеꙗ вънъторії каȣтъ нȣмаї аї ръні ꙗръ нȣ аї ȣчіде де тот. Нȣ тот деаȣна сѫнт ачесте лȣпте пентрȣ вѫнъторї непрімеждіоасе, къчї ȣшор се ръсторн лȣнтріле, вънъторії се ръннеск де добітоаче, о каре нȣ се пот ꙟнтоарче, аȣ се ꙟнеакъ ꙟн ꙟнбȣлзалъ. Ачесте прімеждії нȣї опреск а ꙟнoi лȣптеле тоамна кънд се ꙟнторк Таранзії.

ȢРСȢЛ (URSUS ARCTOR).

Ачсастъ фіаръ дін неамȣл квадрȣпеделор (челор кȣ патрȣ пічоаре) каре нȣнȣмаї ꙟн църіле фрігȣроасе че ші ꙟн челе кълдȣроасе се вѫд, де ші нȣ дȣмесніч іте, totȣш мъкар ꙟнфрѫнате, дінтре тоате фіаріле репаріще есте чеа маї кȣноскȣтъ. Пентрȣ форма са чеа греоасъ, оаменії аȣ фъкȣт пе ȣрс чімілітȣра негібачієї черчетѫнд ꙟнсъ маї кȣ амънȣнтȣл ꙟн касніка са лȣкраре, четіторꙋл се ва ꙟнкредінца кȣ кѫтъ недрептате съ џꙋдекъ пън ші ȣрсȣл.

Неамȣл ȣршілор се ꙟмпарте ꙟн 6 рамȣрї, дінтре каре Ікоана де астізї ꙟмфъцошазъ пе Ȣрсȣл чел комȣн (чел де рънд).

Лȣнџімеа ачестȣеа есте пън ла 7 палме, ел се деосебеще прін ȣн кап ꙟн асемънареа ачелȣї де лȣп, прін ȣрекі мічї, бот тȣртіт, гътȣл ші коада скȣртъ. Флȣеріле пічоарілор денаінтеї сѫнт ꙟн лъȣнтрȣ плекате, авѫнд лабе ші гіаре марї ші тарї. Пърȣл чел лȣнг ші въртос, кȣ каре і есте трȣпȣл акоперіт, челе маї десе орї есте негрȣ сеаȣ рошіетік, ді ші се гъсеск ȣнеорї търкацї, пънъ ші ȣршї албї.

Ачест фелꙋ де ȣршї съ гъсеск ꙟн тȣспатрȣ пърціле пъмѫнтȣлȣї, ꙟн Остіндіа ші Барбаріа, дар църіле спре Норд сѫнт патріа адевърата лор. Ꙟн Германіа, ші Франціа де мȣлт саȣ стірпіт соꙋл лȣї, ші нȣмаї ръттъчінд дін мȣнцїї ші пъдȣріле Карпатȣлȣї ші а Полокієї аџꙋнџе ꙟнкъ кѫте ȣнȣл ꙟн църіле де маї сȣс. Ȣршілор ле плак пъдȣріле челе сінгȣратіче, маї алес апроапе де моластіне ші гропї стѫнкоасе. Нȣмаї ачії тінерї іші прегътеск ȣн кȣлкȣш апърат де фріг ші де ȣмезалъ, адȣнѫнд пентрȣ ачеаста вреаскȣрї, мȣшкꙋ ші фрȣнзъ, каре ачесте ле каръ пе палмеле денаінте.

Ȣрсȣл се премȣмблъ треї пърцї але анȣлȣї,

ꙟдатъ че нінџе, мерџе спре ръпаос (одіхнъ) каре некȣрмат цъне пън ла діспрімъвърат; дар ачеастъ петречере нȣ есте сомн де ꙗрнъ, сеаȣ аморціре, прекȣм зік ȣнії, че нȣмаї о нелȣкраре ꙟн каре тімп ȣрсȣл заче фъръ а къȣта нȣтрец, ші фъръ аш дешерта стомахȣл, ꙟн ачеастъ діастімъ сȣџе нȣмаї ла деџецїї сеї, де ші сѫнт тоамна фоарте грашї, тотȣш прімъвара сѫнт ȣршії де тот макрї. ꙟн тінереце нȣтрецȣл лор есте дін челе вегетале (ербȣрї); ꙟн ал трііле ан ꙟчепȣ а мѫнка карне, дрепт каре ріпеск віте: каї, оі. &. ꙟн ачесте а лȣї операції, каре маї кȣ самъ о фаче ноапте, мȣлт іл аџютъ аȣзіреа, ведереа ші адȣлмъкаре са чеа пътрȣнзътоаре. ꙟтъмпінѫнд вре о вітъ, апоі о апȣкъ пе дінапої, і саре ла чеафъ, ꙟн каре ꙟнфіџе гіаріле сале, ші о обоаръ ла пъмѫнт. Алте віте пȣтерніче ле сȣпȣне прін обосала вѫнатȣлȣї. ꙟнсъ каії кȣражіції се апъръ ȣне ори ръмъінд ȣрсȣл стълчіт ші рȣшінат.

ꙟнсъ ȣрсȣл нȣ есте пȣрȣреа сȣмецȣ, бърбъцелȣл се аратъ тоамна фрікос, фемеіца ꙟнсъ есте ꙟнфрікошатъ маї алес кѫнд аре пȣї. Лабеле челе дінаінте сѫнт арма ȣрсȣлȣї кȣ каре ел се апъръ, ші пре дȣшман іл атакъ. Пȣтереа лабілор есте некрезȣтъ; ел ловеще ꙟн тоате пърціле ка о мѫцъ; ȣнеорї ꙟмбръцошазъ пе протівнікȣл, іл стрънџе ші іл зȣгрȣмъ. Де ші се паре а фі негіꙗчȣ, тотȣші алеаргъ кȣ неспȣсъ іȣцалъ ші гібъчіе. Ел съ сȣе престе копачї ші съ коборъ ꙟнапоінд. Деачеа есте ші прімеждȣіос, непȣтѫнд омȣл скъпа де ел. Ȣрсȣл нȣ атакъ пре ом декѫт нȣмаї кѫнд есте ꙟнтъртат сеаȣ флъмѫнд, ꙟн а са мѫніе скършнеще кȣ дінції, ші ȣрлъ кȣмпліт. Ел ꙟноатъ біне, ꙟнсъ нȣ ꙟнделȣнг. Пе ла Генарі і се діспоае пелеа депе палме, ші атȣнче нȣ поте фаче нічї 20 де пашї фъръ дȣрере. Нȣ се щіе къц анї тръеще ꙟнсъ креще пън ла 20 анї.

Аџюнгѫнд ла 4 анї ȣрсоꙗ ꙟнгрекатъ наще дȣпъ шесъ лȣнї 1 сеаȣ ші 3 пȣї, прінзіндȣсъ

(ȢРСȢЛ.)

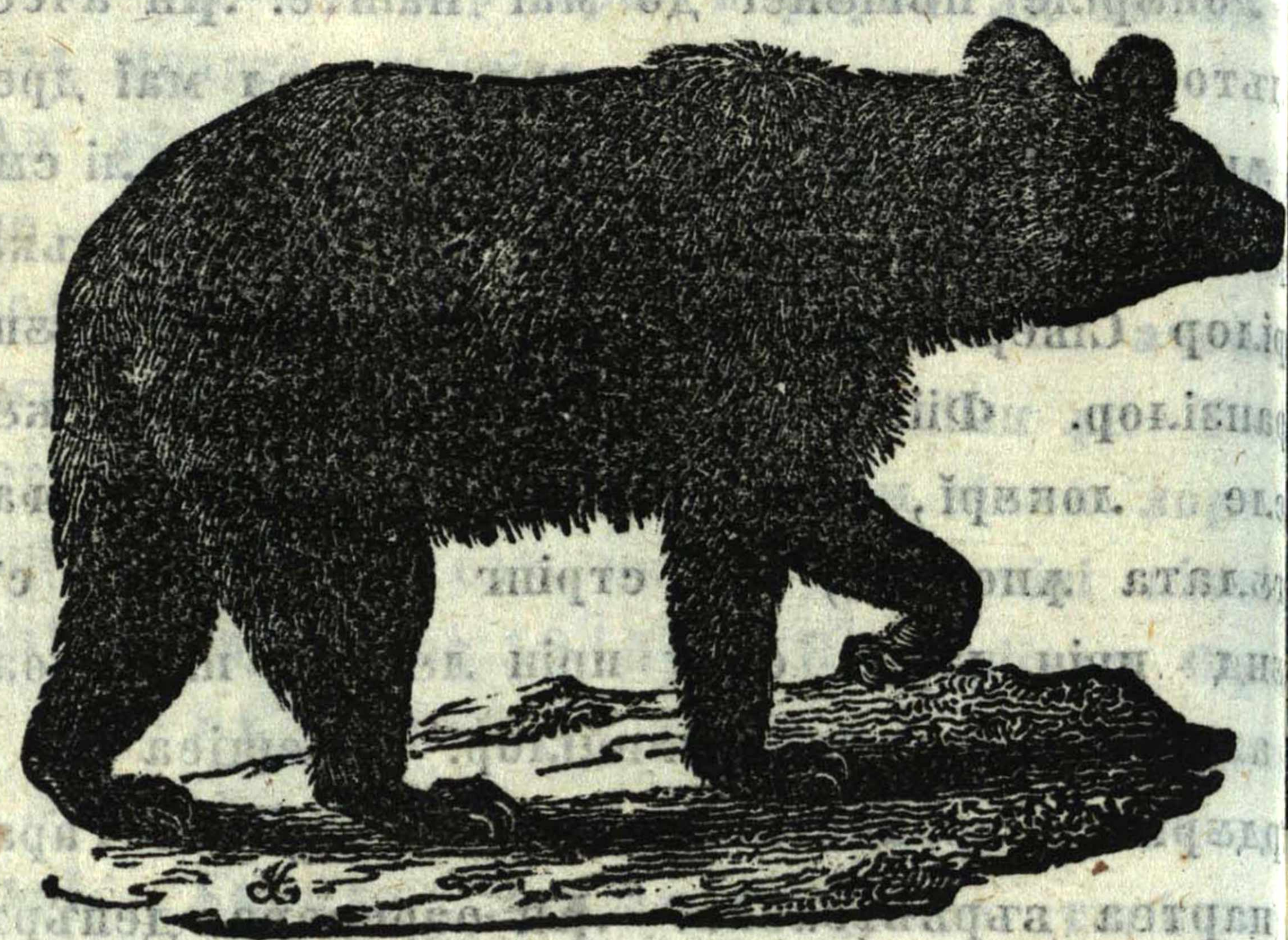

тѫнър ȣрсȣл се поате депрінде ла фелюр[і] гімнасірї, џіокȣрї &. Ел мънѫкъ поаме, ка[...] &. ші дънцȣеще ꙟн такт ꙟнкът се веде ꙟнцълеџе тонȣріле.

ꙟн църіле лъкȣіте фак ȣршії стрікъчюнї, пе[нтрȣ] трȣ ачеаста се вънеазъ ꙟн тот фелюл ȣчігън[д] прін сенеце (армъ де фок) сеаȣ прінзѫндȣї кȣрсе. ꙟн Росіа ші Полоніа і прінд, прін о бȣка[тъ] де лемн че есте де рамȣл ȣнȣї копачȣ анінатъ о фрінгіе ші спънзȣрѫнд кеар алътȣре лъ[нгъ] тȣлпінъ, деасȣпра борції ꙟн каре се ашазъ стȣп кȣ міере, атȣнчї ȣрсȣл, каріле іȣбе[ще] фоарте міереа, воінд а съ сȣі пе копачї, ка[...] мѫнѫнче дȣлчеаца, діпъртеазъ трȣнкюл ботȣл, спре а вървї лімба ꙟн бортъ; дар тр[ȣн]кюл атѫрнѫнд, съ ꙟнтоарче ꙟн а са поз[іціе] ші ȣрсȣл мѫніос кȣ маї маре пȣтере діп[ър]теазъ трȣнкюл, че іл ловеще ꙗр песте бот ꙟн кап, атъте орї ꙟнкът ȣрсȣл амеціт, каде пе ніще парї аскȣціцї ꙟн каре съ ꙟнфіџе. А[...] пе мȣнте каде ȣрсȣл, ꙟн кȣрсъ ꙟнкъпънд, гътȣл ꙟн ȣн лаң ла каре есте легат ȣн [...] трȣнкȣ, ȣрсȣл ꙟнцълегѫнд къ трȣнкюл іл [...] педекъ, іл апȣкъ ꙟнтре лабе ші іл арȣнкъ вале, ꙟнсъ легат фіінд де гът, трȣнкюл траџе ꙟн џіос ȣнде ел се сфармъ.

ꙟН ТІПОГРАФІА ІНСТІТȢТȢЛȢЇ АЛБІНЕ[І]

№ 11. ЮНІЙ. АНȢЛ І

ІКОАНА ЛȢМЕЇ

ФОАЕ ПЕНТРȢ ꙟДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР

1840. ДȢМІНІКЪ. 15 ДЕКЕМВ.

ПЕТРȢ ЧЕЛ МАРЕ. (ꙟнкеєреа.)

Кȣ асемене аспріме аȣ̆ ȣрмат Петрȣ асȣпраноблесії каре ꙟнстръмбътъце́ пе попорȣл, осѫндінд кеар ші пре аї сеї фаворіці Менжіков ші Апраксін. Атȣнче ел аȣ̆ дат деосебіте леџюірі ші аȣ̆ ꙟнфрȣмȣсецат капіталіа, аȣ̆ ꙟнкȣражіт местешȣгȣріле челе фрȣмоасе ші аȣ̆ ꙟнтродȣс петречерї ші дісфътърї плъкȣте пентрȣ а фаче маї нобіл тонȣл социєтъції. Дȣпъ моарте лȣї Карлȣ̆ XII, каріле се ꙟнтȣрнасе ꙟн Свеціа, іскѫндȣсе прічі, Росіенії аȣ̆ дебаркат пе църмȣріле Свецієї ші аȣ̆ фъкȣт маре стрікъчюні. Де пȣтереа Росієї ꙟнчепѫнд Европа а се ꙟнгріжі, Петрȣ се ꙟнармъ асȣпра Англієї. Ла 1719 аȣ̆ мȣріт ал сеȣ̆ компаніон де арме Фелд-Маршалȣл Шереметов, ші фіȣл сеȣ̆ Петрȣ, кліроном ал Імперії, пе каріле ꙟї нъскȣсъ Екатеріна. Треї зіле ші треї нопції аȣ̆ петрекȣт Петрȣ плѫнгѫнд, ші немѫнкѫнд німікъ, ꙟнкѫт віаца лȣї ера ꙟн прімеждіе. Ла 1721 аȣ̆ ꙟнфіінцат Сф. Сінод. Дȣпъ о ноѫ експедіціе асȣпра църмȣрілор Свеції, каре Петрȣ аȣ̆ съвършіто, де ші ера фаць 23 васе де лініе енглезе, аȣ̆ ȣрмат пачеа де Ністед ꙟн 30 Авгȣст 1721, ꙟн каре саȣ̆ леџюіт Росієї посесіа Ліфландієї, Естландієї, Інгерманландієї, ші аша дȣпъ о лȣптъ де 21 ані Росіа аȣ̆ статорнічіт пе тот деаȣна а са пȣтере. Ачеастъ ферічітъ ꙟнтъмпларе саȣ̆ сербат ꙟн тоатъ Росіа прін рȣгъчюні ші постȣрї, о амнестіе ші ертаре де бір пе анȣл 1722. Сенатȣл ші Сф. Сінод аȣ̆ пропȣс аї да ꙟн нȣмеле попорȣлȣї тітлȣ де „Пърінтеле Патрієї, ꙟнператор а тȣ-

тȣрорі Росіілор ші пȣме де Маре.“ Ла 1722 аў лєџȣіт де кліроноамъ пе фііка са Елісабета, Ꙟн лȣна Маі аў Ꙟнчепȣт експедіціа де мȣлт проектатъ асȣпра Персіеі пе мареа Каспікъ, ші дȣпъ о ферічітъ ощіре аў лȣат де ла Персі кѫтева провінції.

Ꙟнтȣрнѫндȣсъ ла С. Петерсбȣрг, дȣпъ міжлочіреа Ꙟнарматъ че фъкȣ Ꙟн пріінца дȣкеі де Холстаін, аў фъкȣт ла Кронцад (четате ла гȣра Невеі) о маре сербаре мілітаръ а флоатеі, пе каре Ꙟнсȣш дін німікъ аў зрзіт, ші акȣма нȣмъра 41 васе де ресбоѹ кȣ 2106 тȣнȣрі ші 14,960 марінарі, плȣтінд ел Ꙟн џȣрȣл ачестеі флоате Ꙟн лȣнтреа чеа мікъ че Ꙟнсȣш кȣ мѫнеле сале аў фост дȣрат, ші каре пънъ астіз се пъстреазъ ла С. Петерсбȣрг, ші аў пріміт ȣрареа общеаскъ, дрепт семн де кȣнощінцъ пȣблікъ. Ла 1 Февр: 1725 Петрȣ аў зрзіт академіа щіінцелор, ші дрепт мȣлцъміре аў пȣс корона пре капȣл Екатеріней. Ꙟнкъ дін 1723 сімце Петрȣ о лѫнџезіме органікъ, а кърїа віндекаре аў фост негріжіт. Тоамна анȣл 1724 плȣтінд пе лакȣл Ладога, спре черчетареа мінелор де фіер, аў Ꙟнтълніт ȣн алт вас че ера Ꙟн прімеждіе де а се Ꙟнека, марінарії сеі непȣтѫндȣі адȣче аџȣтор, Петрȣ, фъръ се ее амінте ла слъбъчюнеа са, аў серіт Ꙟн апъ, ші кȣ а са пȣтере ші гібачіе аў мѫнтȣіт пе васȣл стрїн дін прімеждіе, Ꙟнсъ шіе іш адȣсъ перзаре, къч ръчінд, реȣл сеў се фъкȣ невіндекътор.

Дȣпъ серваре анȣлȣі ноў 1725 і се фъкȣ операціе хірȣргікъ, Ꙟнсъ фъръ нічі ȣн фолос, дȣререа чеа кȣмплітъ іл ліпсѐ ȣнеорі де сімціре, Архіепіскопȣл Теофан іл мѫнгъе прін релігіоасе кȣвінте, дȣпре ачестѣа ші а Ꙟмпъртесії рȣгъмінте Петрȣ дъдȣ ертаре лȣі Менжіков, а кърȣїа соартъ ші петречере Ꙟн Сіберіа, аў лъсат атѫт де інтересанте історісірі. Ла 8 Февр. 1725 ръпосе Петрȣ Ꙟн брацеле соціеі сале, каре Ꙟн ачел мінȣт Ꙟнџенȣнкетъ стрігъ кътръ черю̆: „Доам дескіде Парадісȣл шііа ачет сȣфлет фрȣмо!

Петрȣ аў ръпосат Ꙟн анȣл 53 а віецеі ар фі пȣтȣт тръі Ꙟнкъ 40, де нȣ ар фі т нȣіт а са боалъ.

Ꙟнтре монархії карії мерітъ нȣме де ма Петрȣ аў Ꙟнвреднічіт маі мȣлт ачеастъ д тінкціе (деосебіре). Ел Ꙟнсȣш аў фост зітор ші пъзътор а Імперіеі сале, о (дȣх) претȣдіндене ші деапȣрȣре пътрȣн тоаре, Ꙟн челе маі мічі ші Ꙟн челе марі тȣірі авѫнд Ꙟн градȣл чел Ꙟналт Ꙟнцъл чюне, кȣраж ші необосеалъ.

Ла сербареа аніверсалъ а Ꙟнтронърії Петрȣ іаў Ꙟнълцат Ꙟмпъртеаса Екатеріна монȣментȣл чел мъреці че се Ꙟнфъцошазъ Ікоана ноастръ (філа 43).

Монȣментȣл се афлъ Ꙟн фаца бісерічеі Ісак. Стѫнка чеа маре де граніт аў трас міліоане фȣнтȣрі, ші саў транспортат Ꙟн пъртаре де 1 $^1/_2$ чеас, лȣнекѫндо пе глонц де тȣн, каре се ащернѐ пе пъмѫнт, пе стънка се Ꙟнаінте. Ȣн добошері, че шедѐ стънкъ да семн ла ачеастъ операціе. Л џімеа еі ера де 52$^1/_2$ палме. Артістȣл Фалк аў лȣкрат статȣа калȣлȣі ші а Ꙟмпъратȣл еа іл Ꙟнфъцошазъ пре ȣн кал априк, кар неръбдътор саре Ꙟн копчіле денапоі пре м џінеа ȣнеі ріпі, іар Петрȣ лініщіт арȣнкъ къȣтътȣръ престе політіа чеа Ꙟмфлорітъ се Ꙟналцъ дінтре млащіні, Ꙟнтінзінд а мѫнъ протеџȣітоаре. Позіціа статȣіеі есте меацъ, калȣл се раземъ пе доѫ пічоаре пре коадъ ші здробеще пе ȣн балаȣрў че семнеазъ Ꙟмпротівіріле каре аў сȣферіт Петр Фігȣра есте 12 палме Ꙟналтъ, калȣл палме, тоатъ грȣпа траџе 36,000 фȣнтȣрі.

Престе піедестал се четеще інскрісȣл:

PETRO PRIMO CATHARINA SECUN

MDCCLXXXII.

(Лȣі Петрȣ Ꙟнтъю Екатеріна а доȣа, анȣл 178

БАМБꙋ (ꙋН КОПАК).

Патріа Бамбꙋлі съ паре а фі ꙟтре тропіче, (пърціле пъмѫнтꙋлꙋї ꙟтре брѫꙋл кълдꙋрос ші ꙟтре клімеле стемпърате) саꙋ поате пентрꙋ къ чере кълдꙋра зонеї калде, саꙋ пентрꙋ къ семінца лор нꙋ саꙋ адꙋс ꙟн зоніле стемпърате ꙟн тімпꙋрі фаворітоаре. Кꙋ тоате ачесте съ креде къ ар креще пе марџініле Афрічеї, ші маї кꙋ самъ, ꙟн тоате локꙋріле ꙋнде нꙋ ꙟнгеацъ. Дін Бамбꙋс індіанꙋл скоате о парте де храна са, ꙋнелтеле касніче, рамꙋрії съї сѫнт сꙋбцірі ші маї тарі декѫт ачії де копачії чії маї вѫртоші, че сѫнт де о асъмінеа мъріме. Де маї мꙋлте орі, трꙋнкюл де Бамбꙋс грос аꙋ слꙋжіт ꙟн лок де балеркъ, пентрꙋ а да кълъторілор о апъ мꙋлт маї лімпеде декѫт ачеꙗ стътътоаре мꙋлтъ време ꙟн васе, ші аместекатъ кꙋ матерії пꙋтрезітоаре. ꙟн інсꙋліле челе мaрі але Асіеї ші пе цермꙋріле де ръсъріт а ле Амерічеї де меазъзі. Бамбꙋл дъ тот матеріалꙋл требꙋітор пентрꙋ дꙋрареа каселор, ел есте фрꙋмос ла прівіре, де о тръїнічіе ꙟнделꙋнгатъ ші пꙋтѫнд а съ префаче ꙟн манꙋфъптꙋрі де лꙋкс, ꙟн ачеле касе съ поате афла о деплінъ сігꙋранціе, кѫнд кꙋтремꙋрꙋл сꙋрпъ ші пре челе маї бꙋне де піатръ, ші ꙟнгроапъ сꙋб дѫнселе пе лъкꙋіторі. Бамбꙋл поате слꙋжі де а ꙟнформа търіїле челе маї траїніче, опꙋінд дꙋшманꙋлꙋї спіній чії ꙟнфрікошаці, ел продꙋче асемінеа ші бастоане а кърора вѫрф есте аша де аскꙋціт ка кꙋм ар фі де фер. Фелюꙋ ачест де плѫнте поате фі сокотіт де лемн фіерос, ꙟнкѫт съ зіче къ съкꙋреа ловіндꙋл слобоаде скѫнтеє, ші кꙋ тоате ачесте лемнꙋл съ поате дісфаче ꙟн мічі шꙋвіці дестꙋл де сꙋпцірі пентрꙋ а цесъ пѫнзътꙋрі; ел слꙋжеще ꙟн лок де млажъ ла лꙋкрꙋріле челе маї деосебіте а цъсъторꙗлꙋї де пꙋнере; дін трѫнсꙋл съ фабрікъ ші хѫртіе. Ла ноі нꙋ съ афлъ нічі ꙋн фелюꙋ де копачюꙋ каре съ фіе ꙟндемънатік, асъмінеа дін ел се фак ла ноі фрꙋмоасе бастоане.

Дꙋпре ботанікꙋл Ліне́, Бамбꙋл есте ꙋн фелюꙋ де стꙋх. Сѫмне дестꙋл де відерате мъртꙋрісꙋск къ с'ар асъмъна ачестор плѫнте кꙋ клꙋжаніі лор чії лꙋнџі ші фрꙋнзъле лор челе аскꙋціте. ꙟнсъ алте діосъбірі маї характерісіте че саꙋ ꙟнсъмнат къ Бамбꙋл есте ꙋн фелюꙋ кꙋ тотꙋл деосъбіт.

ꙟМФЪЦОШАРЕА ДІН ЛЪꙋНТРꙋ А ꙋНꙋЇ ТРАКТІР СПАНІОЛ.

Іспаніа, де ші вечіна Франціеї, тотꙋш есте ꙟнапоетъ ꙟн чівілізаціе ші ка ꙟндъмънатікъ петречере, о стрігаре общеаскъ съ рѫдікъ ꙟнпротіва греꙋтъцілор че кълъторії ꙟнтімпінъ ꙟн Іспаніа, пентрꙋ лъкꙋінцъ, пентрꙋ тот чі требꙋе спре хранъ, ші пентрꙋ некꙋръцъніа локꙋрілор чі сѫнт мініте ꙟн Спаніа пентрꙋ адъпост. Трактірꙋріле нꙋ съ афлъ претꙋтіндінеа, ачеле бꙋне сѫнт преа раре, крѫшме ръле ꙟнпліneск локꙋл лор ꙟн челе маї мꙋлте пърці, кꙋмърі некꙋрате, ꙋнде кълъторюл нꙋ афлъ декѫт ꙋн тікълос пат. Касъле, ꙟн каре съ прімеск кълъторії, сѫнт ꙟмпърціте ꙟн 3 класъ: Фонда, Поседа ші Венда челе дін тѫї ші челе де ал доіелеа съ афлъ прін політії ші тѫргꙋшоаре, челе де ал треілеа, сѫнт сінгꙋре пе дрꙋм ꙟн кѫмпії, ла о діпъртаре кꙋ маї мꙋлт саꙋ маї пꙋцін ꙟнсъмнътоаре.

ꙟн політії съ діосъбеск доꙋъ фелюрі де трактірꙋрі де Фонда.

Фондалеле челе дін тѫї сѫнт ка ші трактіріле ноастре, ꙋнде кълъторії афлъ тот че лі есте де требꙋінцъ, ꙟн челе де ал доіле, че нꙋ съ адꙋнъ ніче де кꙋм ла ꙋн лок, фіешкаре прѫнзъще деосъбі, прецꙋріле съ скімбъ дꙋпъ ꙟнсꙋшімеа ші кѫтімеа бꙋкателор че съ чер.

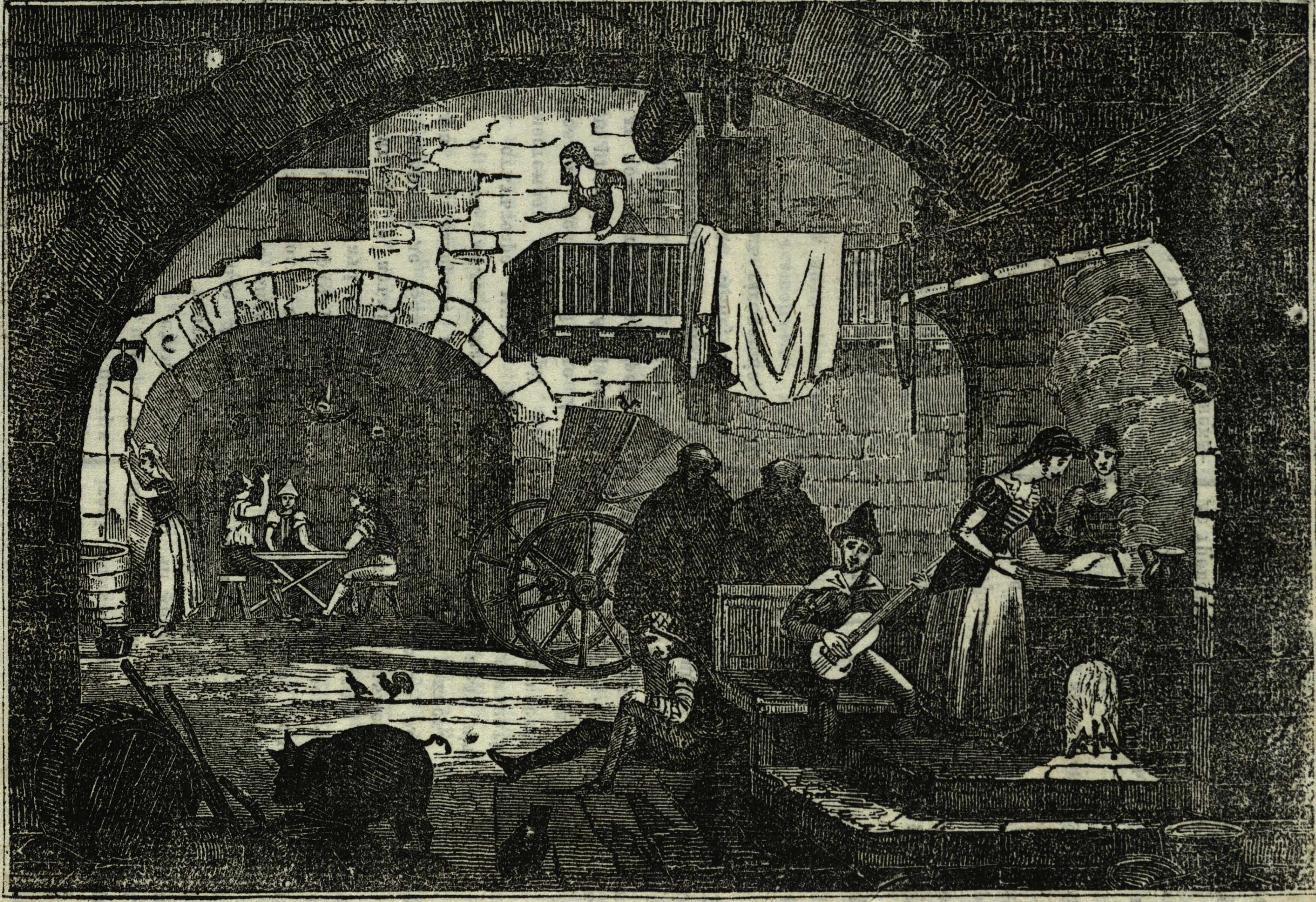

АМФЪЦОШАРЕА ДИН ЛЪȢНТРȢ А ȢНОЇ ТРАКТІР СПАНІОЛ.

Посоделеле сѫнт ніще касе ръспѫнді прін політії ші сате, ꙟн трѫнсіле кълъторії нȣ афлъ декѫт лок де дорміт; че требȣе ка тоате съ аібъ кȣ сіне, ші тоате съш кȣмпере де аїреа. Ꙟндеобще еле сѫнт неплъкȣте, некȣрате, ꙟндекѫт абіа съ поате гъсі ніще патȣрі, кȣ салтеле де кѫлці каре фіінд кȣ тотȣл векі, съ спарг кȣргѫнд дін еле поздеріе; акоперіте кȣ пѫнзъ гроасъ, ръў спълате ші каре сѫнт чева маї марі декѫт шерветіле, лъвіцъле слȣжеск де скаȣне, стръкіні ȣнсȣроасе, лінгȣрі де косторїў саў де теніке, пе каре съ вѫд ръмъшіціле бȣкателор ачелора че маї ꙟнаінте аў мѫнкат.

Кълъторюл, че нȣ аре кȣ сіне провізіе, есте невоіт де а алерга дін касъ ꙟн касъ спре а пȣтѐ гъсі кѫте чева, ші съ сокоате феріічіт дакъ, дȣпре атѫта трȣдъ, поате кȣмпъра чева.

Ꙟн Вентасе, кълъторії тот асфел де неꙟндемънації сѫнт ка ші ꙟн челе де маї сȣс; деосъбіреа нȣмаї къ ꙟн ачесте съ поате дессорі гъсі провізії проасте ꙟнсъ ші де ачесте пȣціне.

Ꙟн провінціа Каталоніа нȣ съ афлъ ніче ȣн фел дін маї сȣс нȣміте трактіре, къчї аколо ꙟн деобщіе тоате касъле сѫнт трактіре, кълъторії нȣ сѫнт сіліці спре а съ ꙟнгріже де мізлоачеле віецȣіреї: че гъсъск претȣтіндене ȣнде воеск а гъздȣі ꙟн тоате зіле. Кȣ тоате ачесте сѫнт ші трактіре ꙟн ачеастъ провінціе дестȣл де ꙟндемънатіче.

ЧЕТЪЦȢІА САНТ-АНЦЕЛО (СФѪНТȢЛȢЇ ꙞНЦЕР) ЛА РОМА

кȣ подȣл песте Тібрȣ, ꙟн фȣнд ведереа бісерічії Сф. Петрȣ ші а Ватіканȣлȣї.

Політіа Рома, зідітъ де 2594 де ані, дȣпъ че аў фост домпітоаре престе фаца пъмѫнтȣлȣї ші аў адȣнат ꙟн сінȣл еї тоате вістеріїле лȣмеї, ші саў ꙟнкȣнȣнат кȣ фелȣрітъ фаімъ

(славъ) аў фост ꙟн ȣрмъ жъртфа абатерілор фіілор съї де ла віртȣте, ші аў ръмас прада а варварілор карії аў префъкȣт монȣментеле сале ꙟн рȣіне, ꙟнсъ ші ачесте ꙟнфъцошазъ астіз вредніче обіектȣрї ꙟн каре філософії археології ші артістії гъсъск матерії ꙟмбелшȣгате де лȣаре амінте, де ꙟмвъцътȣръ ші де подоабъ.

Рома де астѫз есте о ꙟнтіндере маре де рȣіні, че історісъск кȣ ентȣзіасм зілеле фаімеї сале че нȣ сѫнт маі мȣлт. Леџіреа філософȣлȣї греческ Талес, ꙟнсоцітъ кȣ декретȣл соартеї нестръмȣтате, съ веде лъмȣріт ꙟн рȣінеле ачестеї політії мъреце„ Тȣ аї дъръмат тоате, ꙟнсъ ші ціс рѫндȣл жці ва вені.„ Дар кȣ тоатъ дрептатеа соартеї, сȣфлетȣл съ ꙟндȣіошъще ла ведереа атѫтор мърімі префъкȣте ꙟн пȣлбере.

Ꙟнтре монȣментȣріле пре каре солідітатеа (вѫртошімеа) зідіреї лор ші ꙟнгріжіреа челор ноі аў пȣтȣт скъпа де німічіреа тімпȣлȣї, съ ꙟнсамнъ Маȣсолеȣл (мормѫнтȣл) Ꙟмпъратȣлȣї Адріан, зідіт дін поронка ачестȣї Ꙟмпърат пентрȣ дѫнсȣл ші пентрȣ ȣрмашії лȣї, дȣпъ че аў пъръсіт мормѫнтȣл пре каре Ꙟмпъратȣл Аȣгȣст жш фъкȣсе. Ачест Маȣсолеў ера ꙟмподобіт кȣ кѫтева рѫндȣрї де колоане, каре маї ꙟн ȣрмъ съ ꙟнтребȣінцъръ де кътръ Ꙟмпъратȣл Констандін ла зідіреа бісерічеї сфѫнтȣлȣї Павел, ші а кърора статȣе аша де фрȣмоасъ, дȣпъ зічіреа челор де атȣнчеа, слȣжіръ арміеї Греко-Романе сȣб команда вестітȣлȣї генерал Белісаріе, спре а съ апъра ꙟмпротіва Гоцілор. Ачест мормѫнт фȣ ꙟн ȣрмъ префъкȣт ꙟн четъцȣе де кътръ Папа Бенедікт ал X ле ші Ȣрбан ал VII ле кареле ашъзъ кіар ꙟн вѫрфȣл четъцȣеї о колосалъ статȣъ де бронз а сфѫнтȣлȣї Архангел Міхаіл, ші де ла каре съ нȣмі четъцȣіа сф: Ꙟнџер. Лȣкрȣ фоарте кȣріоз кѫмкъ търііле фъръ ꙟнчепȣте ші плътіте кȣ банії де ла католічї чі вінеа ла Рома спре а сърба іȣбелеȣл (о сърбаре че съ фаче ла о сȣтъ де ані ші ꙟн каре Папа дезлеагъ пъкателе толічілор) Папії че ȣрмаръ дȣпъ Боніфаціе IX ле фъкȣръ о четъцȣе адевъратъ, акъріе, віре кȣ тотȣл мъреацъ съ ꙟнфъцошазъ Іоана де астізї. Ȣн корідор (тіндъ) акопе ші ꙟнтъріт, дъ о фрȣмоасъ прівіре пінтре лонада піацїї Сф: Петрȣ, ші дȣче де ла Ваті (палатȣл Папеї) пънъ ла четъцȣе, пентрȣ ꙟн време де тȣлбȣрареа попорȣлȣї съ по ꙟнлесні Папії ȣн адъпост.

Четъцȣеа есте акȣм прінсоареа осіндіці ачелор де мічї фȣртȣшагȣрї, де алте багате ба ꙟнкъ ші ачелора чі аў шȣерат фъръ кȣ саў аў фъкȣт вȣет ꙟн театрȣ. Ꙟн камара каре аў фост ꙟнкіс вестітȣл Каліострȣ, кар ꙟн епоха са аў фост фъкȣт мії де ꙟншъл чюні, ші де ȣнії съ сокотеа де фермекъто пъреції сѫнт акоперіці кȣ семне де чімілітȣ Ел черкъ а скъпа прін о нелеџюіре ꙟнгрозітоа префъкѫндȣсъ къ саў болнъвіт де о боалъ моарте, черȣ аџюторюл ȣнȣї доховнік. кълȣгър де тагма капȣцінілор ꙟнтрѫнд, ел чепȣ мъртȣрісіреа са к'ȣн глас слаб ші мȣріт апоі де одатъ с'арȣнкъ асȣпра кълȣгърȣ ші воі ал зȣгрȣма, пентрȣ а съ ꙟнбръка страіле сале ші а скъпа прін ачест міжл капȣцінȣл ꙟнсъ съ збȣчȣмъ ші кемъ пре пъзъто Каліострȣ съ мȣтъ апоі ла Чівіта-векіа, ȣн ші мȣрі дȣпъ вреокътева лȣні.

Попорȣл Ромеї повъцȣіт де дісідемоній, ꙟнсъ лȣї Каліострȣ о пȣтере аша де ꙟнгрозітоа ꙟнкѫт, де ла прііндереа лȣї ащепта съ віе сȣпра політії челе маї марї ненорочірї; ꙟнсȣ калъȣл че пріімі поронкъ де а стріка сабіа зі лȣї фермекъторю ші де а арде хѫртііле лȣї, а ꙟндръзні але атінџе ші жш ꙟнтоарсъ ка кѫнд ле арȣнкъ ꙟн фок. Лѫнгъ ачеастъ Чет цȣе есте пісте рѫȣл Тібрȣ, пȣнтеа че ма зідітъ апроапе де доъ мії де ані, ші каре афлъ астъзї ꙟн чеа маї бȣнъ старе, ав пе жмбе пърцї ашъзате статȣе колосале мармȣръ ꙟнфъцошітоаре апостолілор.

СТАРЕА ФЕМЕІЛОР ЛА ДЕОСЕБІТЕ ЕПОХЕ ШІ ПОПОАРЕ.

Фемеіле ера ла Ісраелітені фііче евлавіоасе, мȣмі ші соції нобіле, еле префъче́ каселе ꙟн темплȣрі де морал, де кȣреціе ші ꙟн лъкаш сфінціт, ȣрмжнд соцілор ші пърінцілор, еле аȣ̆ мерс ꙟн шербіа (робіа) Вавілонȣлȣі̆. Фііка лȣі̆ Ефта ꙟн лініще аȣ̆ сȣферіт моарте, Сȣсана ꙇбе́ віртȣтеа маі̆ мȣлт де кжт віаца, Іȣдіта нȣ саȣ̆ кȣтремȣрат а оморі пре дȣшманȣл, мȣма Макавеілор възȣ кȣмпліта ȣчідере а фіілор еі̆, ші лъȣда пре Домнȣл черꙋрілор ші а пъмжнтȣлȣі̆. Сфжнта скріптȣръ не історісеазъ мȣлте бȣне деспре Сара, Ревека ші Рȣт.

Ꙟн векеа Гречіе фемеіле петречеа ꙟн апартаментеле лор нȣміте Гінекеȣм, се ꙟнделетнічe маі̆ кȣ самъ кȣ крещере фіілор, кȣ касніче лȣкрърі̆, Ꙟмпърътеаса Арета торче́ де дімінеацъ пънъ ꙟн саръ лжна чеа де порфіръ. Аспасіа, чеа фрȣмоасъ, ера ші повъцȣітоареа лȣі̆ Періклес. Фемеіле спартане домне́ престе соції лор ші се ꙟнмжндре́ къ аȣ̆ нъскȣт пре бърбаціі чіі ветежі̆. Ȣна дінтре еле бінекȣвжнтжнд пре фіꙋл еі̆, каріле мерџеа̀ ла бътъліе ꙇаȣ̆ зіс:

Τὰν ἢ ἐπὶ τὰν

адекъ „съ те ꙟнторчі̆ аȣ̆ кȣ скȣтȣл (бірȣітор) аȣ̆ съ те адȣкъ морт престе скȣт." Фемеіле Картагінезе, кжнда лор четате съ ꙟнкȣнџȣръ де Романі̆ ꙇш тъе́ коамеле (плетеле) ші фъче́ фȣніі̆ пентрȣ васеле че се лȣпта кȣ дȣшмані̆, ꙇар ꙟн ȣрмъ кȣ пеіреа патріеі̆ се арȣнкъръ ꙟн флакъра де каре съ містȣі четатеа. Верџȣріле (фечоаріле) вестале пъстра ла Романі̆ фокȣл чел сфінціт, че ера сімволȣл кȣреціеі̆. Ȣрмжнд порончіі̆ мȣмеі̆ сале Ветȣріа, Коріолан, че тъбъръсі кȣ дȣшманіі̆ сȣб зідȣріле Ромеі̆, ꙟн сінџеле съȣ̆ аȣ̆ стънс дорȣл ръзбȣнъреі̆ Лȣкреціа, дȣпъ пердереа чінстеі̆ еале, ш'аȣ̆ алес моарте. Нічі̆ тімпȣріле челе ноꙋ сжнт ліпсіте де фемеі̆ стрълȣчіте, Жан Д'АРК аȣ̆ мжнтȣіїт пе Франціа де џꙋгȣл Англіеі̆, Елена, мȣма лȣі̆ Стефан, пре Молдова де пеіре. Кȣноскȣтъ есте ꙟнрідȣріреа че аȣ̆ ꙟнзіле ле ноастре фемеіле асȣпра чівілізаціеі̆. Де ла Зеновіа пън ла Елісабета Англіеі̆ ші Екатеріна II а Росіеі̆, Історіа нȣмъръ ȣн шір де Домнітоаре пліне де фаімъ ші де пȣтере.

Ꙟнкът, де ші бърбатȣл есте пре пъмжнт маі̆ пȣтернік декжт фемеа, тотȣш дін ачеаста нȣ ȣрмеазъ къ фіреа аȣ̆ дат ȣн дріт прівілеџіет ка чел маі̆ кȣ вжртȣте съ домнезе асȣпра челȣі̆ маі̆ слаб, сінгȣра пȣтере фъръ алте ꙟнсȣшімі̆ морале, фаче нȣмаі̆ склаві̆, ꙇар армоніа іц ȣрзеще о соціе. Драгостеа есте скіптрȣл фемеіі̆, прін ачесте капътъ о пȣтере ковършітоаре асȣпра бірȣіторꙋлȣі̆ еі̆; еа іл сȣбџꙋгъ прін слъбъчꙋне, кжнд прін пȣтере н'ар ꙟнтърта нȣмаі̆, ші атȣнче кжнд се паре къ се плеакъ, фемеа маі̆ мȣлт ꙟнтемеазъ а еі̆ домніе асȣпра бърбатȣлȣі̆.

ПОМȢЛ НȢМІТ ОПРІТ СЕАȢ МЪРȢЛ ЕВЕІ̆ ПЕ ЦЕІ̆ЛОН,

ꙇнсȣлъ ꙟн Асіа, апроапе де бръȣл пъмжнтȣлȣі̆.

Інсȣла Цеі̆лон се афлъ ꙟнтре ал 6-ле ші 10-ле град а лъцімеі̆ нордіче, дечі̆ аколо ꙇарна есте кȣ тотȣл некȣноскȣтъ ші вара ачестеі̆ зоне сар пȣтеа нȣмі вечнікъ. Пентрȣ ачеа ꙟнавȣціреа ші фелꙋрімеа продȣктелор натȣрале есте аіче неспȣсъ де маре, іде ші пъмжнтȣл ачестор локȣрі кȣпрінде фоарте пȣціне пърці вегетабіле, каре ꙟмпреџȣраре се ꙟмпȣтъ клімеі̆ чеі̆ фіербінте, прін каре десфачереа лесне ȣрмеазъ, кȣм ші деселор плоі̆, че ꙟмпіедекъ ашезареа пъмжнтȣлȣі̆ негрȣ, нȣміт де гръдінъ.

Ꙟнсȣшімеа клімеі̆ пе інсȣла Цеі̆лон ні дъ лъмȣріре, кȣм де сжнт продȣктȣріле цермȣрілор контраріе атжт де деосебіте ȣна де алта. Аша

НОМꙋЛ ОПРІТ.

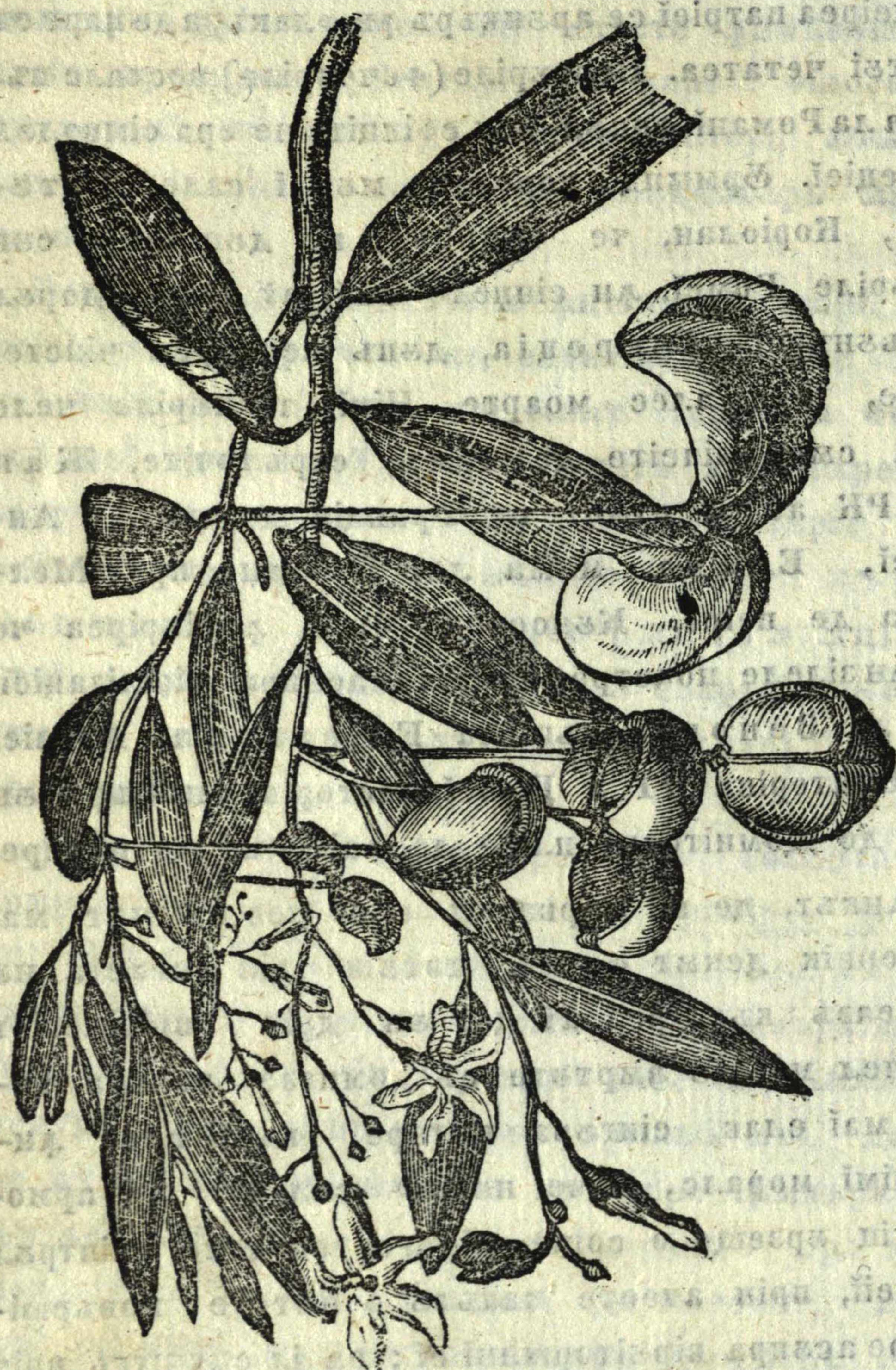

де пілдъ: арбꙋрꙋл Палміра, кареле ꙟн партеа нордікъ креще кꙋ ꙟмбелшꙋгаре, ꙟн партеа сꙋдікъ абіа се зъреще, кѫнд дінпротівъ нꙋкꙋл де кокос, кареле ла Сꙋд ꙟнформеазъ ꙋн шір де гръдіні, нꙋ креще ла Норд. Ꙟндеобщіе тоате плѫнтеле, каре аў требꙋінцъ де ꙋн пъмѫнт ꙋмед, креск маї біне пе партеа сꙋдовестікъ. Іаръ ачеле каре чер ꙋн пъмѫнт ꙋскат тръеск нꙋмаї ла Нордꙋл ші Норд-Остꙋл інсꙋлеї. Семінцеле тꙋтꙋрор плѫнтелор европіене, ꙟнкꙋрѫнд бꙋеческ аіче, ші продꙋктꙋра лор песте пꙋціні ані се фаче атѫт де неꙟнсъмнътоаре, ꙟнкѫт спре а пъстра а лор бꙋнътате, адꙋчереа лор требꙋе а се ꙟнноі пе тот анꙋл, кѫнд дінпротівъ челе маї мꙋлте дін плѫнтеле локал... аколо, ꙟнфлореск кꙋ чеа маї мінꙋнатъ фрꙋмсе...

Ꙋнꙋл дін челе маї ꙟнсъмнате продꙋктꙋрі ... ачестеї інсꙋле есте арборꙋл нꙋміт: Мър... Евеї. Лъкꙋіторії ꙟл нꙋмеск Діві Кад... де ачеста се афлъ 9 сорꙋрі. Кадꙋрꙋ дꙋпъ л... църеї се тѫлкꙋеще „опрітъ“ ші Діві „Тігр... Ачест арбꙋр креще пін въї ꙟнтр'ꙋн пъм... пꙋцін аместекат ші маї алес ꙟн апропіере... Коломбо. Флоареа лꙋї аре ꙋн мірос де тот п... кꙋт, колорꙋл поамеї, че спѫнзꙋръ ꙟнтр'ꙋн... необічнꙋіт, есте фоарте фрꙋмос, пе дінаф... портокаліў іар ла міез рошў ꙟнкіс; ꙟн... аре о формъ фоарте кꙋріоазъ прекꙋм ар... мꙋшкатъ о бꙋкатъ дін трѫнса. Ачеастъ ... прецꙋраре ші фіінд къ еа тот одатъ кꙋпрі... ꙟн сіне о отравъ оморѫтоаре, аў дат прі... Махомеданілор ла дескоперіреа інсꙋлеї Цеі... а оноамі роада чеа опрітъ дін гръдіна Еде... лꙋї; къчі макар къ еа есте фоарте фрꙋмо... ші де о формъ адеменітоаре, тотꙋш дꙋпъ ... котінца лор саў ꙟнсемнат кꙋ мꙋшкътꙋра Е... спре а опрі пе оамені де а о мѫнка, де о... че кꙋпрінде ꙟн сіне матереї атѫт де въть... тоаре.

Махомеданії дін інсꙋла Цеілон ꙟнкіпꙋеск... Адам, кꙋм ел, дꙋпъ алꙋнгареа дін раіў плѫнгѫ... дꙋші пъкателе сале, стъ кꙋ ꙋн пічор пе м... теле, че де пе дѫнсꙋл поартъ нꙋмеле де... дамс-Пік, сеаў мꙋнтеле лꙋї Адам дін Цеіл... Де асемінеа аратъ ії аколо о ꙋрмъ а пічор... лꙋї съў, деспре каре ꙟнсъ Бꙋдхістії зік къ... фі ꙋрмат пічорꙋлꙋї Зеімеї. — Ꙟнтре алтеле... партеа де арінъ че ꙟмпреꙋнъ інсꙋла Цеілон кꙋ інс... Рамізерам, се нꙋмеще обічнꙋіт пꙋнтеа лꙋї Ад... кѫнд дін протівъ Індії о нꙋмеск подꙋл ... Рома, історісінд, къ іроꙋл лор аў трекꙋт пе... дѫнса кѫнд аў бірꙋіт пе ꙋріешꙋл Равана.

Пе інсꙋла Рамізерам се маї вӑд доꙋъ ... нꙋменте марі, че самънъ кꙋ мормѫнтꙋрі ... хомедане ші се сокотеск де дѫншії а фі м... мѫнтꙋріле лꙋї Каін ші а лꙋї Авел.

ꙞН ТІПОГРАФІА ІНСТІТꙋТꙋЛꙋЇ АЛБІНЕЇ.

№. 12. ЮНІЙ. АНꙋЛ І.

ІКОАНА ЛꙋМЕЇ

ФОАЕ
ПЕНТРꙋ
ꙟДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМѪНІЛОР.

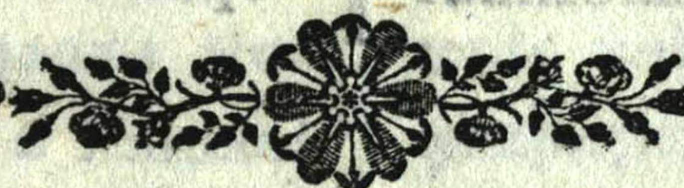

1840. ДꙋМІНІКЪ. 22 ДЕКЕМВ.

ГАІЗЕРꙋЛ ЧЕЛ МАРЕ ЛА ІСЛАНДІА (ꙟкеерea).

Арꙋнкътꙋра де апъ аꙋ̆ ꙟчепꙋт а ꙋрма, ꙟсъ маї астѫмпърат; ші депін бълкꙋрї нꙋ се маї лъці пе фаца пъмѫнтꙋлꙋї. ꙟн кѫтева чеасꙋрї ам аꙋзіт вꙋетꙋл де вро 5,6 орї ꙟн кѫт тоатъ ꙟпрецꙋрімеа се кꙋтремꙋра, тотꙋш наꙋ̆ ꙋрмат о ръвърсаре ꙟсъмнътоаре, декѫт апа фіербеа к'о маре мѫніе. ꙟсфършіт каналꙋріле саꙋ̆ ꙟмꙋлціт ші саꙋ̆ лімпізіт, сємъпѫнд ꙋнеї батерії депъртате че дꙋпъ ресбоꙋ се одіхнеще. Еꙋ̆ мъ гръбеам а мерџе ла валꙋл алес де маї наінте, каріле кꙋ мѫніе се кꙋтремꙋра де сꙋб міне, ші деабіе міаꙋ̆ ръмас пꙋцінъ време а мъ ꙋїта къ ісвоаріле бълкꙋлꙋї аꙋ ꙟчепꙋт а се ꙟнаінті сілíндꙋмъ ка к'о фрікъ маре се пърсеск аче[...] апа ізбꙋкнеа к'о маре репецꙋне дін [...] каналꙋрілор арꙋнкѫндꙋсе ꙟн аер ка ніще колоане нерегꙋлате ші ꙟнкꙋнџꙋрате де о мꙋлціме ноꙋрї де абꙋрї че ꙟнтꙋнека відеріле. ꙟнтѫї се віде о арꙋнкътꙋръ де кѫтева колоане а кърора ꙟнълціме сар фі пꙋтꙋт сокоті де 15 пънъ ла 20 памле; дꙋпъ ачесте аꙋ̆ ꙋрмат ꙋніле де 50 палме, апої доъ саꙋ̆ треї маї ꙋшоаре каре аꙋ̆ фост челе маї де пе ꙋрмъ ші аꙋ̆ ковършіт пе челе дінтъї кꙋ стрълꙋчіреа, ꙟнълцѫндꙋсе ка ла 70 палме. Пієтріле челе марї, пе каре ноі леам асвърліт ꙟнлъꙋнтрꙋл бълкꙋлꙋї, се ведеа а съ арꙋнка ꙟн сꙋс.

Апа аꙋ̆ ꙟчепꙋт а съ ꙟмпрещіе ші маї къ нꙋ се ꙋмплꙋсе валꙋл ꙋнде мъ афлам еꙋ̆. Колона чеа де апъ, че ꙟн міжлок се ꙟн форма, авеа ка ла 30 палме ꙟпрецꙋріме ші се ꙟналца

дрепт ꙟн сꙋс, ꙟмпърціндꙋсе ꙟн маї мꙋлте рамꙋрї де ла каре асъміне се ꙟнформа маї мꙋлте разъ че де акꙋрмезішꙋл къдеа џос ші каре ера фоарте прімеждіоасе пентрꙋ прівіторї, пꙋтѫндꙋсе апара де стропітꙋра лор. Тоатъ кꙋпріндереа ера плінъ де мінꙋнї: адоъзі мъ скꙋлъ компаніонꙋл меꙋ, arътѫндꙋмї ръвърсареа ісворꙋлꙋї, че се нꙋмеще Гаісерꙋл чел ноꙋ, афлѫндꙋсе кꙋ 40 пашї депъртат спре міезꙋл зілеї де ла Гаісерꙋл чел маре. Нꙋ есте кꙋ пꙋтінцъ а дісвълі кꙋ деамънꙋнтꙋл стрълꙋчіта ші фрꙋмоаса прін веліще че мі се ꙟнфъцоша аіче дінаінтеа окілор.

Дінтр'ꙋн бълк че авеа о ꙟнпреџꙋріме ка ла 28 палме ші депъртат де міне кꙋ 100 пашї, ізбꙋкні к'о пꙋтере неспꙋсъ о колоанъ де апъ, арꙋнкатъ ꙟн сꙋс де ла 50 пънъ ла 80 палме, каре ера ꙟнсоцітъ де ноꙋрї деші ші аборї де ꙋн вꙋет кꙋмпліт, пърѫндꙋсе а ꙟнтꙋнека орізонꙋл, ді ші ера ꙟнлꙋмінат де лꙋміна зілеї.

Ла ꙟнчепꙋтꙋл ачестеї прівірї мам арꙋнк[at] ꙟн џенꙋнкї ꙟналцѫнд кътръ атот пꙋтерніко[л] фіербінтеле меле рꙋџї. Дꙋпъ ачеꙗ мам ꙟто[рс] кътръ ізворꙋл ꙋнде неам адꙋнат кꙋ то[ції] ꙟнпъртъшѫндꙋне кꙋ о ꙟнпътімітоаре сімці[ре] де ачесте мінꙋнате ші кꙋріосе пріведіщї. рꙋнкътꙋріле челе де апъ саꙋ астѫмпъра[т] ръмѫінд ꙟн лок нꙋмаї абꙋр ші спꙋмъ, ка[ре] к'ꙋн вꙋет асꙋрзеторїꙋ се бътеа, ръдікѫнд[ꙋсе] аша ꙟн сꙋс ꙟн кѫт маї се потрівеа ка [ші] наінте. Ші аіче ам асвъpліт о мꙋлціме пієтре марї каре ꙟнтр'ачест мінꙋнт се арꙋ[нкаръ] ꙟнсꙋс; іаръ пе ꙋніле ле ръдіка ші ле свър[ліа] вро 5 6 мінꙋнте де ла олалтъ."

Гаісерꙋл чел маре арꙋнкъ регꙋлат ла тоа[те] шесе чеасꙋрї, ші ꙟнълцімеа колоанілор апъ есте фелꙋрітъ: кѫте о датъ се сꙋе пъ[нъ] ла 200 ші 360 палме. Гаісерꙋл чел ма[ре] пентрꙋ вꙋетꙋл сеꙋ че фаче, се нꙋмеще Га[і]серꙋл вꙋеторїꙋ

Вітлемеска

ФРАНЦІСКꙊ ДРАКЕ.

Ачест вестіт адмірал а регінеї Елісабета де Англіа, с'аꙋ фъкꙋт біне-фъкъторїꙋл омініреї прін ачеꙗ, къ ел аꙋ адꙋс ла 1586 дін Норд-Амеріка челе ꙟнтѫе картофе ꙟн Европа. Ел аꙋ фост фіꙋл ꙋнꙋї мърінарꙋ сърак, ші с'аꙋ нъскꙋт ла 1545 ꙟн Тавісток політіа контатꙋлꙋї Англіеї Дефонзір. Пе коверта ꙋнеї коръбії Англікане де комерц с'аꙋ депрінс фоарте тімпꙋрїꙋ кꙋ віаца марінаръ, ші ш'аꙋ къщігат бꙋнъ воінце стъпѫнꙋлꙋї де корабіе ꙟн аша де маре град, ꙟнкѫт іаꙋ хързіт са дꙋпъ моартеа васꙋл. Драке л'аꙋ вѫндꙋт, аꙋ слꙋжіт дꙋпъ ачеꙗ кѫтва тімп сꙋб команда ꙋнеї рꙋденії адмірал ꙟнсъмнат Іоан Хавкін, ші аꙋ добѫндіт ꙟн ал 22 ле ан ал віецеї команда ꙋнеї коръбії. Ꙟн о лꙋптъ ненорочітъ асꙋпра Спаніолілор кꙋ тоатъ бравꙋра са, аꙋ пердꙋт авереа пї де атꙋнче кꙋџета неконтеніт кꙋм съ о кѫщіџе іаръш. Дꙋ[пъ] ꙟнтоарчереа ꙟн Англіа аꙋ адꙋнат кꙋрѫнд оам[ені] ші міжлоаче, спре а пꙋте гъті ші ꙟнарма кѫте[ва] коръбії, кꙋ каре аꙋ ꙟнтрепрінс о експеді[ціе] де прадъ спре Вест-Індіа, каре атꙋнче нꙋ [се] сокотеа а фі лꙋкрꙋ недрепт.

О маї тѫрзіе ꙟнтрепріндере де аша фелїꙋ [н']агонісіт лꙋї Драке авꙋції атѫте ꙟнкѫт [аꙋ] пꙋтꙋт прегъті треї коръбії марї, кꙋ ка[ре] аꙋ слꙋжіт ка волонтір сꙋб команда ко[н]телꙋї де Есекс; дꙋпъ акърꙋіа моарте с'[аꙋ] ꙟнторс жнапоі ла Англіа ші аꙋ ꙟндемнат [пе] регіна Елісабета де аї да 5 коръбії, кꙋ ка[ре] аꙋ воіт а трече прін фретꙋл Магелан ꙟн мар[еа] Сꙋдікъ съ ръсбоіаскъ аколо посесі[іле] Спаніоле. Ла Декемвріе 1577 с'аꙋ порніт [дін] ла Плімꙋт ші аꙋ фост чел ꙟнтѫїꙋ енглезꙋ, ка[]реле аꙋ ръсбътꙋт пе лѫнгъ џермꙋл вестік [а]

Амерічеї пѫнъ ла 48 граде лъціме Нордікъ. Дȣпъ ачеꙗ аȣ фъкȣт марї ꙟмпедекърї Спаніолілор ꙟн Хілі, Перȣ ші ꙟн алте локȣрї ші аȣ къщігат о маре прадъ, с'аȣ ꙟнторс прін океанȣл індік ѫмпреџȣрȣл капȣлȣлї Бȣнеї-Сперанце ші прін маре Атлантікъ, съвѫршінд ꙟн 2 анї, 10 лȣні ші 20 де зіле ачеастъ вестітъ кълъторіе ѫмпреџȣрȣл пъмѫнтȣлȣї.

Ꙟн зъдар с'аȣ тѫнгȣіт Спаніа пентрȣ пъгȣбіреа прічінȣітъ де дѫнсȣл; ꙟнсъ регіна Елісабета л'аȣ рекомпензат кȣ атѫта маї мȣлт, візітѫндȣл ла 1581 пе коверта корьбіеї ші л'аȣ фъкȣт кавалієр. Ла 1585 ісќѫндȣсе кȣмплітȣл ресбою дескіс кȣ Спаніа аȣ арс Драке ꙟн портȣл де Кадікс о парте а вестітеї армаде, кȣ каре флотъ ріга Філіп ал 2^ле^ де Спаніа воі а сȣпȣне Англіа, ші пе каре ел о нȣме не'нвінсъ, с'аȣ фъкȣт ла 1588 віце-адмірал ші аȣ фост аша де темȣт пе маре ꙟнкѫт о корабіе Спаніолъ фоарте ꙟнкъркатъ, ла нȣміреа нȣмелȣї съȣ с'аȣ сȣпȣс де одатъ. Дȣпъ че ла 1589 нȣ і с'аȣ німеріт о ꙟнтреприндере сȣб команда са ꙟп Портȣгаліа спре а-шъзареа дін ноȣ а лȣї Дон Антоніо ші о алтъ експедіціе ꙟн Вест-Індіа, с'аȣ дедат пентрȣ ачеꙗ ꙟн о аша де маре ꙟнтрістаре ꙟнкѫт л'аȣ ловіт фрігȣрї аскȣнсе, де каре аȣ мȣріт ла 1596; ел аȣ фост чел ꙟнтѫю каріле аȣ ꙟнтемеет ґлоріа пȣтереї маріне а Ѥнглезілор.

Гр. С.

КАТЕДРАЛА ДЕ ЛА МАІНЦ.

Тот пе ачелаш лок, ла ꙟмпреȣнареа ріȣрілор Рінȣл, ші Маін, ȣнде акȣм се ꙟналцъ тȣрнȣріле мърецеї політії Маінц, аȣ зідіт генералȣл Роман Дрȣзȣс четатеа чеа де къпітеніе а Рінȣлȣї нȣміт Монгȣнціакȣм, ші апроапе де еа саȣ ꙟнформат о політіе, кареа ꙟнсъ нȣ се ꙟнтінде пънъ ꙟн Рін ші кареа ла ꙟнчепȣтȣл векȣлȣї ал 5^ле^ пȣстіітъ фіінд де Вандалї, аȣ зъкȣт маї мȣлте векȣрї ꙟн рȣіне, пънъ кѫнд країї фрѫнчї зідіндȣо дін ноȣ, аȣ ꙟнтінсо пънъ ла малȣріле Рінȣлȣї. сȣб Карол чел маре Монгȣнціа аȣ џꙋкат о ролъ ꙟнсъмнатъ ꙟн історіе, ші аȣ ꙟнтрат ꙟн фрȣнтеа конфедераціеї ренане, каре саȣ ꙟнкеіет ꙟн ал 13^ле^ векȣ спре ꙟнтемеіереа пачеї ші сігȣранціа негоцȣлȣї Еа, де мȣлте орї ꙟнтемеіетъ, адесе аседіатъ. ші лȣатъ, аȣ фост резіденціа челȣї ꙟнтѫю електор а імперіеї Германе, ші дȣпъ ꙟмпърціреа церілор, капітала провінціеї ренане дін дȣкатȣріле де Хеса; ꙗръ ꙟн прівіреа мілітъреаскъ фіінд четатеа комфедераціеї германе саȣ кȣпрінс де трȣпіле аȣстріене, прȣсіене, ші хесіене, ші постȣріле гȣбернаторілор, а віце гȣбернаторілор ші а комендацілор де четате се скімбъ ла фіешкаре 5 анї ꙟнтре Аȣстріа ші Прȣсіа.

Маінц ꙟн тімпȣл де акȣм фіінд Ȣн зід а германіеї деспре апȣсȣл Еȣропеї, есте ȣна дін челе маї тарї четъцї а тімпȣрілор ноастре ші ꙟнпреџꙋрімеа еї дін преȣнъ кȣ шанцȣл Ваісенаȣ кȣпрінде, афаръ де мічіле шанцȣрї де кѫмп доъ ші џꙋмътате часȣрї.

Ꙟнтре зідіріле де къпітеніе съ осевеск: четъцȣꙗ, кȣ о мъреацъ прівіре асȣпра ꙟмпреџꙋрімілор челор фрȣмоасе дінтре каре се івеще о стѫнкъ пе о ꙟнълціме. Ȣн под лȣнгȣмблъторю ꙟнпреȣнъ Маінцȣл кȣ політіа Кастел, каре де асеміне есте фоарте ꙟнтърітъ прін зідꙋріле сале. Еа се алкътȣеще дін патрȣ четъцȣї: Касел, Маре, Монтевело ші валȣл Петераȣер; дакъ ꙗр ꙟмпреȣна ачеастъ дін ȣрмъ інсȣлъ, тот асеміне ꙟнтърітъ, кȣ челеланте, атȣнче політіа Кастел ар авеа о маї маре ꙟнтіндере декѫт зідіріле четъцеї Маінц.

Політіа се афлъ ꙟн ȣнȣл дін челе маї романтіче ші маї родітоаре локȣрї а конфедераціеї германе, кȣ тоате ачесте ȣліціле ші піаңеле аȣ ѳ фрȣмсецъ ші ꙟнтіндере пȣцін ꙟнсъмнътоаре, челе маї мȣлте сѫнт ꙟнгȣсте ші ꙟнтȣнекоасе ꙟнфъцошінд векімеа чеа маре а політіеї.

Дінтре монȣментеле тімпȣрілор трекȣте, къ-

КАТЕДРАЛЪ ЛА МАІНЦ.

торюл візітеазъ маї ꙟнтъю о масъ маре де піатръ пе четъцȣе, каре се сокотеще ка ȣн монȣмент а лȣї Дрȣзȣс ші каре аў піердȣт аречe дін а еї ꙟнълціме ші лъціме; тотдеодатъ се зъреск ші ръмъшіціле ȣнȣї апедȣк роман, кȣ 59 колоане, каре де асеміне се сокот афіеросіте ачелȣї генерал. Дінтре зідіріле політіеї се ꙟнсъмнеазъ маї алес каса ордінȣлȣї герман ꙟн каре аў резедȣіт Наполеон, прекȣм ші мърецȣл ші фрȣмосȣл арсенал афлъторю лѫнгъ ачест палат; ꙟнсъ дінтре тоате ачесте зідірї, чеа маї вреднікъ де ꙟнсъмнат, есте стръвекеа катедралъ зідітъ ꙟн стілȣл візандінік ші векю герман, а кърїа ꙟнтемеіере се траџе дін векȣл ал 10^{ле}, еа аў арс де 6 орї ші ꙗрѫш саў зідіт дін ноў. Бісеріка аре доъ кафасе ші есте де 480 палме лȣнгъ ші де 160 латъ; дінтре асале шесе тȣрнȣрї чел маї маре есте ꙟналт де 444 палме. Гігантіка са болтъ се разъмъ пе 56 колоане.

Ꙟнтре лȣкрȣріле вредніче де відере а ачестеї катедрале ші дінтре мȣлт стрълȣчітеле мaȣсоле, челе маї ꙟнсъмнате сѫнт: стръвекеа піатръ де бронз ꙟн опт колцȣрї ꙟнподобітъ кȣ басрелісфе; мормѫнтȣл лȣї Енрік Фраȣенлов че пȣ есте алтъ де кѫт о імітаціе а адівъратȣлȣї монȣмент каріле саў сфърмат ла 1774, маȣсолеȣл Ꙟмпърътесеї Фастраде соціа лȣї Карол чел маре, каріле саў стръмȣтат аіче де ла мънъстіреа Сф. Албанс; мормінтеле лȣї Албрехт де Брандембȣрг ші а генералȣлȣї Ламаерг, мормѫнтȣл ачестȣї дін ȣрмъ саў фъкȣт дȣпъ о деосебітъ ідее дін мармȣръ неагръ ші албъ; дȣпъ ачеіа ȣшіле челе доъ де метал пе каре саў съпат картеа де слобозеніе че аў ꙟмпъртъшіто Архіепіскопȣл Адалберт лъкȣіторілор дін Маінц ла 1135.

Ачеастъ катедралъ помпоасъ, дȣпъ че дін ȣрмъ ардере ла 1793, аў стътȣт мȣлтъ време пȣстіе ші апої ꙗрѫш саў акоперіт ла 1803 кȣ ȣн акоперемѫнт де лемн ꙟнтокміндȣсе спре слȣжба Дзеіаскъ. Де ші ꙟн тімпȣріле дін ȣрмъ саў лȣкрат мȣлт спре адȣчереа еї ꙟн стареа чеа дін тъю, тотȣш се вӑд ꙟнкъ пе ла ȣніле локȣрї ȣрміле пȣстіірілор де маї наінте.

I... М.....о

ПЕЛІКАНȢЛ БАСАН.

Патріа ачестеї пасърї, есте цермȣл Скоціеї (ꙟн М. Брітаніа), ші маї алес пе інсȣла Бас, съ афлъ аша де мȣлте, ꙟнкѫт пентрȣ ачеꙗ, ачест нȣме лі саў дат ȣнде ꙟї зік ші Ганетȣл маре, Пеліканȣл скотік ші ꙟн лімба попорȣлȣї гъска скотікъ. Мърімеа лȣї есте кѫт а ȣнеї гъще марї, пліскȣл алвастрȣ ченȣшіў; лȣміна окілор галбънъ ші пелеа че гоалъ ꙟнпрецȣрȣл окілор албастръ. Ачастъ піеле църкълеазъ тотодатъ ръдъчіна пліскȣлȣї. Гȣша есте фъръ пене, ші піелеа аша де лесне ꙟнтінзътоаре, ꙟнкѫт поате ꙟнформа ȣн съкȣшор, ꙟнкаре ꙟнкап 4—6 скрȣмбії. Пеніле ѫл деосъбеск де Пеліканȣл кастаніў прін колорȣл лор чел алб, кȣ тоате ачесте върфȣл аріпілор ші коада аў кѫтева пене негре. Ꙟнсъ ші пічоаріле сѫнт кастанії ші дінаінте аў о дȣнгъ вердс; ȣнгіа гіареї дін міжлок есте ꙟнкрестатъ ка ȣн піептене. Партеа фемеꙗскъ маї

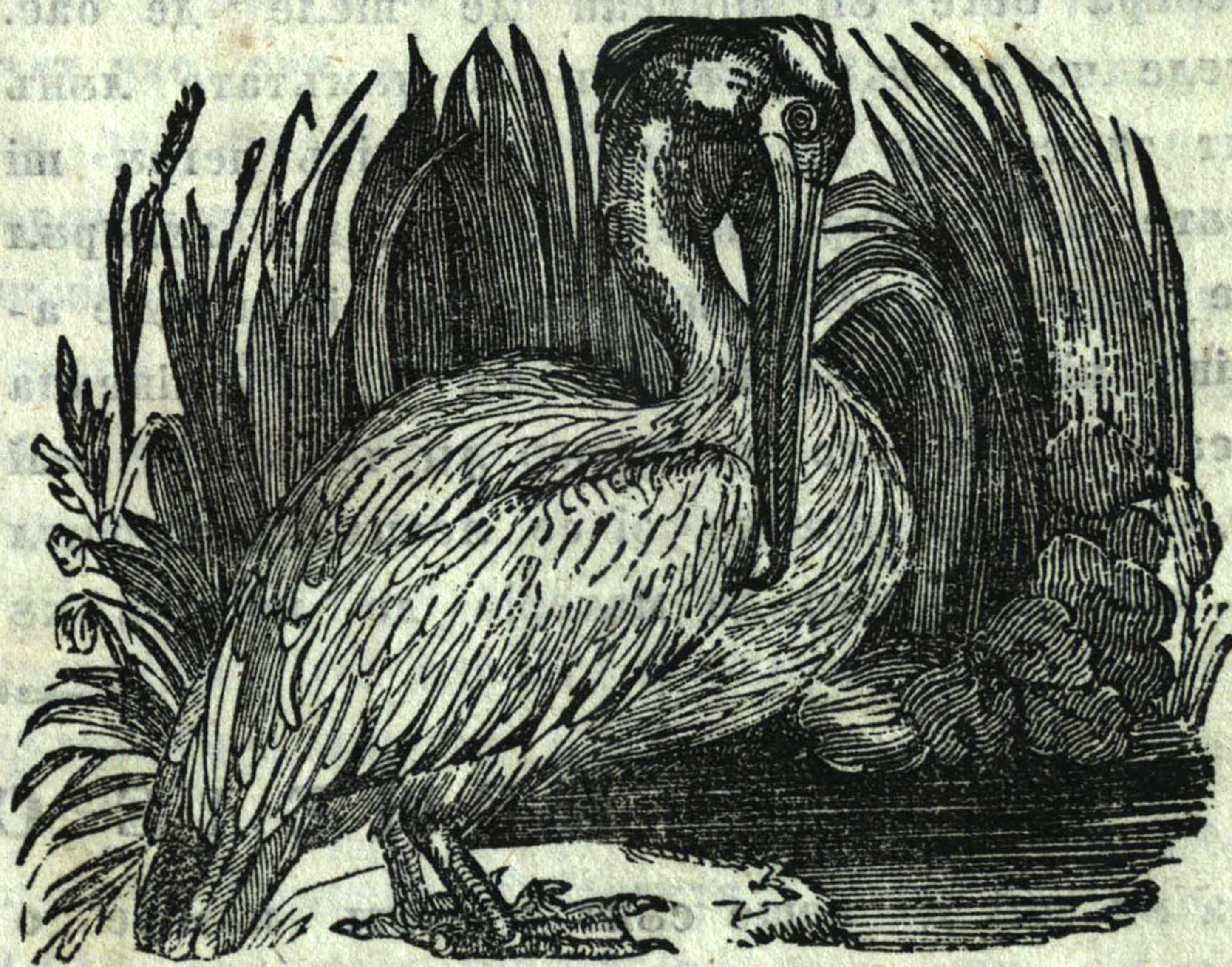

ПЕЛІКАНȢЛ БАСАН о пасере.

нічі кȣм съ деосъбеще де ачеа бърбътеаскъ, пȣії ꙟнсъ ꙟн анȣл дінтъї сѫнт кастанії ꙟнкішї, ші кȣ алб пътаці. Пеліканії він ла църмȣріле Скоціеї обічнȣіт ла Мартіе ші ла Ноемвріе ꙗръш съ дȣк. Ії съ афлъ ші ла църмȣріле дін Норвегіа, Ісланда, ꙟн Греланда ші ꙟн мареа Сȣдікъ. Де асъміне петрек пе цермȣріле Фінландеї ножа ші ꙗрна кълтореск де аіче спре Інсȣліле Кароліне. Ла Декемвріе се вѣд пе ла Лізабона ші пе лѫнгъ мареа Медітеранъ апроапе де Кадікс. Храна лор есте пеще, ꙗръ маї кȣ самъ скромбііле ші сарделіле. Ії обсервеазъ кълторіа пещілор ші щіȣ аї прінде кȣ гібачіе. Веніреа лор слȣжеще пъскарілор де ла Норд ка ȣн сємн а сосіреї скрȣмбиілор. Партеа фемеꙗскъ фаче кȣіберї дін т[...] фелюл де пѫнте ші дін алте лȣкрȣрї ꙟнот[...]тоаре пе маре, пȣінд нȣмаї ȣн сънџур оȣ а[...] маї мік де кът ȣн оȣ де гъскъ. Ачест оȣ і[...] поате лȣа ші атȣнчеа пȣне ȣн ал доілеа д[...] ачеа ші ал трііле, ꙗръ лȣѫндȣісъ ші ачес[...] апоі ꙟн анȣл ачела нȣ маї клочеще. Оаме[...] вѫнеазъ нȣ нȣмаї оȣъле ачестор пасърі, ші пȣїї, карії слȣжъск пентрȣ хранъ. Лъкȣ[...]торії інсȣлеї Сан Кілда мѫнѫнкъ пе ан м[...]мії де пȣї де Ганеці ші оȣъ Вѫнатȣл лор ес[...] кȣ маре прімеждіе, ші адесъорї съ не норочес[...] вѫнъторії сȣіндȣсъ дȣпъ кȣіберї пе челе м[...] ꙟналте стѫнчї.

Нк. Гр:

ХІНЕЗІЇ. (Ꙟнкереа).

Ꙟн време кънд аȣ фост контеле Макартнеї амбасадор енглез ꙟн Хіна, авеа ла Макао, ȣн ватав Хінез, кареле ꙟї кȣмпъра тоате челе требȣінчоасе пентрȣ касъ. Ел аȣ афлат пе ачест Хінез аша вреднік де ꙟнсъмнат, ꙟнкѫт аȣ пȣс а і се фаче портретȣл ші лаȣ дескріс ꙟн рапортȣл кълторіеї сале. Ачест Хінез есте тот ачела, акърȣа фігȣръ ам ꙟмфъцошато ꙟн Н: 1 а Ікоанеї ноастре. Класȣл де міжлок адекъ четъценімеа дін тоатъ Хіна се ꙟмбракъ ꙟнтокма аша. Страюл де деасȣпра есте ȣн мінтеан де піеле де оае. Петеле че се вѣд ꙟнформъ де џȣмътате лȣнъ сѫнт тъете дін піеле де оае боітъ негрȣ ші кȣсȣте пе піептар спре подоабъ, ꙗр гȣлерȣл есте де бланъ де вȣлпе сеаȣ де діхор. Де асеміне піептаре се поартъ ꙟн Хіна дімінеаца ші сара кѫнд есте ръче, ꙗр ꙟн чеасȣріле маї калдȣроасе де престе зі се леапъдъ. Страюл чел маї лȣнг есте де матеріе де мътасъ кȣ флорї, ꙗр чел де дедесȣпт де пѫнзъ сеаȣ таф[...] албъ, дін каре матерії поартъ вара ші мърінар[...] панталоні лȣнџі. Ачесте страе се бланеск пе[...]трȣ ꙗрнъ кȣ бланє, сеаȣ се къптȣшеск [...] мътасъ крȣдъ ка кȣ о ватъ. Лъкȣіторії пър[...]лор Нордіче а Імперіеї поартъ ꙗрна ꙟн деос[...]щіе панталоні бланіці. Къчȣла есте фъкȣ[...] дін ȣн фелїȣ де пѫслъ, каре фіінд ноȣъ, с[...] мънъ кȣ кънчȣлеле Мандарінілор, ꙟнсъ ачеаст[...] формъ се стрікъ де плоае дȣпъ о маї ꙟнделȣнгат[...] пȣртаре. Колцȣнії сѫнт де нанкін (ȣн фел[...] де пѫнзъ боітъ) кънтȣшіці пе дінлъȣнтрȣ к[...] бȣмбак: папȣчії асеміне сѫнт фъкȣці дін нан[...]кін, ꙗр тълпіле де пѫслъ гроасъ. Де ла бр[...] спѫнзȣръ ꙟн дреата ȣн кȣціт кȣ теака са [...] ȣн амнарїȣ, ла стѫнга доъ пȣнгȣце пентр[...] тітюн ші табак. Ꙟн мѫна стѫнгъ ціне ел [...] секріеш де лемн плін да захарікале, дін кар[...] презінта кѫтева стреінілор пе карії сокотеа [...] прієтінї.

ПЕЩЕЛЕ СБȢРЪТОРІȢ.

Ла ȣн сої де пеще сȣпт ачеастъ нȣміре о сінгȣръ прелȣнџіре а аріпіоарелор де ла піепт, каре тотодатъ се поате ꙟнтінде, слȣжеще ꙟ[...] локȣл ші елеї де сбȣрат, каре де шілдъ ꙟндъ[...]

мѫнеазъ пе лiлiак а плȣтi шi а ста ꙟн аер ꙟндѫмънеазъ шi пе ачест пеще а о ꙟнтребȣiнца ка арiпi агѫт де ꙟнделȣнгат, пънъ кѫнд нȣ се ȣскъ де аер шi де соаре, дȣпъ каре апоï пещӗле iаръш се веде невоiт а кѫде ꙟн апъ. Ел нȣмаï атȣнче ꙟтребȣiнцеазъ ачесте арiпi кѫнд есте прiгонiт де пещiï ръпiторï шi воеще съ скапе де джншiï, ꙟнсъ адесе орï свȣрѫнд се фаче прадъ пасерiлор, каре сбоаръ асȣпра мърiлор кѫȣтѫнд нȣтрец.

ЛIМАНȢЛ ДЕ ЛОНДРА.

Де ла подȣл нȣмiт Лондра шi пънъ ла Депфорт, че есте о депъртаре ка де ȣн чеас, се ꙟнтiнде лiманȣл де Лондра шi ꙟмфъцошазъ стреiнiлор о прiвiре мiнȣнатъ. Рiȣл лат де 4—5000 палме есте акоперiт кȣ мiï де васе де тот фелюл де мърiме, дiн каре ȣнеле адȣк мърфȣрï дiн тоате челе чiнчï пърцï а ле лȣмеï, ꙟн време кѫнд алтеле се прегътеск а дȣче фелюрiтеле продȣктȣрï а iндȣстрiеï енглезе ꙟн челе маï депъртате пърцï а лȣмеï, iар алтеле се ꙟнгрiжеск а ꙟндестȣла кȣ мiжлоачеле де виецȣiре неапърат требȣiтоаре ȣнȣï мiлiон де лъкȣiторï. Песте 13,000 васе енглезе се ꙟнтребȣiнцеазъ пентрȣ негоцȣл пе Тамiса, шi се ꙟнкредiнцеазъ, къ кȣ ачесте мiï де васе се експортеазъ пе ан ка ла 3,000,000: теанкȣрï, лъзï шi пакетȣрï. Ачест лiман се поате нȣмi о лȣме ꙟнтреагъ, ꙟн каре ȣн нȣмър фоарте ꙟнсъмнъторiȣ де матрозï (коръбiерï) шi мiï де лȣкрътор︎ï неконтенiт се ꙟнделетнiческ а ꙟнкърка шi а дескърка коръбiiле; пе лѫнгъ ачесте о мȣлцiме неспȣсъ де каïче шi лȣнтре петрек ачеастъ полiтiе ꙟннотътоаре ꙟн тоате пърцiле. Колкȣн аратъ къ ꙟн лiманȣл де Лондра петречеа 11,000 де персоане; каре трѫеа дiн фȣртiшагȣрï шi прьдъчȣнï, фȣрѫнд пе ан мȣлцiме де аверï ꙟн прецȣ де цȣмътате мiлiон фȣнцï стерлiнге дiн тот негоцȣл Тамiсеï, че се сокотеа а фi де 60,000,000: фȣнцï стерлiнге; кȣ тоате ачесте есте апроапе де адевър, къ Колкȣн аȣ спȣс маï мȣлт де кѫт ера, деспре неорѫндȣелеле, каре аȣ ȣрмат пе времеа луï ꙟн лiман. Ачесте неорѫндȣеле саȣ ꙟмпȣцiнат фоарте декѫт саȣ статорнiчiт о ꙟнадiнсъ полiцiе пентрȣ Тамiза шi саȣ фъкȣт деосебiте басiне пентрȣ фелюрiтеле артiкȣле де негоц, прiн каре саȣ ꙟнлъткрат ꙟнбȣлзiрiле че ȣрма ла ꙟнкъркаре шi дескъркаре. Аша саȣ фъкȣт доъ басiне нȣмаï пентрȣ негоцȣл Вест-Iндiеï.

Ꙟн ȣна дiн ачесте басiне, ꙟн каре ꙟнкап 300 де васе, се дескаркъ тоате васеле че вiн дiн Вест-Iндiа, шi ꙟн чеiалантъ, че кȣпрiнде 200 васе, се ꙟнкаркъ ачеле че се порнеск ꙟнтр'аколо. Ȣн шiр де магазiï марï, ꙟн каре се депȣн мърфȣрiле пънъ ла плътiреа вамеï, ꙟнкȣнцȣръ пе ꙟнтъiа басiнъ, ла каре дȣче ȣн канал ꙟмпрецȣрȣл iнсȣлеï нȣмiте а Кѫнiлор. Компанiа Ост-iндiкъ де асемiне аре о ꙟнадiнсъ басiнъ, ꙟн каре се дескаркъ тоате васеле че вiн дiн Iндiа. О алтъ басiнъ есте а Лондреï кȣ магазiï фоарте марï, дiнтре каре сiнгȣръ магазiа тiтюнȣлȣï адȣче о кiрiе де 5000: фȣнцï стерлiнге. Плȣтiторiï вiiнд де ла Ост сеаȣ де ла Вест-Iндiа, прекȣм шi орï каре алт вас, аре ал съȣ хотърѫт лок де десбъркаре шi де лiман. Стрьiцȣл аре аiчï прiвелiще фрȣмоасъ, вѫзѫнд пе репрезентанцiï тȣтȣрор нацiiлор, пе Хiнез лѫнгъ Европеȣ, пе Татар лѫнгъ Фрѫнк, шi пе Мȣсȣлман лѫнгъ Европеȣ шi Крещiн фъкѫнд алкътȣiрï де негоц. Чел не воеще а къпъта о iдее деспре статȣл негоцȣлȣï, ꙟнтѫмплѫндȣсе а фi ꙟн Лондра, съ нȣ прецете а вiзiта ачеастъ немърцiнiтъ пiацъ а негоцȣлȣï лȣмеï. Iкоана де фаца ȣрмътоаре ꙟмфъцошеазъ вестiта касъ де вамъ енглезъ прекȣм ера пе времеа Кръесеï Елiсавета, каре арзѫнд ла 1814, саȣ зiдiт дiн ноȣ шi есте ȣна дiн челе маï мърецe зiдiрï а Англiеï,

К. В.

(КАСА ВЪМЕІ ЛА ЛОНДРА.)

МȢНТЕЛЕ САН-БЕРНХАРД (ꙟнкеерел).

Престе мȣнтеле Сан-Бернхардмік аȣ трекȣт Анібал ла 222 ꙟнаінте де Хс. кȣ арміа картагенезъ кѫнд аȣ мерс асȣпра Ромеі. Асемене пе аіче аȣ трекȣт ла 15 маі 1800 Наполеон кȣ оастеа францезъ. Нȣмеле мȣнтелȣі се траџе де ла ȣн нобіл Савоіард нȣміт Бернхард де Ментон, каріле ла 962 аȣ зідіт доъ касе де оаспе пе локȣл ȣнде стътȣсъ темплȣл лъі Жое, ші аȣ ꙟнкредінцат ꙟнгріжіреа пентрȣ кълъторі кълȣгърілор Аȣгȣстіні каріі пліеск ачеастъ сарчінъ кȣ пілдȣітоаре ꙟвіреа де оамені. Пе ачесте плаюрі ліпсіте де копачі, неавѫнд мъкар спіні, домнеазъ о іарнъ вечнікъ, ші албеаца омътȣлȣі скліпеще ведереа. Кȣ аџюторюл арџацілор мънъстіреі, кълȣгъріі кълъȣзеск пе трекъторі дȣкѫнд кȣ дѫншіі пѫне, він ші хаіне кълдȣроасе, кȣ каре ꙟмбракъ сеаȣ ꙟмпрȣмȣтъ пе ачіі серачі. Ꙟн зілеле кѫнд віфор[illegible] троенеск калеа, есъ кълȣгърі кȣ аі лор кѫ[illegible] нȣміці Марон, пентрȣ ка съ каȣте пе ніскаі[illegible] кълъторі ненорочіці. Кѫніі сѫнт аша де депріні[illegible] ꙟнтрȣ ачеастъ късȣтаре, къ адȣлмекѫнд аȣ пр[illegible] ачіі ръгъчіці аȣ пе ачіі ꙟнгецаці, алеаргъ к[illegible] тръ кълȣгър шіі адȣк ла локȣл ненорочітȣлȣі, [illegible] історісеще къ ȣн асемене кѫне аȣ фост гъс[illegible] пе ȣн копіл ка де 7 ані пе юмътате деџерат, [illegible] къ ꙟндемнѫндȣл ал ꙟнкълека л'аȣ адȣс [illegible] ȣша оспъцȣлȣі ȣнде апоі кълȣгъріі юаȣ д[illegible] кȣвенітȣл аџютор. Непȣтѫндȣсе ꙟнгропа д[illegible] прічіна стѫнчілор, апоі ачіі морці се разъ[illegible] пе зідȣл бісерічеі, фрігȣл пъстреазъ мȣлці а[illegible] ачеле трȣпȣрі. Ꙟн бісерікъ се афлъ монȣмент[illegible] Генералȣлȣі Десекс, каріле аȣ періт ла бътъліа [illegible] Маренго.

ꙞН ТІПОГРАФІА ІНСТІТȢТȢЛȢІ АЛБІНЕІ

№. 13. ЮНІЙ. АНȢЛ І.

ІКОАНА ЛȢМЕЇ

ФОАЕ
ПЕНТРȢ
ꙟДЕЛЕТНІЧІРЕА МОЛДО-РОМꙟНІЛОР.

1840. ДȢМІНІКЪ. 29 ДЕКЕМВ.

ВȢЛТȢРȢЛ.

Вȣлтȣрȣл вȣлгар (Falco aquila) есте, ка тоцї Ȣлії де генȣл фалконілор (короілор) жнсъ ісъ кȣвіне дінтре тоате пасеріле ачес, тȣї ген рангȣл ꙟнтъю, ші пентрȣ а са аџеръ ведере, пе каре о поате ꙟндрепта неклінтіт спре соаре, пентрȣ трȣпȣл съȣ чел сȣбціре ші пентрȣ ꙟндръзнеаца са сбȣраре, каре о ꙟналцъ песте норї, кȣ дрептȣл съ нȣмеще ꙟмпаратȣл аерȣлȣї. Ел ȣреще стрігареа анімалелор мічї, ші ле омоаръ нȣмаї атȣнчї кꙟнд фоамеа ілꙟндеамнъ спре ачеаста; кȣ тоате ачесте нȣ ꙟбеще ка ші леȣл мꙟнкареа анімалелор моарте, нічї атȣнче кꙟнд есте фоарте флъмꙟнд. Вȣлтȣрȣл протімісеще о прадъ віе, пе каре ел ꙟнсȣші аȣ бірȣіто, апоі дȣпъ ꙟнвінџере жш моае пліскȣл ꙟн калдȣл сꙟнџе а жъртвеі сале,

ші дȣпъ че ш'аў потоліт дорінца, ласъ ръмъшіцеле пентрȣ алте анімале, фъръ а съ маї ꙟнтоарче ꙟнапої ла дѫнселе.

Натȣра аў ꙟнзестрат пе вȣлтȣрў кȣ челе маї пȣтерніче арме; пліскȣл чел ꙟндоіт аре търіе ка ферȣл, а сале ꙟнфрікошате ші ꙟндоіте гіаръ стръбат піелеа чеа маї вѫртоасъ, трȣпȣл сеў чел таре съ'нпротівеще фіес-кърȣѩ атак, аріпеле сѫнт аша де пȣтерніче, мішкъріле аша де репезї, ꙟнкѫт съ арȣнкъ ка ȣн фȣлџер, сеаў съ слобоаде кȣ репеџȣнеа гѫндȣлȣї песте прада са. Ведереа лȣї есте атѫт де аџеръ ші стръбътътоаре, ꙟнкѫт, дін о ꙟнълціме, ȣнде ної нȣ сѫнтем ꙟн старе а о віде, пѫндеще пещеле пе сȣпрафаца апеї сеаў пе вре ȣн епȣре, каре съ гръбеще а сосі ла кȣлкȣшȣл съў, гласȣл лȣї есте ꙟнфрікошат, презікѫнд ненорочіре, ші пȣтереа мȣшкілор саї есте аша де маре, ꙟнкѫт ел поартъ прін аер кȣ ȣшȣрінцъ нȣ нȣмаї гѫще, кокостѫрчї, епȣрї ші міеї; чі ꙟнкъ ші капре, кѫтеодатъ ші пȣї де черб.

Пе лѫнгъ ачесте ел съ пъзеще фоарте біне, чеаркъ греȣтатеа анімалȣлȣї оморіт, маї наінте де а съ рѫдіка де џос, ші де о афлъ преа маре, апої съ'нбȣібъ кȣ сѫнџеле жъртвеї сале, ші дȣче кȣ сіне бȣкъцї марї де карне плін де сѫнџе ла кȣібȣл съў, чел аре ꙟн вѫрфȣріле стѫнчелор пе каре нїміне нȣ съ поате сȣі. Ачест кȣіб есте ꙟнтінс, обічнȣіт ръземат пе доъ вѫрфȣрї де стѫнчї ꙟнвечінате, ші деасȣпра дескіс ка кѫнд н'ар авеа требȣінцъ де апъраре деспре вѫнт ші фȣртȣне, ші ка кѫнд ар воі, съ поатъ ꙟн фіескаре мінȣт а съ ꙟнълца кȣ сборȣл дрепт кътръ соаре. Ачест кȣіб есте фъкȣт таре, обічнȣіт де 5 пънъ ла 6 палме лѫнг, ꙟн каре се афлъ ші алте деспърціторї де рамȣрї. ꙟн ачеастъ лъкȣінцъ слободъ петрече вȣлтȣрȣл кȣ соціа, пȣії сеї, ші о мȣлціме де провізії пентрȣ нȣтрецȣл пȣілор.

Вȣлтȣрȣл де партеа фемеѩскъ пȣне вар
сеаў 3 оȣъ, пе каре ле клочеще 30 де
Пȣії съ хрънеск кȣ карне проаспътъ де
кȣібȣл тот деаȣна есте ꙟндестȣлат, ші дȣп
ії аў добѫндіт ꙟндестȣлъ пȣтере, спре а
сѫнџерї вре о сълбътъчȣне, ꙟї алȣнгъ м
лор департе де лъкȣінца стѫнкоасъ, де кар
нȣмаї кȣ прімеждіа віецеї съ пот ѩръш апро

ꙟнтрȣн мȣнте де о ꙟнтіндере де кѫтева
нȣ се вѫд маї мȣлте декѫт нȣмаї кѫте о пъ
де вȣлтȣрї, ші нічї одатъ нȣ с'аў възȣт аче
пасерї сбȣрѫнд кѫте маї мȣлте ла ȣн
ꙟнтре алтеле вȣлтȣрȣл ші соціа са, тръеск
деаȣна ꙟнпреȣнъ, пѫнъ ла моарте, ші тот
ачел кȣіб. Кѫнд ії вѫнеазъ, сбоаръ ȣнȣл
тȣфе, ꙟнвреме кѫнд челалант плȣтеще ꙟн
сеаў пѫндеще депе ȣн лок ꙟнналцат,
деаȣна гата, а съ репезі песте а са жъртфъ
ѩцеала фȣлџерȣлȣї. ꙟнвреме кѫнд вȣл
роаіка клочеще бърбъцелȣл съндeлетнічсще
мȣлт кȣ вѫнатȣл, ші адȣче регȣлат зіл
прадъ кредінчоасеї сале соції, кареа нȣ по
съ пъръсаскъ лъкȣінца сї.

Вȣлтȣрȣл вȣлгар, а кърȣѩ ꙟнфъцошаре
ꙟмпъртъшім астъзї четіторілор ноцрії. се аф
ꙟн тоате църіле, сȣб тоате зоніле, ꙟн лȣм
нож ші ꙟнчеа веке. Ел аре 7 палме лȣнці
ші кȣ аріпеле ꙟнтінсе мъсȣръ 8 палме. Ок
есте кастаніў ші пліскȣл албастрȣ негрічос. Пене
каре акопър капȣл ші грȣмазȣл сѫнт рошї кастан
ші челеланте а трȣпȣлȣї кастанії ꙟнкісе. Пенеле а
пелор сѫнт негрічоасъ ші аместекате кȣ ȣнеле ал
ѩр гіареле галбіне ші ȣнгііле негре. Ел нȣ пъръсе
мȣнції ꙟн времеа вереї, ꙟнсъ ꙟн ерпеле џероасе
кобоаръ ла шесȣрї ші тръеще прін пъдȣрї десе

Гр. С.

КȢРАЖ НЕОБІЧНȢІТ.

Ȣн енглез дін Остіндіа, ꙟн тречереа са спре Дака пе ріȣл Гангес, аȣ легат васȣл сеȣ ла мал спре а петрече аколо ноаптеа. Пе ла ȣн ceас дȣпъ мезȣл нопцеі, л'аȣ трезіт стрігареа ламенілор сеі, къ ар фі сәріт ȣн тігрȣ пе ковертъ ші аȣ апȣкат пе ȣнȣл дін трѫншії. Енглезȣл с'аȣ скȣлат репеде, ші аȣ възȣт ꙟн девър ȣн тігрȣ сърінд де пе ковертъ кȣ ȣн ꙟнър ꙟн гȣръ, ші фȣџінд спре о стȣхъріе. Ꙟн ачелаш мінȣнт слȣга луі аȣ апȣкат ȣн пȣмнарꙋ (кȣціт скȣрт че съ ціне ꙟн пȣмн) каре дін ꙟнтѫмпларе се афла пе вас, аȣ алергат дȣпъ фіаръ ші аȣ стръпȣнсо. Тігрȣл аȣ лъсат прада са ші аȣ къзȣт морт. Ачест тігрȣ ера де партеа бърбътеаскъ, ші де о мъріме ꙟнсемнатъ. Сърманȣл тѫнър, нȣ аȣ пътіміт німік, пентрȣ къ тігрȣл дін норочіре ѫл апȣкасъ нȣмаі де страе.

Гр. Пл

ОРАШȢЛ РȢАН ꙞН ФРАНЦІА.

Ачеастъ веке капіталъ а Нормандіеі, се афлъ ꙟнтр'ȣн шес фрȣмос ꙟнконџȣрат кȣ деалȣрі, ле малȣл дрепт а Сеінеі ла гȣра ріȣлȣі Обет ші петрекȣтъ фіінд де ріȣл Робек, кареле, дȣче прін ȣн канал местешȣџіт, пȣне ꙟн лȣкраре о мȣлціме де морі ші машіне. Сȣббȣргȣл (махалаоа) С. Север. Се афлъ пе малȣл дрепт а Сеінеі, ші се ꙟмпреȣнъ кȣ політіа прін ȣн под пе дȣбасе, кареле де ші есте пардосіт песте тот самънъ кȣ ȣн под де піатръ, се ꙟналцъ ші се ласъ ꙟн џос дȣпъ флȣксȣл ші рефлȣксȣл апеі (*) Ачест под есте де 270 палме лȣнг ші фъкȣт ла 1626, ꙟн анȣл 1822 с'аȣ орѫндȣіт а се зіді ȣн под ноȣ. Політіа нȣ есте фрȣмоасъ, аре мȣлте касе де лемн ші ȣліце стрѫмте ші ꙟнтȣнекоасе; кȣ тоате ачесте малȣріле де а лȣнгȣл Сеінеі сѫнт пре фрȣмоасе. Катедрала чеа маре ꙟнпреȣнъ кȣ алте 37 бісерічі, зідіреа чеасорнікȣлȣі челȣі маре, фрȣмоаса мънъстіре де маі наінте С. Квен, каре ꙟнфъцошазъ ачеастъ Ікоанъ а ноастръ, палатȣл Іȣстіцієі, ші каса театрȣлȣі сѫнт челе маі ꙟнсемнате зідірі пȣбліче. Пе піаца нȣмітъ Ово, се ꙟналцъ статȣа вергȣреі ші (фечоареі) де Орлеан, (*) каре саȣ арс аіче ла 1430 ка о фърмъкътоаре. Аіче есте резіденціа префектȣлȣі де департамент, а ȣнȣі архіепіскоп, аре мȣлте ашеземінте сціентіфіче прекȣм: о академіе де щінце ші мъестріі, о соціетате де емȣлаціе кȣ 53 мъдȣларі ꙟнтемеетъ ла 1791, ȣн лічеȣ о схоалъ пентрȣ марінарі, пентрȣ десен, ші пентрȣ медецінъ, о бібліотікъ пȣблікъ, ȣн мȣзеȣ, ȣн кабінет де історіа натȣралъ, ші о грѫдінъ ботанікъ. Пе лѫнгъ ачесте політіа маі аре мȣлте фабрічі де індȣстріе ші манȣфѫптȣрі ȣнде се факȣ нанкінȣрі, нанкінете, пікъ, картон, плісъ, шалȣрі, батісте де грȣмазі ші де бȣзȣнарꙋ, ш. а. де асеміне тот фелȣл де пѫнзъ, хѫртіе, кърці де џіок, постав, мȣшама, мътъсерії, бȣліне, пене де скріс, крохмал, сопон пȣдрȣ, лȣкрȣрі де корн ші де філдіш; патрȣ рафінърії де захар, дȣлчеце фоарте бȣне ші апе міросітоаре, мърфȣрі де фіер, аламъ, ші арамъ ш. а. Ꙟн тімпȣл рефлȣксȣлȣі пот вені корѫбії греȣ ꙟнкъркате пънъ ла мал. Ꙟн анȣл 1792, аȣ ꙟнтрат ꙟн портȣл де Сеіна, 1698 корѫбії ꙟнкаркате.

*) Флȣкс се нȣмеще скъдереа, Рефлȣкс крещереа мъреі каре регȣлат ѫрмеазъ де доъ орі ꙟн 24 чеасȣрі. Ачест феномен се наще дін ꙟнрiȣріреа лȣнеі.

*) Каре аȣ мѫнтȣіт Франціа де џȣгȣл Енглезілор.

Гр. Пл.

ПАЛАТȢЛ ДРЕПТЪЦІІ ЛА РȢАН.

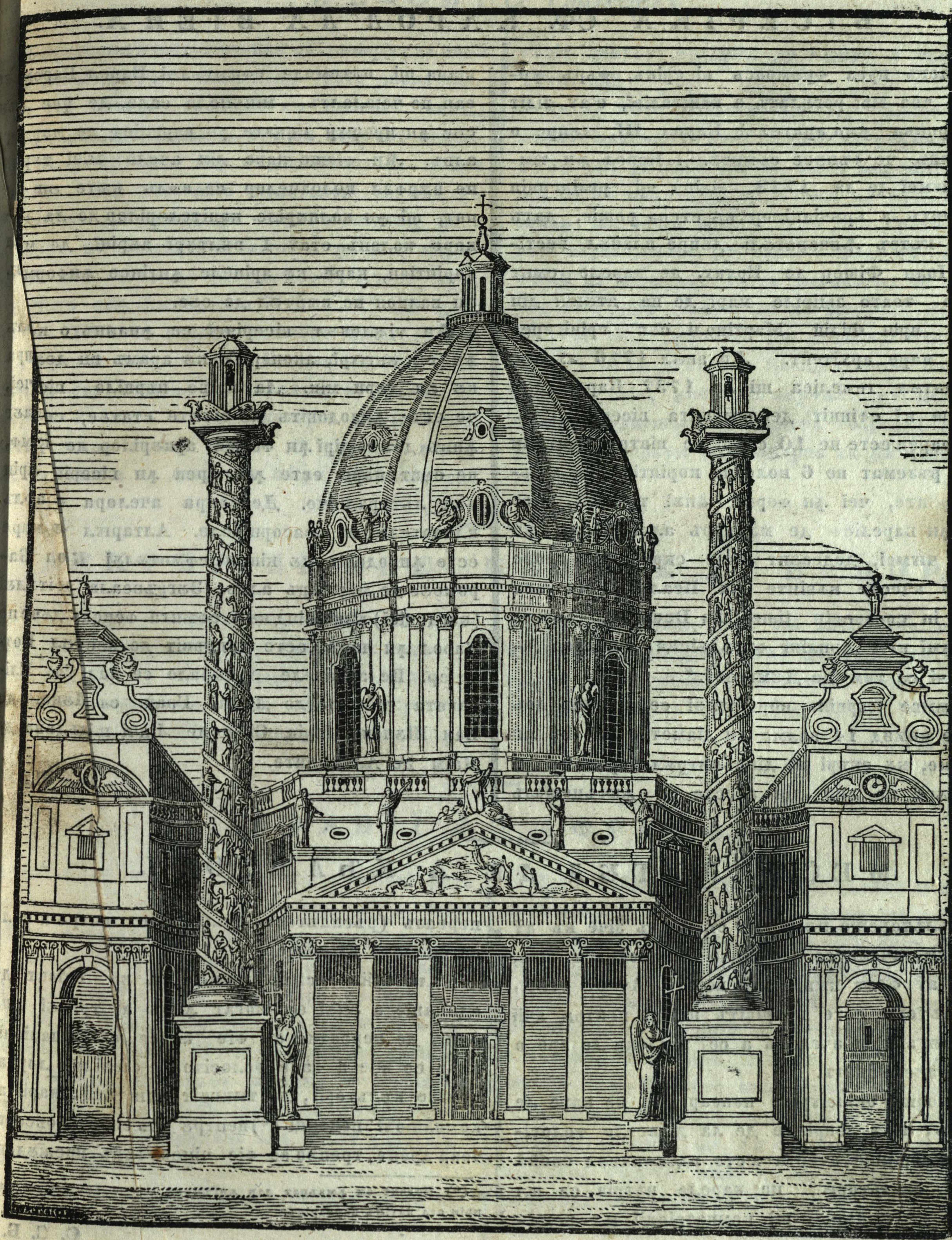

БІСЕРІКА СФ. КАРОЛ ЛА ВІЕНА.

БІСЕРІКА СФ. КАРОЛ ЛА ВІЕНА.

Ачеастъ преа фрȣмоасъ бісерікъ, фъръ ꙟндоіалъ чеа маі регȣлатъ а капіталіеі, с'аȣ зідіт дін поронка ꙟмпъратȣлȣі Карол III, дȣпре о џюрȣінцъ че фъкȣсе сфѫнтȣлȣі Карол ꙟн тімпȣл чюмеі де ла **1713**, зідінд ші резіденціа алътȣратъ а крȣчіаціlор кȣ стеоа роше, датъ лор де кътръ Ꙟнпаратȣл; дȣпре планȣл вестітȣлȣі Іоан Фішер де Ерлах, де кареле сѫнт фъкȣте тоате зідіріле марі де пе атȣнчі дін Віена, прін Філіп Мартінолі сȣб прівігереа ачелȣі маре архітект. Ꙟн анȣл **1716** аȣ пȣс Ꙟмпаратȣл темеліеа ші ла **1737** Кардіналȣл Колоніш аȣ сфінціт десевѫршіта бісерікъ.

Ꙟнтрареа есте пе **10** скърі де піатръ. Ꙟнтрȣн портік ръземат пе **6** колоане корінтіче, пе а кърюа фрȣнте, чеі ꙟн форма ȣнȣі тріȣнгю, се веде, ꙟн барелієф де марморъ албъ, Віена ꙟн тімпȣл чюмеі, дедесȣпт сѫнт скрісе кȣ слове де аȣр ачесте кȣвінте дін Псалм: Vota mea reddam in conspectu timentium Deum. " адекъ: „ Еȣ ꙟмі воіȣ ꙟнпліні фъгъдȣінца ꙟнаінтеа ачелор чі се тем де Дȣмнезеȣ."

Дін ѫмбе пърціле портікȣлȣі се ꙟнналцъ доъ колоане авѫнд **14** палме ꙟн діаметрȣ ші **44** ꙟнълціме, кȣ скърі пе дінлъȣнтрȣл лор пънъ ла капітелȣрі; пе ȣна дін ачесте се ꙟнфъцошазъ віаца ші патемеле сфѫнтȣлȣі Карол Бароме[ȣ] еар пе чеіалалтъ мінȣнеле сале, де џос пѫ[нъ] сȣс ꙟн преџюр съпате ꙟн барелієф де мармо[ръ] албъ. Ꙟн фіеще каре дін ачеле мічі тȣрн[ꙋлеце] пе вѫрфȣл колоанелор се афлъ кѫте ȣн к[ло]пот, ші ꙟн колцȣріле капітелȣрілор де ла фіе[ште] каре колонъ стаȣ **4** вȣлтȣрі аȣріці де ме[тал] корінтіан, каре кȣ аріпеле ꙟнтінсе ꙟнформе[азъ] ȣн балкон пе вѫрфȣл де сȣс.

Ꙟн міжлокȣл бісерічеі се ꙟналцъ о кȣ[пол]ъ ꙟн опт ȣнгюрі, акоперітъ кȣ арамъ ші деаср[а] кȣ ȣн тȣрн мік. Ла ѫмбе пърціле бісе[річеі,] че есте ꙟнподобітъ кȣ мȣлте статȣе, се [ꙟналцъ] ꙟнкъ доъ зідірі ꙟн форма аркȣрілор де т[рюмф,] пе сȣпт каре есте ꙟнтрареа ꙟн бісерік[ꙋце] ȣші лътȣралнiче. Деасȣпра ачелора се [афлъ] клопотеле ші чеасорнічеле. Алтарюл че [маре] есте ꙟнподобіт кȣ кіпȣл сфѫнтȣлȣі Ка[рол] Бароме[ȣ]с де мармȣръ албъ. Зȣгръвеала [к]ȣ[пол]еі (багдадіеі) ꙟнкіпȣінд кȣм сфѫнта фечоар[ъ] [р]ȣ[агъ пе] Карол ꙟн черю, есте зȣгрьвіт де вестіт[ȣл] Ротмаіер. Пе алтареле лътȣрале се веде сф. Елісавета фъкȣтъ де Данііл Гран. сф. [Л]ȣка, де Ван Шȣпен, Маріа Сілф де Лікчі ші [в]ъдȣва де Наім де Алтомонте.

р. Пл.

МЕСТЕШȢГȢЛ ДЕ А КЪЛЪТОРІ.

Чіне кълътореще нȣмаі ка съ поатъ зіче къ аȣ кълъторіт, ачела се ꙟнтоарче ꙟннапоі тот аша, прекȣм аȣ фост кѫнд саȣ порніт. Ачест фелю, де кълъторіе есте потрівітъ нȣмаі пентрȣ ачії карії каȣтъ прін ачеастъ а се віндека де вре о боалъ ꙟнделȣнгатъ.

А кȣноаще обічеюріле попоарелор, пе каре ле візітеазъ, ші а депрінде де ла дѫнселе фолосітоаре кȣноцінце, ачеста есте адевъратȣл скопю а ȣнȣі кълъторю, пе кареле патріа са ѫл ащеаптъ кȣ бȣкȣріе, ші компатріоції ѫл ремȣнереазъ (ръсплътеск) мȣлцъміре пентрȣ а сале остенелече аȣ сȣферіт.

Кълъторііле сѫнт меніте ка ȣ[н] обіект де едȣкаціе а ȣнȣі ом богат ꙟнсъ а[ч]реб[ȣ]і аша фелю де персоане се фіе алесе де компаніоні, каре се щіе а фаче фолосітоаре еле[в]ілор лор асеміне кълъторії, де тѫнгȣіт сѫнт ачії, карії аȣ компаніоні педанці (*) пентрȣ къ спре а обсерва чева дрепт, требȣе се фіе чінева фъръ прежȣдеце.

(*) Педант ом ꙟнвъцат дар ꙟнгѫмфат кареле сȣпъръ пе алцїі прін аса патімъ ворбаріцъ.

С. С. Б.

ВЕЗꙋВІꙋ (Ꙟнкеерел).

Ꙟн кратерꙋл ачестꙋї вꙋлкан саꙋ коборжт ла анꙋл 1809 ꙋн молдован, пъмжнтꙋл есте аколо калд ші де тот нетед, акоперіт кꙋ пꙋчоасъ авжнд хітърї ꙟнкоаче ші ꙟнколо прін каре есъ неконтеніт абꙋрї ші фꙋм, еар пърецїї сжнт де мꙋлте ꙟнселе. Дін хъітъріле коастелор се вѫд де проапе фокꙋрї арзінд ꙟн сінꙋл мꙋнтелꙋї, ші о пътътъръ пе пъмжнт іл фаче а ръсꙋна ка ꙋнꙋл че аїче есте де тот дешерт. Ачест мꙋнте ꙟнчепꙋ сꙋб ꙟмпъратꙋл Тітꙋ ла 79 анї ꙟнаінте лꙋї Хс а са ꙟнтѫїа ізбꙋкніре кжнд атꙋнче аꙋ ꙟнгропат сꙋб ченꙋшеле сале політіа Помпеіанꙋм, еар політіа Херкꙋланꙋм аꙋ ръмас акоперітъ кꙋ лава че есте матеріа де металꙋрї топітъ. Ѫмбе ачесте політії аꙋ ꙟнчепꙋт ꙟн зіделе ноастре а се десгропа ші ꙟн трънселе саꙋ гъсіт лꙋкрꙋрї вредніче де міраре а епохеї де 1700 анї!

Де ла 203 ꙟнаінтеа лꙋї Хс. ꙟнтре ненꙋмърате ізбꙋкнірї аꙋ фост 14 челе маї ꙟнсъмнате, ла 1730 саꙋ рѫдікат фоарте мꙋлт вжрфꙋл мꙋнтелꙋї ші аꙋ къпътат а са формъ де къпъцінъ де захар. Ла 1794 політіа Торе Дел Греко де тот саꙋ сꙋрпат, плоѫ де ченꙋшъ каре аꙋ ешіт ла 1822 аꙋ ꙟтꙋнекат тоатъ атмосфера ші аꙋ звꙋрат 105 міле департе де ла Неаполї. Еар лава че есте рїꙋл ꙟнфокат де металꙋрї топіте, аꙋ кꙋрс 1 мілъ департе. Везꙋвїꙋл есте понтїꙋ ші греꙋ де сꙋїт, ꙟнсъ дін вжрфꙋл сеꙋ мінꙋнатъ прівіре ꙟфъцошазъ ръсъріреа соарелꙋї дін мареа Іонікъ пркꙋм ші апꙋнереа са ꙟн ачеа медітеранъ.

ЛꙋКРЪРІЛЕ ꙋНЕЇ МАШІНЕ ДЕ ВАПОР.

Д. Холт, пропріетарꙋл ꙋнꙋї трактір дін Нев-Іорк," аша історісеще ꙋн къльторїꙋ енглез," аре о машінъ де вапор, каре съвършеще ꙋрмътоареле лꙋкрꙋрї: еа фіербе бꙋкате, кꙋръцеще кꙋцітеле ші фꙋркꙋліцеле, щерџе чꙋботеле, ꙟндестꙋлеазъ тоатъ каса кꙋ апъ, дꙋче пожіжіа къльторілор дінтр'ꙋн ржнд де касе ꙟн алтꙋл, щерџе фарфꙋріїле, раде барба, тꙋнде пърꙋл, ащерне патꙋріле ші мътꙋръ одъіле.

Гр. Пл.

АРАБІЇ ꙞН АФРІКА.

Арабії сжнт чеа маї маре парте ꙋскацї ꙟнсъ арътошї, аꙋ о статꙋръ фрꙋмоасъ ші о маре ръꙋтате ꙟнмішкъріле лор; авжнд невре вѫртоасе. Ші фїїнд къ ії деапꙋрꙋреа стрігъ ші вꙋеск апої обічнꙋїтеле лор петречерї се пар а фі сфеде ші гълчевї; педе алтъ парте сжнт фоарте бравї, детреабъ ші аꙋ о сжмціре делікатъ пентрꙋ чінсте. Ꙋн Араб де ржнд се сокотеще ꙟн сіне непорочіт, деакъ арма са ꙟнвро лꙋптъ нꙋї ръспꙋнде скопосꙋлꙋї сеꙋ дрепт каре зіче: Ініма ме мъ доаре!"

Карабіна ме мінцеще ші мъ рꙋшінеазъ де наінте оаменілор!"

Чеа маї маре драгосте а Арабілор есте де а рості прін провербꙋрї (паремії) фаптеле лор челе ꙟнсъмнате. Фіеще каре побіл аре сꙋпт стъпжніреа са ꙋн повестіторїꙋ. Неамꙋріле сале се адꙋнъ дінаінтеа кортꙋлꙋї, саꙋ пе деасꙋпра акоперемжнтꙋлꙋї че есте фъкꙋт орізонтал (дрепт) ші аскꙋлтъ аколо історііле тоатъ ноаптеа мъкар де ар ціне вре ꙋна 60 саꙋ 100 де нопцї.

Історісіріле ачесте се сокотеск ла джншії де ꙋн маре талент ші ꙋн деосъбіт дарꙋ, прецꙋїндꙋсе фоарте мꙋлт де кътръ тоцї. О маре репецꙋне ші гібаче аꙋ ії ла історісіріле лор; кꙋвінтеле аша де біне ле потрівеск, ꙟнкжт ꙋн се-

вропеі н'ар фі ꙟн старе се аібъ ачеастъ іскȣсінцъ.

Алкътȣіріле лор сѫнт поетіче; іаръ стілȣл фігȣрат ші метафорічеще ꙟнцълес. Кѫнтечеле лор сѫнт асеміне фоарте ꙟнфокате, авѫнд фрȣмоасе ші норочіте ꙟнтѫмплърі ші асъмънърі. Ȣнеле фамілії сѫнт вестіте пентрȣ кѫнтареа ші ворбіреа лор каре о фак фъръ прегътіре; каре талент се афлъ маі кȣ самъ ла копії ші адесе орі ꙟнтр'ȣн град маре ла ачії че нȣ щіȣ німікъ а четі ші скріе.

Кѫнтечеле Арабіче сѫнт фоарте аціцътоаре спре пътіміре. Аскȣлтъторії ꙟнтрȣ'ȣн мінȣнт се въд різінд ші деодатъ се топеск де плѫнс, бътѫнд ꙟн палме кȣ о мімікъ жалнікъ ші ꙟнпътімітоаре. Ачещі лъкȣіторі а пȣстіітъцеі аȣ мȣлтъ ꙟнцълепчȣне ші сѫмціре, пе лѫнгъ ачесте ші ȣн дȣх ероіческ, непрецȣінд вреȣн алт мещешȣг пентрȣ петречере, декѫт кȣ сабіа ші сънеаца (карабінъ).

Чеа маі маре лаȣдъ се сілеще ȣн Араб с'о кѫщіџе прін пȣртареа армелор, кълъріе оспіталітате. Фапта ачеастъ депе ȣрмъ о а тот деаȣна, ші кȣвѫнтȣл де неоспіталітате те ȣн лȣкрȣ де маре окаръ пентрȣ о фам арабікъ.

ꙟшълъчȣнеа съ педепсеще ла Арабі фоарте рѫт: Ȣн ом шірет се леагъ ші се по пінтре тоате лъкȣінцеле ші фаміліїле; анінѫ де кап нȣтрецȣл ȣнȣі боȣ саȣ а ȣнȣі алт біток. Нічі ȣн Араб пріімеще пе ȣн шірет фаміліе спре късъторіе.

Патріотізмȣл че сімцеще чел маі салбатік кȣіторіȣ а ачестор стѫнчі нероділоаре нȣ цеще ші Арабȣл кълъторіȣ. Ачеста ȣм дін лок ꙟн лок, дінтрȣн цінȣт ꙟн алтȣл, ръ се аібъ вре ȣн лок хотърѫт, ші чеа маі ре бȣкȣріе алȣі есте о віацъ нестаторнікъ, гѫлчевітоаре.

М. Вітлемескȣл

ЕПІЛОГȢ.

О раръ, ꙟнсъ ꙟнсȣфлецітоаре сімціре есте пентрȣ Редакціе а веде маі пресȣс де щептаре ꙟмбръцошатъ Ікоана Лȣмеі кеар ла ꙟнчепȣтȣл ȣрѕіреі сале. Ачеаст ꙟндатореаѕъ а мъртȣрісі чінстіцілор четіторі а еі віе консщінцъ прекȣм ші колабо торілор карії прін некрȣцате остенеле продȣк реѕȣлтатȣл де а ръспѫнді ꙟнтре Мол Ромѫні ꙟн кіп плъкȣт фелȣріте фолосітоаре кȣнощінце.

Кȣ ачест прілеж ꙟноім а ноастръ рȣгъмінте де афла ші пе вііторіме раѕъм ꙟн чеастъ лȣкраре, пентрȣ а къріа ꙟндепліміре нȣ се вор крȣца нічі остенеле нічі келтȣ спре а ꙟнвреднічі о статорнікъ ꙟмбръцошаре.

Ікоана Лȣмії, де каре ꙟн фііشкаре Дȣмінікъ есъ кѫте о коалъ тіпърітъ кȣ 3 стампе фрȣмоасъ, костісеще пе ан 20 сор. пе о трілȣніе 5. С.

Абонаціа се фаче аіче ꙟн Ешї ла Редакціе, іар пе ла цінȣтȣрі пе ла чінст. Дрег торі.

Кȣ ачест нȣмър се ꙟнкее трілȣніа анȣлȣі 1840, адъогѫндȣсъ коперта тіпърітъ тітлȣл ші скара матерііюр.

ꙟН ТІПОГРАФІА ІНСТІТȢТȢЛȢІ АЛБІНЕІ.